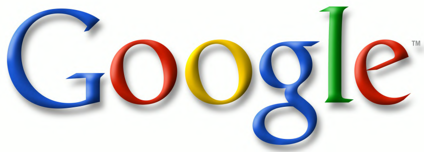
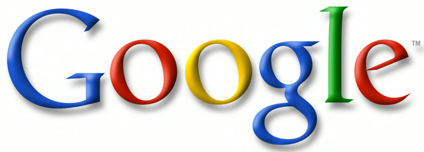

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

TWEE- EN- TWINTIGSTE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigste Schryvers, en egte Gedenkstukken, zamengesteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

TWEE- EN- TWINTIGSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART.
MDCCXCIX.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

TWEE-EN-ZESTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Inleiding. Herinnering aan het in Friesland voorgevallene. Algemeene Schets, van Frieslands toenmaalige gesteltenis. Een nieuwe Eed op de Constitutie daar onnoodig gekeurd. Aanmerking deswegen. Strengheid om de Roomschen van den Landsdag uit te monsteren. Koperen Trommen aan de Schutteryen van Leeuwaarden en Harlingen geschonken. De Luitenant P. Ardesch, *met een Gouden Degen, door Gedeputeerde Staaten begiftigd. De Schuttery te Harlingen, met een Eerpenning beschonken. Aanspraak van den Collonel te Harlingen te dier gelegenheid. De Gewapende Genootschappen ontbonden, en de Burger Societeiten geweerd. Hoe men de Burger Societeiten afmaalde. Vernieuwing en verbreeding van het bevel der Voorbiddinge voor het Huis van Oranje. De Leeraar* Frans Ernst Schmitz, *deswegen gestraft.* Franciscus Hellendoorn Kra- LXII. BOEK.

LXII. BOEK. MER, *veel zwaarder. De Hoogeschool te Franeker krygt nieuwe Hoogleeraars. Groot aantal der op het Blokhuis gevangen gezetten. Van waar de gevangenen meest kwamen. Opgave van de Beschuldigingen en Vonnissen, der voornaamsten. Vonnissen over* JURJEN TUINEMA PHILIPPUS MEINSMA en WOPKO KNOOP. *Vonnissen en Geldboetens van verscheide anderen. Eenigen tot Geldboeten en Ballingschap verweezen. Lyfstraffe, Opsluiting en Ban anderen aangedaan.* CORNELIS VAN DER BURG, *op het Schavot gestraft. Ligtere straffe van anderen. Aanmerking over deeze Vonnissen en Gevangenhoudingen. Het gedrag des Hofs. Twee Heeren* AHASUERUS VEGELIN VAN CLAARBERGEN *en* AREND AULUS VAN HAERSMA, *maakten hier eene uitzondering.* H. L. VAN BUMA *te Sneek, in boete beslaagen. Rengers, vervaardigt een verzoekschrift om vergiffenis voor eenige Friezen. Door Elf Vrouwen getekend. Groot getal der Uitgeweekenen en Ingedaagden. Curatores Bonorum aangesteld. Overgang tot Stad en Lande. Op welk eene wyze de breuke tusschen de Stad en de Ommelanden geheeld werd. Gelastigden van wederzyden benoemd. Dit werk haperd. De Stad geeft deswegen berigt aan hun Hoog Mogenden. Besluit hier op van de Algemeene Staaten. Aanmaaning tot het hervatten van het werk der Bevredinginge. Reeds gemaakte schikkingen op de Provinciaale Regeering. Klagten der Ommelander Heeren over die der Stads. Schryven der Ommelander Heeren aan zyn Hoogheid. De*

Stad

Stad moest bukken. Afkondiging in Stad en Lande. Verslag tot het benoemen eener Commissie ter opspeuring en straffe der Patriotten. Wydstrekkende magt daar aan verleend. Herroepingen van voorgaande Veranderingen. Afkondigingen van het Hof, tegen rustverstoorenissen. De Ommelander Heeren des gebelgd, gaan dit te keer. Voortzetting van dit geschil. Aanmerking hier over. De Stad, het Hof en de Ommelanden vereenigen zich in de verdrukking, en laaten de Commissie na Appingadam voortgaan. 's Hofs besluit deswegen. Drukkende gevolgen hier van. Vervolgingen daar uit gebooren. Deeze treft inzonderheid de Kerkleeraaren. Byzondere voorbeelden hier van. De Leeraar GERRIT JACOB GEORG BACOT, *strekt ten byzonderen doel der vervolgingen. Plakaat tegen hem. De Commissie schryft aan de Bentheim Steinfurtsche Regeering. Scherp antwoord dier Regeeringe. Gronden waar op hy voor zyne onschuld pleit. Vonnis over hem gestreeken. Het lot van* J. FRUITIER. *Aanhoudende oproerige beweegingen der Orange-party in de Ommelanden. Voorzorgen en bepaalingen in Groningen, wegens het Oranje draagen.* R. B. GOCKINGA, *over zekere uitdrukking, Oranje betreffende, ernstig onderhouden. Oproeren en Schennissen in Groningen. Oproerige bewegingen by de Herberg de Unie. De Burger Societeit verboden. Vonnis over* JANNES *en* BERENT VAN BOLHUIS. *Netelig geschil hier uit tusschen de Stadsregering, en de Hooge Justitie kamer hier uit gerezen. Aanmerking op dit geval.*

LXII. BOEK.

LXII. BOEK.

De Syndicus TIDDENS, *beschuldigd. Verslag in zyne zaak uitgebragt. Van zyn Ampt ontzet. Omzigtig gedrag der Patriottische Leeraaren binnen Groningen. Moeilykheden der Leeraar* DE BLAU *aangedaan. Welk eene verklaaring men van hem vordert. Hoe door hem beantwoord en waar toe hy komen kan. Brusk afgeweezen. De Kerkenraad stelt zich voor hem in de bresse. Wordt niet verhoord. Het afschrift zyner Leereeden hem onthouden. Hy dient by deeze een stuk in, wegens zyne Commissie, als Correspondent der Zuid-Hollandsche Synode, 't zelve wordt ingehouden.*

Inleiding. 1787. 1788.

Moeilyk valt het, in de beschryving der Gebeurtenissen onzes Vaderlands, by zo opmerkenswaardige Tydvakken, als groote Gebeurtenissen, in deeze Jaaren voorgevallen, opleveren, eene scheidpaal te stellen, die, ten opzigte van alle Gewesten, voldoende is, en dus eenen eenpaarigen voet te houden, voor ons gemaklyk, en voor onzen Leezeren gevallig. Doorgaande bragten wy de Geschiedenis der byzondere Gewesten, tot de hoogte der daadlyk daargestelde Omwenteling; zomtyds voerde de zamenhang der niet wel scheidbaare Gebeurtenissen, ons eenige schreeden verder. In dit geval, 't welk byzonder plaats greep, ten opzigte van *Friesland*, moeten wy, de Geschiedenis verder voortzettende, eene korte herinnering voor-

vooraf laaten gaan, van het hoofdzaaklyke reeds vermeld, en zamenhangende met het geen nog te beschryven staat van de Gebeurtenissen, welke onmiddelyk naa, en in 't Jaar op de Omwenteling volgende, stand greepen.

LXII. BOEK. —— 1787. 1788.

Herinnering van het in *Friesland* voorgevallene.

Zo hebben wy, in een voorgaand Deel onzer *Vaderlandsche Historie*, geboekt de Afkondiging der Amnestie in *Friesland*; de Besluiten omtrent de *Franeker* Staatsleden; het schryven der *Franeker* Regenten aan de Staaten, die te *Leeuwaarden* op 't kussen gebleeven waren; het Krygsbewind, 't geen te dier Steede plaats greep; alsmede de diepe vernedering dier Stad beschreven, en de volvoering van dit schreeuwend stuk: gepaard met een oogslag op 't geen in eenige andere Steden, onmiddelyk by de Omwenteling gebeurde. (*) —— Ondanks dit leevert het in *Friesland* voorgevallene; ingevolge deezer beginzelen eenige, maar veelal zeer ongevallige, stoffe voor ons Geschiedboek op.

Algemeene Schets van *Frieslands* toenmaalige gesteltenis.

Van ééne onaangenaamheid zullen wy egter ons zelven verschoond vinden, die zo vaak onze pen vermoeide, het beschryven van oproerige beweegingen, met plunderingen vergezeld: Geene noemenswaardige werden 'er gepleegd. De strenge maatregelen door de thands meester zynde Party genomen, aan welker volvoering men niet twyffelde, schrikten allen, die iets eu-

(*) Men slaa naa onze *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 152—182.

LXII. BOEK. 1787. 1788.

euvels in den fchild mogten voeren, af. Naa den korten tyd duurenden, maar geweldigen, ftorm des Burgertwists, hieldt de Gemeente zich ftil. Veelen althans der vuurigften, der voornaamften, en der meest gehaaten, onder de Patriotten hadden het Gewest geruimd; en viel 'er geen twyfel, of de zo zeer beheinde Amnestie zou de zodanigen, die in *Friesland* gebleeven waren, wel in de handen des Hofs doen vallen, aan welks doorflaan in het ftraffen niemand twyfelde, en welke waarheid, wy eerlang, in ons Gefchiedblad, met de treffendfte voorbeelden, zullen geftaafd zien. — De aankleeving aan de *Franeker* Staatsleden, die bykans door het geheele Gewest heen, in meerder of mindere maate, plaats gegreepen hadt, verfchafte ruime ftoffe om de Patriottifche Grietmannen, Volmagten, en Regenten der Steden, voor 't minst, uit hunne posten te weeren, en die te vervullen met lieden van de tegenwoordig heerfchende Party. Eene Party, welke zich thans geftyfd en gefterkt vondt door eenigen, die zich nu zo driftig *tegen* als eenige jaaren, en nog korter, geleden, *voor* de Burger Vryheid gedroegen; doch met den zuurdeesfem der Ariftocratie van den flegtften aart te zeer doortrokken waren, om, op den duur, Burger voorftanders te blyven. *Zy* hebben de les, zo dikmaals vrugtloos den Burger voorgepredikt, voorbeeldlyk herhaald en getoond, dat men dien, voor eene korte wyl, vleit; maar,

maar, zyn oogmerk bereikt hebbende, hun geheel vergeet, zo niet gevoelig trapt.

1787. 1788. Een nieuwe Eed op de Constitutie daar onnoodig gekeurd.

Zo min als in het Stadhouderminnend *Gelderland*, (*) hadt de dien Prins bestendig aankleevende, of tot zyne Party wedergekeerde Meerderheid der *Friesche* Staatsleden, eenigen grond om eenen nieuwen Eed op de Constitutie in te voeren. Zy spraaken deswegen, omtrent op den zelfden toon, als de Staaten van het evengemelde Gewest. Door hun Hoog Mogenden deswegen, nevens andere Gewesten, aangeschreeven, gaven de Staaten van *Friesland* hun genoegen te verstaan, dat die van *Holland* weder eene denkwyze aan den dag lagen, overeenkomstig met de gronden van de Constitutie der Zeven Vereenigde Gewesten; maar tevens te kennen, op dat wy hunne eigene woorden bezigen, „ dat, ten deezen opzigte het „ doorgaand en eenvormig gedrag, door „ de groote Meerderheid der hooge Re„ geering in *Friesland*, altoos indagtig „ aan, en overeenkomstig zynde, met „ derzelver plegtig gedaanen Eed, ge„ houden in de Troubles, welke zo on„ gelukkig de Republiek hadden geschokt, „ voor de oogen van alle de Bondgenoo„ ten, en zelfs voor geheel *Europa*, ten „ aller ontwyfelbaarste getoond, en aan „ den dag gelegd hadt, hoe zeer de hoo„ ge Waardigheden, waar mede zyn Door„ lug-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* X.XI D. bl. 192. Copy:

LXII. BOEK. 1787. 1788.

„ zyn geweest. —— Weezende de voor„ schreeve Volmagten, die op den Land„ dag verschynen zullen, goede Patriot„ ten, Liefhebbers van de waare *Gereformeerde Religie*, zo als dezelve in 't be„ gin van de Reformatie aangenomen, en „ geleerd is, als mede van de Vryheid „ des Vaderlands, genegen tot eendragt, „ en die als nog zodanige te weezen, met „ 'er daad bevonden worden. —— Gansch„ lyk vry en onverdagt van alle suspi„ sien, en eenige gunst tot den Vyand „ van deezen Staat te draagen, of ooit „ gedraagen te hebben, en ook niet las„ terlyk, noch ergerlyk, dan eerlyk en „ vroom van leeven. (*)

De

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 125. Stugge Onverdraagzaamheid, uit vermeend Staatsbelang gebooren, straalt hier geweldig door, by de Heerschende Kerk. In dat zelfde Gewest gaven, ten deezen jaare, de *Doopsgezinden*, van ouds voor streng bekend, een niet onmeldenswaardig blyk, van, ten deezen opzigte, veranderde gevoelens, ter gelegenheid, dat zy, in het geval der *Doopsgezinden*, die zich uit *Dantzig* in de Staaten van CATHARINA, Keizerin aller *Russen*, als een Volkplanting, hadden nedergezet, en den *Buitentrouw* streng weerden, hun gevoelen uitbragten, om dit misbruik der Kerklyke Tugt, door de Keizerin beschouwd, als een bron van verdeeldheden, en onbestaanbaar met den bloei der Volkplantinge, tegen te gaan. Leezenswaardig is hier over de *Misfive* van de *Societeit der Doopsgezinde Gemeenten in Friesland, geschreeven aan de Doopsgezinde Christenen, die zich uit Dantzig in Rusland hebben nedergezet*, te *Leeuwaarden* by JOANNES SEYDEL, 1788.

Koperen Trommen aan die van *Leeuwaarden* en *Harl.* geschonken.

De Schutteryen der Steden *Leeuwaarden* en *Harlingen*, hadden, blykens het verhaal der laaste en geheel onstuimige Staatsbewegenis, door ons geboekt, zeer veel toegebragt, om het ontwerp der Patriotten te doen mislukken, (*) Staaten van *Friesland* wilden dit erkennend vergelden, met aan de Schuttery der Stad *Leeuwaarden* twintig, en aan die van *Harlingen*, tien Koperen Trommels te schenken. De Staatlykheid, welke derzelver overgave vergezelde, zette eene hoogere waardye by, aan dit geschenk. Immers de Gedeputeerde Staaten, door den Souverain, daar toe gevolmagtigd, verrigtten zulks plegtig op het Collegie in *Frieslands* Hoofdstad. Op de groote zaal verscheenen de Collonels en Bevelhebbers, met hunne Secretaris van *Leeuwaarden*, en daar naa de Collonel, en eene Bezending uit de Bevelhebberen, benevens den Secretaris van de *Harlinger* Schuttery. Jonkheer LAMORAAL, JOACHIM JOHAN RENGERS, wiens naam in de *Friesche* Geschiedenissen, van deezen en vroegeren tyde, te meermaalen, onder de yverige Voorstanders van den Stadhouder, gespeld werd, thans Voorzitter te dier Vergaderinge voerde het woord, op deezen zin loopende: „ datzy, door hun H. Ed. Mogenden, de „ Heeren Staaten, gelast waren, om aan „ deeze Schutteryen het genoegen van den „ Souverain, over derzelver gedrag, ge- „ duurende de onrustige beweegingen in

„ Fries-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 96 – 135.

LXII. BOEK. „ *Friesland*, te kennen te geeven, en ten „ blyke daar van, aan dezelve dit Geschenk „ aan te bieden. Dat die aanbieding van

1787. 1788. „ hun Ed. Mogenden, daar deeze Schutteryen zo loflyk hadden getoond, eerbied „ te hebben voor den Souverain, door „ betoonden moed en yver ter be„ waaring van de goede orde en rust, in „ de beide Steden, het doorslaand bewys „ opleverde, hoe zeer 's Lands Hooge „ Overheid, het gedrag deezer Schutteryen, van dat van anderen wist en begeer„ de te onderscheiden. Dat dit Geschenk „ een bestendig gedenkteken zou zyn, der „ loflyke handelingen deezer Schutteryen, „ en voor het vervolg tot een prikkel zou „ dienen, om steeds 's Lands Hooge „ Overheid te blyven lieven en eerbiedi„ gen." (*) —— Eindigende met een verzoek, dat door de Collonels, ieder in de zynen, deeze Trommels aan de Schuttery op eene behoorlyke wyze zouden overgehandigd, en het hoog genoegen van hun Ed. Mog. uit naam van Heeren Gedeputeerden, aan 't zelve te kennen geeven worden. —— Eene overgifte met het verblydste genoegen ontvangen, en door de Hoofden der dus gunstig onderscheidene Schutteryen, met dankzegginge beantwoord. Groot was de Zegepraal der begiftigden in beide de Steden, op die Eeretekenen aan den eenen; doch daar aan geëevenredigd de wrok en spyt

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 127.

ſpyt van de te ondergebragte Wapengenootſchappen aan den anderen kant. LXII. BOEK. 1787. 1788.

Bovenal moet in *Harlingen*, by het klein aantal Patriotten, het invoeren dier Trommen geweldigen aanſtoot verwekt hebben; doch men liet te dier Havenſtad, welker behoudeniſſe voor 's Prinſen party van het uiterſte aanbelang geweeſt was, het niet berusten by dit Krygshaftig geſchenk aan de Schutterye. De Luitenant Collonel P. ARDESCH, wiens dienst en hulpbetooningen, in de veegſte omſtandigheden voor *Harlingen*, en voor geheel *Friesland*, ten dage der hoogloopende Burgerwoelingen, wy in 't breede vermeld hebben (*), genoot eene zeer onderſcheidende eere. Immers beſlooten de Gedeputeerde Staaten van dit Gewest, tot het doen vervaardigen van een fraayen Gouden Degen; ten einde denzelven, tot een blyk der hooge goedkeuringe, wegens zyn gedrag, hem aan te bieden. Wanneer dit Eer geſchenk vervaardigd, en aan zyne Hoogheid vóóraf vertoond was, die het niet alleen goedgekeurd, maar ook den Heer ARDESCH, vergund hadt, dit Zydgeweer, zo wel in als buiten dienst, te draagen, werd hy ter Vergadering van Gedeputeerde Staaten verzogt, om dit geſchenk te ontvangen, 't welk de Voorzitter EYSINGA, hem onder het doen eener aanſpraake overreikte. (†)

P. ARDESCH met een Gouden Degen begiftigd.

De

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 102—108.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1418.

LXII. BOEK. —— 1787. 1788.

De Schuttery te *Harlingen* met een Eerpenning beschonken.

De volvaardigheid der *Harlingsche* Schuttery, werd op eene byzonder uitsteekende wyze, door de Stads Regeering, beloond, die op Stads kosten een Gedenkpenning deedt vervaardigen; in Goud voor de Burgerbevelhebberen en in Zilver voor de Schuttery. By de eerste was eene Verklaaring gevoegd, en werd deeze by de overgifte der laatste voorgeleezen: dezelve luidde: „ Ter belooninge voor onwrikbaare Trou„ we, ter altoos duurende Gedagtenisse „ van betoonden Moed, een blyk van vol„ maakte goedkeuring der poogingen, die „ tot behoud en verdeediging der Stad te„ gen uit- en inwendige, zo heimlyke als „ openbaare aanslagen, door de braave „ Schuttery van *Harlingen*, in den Jaare „ MDCCLXXXVII, zyn aangewend, worden „ deeze Medailles, met gevoelen van erken„ tenis en agting vereerd: naamlyk aan ie„ der Officier, en den Secretaris, een Gou„ den, en aan ieder Schutter een Zilve„ ren, door de Edele Agtbaare Regeering „ deezer Stad."

Aanspraak van den Collonel te *Harlingen* by de overgifte.

By het gebruik der vereerde Koperen Trommen, en het uitdeelen dier Eerepenningen, deedt de Collonel der *Harlingsche* Schuttery, aan zyne Medebevelhebberen, Onderofficieren, en de Leden der Schutterye, die in den voorleden Jaare gediend hadden, deeze Aanspraak: „ Gylieden hebt „ zo aanstonds gehoord, dat onze verrig„ tingen, in den jongst afgeloopen Jaare, „ toen onze Stad, door in- en uitwendige, „ zo heimlyke als openbaare aanslagen ge„ dreigd

„ dreigd wierd, de goedkeuring van hun
„ Ed. Mog. de Heeren Staaten deezer Pro-
„ vincie, onze wettige Souverainen, en
„ de Regeering deezer Stad, hebben wegge-
„ draagen, en ten blyke daar van, deeze
„ onze Schutterye, door beiden, met open-
„ lyke erkentenisse en Geschenken, ter
„ vereeuwiging dier Daaden, zyn ge-
„ kroond geworden. —— Wel aan dan,
„ Edele Manhafte Heeren Officieren, On-
„ der-Officieren en verdere Leden deezer
„ Schuttery, ontvangt die Geschenken dan
„ ook als blyken van erkentenis; bewaart
„ ze daar toe tot een eeuwig gedenkteken,
„ en laaten ze ons alleen tot een spoor-
„ slag verstrekken, om, in het vervolg,
„ by diergelyke (doch onverhoopte) gele-
„ genheid, ons, op gelyke wyze, van on-
„ zen pligt te kwyten. —— Laaten wy
„ den aangenaamen Vrede, de zo noodige
„ Eensgezindheid, altoos beminnen en be-
„ vorderen; dan zullen wy, ten allen ty-
„ de, overeenkomstig het oogmerk onzer
„ inrigting, werkzaam zyn, en een goed
„ Geweten voor God en onze Medebur-
„ gers behouden! (*)

De Gewapende Genootschappen ontbonnen.

Met den aanvange van Herfstmaand des Jaars MDCCLXXXVII, hadden de Staaten van *Friesland* de Gewapende Genootschappen verboden. Een verbod van geen algemeen

(*) De Gedenkpenning vertoonde, aan de eene zyde, het Beeld der Vryheid, draagende in de regterhand de Hoorn des Overvloeds, en steunende op een Pedestal; in de slinkerhand heeft het den Hoed: voorts wordt dit Beeld belaagd, door eenige Monsters,

LXII. BOEK. — 1787. 1788. meen werkende kragt, zo lang de Staaten van *Friesland*, te *Franeker* vergaderd, in weezen waren, die, by een tegen overgestelde Afkondiging, deeze Genootschappen in schut en scherm namen (*); dan dit gemelde verbod kreeg, met de daad klem en werd volvoerd naa de zegepraal der *Leeuwaarder* Staatspartye. Met deeze Ontwapening was veel; doch, in hun oog, op verre naa, alles niet afgedaan. De Burger-Societeiten, in dit Gewest eerst gebooren (†) en onder den naam van *Fraterniteiten* bekend, bestonden nog, genoegzaam geheel zamengesteld, uit Leden van de ontbondene Wapengenootschappen, en voorts uit Persoonen, die, onder deeze en geene benaamingen, het hunne tot in standhouding van dezelve bydroegen.

den en de Societeiten geweerd.

Hoe men de Burger-Societeiten afmaalt.

Ook die doorn moest uit den voet getrokken, en verwylde men daar niet langer mede, dan tot in den aanvange van Slachtmaand des Jaars der Omwentelinge. Wanneer Staaten van *Friesland*, de Fraterniteiten, en soortgelyke Gemeenschappen, beschree-

sters, uit den grond opkomende, die door den Gewapenden Arm worden afgeweerd. — Aan de keerzyde, vertoont de Penning eenig Wapentuig, met dit Onderschrift:

De Vryheid Staat en Stad
Door Muitzugt aangerand,
Ontstak der Schutt'ren moed
Voor 't kwynend Vaderland.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 69—73.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* V. D. bl. 162.

schreeven: „ als opgericht door Menschen „ van geheel onderscheidene klasse, waar „ van de aanzienlykste in rang en vermo„ gens veilig verondersteld konden wor„ den, een ander oogmerk te hebben ge„ had, dan om eenvoudig een gesslooten „ Gezelschap, met allerlei rang van Men„ schen, op te rigten." —— Met byvoeging „ dat deeze van hun beschouwd wer„ den, voor ongeoorlofd en nergens an„ ders toe kunnende strekken, dan om de „ rustverstoorende en verderflyke Bewee„ gingen, welke het Vaderland op den „ rand des verderfs gebragt hadden, te „ voeden, en leevendig te houden. —— Zy merkten daarenboven op, „ dat, door die „ afgezonderde Byeenkomsten, zeer veele „ Lieden, uit die groote klasse, wier nyve„ re werkzaamheid voor een Gemeenebest, „ om wel te bestaan, onontbeerlyk is, uit „ hunne huizen en van hunne bezigheden „ en bedryf werden afgetrokken, en dat „ het nadeel, daar door aan veele Huisge„ zinnen wordende toegebragt, de voor„ ziehinge van 's Lands Hooge Overheid, „ voor het toekomende, allernoodzaaklykst „ maakte; ten einde een ieder, van wat „ staat hy mogt zyn, zo veel mogelyk, „ daar toe te bepaalen, dat hy door zyne „ noestige arbeidzaamheid, en een verdub„ belden vlyt op de zaaken van zyne Ne„ gotie, Winkel of Handwerk, de nu ver„ vallen; doch alzins noodige bron van al„ gemeen bestaan, en welvaart hielpe her„ stellen en vermeerderen." —— Te deezer

LXII. BOEK.
——
1787.
1788.

LXII. BOEK. — 1787. 1788.

oorzaaken hadden zy goedgevonden, „ al-„ le de bovengemelde Fraterniteiten en Ge-„ meenschappen, welke zedert de oprig-„ ting der voorschreeven bestaan hebben, „ de Exercitie Genootschappen, Corpsen „ enz. aangegaan en opgerigt waren, zo „ ten Plattenlande, als in de Steden, te „ vernietigen, met last aan een ieder, om „ zich voortaan van zulke Byeenkomsten „ te onthouden, op bedreiging van, als „ Overtreeders van 's Lands Wetten, en „ stoorders der Gemeene Rust, te worden „ gestraft."

Ten slotte deezer Strafdreigende Aankondiging, voegden zy 'er nevens een bevel, om, 't geen die Gezelschappen, in Gemeenschap mogten hebben, te scheiden, en te deelen, en daar van, binnen den tyd van drie maanden, aan de Geregten en Magistraaten behoorelyk bewys te toonen. Binnen dien zelfden tyd, werden zy desgelyks gelast, de Huizen, tot die Byeenkomsten gediend hebbende; indien dezelve aan de Leden in eigendom toebehoorden, te verkoopen, onder bedreiging dat zy anders, van 's Lands wege, aangeslaagen en verkogt zouden worden. (*)

Vernieuwing en verbreeding van het bevel der voorbiddinge

Door dusdanige voorzieningen, op den zelfden voet als in andere Gewesten ingerigt, oordeelde men den wortel der Patriotterye, dat haatlyk en hoogstschadelyk gekeurd gewas, uit te zullen rooijen, of alles te verdelgen, wat daar aan op nieuw eenig voed-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT II D. bl. 219—221.

voedzel zou kunnen geeven. — Van den anderen kant was men bedagt op middelen, om aan de denkbeelden, der thans heerschende Partye bevordering, klem en gewigt by te zetten. Men nam, gelyk elders in den Lande, de handhaaving van den openbaaren Godsdienst te hulpe. Naa een beklag, dat ten aanzien van het bidden voor 's Lands Overheid, in de Publieke Kerken van *Friesland*, aan de daaromtrent gegevene bevelen niet voldaan; maar zulks door eenige Leeraars geheel nagelaaten werd, terwyl zommigen, het gedeeltlyk deeden, en het by anderen met willekeurige veranderingen en verschikkingen geschiedde, vernieuwden de Staaten het oude Voorschrift, met invlegting van zodanige veranderingen, als zy oordeelden, dat de tegenwoordige toestand van zaaken vorderde. Deeze bestonden meest in eene breedspraakige vermelding van den Stadhouder, met opnoeming van alle diens Waardigheden, van Mevrouw de Prinsesse, en het gansche Vorstlyke Huis. Dit ging gepaard met aanschryving aan de Geregten van Grietenyen en Steden, om nauwkeurig toezigt te houden, op de volbrenging van dit vernieuwd en in zo verre veranderd voorschrift. (*)

LXII. BOEK. 1787. 1788. voor het Huis van Oranje.

9. Dit toezigt bleef niet agter wege. Tweesprekende voorbeelden weezen zulks uit. FRANS ERNST SCHMITZ, Kerkleeraar te *Finkum* en *Hyum*, in de Grietenye van *Leeuwarderadeel*, werd verklaagd in allen deele

De Leeraar F. E. Schmitz des gestraft.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5806.

LXII. BOEK. 1787. 1788. deele niet aan dit voorschrift voldaan, de daaromtrent willekeurig, en naar eigen goeddunken, gehandeld te hebben. Ten teke hoe zeer de Gedeputeerde Staaten 'er opgezet waren, dat de daaromtrent gegeeven Bevelen stiptlyk werden naagekomen, en daar mede niet volgens willekeur gehandeld werd deeze Leeraar, voor den tyd van zes weeken, in zynen dienst geschorst, en zyne Bezolding, geduurende dien tyd ingehouden. (*)

F. H. Cramer veel zwaarder. Erger liep het af met een ander door hun gesteld voorbeeld. De Kerkleeraar Franciscus Hellenddoorn Cramer, de Dorpen *Suawoude* en *Tietjerk* bedienende, beschuldigd van niet alleen zich, ten aanziene van het bidden, ongehoorzaam aan de stellige bevelen gedraagen; maar ook, in stede van dat Gebedsvoorschrift, in zyne Gebeden de hoonendste en rustverstoorendste uitdrukkingen gebezigd te hebben. Dewyl hy, in zyn verhoor, zich niet hadt weeten te zuiveren, van de beschuldigingen tegen hem ingebragt, en Gedeputeerde Staaten, gelyk zy spraaken, „ in aanmer-
„ king namen, het te eenemaal verderflyke
„ voor de algemeene Rust, en het gevaarly-
„ ke, 't welk 'er ligt om Leeraaren in dienst
„ te laaten, die openlyk, en met veragtinge
„ van de Bevelen van 's Lands Hooge Re-
„ geering, het hoogwaardig Ampt van Be-
„ dienaaren van Gods woord en die de Leer
„ des Vredes misbruikten, om hunne Toe-
„ hoor-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1407.

„ hoorders veragting voor den Souverain, LXII.
„ en ontrustende beweegingen in te boeze- BOEK.
„ men; waar van de gevolgen niet anders
„ konden zyn, dan de berokkening van 1787.
„ het ongeluk van Toehoorderen, die zwak 1788.
„ of verkeerd genoeg mogten zyn, om aan
„ zulke gevaarlyke en rustſtoorende uit-
„ drukkingen eenig gehoor te geeven, en
„ in plaats van kalmte in ontruste gemoe-
„ deren te wege te brengen, dezelve meer
„ en meer aan te zetten, en daar door
„ het heil van den Lande, en deszelfs goe-
„ de Ingezetenen, op het verderflykst, te
„ ondermynen en te benadeelen," — werd
hy, „ ten einde, in dit veruitziende ge-
„ val, een Exempel, ten affchrik voor an-
„ deren geſteld, en de bevordering van de
„ rust en kalmte onder 's Lands Ingezete-
„ nen daadlyk mogt bewerkt worden, on-
„ vervanglyk de Actie tegen denzelven,
„ voor den Hove van Juſtitie kunnende
„ worden geëntameerd, van zyne Bedie-
„ ning als Leeraar gedeporteerd; met uit-
„ druklyk bevel, om zich van den Predik-
„ ſtoel, en van alle deelen des Leeraar-
„ ampts in *Friesland* te onthouden. (*)

Het verlies, 't welk de Hoogeſchool te *Franeker* geleden hadt, door de verwydering van vier Hoogleeraaren (†) zogt men te vergoeden. Naa vrugtlooze poogingen ſlaagden de Bezorgers dier lydende Hooge-ſchoo- Hoogleeraaren te *Franeker*.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1410—1412.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 19—29.

LXII. BOEK. — 1787. 1788. schoole (*) en werd, in zo verre het leed dier Academie-Stad geboet; schoon haar de aangewreevene smette van Oproerigheid bleef aankleeven, door de in de Kerk ten voorbeeld gestelde Stadspoorten.

Groot aantal der op het Blokhuis gevangen gezetten. Hoewel veelen der hevigste Patriotten Friesland geruimd hadden, en de Hoofdbeleiders van de Staatsvergadering te Franeker gehouden, zich buiten het Friesche Grondgebied bevonden, was het getal der gebleevene Patriotten zeer groot, en stelde eene Amnestie, met zo veele bepaalingen, hun lot veeg. Zy hadden hier van eene deerlyke ondervinding. —— De Omwenteling daar zynde, ving het vatten en op 't Blokhuis te Leeuwaarden brengen, met allen ernst aan. Eer het jaar dier gebeurtenisse ten einde was, hadt men 'er twee- en- veertig Friesche Burgers geplaatst; men vermeerderde derzelver aantal in 't volgende, met nog zes. Dus besloot die Friesche Kerker, een aantal van acht- en- veertig, allen als Staatsgevangenen daar geplaatst, en te midden van het onzeker lot, 't welk hun over 't hoofd hing, in dat angstvallig verblyf, gelyk een der Lotgenooten van dien Staatskerker zich uitdrukt, „ dikwyls geplaagd „ door de nukken van eenen schraapzug„ tigen Cipier." De toespraak hunner Vrienden, die dikwerf, op daar toe gestelde tyden, den pligt van de Gevangenen te bezoeken volbragten, mogten zy genieten, en daar uit eenige opbeuring scheppen, in den

(*) N. Nederl. Jaarb. 1788. bl. 359. 1036.

den anders afgefcheiden en drukkenden toeftand; terwyl het vertrek dier bezoekeren, weder van nieuwe opfluiting gevolgd, de wonden van het gemis der Vryheid, op nieuw deedt gaapen. Meermaalen hoorden wy de verhaalen van zommigen, die deezen Vriendenpligt herhaalde keeren volbragt hadden, vol ontroering.

LXII. BOEK. 1787. 1788.

Van waar de gevangenen meest kwamen.

Onder dit acht- en- veertig tal *Friesche* op het Blokhuis gezette Burgers, telde men 'er negentien uit de Stad *Francker*, tien uit *Bolswaard*, drie uit *Hindeloopen*, flegts twee uit *Leeuwaarden*, en een tweetal uit nog drie Dorpen, voorts uit eene en andere Stad en Dorp, flegts één. Men kan hier uit opmaaken, dat de beide eerstgemelde Steden, het diepst in deeze burgerdruk deelden, gelyk zy ook zich de vuurigfte betoond hadden, in de door hun verdeedigde, doch nu geftrafte zaak.

Opgave der Befchuldigingen en Vonnisfen der voornaamften.

Eén dier Gevangenen, en vervolgens geftrafte Burgers, heeft ons eene naauwkeurige Naamlyst medegedeeld van die met hem daar gekerkerd zaten, met eene korte opgave van derzelver Befchuldigingen en Vonnisfen. (*) Schoon het voor ons Gefchiedblad te breedfpraakig is, deeze Naamlyst

(*) Het Werkje, waar in deeze Naamlyst voorkomt, is in Maart 1795 uitgegeeven onder den Tytel: *Bydraage tot verlichting van het Algemeen, en Byzonder voor de vrienden van het voormaalig Beftuur, door een verdrukten van het zelve.* De naam des Voorberigtfchryvers, onder den Letter W. C. verborgen kan, blykens de Lyst der gevangenen, geen ander weezen dan WOPKO CNOOP.

LXII. BOEK. — 1787. 1788.

lyst te plaatzen, die anderzins zulks in verscheide opzigten verdient, kunnen wy niet voorby, 'er eenigen van de voornaamsten uit over te neemen, en by de beschuldigingen hun ten laste gelegd, het Vonnis over hun gestreeken te voegen (*)

J. Tuinema's vonnis.

Reeds den zeven- en- twintigsten van Herfstmaand des Jaars MDCCLXXXVII, werd Jurjen Tuinema, Eerste Hopman der Stads Schuttery van *Franeker*, ten Blokhuize gebragt, en was de eerste der Burgeren, op die wyze, in verzekering genomen. —— Hy werd beschuldigd met het onderschryven van de verklaaring, ten behoeve van de Minderheid der Staatsleden te *Franeker* vergaderd; met de Ondertekening van den Brief aan Johannes Bergsma, als mede van de Brieven aan de Schuttery te *Harlingen* (†); van Zitting in het Defensieweezen, en dat hy, als eerste Hopman der Schuttery, en als Commandant der Stad *Franeker*, gediend hadt. —— Het Strafvonnis, den achttienden van Wintermaand tegen hem uitgesprooken, hieldt in eene dertig jaarige Verbanning buiten *Friesland*;

(*) Schoon de Vonnissen tegen de meesten dezer Gevangenen geslaagen, blykens de opgave van den tyd wanneer, buiten het Tydperk, 't welk wy thans beschryven, loopen, oordeelden wy dit Tydverschil aan de eenheid der zaake te mogen opofferen.

(†) Wegens de voornaamste zaaken, waar over die Beschuldigingen liepen, hebben wy te rugge te wyzen, uit het XXI. Deel onzer *Vaderlandsche Historie*, *Friesland* in 't algemeen en *Franeker* in 't byzonder betreffende.

land; 't welke hy ten derden dage te ruimen hadt, en naa binnen daags zonneschyn de Stad *Leeuwaarden* te moeten verlaaten. Voorts verweezen tot het betaalen, der kosten van het Regtsgeding.

LXII. BOEK.

1787.
1788.

P. MEINSMA gevonnisd.

Drie dagen laater, werd ten Blokhuize gebragt PHILIPPUS MEINSMA, van *Leeuwaarden*, Major van het Battaljon Vrycorporisten van *Menaldumadeel*. De hoofdpunten zyner Beschuldiging, waren de voordragt en tekening van de bovengemelde Verklaaring; het inneemen en in bezitting houden van de Stad *Sneek*; het in verzekering neemen, en overleeveren van verscheide Persoonen; het pleegen van Brutaliteiten op *Galamadamme*; het in de Wapenen blyven tegen 's Landsplacaat van den vierden van Herfstmaand, des Jaars MDCCLXXXVII, en het doen van bedreigingen aan de Gevangenen. — s' Mans vonnis, één Jaar naa zyne Gevangenneeming gestreeken, bestondt in eene Opsluiting in het Blokhuis, op zyn eigen kosten, (mits borge daar voor stellende,) voor drie jaaren, of anders voor dien zelfden tyd in het Tugt of Rasphuis; en verder tien jaaren buiten *Friesland* gebannen. Met betaaling van de kosten op zyne zaak geloopen.

Vonnis over W. CNOOP.

Met den aanvang van Wynmaand, bragt men op het Blokhuis in verzekering WOPKO CNOOP, Burger van *Bolswaard*. Te dier naast *Franeker* sterkst voor de Burgervryheid woelende Stede, Luitenant van de Schuttery, en Lid van het Defensieweezen der Stad. Deezen werd ten laste gelegd de tekening der meergemelde Verklaa-

LXII. BOEK. 1787. 1788.

ring; het bezorgen van het aanplakken der Plakaaten van de Staatsleden te *Franeker* vergaderd; het in de Wapenen blyven naa den vierden van Herfstmaand. —— Elf maanden gezeten hebbende, lag men hem ten laste, het tekenen van verscheide Verzoekschriften, aan de Regeering van *Bolswaard*; eenige verrigtingen met het Defensieweezen dier Stad; het doen van Aanspraaken aan de Burgers, om de Staatsleden te *Franeker* te doen erkennen, en het gelasten van Leden des Krygsraads, tot de Geconstitueerden te dier Stede. —— Het leedt tot den elfden van Herfstmaand des Jaars MDCCLXXXIX, dat hy tot eene tienjaarige Ballingschap buiten *Friesland*, en de kosten verwezen werd.

Vonnissen en Geldboetens van verscheide anderen.

Een DIRK WAARDENBURG, van *Franeker* Secretaris van *het Fitzgeregt*, ten wiens laste men de ondertekening der verklaaring alleen inbragt, kwam 'er af, met eene Inbanning binnen *Franeker*, voor den tyd van vier Jaaren. —— NYS SNELLIUS, een Medeburger dier Stad, nevens hem beschuldigd van die ondertekening, en met deelneeming aan de Brieven, *het Fitzgeregt* te *Harlingen* geschreeven, moest dit boeten met eene Geldsomme, van honderd en vyftig Gouden Friesche Ryders. Of, by mangel aan die Betaaling, werd hy tot eene vierjaarige Ballingschap verweezen. (*) — Diens Stadgenoot JOANNES HAITSMA, wien men 't zelfde ten laste lei, moest vyf-

(*) Een Goude *Friesche* Ryder wordt, meen ik, berekend op *drie Gulden dertien Stuivers*.

vyfhonderd Goudguldens betaalen, of zich eene Ballingschap van twee jaaren getroosten. Van soortgelyke misdryven werden eenige anderen beschuldigd, en deezen in de boete van duizend, of zes honderd Goud Guldens, geenen tot eene mindere van honderd Goude *Friesche* Ryders verweezen, of by onvermogen, tot eene zes, vier, twee of één jaarige Ballingschap veroordeeld. JAN DE HOOP, in *Workum*; Luitenant der Stads Vrywillige Schuttery, beschuldigd met het vatten van een Persoon, en het in de Wapenen blyven naa den vierden van Herfstmaand, moest dit boeten met tien duizend Goud Guldens, of zich een tien jaarige ballingschap laaten welgevallen. —— Een LIEUWE HESSELS, van *Oostbirum*, tot de boete van Duizend Goudguldens, of tot een vier jaarige Ballingschap verweezen, onderging het laatste.

Een en ander tot Geldboete en Ballingschap verweezen.

Geldboete en Ballingschap te gader troffen een en ander. Zo moest JAN E. SCHELTEMA, van *Franeker*, Raad en Vroedschap in die Stad, wiens beschuldiging bestondt, in zich te hebben laaten welgevallen, de stemming der Burgeren tot Burgemeester op hem, *in deezen beroerden tyd*, en het daadlyk bekleeden van dien Post, als mede dat hy, in die hoedanigheid, zich hadt laaten stemmen tot Volmagt ten Landsdage, welken hy bygewoond, en verscheide Plakaaten mede vastgesteld hadt de betaling eener boete van duizend Dukatonnen, en eene tien jaarige Ballingschap ondergaan. —— TJAARD GERBRANDS, van *Hinde-*

LXII. BOEK. 1787 1788.

deloopen, Burgemeester en Capitein in het Vrycorps te dier Stede, gingen zwaare beschuldigingen naa, als dat hy last gegeeven hadt om een Persoon te vatten, vervolgens na *Franeker* gevoerd; dat hy de Sluis hadt toegehouden, om het land onder water te laaten loopen; en in het besluit om bystand van het Defensieweezen te *Franeker* te vraagen, hadt medegewerkt, en ook dat Volk ontvangen. —— Eerst werd hy, onder een Borgtogt van veertig duizend Guldens, ontslaagen; mits onder opzigt van eenen Deurwaarder, ten zynen koste, te blyven binnen de Grieteny *Hemelumer Oldephaart*; by laater Vonnis, werd hy voor onbekwaam verklaard, en voor vyftien jaaren gebannen. —— Diens Stadgenoot ADRIANUS VAN LOON, Secretaris en Capitein Commandant van het Vrycorps, met soortgelyke zaaken als TJAARD GERBRANDS, beticht, werd onbekwaam verklaard, en voor vyf en twintig jaaren gebannen.

Lyfstraffe, opsluiting en Ban een en ander aangedaan.

Lyfstraffe van Geesseling, plaatzing voor drie jaaren in het Tugthuis, en eene zeven jaarige Uitbanning uit *Friesland*, was het vonnis van HOITE PEEISSEL, Vrycorporist van *St. Anna Parochie*, beschuldigd met het uittrekken na *Franeker*, als mede van geweld aan den Executeur gepleegd, een huis bezet gehouden, en het Volk naa den vierden van Herfstmaand gemonsterd te hebben. (*) —— Geesseling en Brandmerk,

(*) Men vindt het vonnis over hem uitgesprooken in de *N. Nederl. Jaarb.* 1788 bl. 705.

merk, met zitting van zeven jaaren in het Tugthuis, was het Strafvonnis uitgesproo-ken over PIETER WOLTERS, van *Leeuwaarden*, wiens beschuldiging bestondt in, zonder eenige kwaliteit, op de *Lemmer* de Collecteurs gedwongen te hebben, om 's Lands penningen aan de Bezettelingen te dier plaatze over te leeveren. (*)

LXII. BOEK. — 1787. 1788.

C. v. D. BURG gestraft.

Van de openbaare Strafoefeningen, maakte het meeste gerugt, die den Heere CORNELIS VAN DER BURG, Regeerend Burgemeester van *Bolswaard*, en Capitein der Vrywillige Schuttery, werd aangedaan. Zyne beschuldiging was het tekenen van meergemelde Verklaaring; in het gewapend blyven naa den tienden van Herfstmaand, en boven al in eene standvastige erkenning, van de Staatsleden te *Franeker* vergaderd voor den éénigen wettigen Souverain van *Friesland*; en dat hy, in de Vroedschaps vergadering, den vier- en twintigsten van Herfstmaand gehouden, op het voorstel van DIRK VAN GEELKERKEN, geraadpleegd zynde, of het niet beter ware, om de gedaane erkentenis der Staatsleden te *Franeker*, in te trekken, en de Staaten te *Leeuwaarden* daar voor te houden, en te eerbiedigen, de daar van ontvangene Publikatie te doen afkondigen en ten uitvoer brengen, het Defensieweezen der Stad *Bolswaard*, uit elkander te doen gaan, en van hunne verplig-

(*) Zie diens Vonnis in de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1190.

LXIII. BOEK. 1787. 1788.

pligtingen te ontheffen; en voorts van d Raadsbesluit, ten allerspoedigsten aan hu Ed. Mog. kennis te geeven, — zich niet ont zien hadt, 't-zelve in bedenking te hou den, 's Mans Vonnis luidde, om by den Scherpregter op het Schavot geleid, en al daar door het gaan van het Zwaard ove zyn Hoofd gestraft, en voorts den tyd van twintig jaaren uit *Friesland* gebannen te worden. Hy onderging deeze vernederen de straffe, die hem door de Patriotten tot Eere, door Party tot schande geduid werd.(*)

Drie *Bolswaarder* Geconstitueerden gevonnisd.

Noch drie zyner Stadgenooten, werden beschuldigd te dier Stede, als Geconstitueerden uit de Burgery zich gedraagen, verscheide oproerige Adressen aan de Regeering beraamd, en ingediend te hebben, byzonder strekkende, om de Staaten te *Franeker* te doen erkennen, en de geboodene hulpe, om eenige Leden der Stadsregeering van hunne posten te ontzetten. Een hunner PIETER HESSELING, overleedt op het Blokhuis eer nog vonnis over hem gestreeken was. — Een ander DIRK VAN DER VELDE, werd eerst onder een Borgtogt van twee duizend Goud Guldens ontslagen, mits zich binnen het Regtsgebied van *Bolswaard* houdende, dan in het Jaar MDCCXC verweezen, in eene boete van duizend Goud Guldens. — Hun Lotgenoot WILLEM NIENEMAN, werd onder Borgtogt van drie duizend Goud Guldens ont-

(*) Dit Vonnis van den 16 May 1789 uitgevoerd, is voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1789. bl. 931.

J. Buys, delin. *Reinr. Vinkeles, sculp. 1799.*

C. VAN DEN BURG krijgt het zwaard over 't hoofd

ontslaagen; doch overleedt twee dagen naa dit ontslag.

LXII. BOEK. 1787. 1788.

Eenigen, doch weinigen, kwamen 'er af met onbekwaam verklaaring, en het betaalen der Geregtskosten. En slegts vinden wy onder dit aantal, een, die, naa eenige maanden zittens, vry ontslagen werd met compensatie van kosten, welke anders geheel voor Rekening der Gevonnisten kwamen, deeze was BAREND MULDER, van *Franeker*; Gecommitteerde van het Vrycorps ter dier Stede, beschuldigd met het tekenen van de zo gehaate Verklaaring.

Eenige ligter gestraft.

In deeze schetswyze opgaave van de Beschuldigingen, en Vonnissen over de op het Blokhuis gezette *Friesche* Burgers uitgesprooken, ontdekt elk eene groote oneenpaarigheid tusschen de straffen, op gelyke of althans soortgelyke, hun ten laste gelegde misdryven. 't Geen, in eenigen met ongelyke Geldboetens gestraft was, die als een Koopmarkt aan ryzing en daaling onderhevig scheenen, werd by anderen t'huis gezogt, door hun in het Tugthuis te doen kwynen. Dit laatste wil men, dat het geval was van PIETER WAARDENBURG, voor vier jaaren tot die opsluiting verweezen; terwyl zyn Vader DIRK WAARDENBUERG, voor dat zelfde tydsbestek, binnen *Franeker* gebannen werd; waar door zy zich beiden gestraft, en van den troost om elkander te zien beroofd vonden. Men zag vooruit, merkt een Verhaaler dier Gebeurtenissen op, „dat, indien men den Va„der gelyk anderen, in eene Geldboete ver-

Aanmerking over deeze Vonnissen en Gevangenhoudingen.

LXII. „ verwees, deeze, naar verdienften zou
BOEK. „ geholpen worden, en daar men het ver-
—— „ nuft uitputte, om leed te doen, kon
1787. „ men niets uit denken, 't welk het teer-
1788. „ lievend Vader en Kinderhart meer zou „ treffen. (*)" —— Het onaangenaame deezer Gevangenisse werd vermeerderd door de langduurigheid, en de wyfelende onzekerheid der gekerkerden. Het fleepend houden der Regtspleegingen, deedt het vonnis van eenigen achttien, twintig, ja van een Burger, zeven en twintig maanden verwylen. Welk een lange tyd, in onrust en ftaag aangroeiende kommerlyke vooruitzigten gefleeten voor hun, wier lot het langst onbeflist bleef! Daar zy zich het ergste mogten voorftellen van de uitfpraak eens Hofs, 't welk de daar aan lang toegekende eere van onpartydigheid en regtmaatigheid, in deezen afloop der Staatsgefchillen, overleefde. En daar 's Lands Wetten niet fpraaken van de Misdaad van Gekwetste Majefteit, (met welken allerhaatlykften naam, de Regenten der Burgeren Opftand hier, gelyk elders, beftempelden,) riep men de wreede, en veelal met bloed gefchreevene, wetten op dit ftuk uit het *Romeinfche* Regt in, en fchoeide de uitfpraak op die leest.

't Ge- Onder de Raadsheeren bevonden 'er zich
tien,

(*) J. Scheltema, *Naauwkeurig berigt van het Volksfeest te Franeker* op *den* 5 *Maart*, 1795. bl. 13. Vergeleeken, met bl. 11. der hier boven aangeduide Naamlyst.

die bekend ſtonden, als de zaak der Patriotten toegedaan; doch wist men deezen van de beoordeeling der zaaken den vervolgden ten laste gelegd te weeren, onder voorwendzel van Verwantſchap aan de beſchuldigden; indien zy zich zelven daar aan niet onttrokken. 't Verzwakte getal vulde men aan, door Hulpbieders ter vervolging, tot dit haatlyk werk hunner Medeburgeren, zo wilvaardig als een der Raadsheeren, AHASUERUS VEGELIN VAN CLAERBERGEN (*) daar van afkeering. Immers vindt men van deezen aangetekend, dat hy, met onvermoeiden yver, altoos ten voordeele zyner gekerkerde Mede-vaderlanderen geſprooken en gewerkt heeft; zo zelfs dat hy, by het toen invallend overlyden van zynen Zoon, geen ééne Vergadering verzuimde, uit vrees dat men van zyn afweezen misbruik zou maaken, ter velling van nog geweldiger vonnisſen. Dergelyk eene gunſtige onderſcheiding, bejegent den Raadsheer AREND AULUS VAN HAERSMA, die door de goedheid van zyn hart, tot de zagſte middelen raadde, de gewelddaadige betreurde en afkeurde. (†)

LXII. BOEK. 1787. 1788. Gedrag des Hofs. Twee Raadsheren maaken hier een uitzondering.

Niets, waar op de Vervolging meende vat te kunnen hebben, bleef daar van verſchoond. Gedeputeerde Staaten, zo wel als het Hof, leenden aan dit bedryf de hand. Een

H. L. VAN BUMA te *Sneek* in boete beſlaagen.

(*) Wy hebben deezen, in 't voorgaande onzer *Vaderl. Hiſt.* XIX. D. bl. 124 ontmoet, als een Man van zeer groote bedaardheid, en gematigdheid.

(†) J. SCHELTEMA, als boven bl. 14.

LXII. BOEK. — 1787. 1788.

Een sterk spreekend voorbeeld deezer handelwyze, doet zich op in 't geen den Drukker H. L. VAN BUMA, te *Sneek*, van wegen deezen overkwam. —— Van zyne Drukpersse was eene enkele naamlyst in 't licht gekomen, getyteld, *Lyst der Gevangenen, om de zaak des Vaderlands, op het gedemolieerde Blok- of Gevangenhuis te Leeuwaarden.* Hy werd, by opene Acte, op de groote Vertrekkamer van Gedeputeerden gedagvaard, en wegens het Drukken en verkoopen, van de dus getytelde Lyst onderhouden. Beide bekend hebbende, werd hy onmiddelyk veroordeeld, tot eene boete van honderd Gouden *Friesche* Ryders, ten behoeve der Heerlykheid van den Landschappe, binnen veertien dage te betaalen, op straffe van Executie, boven de kosten van de opene Acte, met eene allerernstigste aanbeveeling, om zich, in het toekomende, van het drukken en verkoopen, van dergelyke stukken te onthouden, onder bedreiging van zwaarder straffe. (*)

RENGERS vervaardigt een verzoekschrift om vergiffenisse voor eenige *Friezen.*

De *Friesche* Burgers, op het Blokhuis in dien akeligen toestand zittende, bleeven, ondanks het sammelen der Regtsvorderingen, de bedreigingen van Regters of Fiscaals, de aanzoeken van Naastbestaanden, de Vonnissen van eene veeljaarige Gevangenis, en wat ook andere beweegreden en van dringenden nood, in andere Gewesten by zommigen in dit tydsgewricht mogen uitgewerkt hebben, standvastig. Geen blyk is 'er voor han-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VIII. D. bl. 37.

handen, dat iemand hunner een ſtap van vernedering, om gunst- of genabetoon gedaan heeft. Eene ſtandvastigheid, die den vervolgeren wee en leed deedt, en aanzette om de teedere liefde van raadlooze Vrouwen, Moeders of Kinderen, voor hunne Egtgenooten, Zoonen of Vaders te misbruiken; om de zodanigen ten minsten eene gedwongene erkentenis van ſchuld af te persſen, hunne gewaande Barmhartigheid, die wreedheid mogt heeten, in te roepen, en des moedig om gena en vergiffenis te ſmeeken. De Heer RENGERS, ſtelde eigenhandig voor eenige Vrouwen een Verzoekſchrift op, en liet haar eene ſchriftelyke Verklaaring tekenen, „ dat zy „ 'er hem toe verzogt hadden, 't zelve „ goed keurden, hem verzogten het door „ eenen der Advocaaten te laaten tekenen, „ en ter raadpleeging op den Landdag te „ bezorgen."

LXII. BOEK. —— 1787. 1788.

Dit ſtuk was van deezen bewaaringswaardigen inhoud: „ De ondergetekende geeft „ met allen eerbied te kennen, dat, in de „ oproerige beweegingen, die onlangs te „ *Franeker* plaats gehad hebben, veroorzaakt door eene zich daar opgeworpen, „ en van de Stad meester gemaakt hebben- „ de muitzieke hoop, haar Man in zyne „ kwaliteit van Officier van de Schuttery „ mede gedwongen en betrokken is geworden, om in dezelve te deelen, en „ onder andere, in die voorſchreeve kwaliteit getekend heeft, zeker Declaratoir, „ waar by hy de zogenaamde Staaten te

LXII. BOEK. — 1787. 1788. „ *Franeker* vergaderd, erkent voor den „ wettigen Souverain, en belooft dezelve „ tegen een ieder te zullen verdeedigen; „ 't welk dan ook dat ongelukkig gevolg „ voor haar Man gehad heeft, dat, naa „ die hoop de Stad verlaaten hadt en ont- „ vlugt was, hy door den Procureur Ge- „ neraal deezer Landschappe geactioneerd, „ op order van den Hove daadlyk van „ *Franeker* gehaald, en op het gedemo- „ lieerd Blokhuis overgebragt is. —— „ Akelig tooneel! welks herdenking de „ Suppliante met schrik vervult, daar haar „ Man, midden in den nagt, van haare „ zyde is weggerukt, met boeijen, „ gekluisterd, en uit haar arm is ge- „ voerd geworden. Ja het is die droevige „ nagt, die haar overal vervolgt, en haar „ in de grootste droefheid dompelt; haar „ huis, haar bed, en de tedere omhelzin- „ van haare onnoozele kinderen, alles ver- „ meerdert haare smert, en doet haar wee- „ moedig een gezegend leeven kennen, „ 't welk zy weleer onder de Bestuuring „ van eene Geliefde Overheid leidde, en „ welk nooit was gestoord geworden, had- „ den niet eenige Aanvoerders, om hunne „ oogmerken te bereiken, onnoozele en „ stille Menschen aangezet, en genood- „ zaakt deel te neemen in hunne snoode „ voorneemens.

„ De Suppliante zou misschien, om „ haars Mans onschuld aan te toonen, kun- „ nen te berde brengen, de onmogelyk- „ heid, die 'er voor hem was, om zich

„ in

„ in eene Stad, (als *Franeker* toen was) daar alles met geweld, en volstrekte overheersching behandeld werd, en waar de eene Burger den ander, door vrees voorbyliep, om zich van de Tekening te onthouden. —— in de *tweede plaats* aanvoeren de Kwaliteit, in welke hy alles getekend heeft, en de manier, op welke de tekening is toegegaan: daar het hem naauwlyks, of niet vergund geweest is, iets te leezen, of daar over te denken. —— En in de *derde plaats*, daar uit kunnen bewyzen, het weinige vertrouwen, 't welk de Oproerige Party in hem gesteld heeft; daar zy, niet te vreede met hem te dwingen in hunne maatregelen te deelen, zich boven dien met eene handtekening van hem hebben willen verzekeren, en by de Ontvlugting zo weinig gewag van hem gemaakt hebben, van niet eens dat papier mede te neemen of te verbranden.

„ Dan deeze verontschuldiging, zou meer in het Proces tegen den Procureur Generaal te passe komen. Zy wil, zy zal zich alleen aan de voeten van U Ed. Mogenden werpen, en smeeken van medelyden te willen hebben, met haar en haare Kinderen, en de droevige omstandigheid te willen overweegen, dat zy, hoe onschuldig ook in het bedryf van haaren Man, het zelfde noodlot egter haar alle te gelyk met haar Man boven 't hoofd hangt, en dat haar Man niet kan gestraft worden, zonder dat zy

LXII. BOEK. —— 1787. 1788.

„ ook mede gestraft, ongelukkig en be-
„ dorven wordt.

„ Het taay geduld, 't welk U Ed. Mo-
„ genden tegen de Aanvoerders zo lang
„ geoefend hebben; de zagtmoedigheid
„ met welke U Ed. Mogenden ook naa
„ dat Oproer veelen behandeld hebben,
„ en waar door U Ed. Mogenden de lief-
„ de en agting van U Ed. Ingezetenen,
„ meer en meer na zich getrokken heb-
„ ben, dit alles doet de Suppliante hoo-
„ pen, dat U Ed. Mog. nog wel een goe-
„ dertieren oog op de Suppliant zullen
„ willen slaan, haar Man, als met
„ meerdere schuldig, zyn daad zult wil-
„ len vergeeven. —— Nooit zou deeze
„ weldaad uit haar aller harten gaan, zy
„ zouden met zich als stille en rustige Bur-
„ gers te gedraagen, en alleen op haar
„ Bestaan en Negotie te letten, aan U Ed.
„ Mogenden tragten te toonen, dat zy nut-
„ tige Burgers voor een geheel bederf
„ bewaard hebben.

„ Desgelyks zouden zy, by die *Geweldi-*
„ *ge Handelwyze* van die geenen, die niet
„ anders dan Vryheid en Voorregten in
„ den mond hadden, vergelyken die *Zagt-*
„ *moedigheid* van U Ed. Mogenden, wel-
„ ke, niet tegenstaande hunne Ingezetenen
„ dikwyls vermaand en gewaarschouwd te
„ hebben, naderhand evenwel hunne mis-
„ daaden heeft kwyt gescholden: waarlyk
„ het werk der Godheid! Gy zyt het al-
„ leen, die aller harten tot u trekt, en
„ welke de halstarrigste zelfs noodzaakten

„ u

„ u te lieven en eerbiedigen. Het is in dat „ ſtreelend vertrouwen, dat de Suppliante „ zich wendt tot U Ed. Mogenden, en „ nogmaals ſmeekt, het behage U Ed. „ Mog. haar Man Pardon en Abolitie te „ verleenen van al het door hem gepleeg- „ de." (*)

LXII. BOEK. 1787. 1788.

Door Elf Vrouwen getekend.

Door Elf Vrouwen van op het Blokhuis zittende Burgers, was dit Stuk den vyf- en- twintigſten van Wintermaand, MDCCLXXXVII getekend. (†) Deeze Tekenaaresſen, vergeleeken met de boven gebruikte Naamlyst, met de bygevoegde Vonnisſen, blyken Vrouwen geweest te zyn, van de meest bemiddelden der Gevangenen: althans tien treffen wy 'er aan, wier Vonnisſen meerdere en mindere Geldboetens inhouden. De Egtgenoote van D. WAARDENBURG, die voor haaren Man en Zoon S. P. WAARDENBURG tekende, is de éénige, welker Egtgenoote en Zoon, in geene Geldboete by de andere ſtraffe, beſlaagen zyn. (§) —— Van geene beduidenis altoos tot ſlaaking was dit Verzoekſchrift, deeze Mannen bleeven even zeer zitten, als die der niet getekend hebbende Vrouwen, en bragt het geene verzagting toe in hun lot. Dit te

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT IX. D. bl. 17—19.

(†) By die Vrouwen vinden wy als een twaalfde Tekenaar vermeld PAULUS MEINDERTS, voor zyn Zoon. Wie deeze geweest hebbe, konden wy uit de Naamlyst niet ontdekken.

(§) Vergelyk hier mede, wat wy bl 13. hier boven wegens dien Vader en Zoon hebben opgetekend.

LXII. BOEK. —— 1787. 1788.

tekenen was veel eer een wenk aan de Regters gegeeven, om eenige vry zwaare Geldboetens den zodanigen opteleggen, wier Vrouwen zich, in diervoege tot schuldbekentenis voor hunne Mannen vernederden.

Groot getal Uitgeweekenen en Ingedaagden.

Een groot aantal der strafschuldigst gerekenden hadt, by de Omwenteling, *Friesland* geruimd. (*) Indaagingen by Indaagingen volgden, opgevuld met de zwaarste beschuldigingen van Oproer, inzonderheid van de Heeren, die als Staatsleden te *Franeker* zitting genomen, of te hunner bescherming en handhaving de wapens opgevat, en anderzins medegewerkt hadden. (†)

Curatores Bonorum aangesteld.

Naauwlyks behoeven wy te melden, dat geen hunner op die roepstem zich na *Friesland* vervoegde. Dit hadt eerlang ten gevolge, dat men ten Hove van dat Gewest voortvoer ter opgave van bekwaame Persoonen, tot *Curatores Bonorum* van HECTOR LIVIUS VAN ATTEMA, HERMANUS ZACHEUS ATTEMA, JAN ROORDA, WILLEM HOGENBURG, AYSO BOELENS, ARENT JULIANUS CAREL DE BERE, Jr. ERNST FRANS VAN AYLVA, PIETER BREUGMAN, HORATIUS ALLERT HIDDEMA VAN KNYFF, REINIER VAN KLEFFENS, Jr. SICCO

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX D. bl. 150. 152.

(†) Men leeze, ten voorbeelde, die van A. J. C. DE BERE; van HAJO TUINHOUT, PIETER FONTEIN, ALBERTUS LYKELMA A NYEHOLT en ALLART SCHELTINGA, in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 6011. en voor 1788. bl. 901—915. voor 1789. bl. 420.

Sicco Douwes van Aylva, Broer Feenstra, en Coert Lambertus van Beyma, allen thans *Friesland* ontvlugt; ten einde door den Hove gevolmagtigd te worden, om de Boedels dier Uitgeweekenen aan den Lande vervallen, te vereffenen, en zo veel van de Goederen openbaar te doen verkoopen, als tot betaaling der schulden en onkosten zou noodig zyn. (*)

LXII. BOEK. — 1787. 1788.

Overgang tot *Stad en Lande*.

In de groote en kleine Steden van *Friesland*, viel, in dit Tydvak, 't welk wy eenigzins overschreeden hebben, om onmiddelyk aan elkander behoorende zaaken niet van den andere te scheiden, niets voor, 't welk stoffe aan onze Geschiedpenne opleevert: weshalven wy overstappen in het nabuurige Gewest *Stad en Lande*. 't Geen wy, by den aanvange deezes Boeks, omtrent het verhaal der *Friesche* Gebeurtenissen aanmerkten (†) geldt ook ten aanziene van die des Gewests, waar toe wy het laatste gedeelte deezes Boeks bestemmen.

Wat des voornaamlyk te boeken valt.

De stryd tusschen de *Stad* en de *Ommelanden*, die eene scheuring dreigde, met de onaangenaamste omstandigheden vergezeld, en gepaard ging met een beleid des Hofs, 't welk wy in 't verdiende licht stelden; als medé de vernederende Verklaaring, welke, naa de Omwenteling, de Stad genoodzaakt was afteleggen, hebben wy breedspraakig opgegeeven, en dit verslag be-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1789. bl. 419.
(†) Zie hier boven, bl. 1.

LXII. BOEK. 1787. 1788.

beslooten met de algemeene Aanmerking; dat wy van de Overheersching dier Partye meer zouden kunnen zeggen; doch dat wy te verre zouden overstappen in een Tydvak, waar in wy de *Ommelander* Heeren werkzaam zouden zien, in Vervolging en Verdrukking der by hun met zo zwarte kleuren afgeschilderde Patriotten, die, schoon ook in de *Ommelanden* verspreid, voornaamlyk in de Stad *Groningen* gevonden werden. (*) 't Is deeze beschryving, welke geen gering gedeelte van 't geen wy, wegens *Stad en Lande*, thans te melden hebben, moet uitmaaken.

Op welk eene wyze de breuke tusschen de Stad en de Ommelanden geheeld werd.

De wyze op welke deeze Verwydering geheeld werd, verklaarden wy, tot een volgend Tydvak onzer Geschiedenisse, te behooren, en zal het vermelden hier van het eerste weezen, waar op wy onze aandagt vestigen. —— De *Ommelander* Heeren by hun Hoog Mogenden een Verslag ingezonden hebbende, geheel gekleurd om het de gunstigste vertooning van hunne zyde te doen maaken, en het gedrag der Stads Regeeringe in den haatlykften dag te zetten (†), bleeven de Laatstgemelden niet in gebreke, om op dit alles het verlangde onderrigt, hun Hoog Mogende te laaten toekomen, zich gedraagende aan het verzoek dier Hooge Vergadering, om zich te

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* het geheele LIV. Boek in het XIX. Deel

(†) Men zie te rugge in onze *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 259.

te onthouden van alles 't geen aanleiding LXII.
tot verdere verwydering zou kunnen gee- BOEK.
ven. By het verslag van 't geen zy, ——
onmiddelyk vóór het ontvangen eener 1787.
Aanschryving van hun Hoog Mog. gedaan 1788.
hadden, om zich naar de keer genomen hebbende rigting der Staatzaaken te schikken, als mede van hunne bereidvaardigheid, om door Gecommitteerden de gereezene geschillen te vereffenen, vertrouwden zy genoeg bygebragt te hebben, om te doen zien, dat zy geen oogmerk altoos betoonden, om iets te doen waar door de gereezene geschillen zouden kunnen vermeerderd worden; maar veel eer dat zy gezogt hadden, van die middelen gebruik te maaken, als meest geschikt en minst omslagtig waren, om de onderlinge eendragt in *Stad en Lande* te herstellen, zonder des hun Hoog Mogenden te moeijen. 't Was niet alleen om die reden dat zy, nog geen antwoord op den voorslag van door Gecommitteerden de zaak te vereffenen, van de *Ommelander* Heeren bekomen hebbende, verwagtten, dat hun Hoog Mogenden hun wel zouden willen verschoonen, van zich tot de groote zaak in te laaten; maar zy vonden zich te meer hier toe genoopt; dewyl zy uit de Brieven hunner Afgevaardigden zagen, dat hun Medelid zich ook zelfs aan de Beslissing van hun Hoog Mogenden onttrok, en zelfs, naa de te rug komst der *Groninger* Burgeren van *Appingadam*, zodanige middelen van herstel vorderde, als de Stad

alle

LXII. BOEK. — 1787. 1788.

alle middelen van verdeediging zouden beneemen. —— Tegen de klagten der *Ommelanden* Heeren, als of zy een voorneemen zouden gehad hebben, om, aan den Collonel van VAN MEYEREN, de Stad tot een Loopplaats voor een op te richten Regiment in te willigen, bragten zy in Brieven, een verzoek daar toe behelzende, reeds in Oogstmaand ontvangen, uitwyzende dat zy een maand daar naa 'er over geraadpleegd, en daar in zwaarigheid gemaakt te hadden. (*)

Gelastigden van wederzyden benoemd.

Het leedt egter niet lange, of de Heeren van de *Stad* kreegen van die der *Ommelanden* wederschryvens op den voorslag, om Gelastigden te benoemen tot het houden eener Byeenkomst om een zoen te treffen. Zy benoemden daar toe den Burgemeester B. VAN IDDEKINGE, de Raadsheeren VAN SWINDEREN en RENGERS, den Syndicus TIDDENS, en één hunner Secretarissen. Van de zyde der *Ommelanderen* werden daar toe gelast, R. J. LEWE, van *Middelstum*; S. L. ALBERDA, Heer van *Byma*; en O. R. ALBERDA, Heer van *Ekenstein*; benevens hunnen Syndicus en Secretaris (†)

Dit werk haapert. De Stad geeft des berigt aan hun

Een zo ongelukkige afloop hadt deeze zamenkomst, dat die van de Stad, te midden van Sprokkelmaand des Jaars MDCCLXXXVIII, hun Hoog Mogenden by eenen Brieve verwittigden, dat zy, ter bereikinge van het heil-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 138—140.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 138—140.

heilzaam oogmerk, de grootste toegeevenheid gebruikt hadden, en zich ten sterksten overtuigd hielden, van hunne zyde, alles te hebben aangewend, wat van welmeenende en vredelievende Regenten, immer kon gevorderd worden. 't Geen hun met regt deedt verwagten, dat aan de zyde van het Lid der *Ommelanden*, even dezelfde neiging plaats vindende, naar het verlangen der Hooge Vergaderinge, de gereezene verschillen spoedig, in der minne, zouden worden vereffend; dan dat de uitkomst aan deeze hunne zo billyke verwagting niet hadt beantwoord; dewyl Jonkers, Hovelingen, Eigenerfden en Volmagten der *Ommelanden*, tusschen de *Eems* en *Lauwers* hadden kunnen goedvinden, de Onderhandelingen af te breeken, en daar door de zaaken in dien staat te brengen, waarin dezelve zich, vóór den aanvang, bevonden. —— By dit berigt der staakinge van dit Zoenwerk, gaven zy te verstaan Leeden benoemd te hebben, die zich in staat zouden stellen, om alles, wat ter beantwoordinge van de klagten der *Ommelander* Heeren kon strekken, aan hun opteleeveren; en aan te toonen hoe deezen, in meer dan één opzigt, de Beslissingen van hun Hoog Mogenden overtreeden, en aan die van de Stad dus de gegrondste reden van klagten gegeeven hadden. (*)

LXIII BOEK.
——
1787.
1788.
Hoog Mogenden.

Ter

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 100. Eene opgave der onderhandeling, met de oorspronglyke

LXII. BOEK. — 1787. 1788. Besluit hier op by hun Hoog Mogenden.

Ter Hooge Staatsvergaderinge dit Berigt met den Stadhouder onverwyld in overweeginge genomen zynde bragt men dit verslag uit op den achttienden van Sprokkelmaand, dat hun Hoog Mogenden, wat den aart en het aanbelang der gereezene Geschillen betrof, tot dus verre niet genoeg onderrigt waren; maar dat het inmiddels zeker was, dat, geduurende dit onderzoek, de verwarringen in de Provincie van *Stad en Lande*, van dag tot dag, stonden te vermeerderen. Dat hier uit te meerder onheilen te wagten en te vreezen waren: dewyl de Staatsvergaderingen afgebrooken bleeven op een tyd, dat de Regeering over de geheele Provincie, en de Generaliteits Commissien, op den twee- en- twintigsten van Sprokkelmaand, in eene te houdene Landsdag, moesten worden besteld. —— Dat, indien deeze Landdag niet uitgeschreeven en gehouden wierd, dit Gewest zich aan eene volstrekte Regeeringloosheid zou vinden blootgesteld, en hun Hoog Mogenden daar tegen onverwylde Maatregelen dienden te neemen.

Men vondt goed Gedeputeerde Staaten van *Stad en Lande* aan te schryven, van niet in gebreke te blyven, indien de Landdag nog niet uitgeschreeven was, denzelven ten allerspoedigsten, tot weering van alle verwarring en nadeel, tegen den twee- en- twintigsten der gemelde Maand, uit te schryven, de beide Leden van Staat, naar

lyke gewisselde Stukken, vinden wy Ald. bl. 116—166.

naar aloud gebruik, daar op zamen te roepen, en de gewoone bestellingen te maaken. —— Hun Hoog Mog. waren in verwagting, dat hier tegen geen zwaarigheden zouden gemaakt of aangenomen worden. Was het de kortgestelde dag, die eenige belemmering kon baaren; dan wilden zy, in dit buitengewoon geval, de Landsdag één dag laater beschreven hebben.

LXII. BOEK.

1787. 1788.

Van dit besluit zou onmiddelyk aan de *Stad* en *Ommelanden* kennis gegeeven worden, met aanschryving, dat hun Hoog Mog. vastlyk verwagtten, dat tegen het houden van deezen Landdag, of de Bestellinge der Regeeringe op denzelven, naar gewoonte, door geen der Leden eenig beletzel zou worden in 't midden gebragt, of te werk gesteld; vooral daar hun Hoog Mog. deeze noodzaaklyke voorziening, in geenerlei opzigt in gevolg wilden getrokken hebben, of doen dienen tot eenig nadeel aan het Regt en het beweerde van een der beide Staatsleden, ten aanziene van de daar heerschende geschillen.

Aanmaaning tot het hervatten van het werk der Bevrediginge.

Ten zelfden tyde werden *Stad* en *Ommelanden* aangemaand, om de afgebrookene Onderhandelingen, tot het vereffenen der hoog gesteegene Oneenigheden, hoe eerder hoe beter, te hervatten. Met bygevoegden aandrang, dat, indien deeze hervatte Onderhandelingen, de gehoopte uitwerking van het herstel der wederzydsche overeenstemming, binnen den tyd van vier weeken, niet mogten te wege brengen, de beide Leden des Gewests, zouden worden

LXII. BOEK. —— 1787. 1788.

den aangeschreeven om als dan, binnen den tyd van zes weeken, naa verloop van het eerstgestelde tydperk, de gronden van hunne wederzydsche eischen aan hun Hoog Mog. te doen toekomen; ten einde die dezelve zouden overweegen, en daar op, naa den raadslag des Stadhouders te hebben ingenoomen, zodanig daaromtrent te handelen, als zy zouden oordeelen te behooren, het zy door het voorslaan van bemiddelende schikkingen als anderzins. —— De Afgevaardigde van *Stad en Lande*, liet zich op deeze zaak niet in. (*)

Reeds gemaakte schikkingen op de Provinciaale Regeering.

Eer deeze dringende aanschryving kwam, was 'er reeds aanstalte gemaakt, tot het houden van den Landdag, op den gewoonen tyd; waar van de *Stad* en de *Ommelander* Heeren, de Algemeene Staaten onverwyld verstendigden: de eerstgemelden met byvoeging van hunne bereidvaardigheid, om aan de Verzoening, van hunnen kant, op nieuw, werkzaam te zyn. By een nader schryven, gaven die van de *Ommelanden* kennis, dat de Gedeputeerde Staaten, en die van de Rekenkamer, werklyk onder Eede genomen waren, en dat dus de Provinciaale Regeering besteld was. In dien Brieve beklaagden zy zich hun Medelid, door herhaalden aandrang, niet te hebben kunnen beweegen, om te dier gelegenheid, volgens bestendige gewoonte en aloud gebruik, eene Predikatie of een

(*) *Resol. Gen.* 18. Feb. 1788. CHALMOT VI. D. bl. 102—107.

een Gebed in 't Provincie Huis te laaten doen. (*) LXII. BOEK.

Wegens de genegenheid tot het hervatten der Onderhandelingen, en het uitstel daar van, veroorzaakt door schikkingen in de Gewestlyke Regeering, gaven die van de Stad hun Hoog Mog. by eenen Brieve kennis, en deeden des eenen voorslag aan de *Ommelander* Heeren. Dan werd deeze op een toon beantwoord, die alleszins gevoeligheid ademt. Zy drukten zich in deezer voege uit, „ Hadden U Edel Mogenden in de voorige Conferentien eenige meerdere dispositie, tot eene harmonieuse afkomst van zaaken, gelieven te betoonen, wy zouden ons niet in de noodzaaklykheid bevonden hebben, om de Conferentien, die meer dienden om de beide Leden van elkanderen te verwyderen, dan te vereenigen, af te breeken, en aldus de Aanschryving van hun Hoog Mogende, die wy ons niet kunnen laaten welgevallen, zyn voorgekomen.

1787. 1788. Klagten der *Ommelander* Heeren, over de Stad.

„ Hadden ook U Ed. Mogenden, naa afgebrookene Besoignes aan ons geene nieuwe stoffe tot ongenoegen gegeeven, zou 'er by ons wederom alle mogelyke faciliteit zyn gevonden, om het Voorstel van U Ed. Mog. tot het hervatten derzelven, terstond weder aan te neemen; doch niet als een gevolg van de Aanschryving van hun Hoog Mogenden; „ maar

(*) *Verz. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 107—112.

LXII. BOEK. 1787. 1788.

„ maar als een gevolg van onze vredelievende gevoelens.

„ Dan, daar U Ed. Mogenden van zich hebben kunnen verkrygen, door ongehoorde en voor ons ten hoogsten læsive Aanschryvingen, aan eenige Gerechten in de *Ommelanden*, en een zeer onvoegzaam Adres aan de Heeren Luitenant en Hoofdmannen, van de Hooge Justitie Kamer deezer Provincie, ons wederom op nieuw aan te vallen, zich een inzage in het huishoudelyk Bestuur der *Ommelander* Regeeringe, en Superioriteit boven ons, aan te maatigen, de Hoogheid en Souverainiteit der *Ommelanden* te kwetzen, en diens onafhangelykheid aan ons te betwisten: zo vinden wy Ampts en Eedshalven ons verpligt, U Ed. Mog. in antwoord te schryven, dat wy, ter betooning van onze inschiklykheid en geneigdheid tot den Vrede, andermaal wel willen beproeven, of wy met U Ed. Mog. over de Conditien van Hereeniging in der minne verdraagen kunnen: mits dat U Ed. Mog. in duidelyke en verstaanbaare woorden die geen uitleg behoeven, vooraf de Souverainiteit en Onafhangelykheid der *Ommelanden* erkennen; de daar tegen gepleegde Attentaaten repareren; en wegens die schending aan ons toereikende Satisfactie bezorgen." (*)

Schry- In dien tusschen tyd hadden de *Ommelan-*

(*) *Vervolg.* by DE CHALMOT VI. D. bl. 168.

lander Heeren eenen Brieve aan den Stadhouder afgevaardigd, vergezeld van alle de Stukken gewisseld in de voorgaande Onderhandelingen; opgevuld aan den eenen kant met een vertoog van hunne Bereidvaardig- en inschiklykheid, en, aan den anderen kant, met een verwytend verslag van de wederstreeving en ontoegeeflykheid des Stadsbestuurs. Zy eindigen met de betuiging: „ dat de naauwe betrekking, „ welke zyne Doorlugtige Hoogheid tot „ dat Gewest, als wettige Erfstadhouder „ hadt, en 't belang 't geen Hoogstde„ zelve in diens welvaard stelde, hun hadt „ doen besluiten, van al het voorgevalle„ ne kennis te geeven, en naar toedragt „ der zaaken open te leggen, in die recht„ maatige hoop en verwagting, dat het „ geen dus verre door hun gedaan was, „ de goedkeuring van zyne Doorluchtig„ ste Hoogheid zou moeten wegdraagen, „ en zy dieswegen eene kragtdaadige Pro„ tectie, hunner voormaals zo deerlyk ge„ schondene; maar nu eenigzins herstelde „ Vry- en Geregtigheden, by zyne Door„ lugtige Hoogheid zouden vinden; dat „ zyne Doorlugtige Hoogheid niet zou naa„ laaten, van stonden aan Hoogstdeszelfs „ Gezag, tot het houden der Landsdagen „ werkzaam te doen zyn; op dat dus het „ belang van het lieve Vaderland in het „ gemeen, en van *Stad en Lande* in 't „ byzonder, bevorderd mogt worden. (*)

LXII. BOEK.

1787. 1788.

ven van de *Ommelander* Heeren aan zyne Hoogheid.

Al-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 170—175.

LXII. BOEK. —— 1787. 1788.

Alle deeze werkzaamheden hadden voor de *Groningers* het vernederend, en voor de *Ommelander* Heeren het gewenschte gevolg, 't geen wy reeds in onze Geschiedenis vermeld hebben. (*) Thans zegepraalde in de Stad, door de gemaakte veranderingen, de Party, die voorheen de Minderheid uitmaakte. Een zegepraal waar op dezelve zich beroemt, in eenen Brieve van den eersten van Hooimaand MDCCLXXXVIII; immers luiden daar in de eigene woorden: „ dat „ hadt de Minderheid der *Stadsregeering*, „ de Meerderheid kunnen worden, zy aan „ de Heeren der *Ommelanden*, niets zou„ den hebben toegegeeven in de handhaa„ ving der Constitutie en Regeeringsvorm; „ en dat daar van ten bewyze strekte, dat, „ zodra de gelukkige Omwenteling daar was, „ de Stadsregeering alle de inconstitutio„ neele besluiten van den Breeden Raad, op „ eene plegtige wyze, vernietigd hadt. (†)

De Stad moest bukken.

Afkondiging in *Stad* en *Lande*.

Zodanig eene taal paste volkomen in den mond van Staatsleden uit de Stad, die nu met de *Ommelander* Heeren eendragtig eene Afkondiging lieten doen, over de stoute en hoogstrafbaare poogingingen, van eenige woelzieke na verandering haakende Persoonen, gelyk zy de nu onderliggende Party betytelden. Eene Afkondiging, die, schoon in de groote hoofdzaak, eenstemming met die wy in andere Gewesten hoorden voordraagen, egter

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 255—284.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT XIX. D. bl. 108.

ter genoeg charactermaatigs heeft, ten aanziene van *Stad en Lande*, om hier, voor geen gering gedeelte, woordlyk plaats te vinden. Zy lieten zich op den eersten van Oogstmaand MDCCLXXXVIII. in deeze bewoordingen hooren. „ Hoe zy, zedert „ eenen geruimen tyd, met de uiterste „ verontwaardiging hadden beschouwd, de „ stoute en hoogststrafbaare poogingen, „ van eenige woelzieke en naa verandering haakende Persoonen, om in de beroeringen, waar door zommige Gewesten van het dierbaar Vaderland, eenige „ jaaren agter een, zo deerlyk gefolterd „ waren, mede *Stad en Lande* te doen „ deelen, diens gevestigde Constitutie „ het onderst boven te keeren, en eene „ volslaagene Regeeringloosheid intevoeren; ten dien einde, op verscheide „ plaatzen, de verderflykste Zamenkomsten, of zo genaamde Societeiten en „ beslooten Gezelschappen te beleggen, „ om niet alleen opzetlyk over het Bestuur van 's Lands zaaken, hoe zeer ook „ buiten hunnen kring, te raadpleegen, „ en zich een Gezag nevens, ja boven den „ Souverain, aan te maatigen; maar „ ook om de minkundigen, die de snoode „ en arglistige oogmerken, van deeze „ Volksverleiders niet doorzagen, de verderflyke Grondbeginzelen, tot kleinagting van de wettige Regeering des Lands, „ en krenking van het Regt der Hooge „ Overheid, in te prenten; ja zelfs eenige „ Predikanten ten Plattenlande, niet ge-

LXIII. BOEK.

1787.
1788.

 „ schroomd

LXII. BOEK. — 1787. 1788.

„ schroomd hadden, om, geheel strydig „ met het waare oogmerk hunner zending, „ zich als de Beleiders van die Zamenkom„ sten, en Spreekers in dezelve op te wer„ pen; ten einde den eenvoudigen Land„ man te bedriegen, en in zyn verderf „ te doen storten; misbruikende aldus, „ op eene schandelyke wyze, den invloed „ en het vertrouwen, het welk zy, uit „ hoofde van het eerwaardig Charakter „ door hun bekleed, op en by hunne Ge„ meentens verkreegen hadden. Waar door „ het dan zo verre gekomen was, dat, „ (hoe zeer zy met blydschap hadden „ mogen bespeuren, dat verre het groot„ ste gedeelte der Ingezetenen, afkeerig „ van zulke strafbaare onderneemingen, en „ door eerlyke gevoelens bezield, zich „ voor de gevaarlyke strikken, van zo „ veele Verleiders hadden weeten te wag„ ten,) egter veelen tegen den sterken „ voortgang van dit dag by dag toenee„ mend kwaad te zwak waren bevonden, „ om dezelve tegen te staan: en daar door „ zommigen willens en weetens, zommi„ gen door enkele misleiding en onkunde „ van het kwaad, dat zy bedreeven, zich „ aan Muitery, versmaading van het regt „ der Hooge Overheid, en andere straf„ baare daaden, hadden schuldig gemaakt, „ en 'er voorts eene verbittering en animo„ siteit in de gemoederen was verwekt „ geworden, die, zo zy niet door alle „ mogelyke en gepaste middelen wierd „ uitgebluscht, de nadeeligste gevolgen

„ voor

„ voor Land en Volk moesten naa zich
„ sleepen.
„ Dit stondt te meer te duchten, naardien zy langs hoe meer ondervonden, dat het thans even zo weinig, als in den jaare MDCCXLVIII. „ „ aan Persoonen ontbrak, die hun werk scheenen te maaken, om de goede Gemeente, door verzonnene onwaarheden, vuile kwaadaartigheden, en lastertaal, (waar aan zich niet ontzagen schuldig te maaken, die zulks het minst betaamde,) tegen hunne wettige Overheden op te hitzen, de agtbaarheid der Regeeringe weg te neemen, en dus alles in confusie en verwarring te brengen, strydig tegen ons Plakaat van den één- en- twintigsten Maart MDCCXLVIII.

„ Terwyl zy, boven dien, van tyd tot tyd, berigt ontvingen, dat door zommigen, by aanhoudenheid, de verderflyke Maxime werd opgevolgd, om de Besluiten van de Hooge Magten des Lands, op de eerlooste wyze, te bedillen, en de goede Ingezeetenen, die niet met hun willen instemmen; maar zich als stille en vreedzaame in den Lande gedraagen, baldaadiglyk aan te randen, te bespotten, en te mishandelen; voorts allerhande schadelyke verdichtzelen van ingekomene Nieuwstydingen uit te vinden, strekkende aan den eenen kant, om de goede en stille Ingezetenen een schrik aan te jaagen, en aan den anderen kant, om de verblinde

LXII. BOEK. 1787. 1788.

„ vooringenomene menigte hoope te gee„ ven, dat het pernicieuse Volk- en Land„ beroerend Leerstelzel, (waardoor Neêr„ lands Gemeenebest, onder het masker „ van Patriotisme en Vaderlandsliefde, „ met verlies van de door het Bloed onzer „ Voorouderen zo duur gekogte panden „ van Vryheid en onbelemmerde Gods„ dienst-oefening, tot deszelfs ondergang „ zou zyn gebragt, zo niet door de ont„ fermende goedheid van het Alziend Oog, „ zulks, op eene wonderdaadige wyze, „ ware verhoed geworden,) eindelyk door„ breeken, en door uitheemsche Magt „ onderšteuning zal ontvangen; waar door „ zy te gelyk de afschuwelykste boosheid „ van hart te kennen geeven, dat zy „ het dierbaar Vaderland, liever door Uit„ heemsche Magt vernield, dan hunne „ slinksche oogmerken verydeld willen „ zien.

„ Tegen deeze gevaarlyke en ongeoor„ loofde machinatien, op het ernstigst en „ kragtigst willen voorzien, verboden zy „ wel strenglyk alle zodanige particuliere „ Societeiten, Zamenrottingen, en Byeen„ komsten, waarin opzettelyk over zaaken „ 's Lands Bestuur betreffende, gehandeld „ werd, of de Ingezetenen werden opge„ ruid, om zich een inzage in de Re„ geering aan te maatigen; alle nadeelige „ en lasterlyke discoursen tegen de Hooge „ Regeering, of Leden van dien, mitsga„ ders het onbehoorelyk taxeeren van „ derzelver Besluiten, tot welzyn van den

„ Lan-

„ Lande genomen; alle schrikbaarende en „ malitieuse uitstrooizels van ingekomene „ Nieuwstydingen; voorts het aanranden, „ beschimpen en mishandelen van particu- „ liere Persoonen, wegens derzelver ver- „ schillende denkenswyze, en aankleeving „ aan de waare belangens van de geves- „ tigde Constitutie, welke wy onze kragt- „ daadige en byzondere Protectie overwaar- „ dig keuren; en eindelyk alle verdere „ balddaadigheden en ongeregeldheden, waar „ door de veiligheid van het Publiek Ge- „ zag, eenigzins gekrenkt, en de voort- „ duuring van twist en tweespalt bevor- „ derd wordt; op straffe, dat die geenen, „ welke bevonden zouden worden, stry- „ dig hier mede gehandeld, of gemachi- „ neerd te hebben, als openbaare Rust- „ verstoorders, en Oproermakers, zonder „ eenige toegeevenheid, aan den lyve, en „ de omstandigheden het misdryf eenigzins „ verzwaarende, met den dood, zouden ge- „ straft worden."

Verslag tot het benoemen eener Commissie ter opspeuring en straffe der Patriotten.

Ten zelfden dage deezer Afkondiginge, was men in *Stad en Lande* niet min dan elders in deeze Gewesten bedagt, om door Strafbedreiging en Uitoefening, de nu gevestigde en zo hoog aangepreezene Constitutie te handhaaven, en de vroegere wederstreevers van dezelve t'huis te zoeken. Een verslag hier over uitgebragt, en onverwyld in een Besluit veranderd, kwam hier op neder.

„ Om, in de *eerste plaats*, onderzoek „ te doen, op alle die ongeregeldheden

LXII. BOEK. — 1787. 1788.

„ en gebeurtenisſen, welke het Gewest
„ eenige agtereenvolgende jaaren beroerd
„ hadden, en waar in zo veele Perſoo-
„ nen, van allerleien Staat en Rang, be-
„ trokken geweest waren; en des de noo-
„ dige Informatien te bezorgen: op dat,
„ naa volledige opening der waare geſchaa-
„ penheid van zaaken, en ontdekking van
„ den oorſprong en ſpoedige vordering,
„ van zo veele heillooze Volks- en- Land-
„ verdervende Oneenigheden, Woelingen
„ en Kabaalen, bepaaldlyk met genoeg-
„ zaame zekerheid en vertrouwen kon
„ worden opgemaakt, wat tot verhoeding
„ derzelve voor het toekomende, en bete-
„ ring, wegens het voorledene gedaan
„ diende te worden. — Om, *ten ande-*
„ *ren*, deeze Buitengewoone Staats-com-
„ misſie, met genoegzaame volmagt te
„ bekleeden, om alle die middelen te kun-
„ nen aanwenden, zonder welke aan dit
„ oogmerk niet kon voldaan worden, en
„ om derhalven niet alleen, op 's Lands
„ kosten de noodige Perſoonen, en by-
„ zonder den Fiscaal der Provincie J. H.
„ DE RAADT te mogen gebruiken; maar
„ ook om inſpectie te neemen van en te
„ vorderen, alle zodanige Prothocollen,
„ Charters, Registers, Reſolutie boeken,
„ zonder onderſcheid, als by eenige Pro-
„ vinciaale Vergadering, Collegie, of Ge-
„ regt, in de Provincie gehouden waren,
„ zonder dat zulks aan hun geweigerd
„ mogt worden, als uit naam van den
„ Souverain gevorderd; ten einde dus in

„ ſtaat

„ ſtaat geſteld te worden, om hunne Commisſie met vrugt te kunnen volbrengen. LXII. BOEK.
Aan deeze Commisſie werd de volvoering van het Plakaat, tot vernietiging van alle Exercitie Genootſchappen ten Plattenlande, en het ontwapenen der onwilligen opgedraagen. (*) —— Wel ſcherp werden alle rechtſtreekſche of zydelingſche poogingen, die zouden kunnen ſtrekken, om het bedoelde deezer Commisſie te verydelen, verboden: „ op dat, dus was het woord; „ eindelyk eens de hoognoodige rust mogt „ worden herſteld, en niemand zich voortaan wederom verſtoutte, eenige pooging „ te doen, om zyne wettige Overheid „ den klem der Regeeringe te ontwringen." —— In tegendeel werd elk aangemaand dien Fiscaal, in het te doene onderzoek, allen byſtand te verleenen; en voorts aan denzelven bekend te maaken, alle zodanige buitenſpoorigheden, het zy met woorden, of met daaden, ſtrekkende tot verſtooring der rust van *Stad en Lande*, als zedert een geruime tyd gebeurd waren, en tot kennis van deezen of geenen mogte gekomen zyn. (†)

1787. 1788. Wydſtrekkende Magt daar aan verleend.

Hoe zeer men in deeze alle thans Staatswyze uitgegeevene Stukken, van de Hoogheid der Staaten ſprak, kwam men nu daar tot, om die Hoogheid, voor zo verre dezelve in de Wetgeevende Magt be-

Herroepingen van voorige veranderingen.

(*) Het Plakaat daar toe ſtrekkende was den 18. July afgekondigd.
(†) *Verz. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 256—263.

LXII. BOEK. 1787. 1788.

bestaat, en de gewigtigste Regten der Ingezetenen betreft, niet by inkruiping, maar volgens Staatsbesluiten, op nieuw, aan des Stadhouders willekeur over te laaten, met opzicht tot de Wetgeevende Magt, over het schouwen van Dyken, Wegen en Wateren; waar omtrent de Staaten, in den Jaare MDCCLXXXIV, zulk eene noodzaaklyke voorziening gedaan hadden. (*) — Deeze onderwerpen werden, naa de Omwenteling, andermaal in Commissie gesteld, en, op een geheel strydig verslag, waar by aan den Stadhouder op nieuws de vrye beschikking over het Reglement Reformatoir gegeeven werd, alle de voorheen plaats gehad hebbende, en met zo veel reden afgeschafte inkruipzels weder ingevoerd. (†)

Afkondiging van het Hof tegen

Even onregtvaardig als elders, en even geweldig, waren de Vervolgingen, die eerst op naam der Souveraine Heeren van de

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 92.

(†) *Verzam. by* DE CHALMOT XX. D. bl. 9—54. Uit de Stukken des betreffende, en voor handen in de gemelde *Verzamel.* XX. D. bl. 133—174. met elkander vergeleeken, blykt het gewigt en de invloed deezer zaake op de oorspronglyke en aloude Regeeringvorm dier Provincie; en kan men zich een denkbeeld vormen van de verkraging van het Regt veeler Ingezetenen, by koop wel eer verkreegen, als mede van de indragt op het Reglement Reformatoir, en van de zwaare en meestal nutlooze kosten, door den Stadhouder in dat geval gemaakt, op 120,000 Guldens begroot, en van de billykheid der voorzieningen, ten dien tyde, door de Staaten deswegen gemaakt.

de *Ommelanden* alleen, als nu de Wet aan die der Stad ſtellende, naderhand op dien der Staaten van *Stad en Lande*, door de Hooge Juſtitie Kamer, in dit Gewest aangevangen en voortgezet werden. By die wy, ter meermaals aangetoogene plaatſe, reeds vermeld hebben, paarden zich andere bedryven, welke van dat ter nedergeſtelde getuigenis draagen, en melding verdienen. — Reeds op den zes-en-twintigſten van Herfstmaand, hadden de *Ommelander* Heeren, het draagen van Oranjevercierzelen toegeſtaan, en de Stad zich genoodzaakt gezien, dit voorbeeld te volgen, en de Wapenhandelende Genootſchappen te vernietigen. Dit, wel verre van de Rust te herſtellen, gaf aanleiding tot nieuwe ſtoorenisſen door geheel het Landſchap, en veroorzaakte eene gisting in de gemoederen, waar tegen het Hof oordeelde te moeten waaken, door eene Afkondiging, in welker aanvang zy deeze ſchets gaven van de gedraagingen in de *Ommelanden*, „ dat men zich niet ont-„ zag, om by geheele menigten zamen te „ komen, na zommige Kerspelen heenen „ te trekken, allerhande balddaadigheden „ en ongeregeldheden aan te rigten, en „ een en ander aan beſpotlyke uitwendig-„ heden, met dwang en doldriftig bloot „ te ſtellen; eigenhartig en ontydig de „ klokken aan te trekken, geld, onder de „ benaaming van een drankpenning, af te „ vorderen; ja, wat meer was, de Hui-„ zen en Bezittingen der Ingezetenen ge-„ welddaadig aan te tasten en te vernielen,

„ dus

LXII. BOEK.

1787. 1788.

rustverſtooringen.

LXII. BOEK. — 1787. 1788. „ dus de openbaare rust snoodlyk te schen-
„ den, van de Omwenteling van zaaken
„ een gansch verkeerd gebruik te maaken,
„ en zich daaden te veroorloven, op welke,
„ naar algemeene Statutaire Wetten, de
„ strengste straffen en vervolgingen besloo-
„ ten en vasgesteld waren.

Deeze den daaderen dier ongeregeldheden bedreigd hebbende, voegden zy 'er by, „ ten einde alle verdere stoffe tot verwy-
„ dering, en aanhitzing der gemoederen
„ tot wreevele onderneemingen worde
„ weg genomen, verbieden wy mids dee-
„ zen alle tergende en verbitterende ge-
„ sprekken, alle schrikbaarende en onwaa-
„ re gerugten en verspreidingen, die, uit
„ de vuilste bron voortkomende, dikwyls
„ de grootste, zo niet de eenigste, oor-
„ zaaken zyn, waar door zulke gistingen
„ gebooren, en tot daadlykheden gebragt
„ worden." (*)

De Ommelander Heeren des gebelgd gaan dit te keer.

Uit den inhoud deezes Plakaats bleek genoegzaam, dat het Hof daar in de gedraagingen der *Ommelanderen* alleen bedoelde, ook hadt de Stads-regeering, vyf dagen laater, een dergelyke Aankondiging voor de Burgery laaten afleezen (†). Deeze schildery belgde de *Ommelander* Heeren geweldig; ja dermaate dat zy, zeven dagen daar naa, het Plakaat des Hofs vernietigden, met bedreiging „ dat, zo bin-
„ nen acht dagen, geen behoorlyk herstel
„ be-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT II D. bl. 36—39.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 54—57.

„ bezorgd wierd, zy hun Besluit by open- LXII.
„ baare Aanplakking en Kerkenkondiging, BOEK.
„ tot eens ieders kennis zouden brengen. ——
Ter deezer gelegenheid verklaarden zy het 1787.
Hof geheel onbevoegd om Wetten te maa- 1788.
ken, als welke Magt de Staaten nimmer aan 't zelve vergund hadden. *Zy* voegden 'er deeze herinnering nevens: „ hoe de „ Staaten, by de Besluiten van negentien „ Augustus en twee- en- twintig October „ MDCCLXXXIV, zich daar omtrent zo na- „ druklyk verklaard hadden, dat zy meen- „ den, dat geen der beide Leden, ooit „ wederom aan hetzelve zou moeten onder „ het oog brengen, *dat het Hof zich, niet* „ *als Wetgeevers, maar als Uitvoerders en* „ *Handhaavers der Wetten, behoorde te ge-* „ *draagen*; en hoe weinig zy verwagt had- „ den, dat dit onaangenaam lot, aan hun „ het eerst te beurt zou vallen, daar zy „ hunne gevoelens om het wettig gezag „ des Hofs, tegen ondermyning en verkor- „ ting te onderschraagen, zo dikwyls aan „ den dag gelegd hadden; terwyl zy niet „ hoopen wilden, dat het Hof zich de „ ongelukkige breuk, tusschen de twee „ Leden van Staat, ten nutte zogt te „ maaken, om, met verkorting hunner „ Regten, de grenzen van deszelfs gezag „ uit te breiden, en zich de Opperste „ Magt over de *Ommelanden* aan te maati- „ gen." (*)

Gegrond egter bleek deeze laatste gissing; Voort-
„ im-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 54—57.

LXII. BOEK. — 1787 1788. Zetting van dit geschil. immers het Hof weigerde, by eenen breedspraakigen Brieve, voluit om de begeerte der *Ommelander* Heeren in te willigen; en beriep zich ten slotte op het XXXII. Artykel van het *Reglement Reformatoir*, blykens 't welk, in geval van Oneenigheid tusschen die Heeren en het Hof, de bemiddeling en de eindelyke beslissing aan den Stadhouder alleen toekwam. —— De beantwoording deezes Briefs bestondt in eene Afkondiging van wegen de *Ommelander* Heeren, strekkende tot vernietiging van die des Hofs. Alle Geregten werden daar in gelast, om dezelve op hun Grondgebied aftescheuren, en de Kerkleeraaren het afleezen verboden: daarenboven lieten zy eene andere, gelykluidende in de *Ommelanden* doen. Een bedryf waar over het Hof zich aan de Stadhouder beklaagde, diens bemiddeling en uitspraak inriep (*)

Aanmerking hier over. Omtrent dien zelfden tyd van tweespalt, schreef het Hof, op het verzoek der Stad, om door hetzelve, ten aanziene van zekere Regten in de *Ommelanden*, gehandhaafd te worden, de Heeren der *Ommelanden*, op eenen eischenden toon aan, ten einde op dit stuk, het Hof, zo spoedig mogelyk, te dienen van berigt. Deswegen belgden zich die Heeren geweldig. Zy ondervonden nu te laat, om, daar zy hunnen wederstreevenden euvelmoed, tegen de Opgezetenen, vóór de Omwenteling, niet hadden kunnen

(†) *Verzam. by* DE CHALMOT XXXVIII. D. bl. 1—12. 19—29.

hen koelen, door den tegenstand van hun Mede-staatslid, een Hof van Justitie tot hun werktuig te gebruiken, om hun eigen Mede-lid te helpen kwellen, en hetzelve, met dat hoogst laakenswaaadig inzigt, veelzins eene magt te doen uitoefenen, waar van het nu ook, met verkorting van het Regt der *Ommelander* Heeren zelve, misbruik maakte; want niemand kon lochenen, dat het Hof, ook in veele voorgaande, gelyk in dit geval, zich de Wetgeevende Magt hadt aangemaatigd.

LXII. BOEK. — 1787. 1788.

De *Stad*, het *Hof*, en de *Ommelanden* vereenigen zich ter verdrukking en laaten de Commissie in *Appingadam* voortgaan.

Doch, schoon de Heeren der *Ommelanden*, in de gemelde gevallen, misnoegen tegen het Hof opgevat, en zich als 't ware bevlytigd hadden, om dit hun Medelid spyt aan te doen, zag men egter eerlang dat *Stad*, *Ommelanden* en *Hof van Justitie*, zamenspanden, om, nu eens openlyk dan weder meer zydelings, in dit Gewest, het geweld der Burgervervolging den teugel te vieren. Hadt het Hof, vóór de Omwenteling, toen de kans der Partyen in eenen onbeslisten staat hing, de bemoeijingen met de Maagistraatsbestellinge te *Appingadam*, waar over zo veel te doen viel, op eene vreemde wyze gestaakt (*), het zette die terstond, naa het beslissen van dit Staatsgeschil voort, en besloot, op den twee- en twintigste van Wynmaand, om de Commissie na *Appingadam* bestemd; doch door de voorzorg der Stad in Herfstmaand gekeerd, thans te doen

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 221.

LXII. BOEK. 1787. 1788.

doen voortgaan, en maakte nu ook gebruik van de bereidwilligheid des Commandeurs VAN SOMMERLATTE, om Krygsvolk te verleenen, wanneer het Hof, den byſtand des gewapenden arms, zou oordeelen noodig te hebben; ſchoon het zelve te vooren ingewikkeld erkend hadt, daar toe zonder Attache, ja zelfs zonder regelregt bevel van Gedeputeerde Staaten, onbevoegd te zyn; en naderhand, op een Verzoekſchrift der Ingezetenen van *Middelſtum* en *Toornwert*, klaagende over eene meer dan vier- en- twintig weeken duurende Inlegering van Krygsvolk, wel berigt eischte van het Geregt; doch de Indieners van het Verzoekſchrift tot Gecommitteerde Raaden der *Ommelanden* verwees.

's Hofs beſluit deswegen.

Naa dat deeze Commisſie uit het midden der Gecommitteerde Raaden, voor de oorzaaken van de daadlykheden te *Appingadam* gepleegd, des een wel te verwagten Verſlag, in haaren ſmaak, hadt uitgebragt, viel het Hofsbeſluit in Louwmaand des Jaars MDCCLXXXVIII, om, in ſtede van het geregtlyk onderzoek aan den Regter en de Regeering der Stad over te laaten, dit zelfs te doen, en van het bevind der zaaken den Procureur Generaal kennis te geeven. Het maakte zich dus ſchuldig aan die zelfde inbreuk, op het regt der Stad *Groningen*, als waar over de Heeren der *Ommelanden*, omtrent hunne Ingezetenen te vooren, zo heftige klagten uitgeboezemd hadden.

Druk-

De uitſlag van dit alles was, dat eerlang niet

niet alleen de Leden der voormaalige Meerderheid van *Appingadams* Regeering, maar ook de Commandant der Genootſchappen in de *Ommelanden*, J. TJEERDS LANTINGA, als mede de Bevelhebber, van het Patriottisch Wapengenootſchap te *Appingadam*, gedagvaard en gevonnisd wierd. — 's Hofs onregtvaardigheid, in de vonnisſen over deeze zaak aan den dag gelegd, ſtak byzonder daar in uit, dat het niet alleen niemand ſtrafte van de menigte, die de handdaadigheden, in het voorst van Herſstmaand, des Jaars MDCCLXXXVII, te *Appingadam* gepleegd, en door die rustſtoorende bedryven, de waare aanleiding gegeeven hadden, om eene Commisſie uit het Hof derwaards te zenden; doch daarenboven de zodanigen, welke dat Oproerig bedryf geſtuit hadden, verwees tot goedmaaking van een gedeelte der kosten, op die Bezending gevallen, als mede van de ſchaden en verdere uitgave, by gelegenheid des gewapenden optochts, invals en bezethouding van *Appingadam* gemaakt. (*)

LXII. BOEK. — 1787. 1788. kende gevolgen hier van.

Voornaamlyk ſtelde de wraakzugt van het Hof, als mede van de Staatscommisſie tot handhaaving der nieuw gevestigde Staats Conſtitutie, die veeltyds de handen in een ſloegen, zich ten doele, de Ondertekenaars der twee Adresſen, door eenige Leden der Wapenhandelende Genootſchappen,

Vervolging daar uit geboren.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XXXVII. D. bl. 211—217. en 234—248.

LXII. BOEK. 1787. 1788.

pen, in Gras- en- Oogstmaand aan de Staaten overgegeeven, (*) als mede eenige Kerkleeraars. 's Hofs Commisſie ontzag zich niet aan eenzydigheid, en daar uit voortvloeiende onwaarheid ſchuldig te maaken, als het voorgaf, „ dat de voornaamſte aanleiding, zo niet de éénige bron, „ waar uit het kwaad voortgekomen was, „ vooral beſtondt in zeker zo genaamd „ Vertoogſchrift, op den dertigſten van „ Oogstmaand, by Staaten van *Stad* „ *en Lande* ingeleeverd." Meer dan gemeenen yver, betoonde het Hof, om de deelgenooten van die beide Adresſen; maar boven al van het laatſte, te vervolgen en te agterhaalen. Niet alleen werden 'er eene menigte van Getuigen, en onder deezen ook zulken, die ligtlyk in gevaar konden gebragt worden, om tegen zichzelven te verklaaren, gehoord; niet alleen werden 'er verſcheide Perſoonen deswegen gedagvaard en gevonnisd; maar ſtak *Stad en Lande* uit, in de vervolging der Kerkleeraaren.

Deeze treft inzonderheid de Kerkleeraaren.

De Commisſie tot handhaaving der gevestigde Conſtitutie bragt een verſlag uit, zeer eenſtemmig met de klagte voorgeſteld, in eene reeds geboekte Afkondiging (†) vermeldende: „ dat onder de „ voornaamſte oorzaaken, van zo veele „ Volk- en- Landbedervende Oneenigheden, Woelingen en Kabaalen, mede ge- „ hou-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 233—239.
(†) Zie hier boven bl. 52.

„ houden moest worden, het alzins be- LXII.
„ risplyk en oproerig gedrag van zommi- BOEK.
„ ge Predikanten, die niet geschroomd ——
„ hadden, om, zo op den Predikstoel, 1787.
„ als in byzondere byeenkomsten, alle 1788.
„ hunne kragten in te spannen, ten einde
„ de goede en stille Ingezetenen, eene
„ zeer verderflyke Leer tot verguizing van
„ het wettig gezag der Hooge Overheden,
„ in te prenten, en in het denkbeeld te
„ brengen, dat de gemeene Landszaaken
„ kwalyk bestuurd en behandeld wierden,
„ en noodwendig daar in verandering moest
„ gemaakt worden; om de Leden der
„ Hooge Regeering, op de schandelykste
„ wyze, te lasteren, Ingezetenen tegen In-
„ gezetenen op te ruijen, en zich alzo
„ daaden te veroorloven, die niemand min-
„ der pasten, dan Bedienaars van het hei-
„ lig Euangelie."

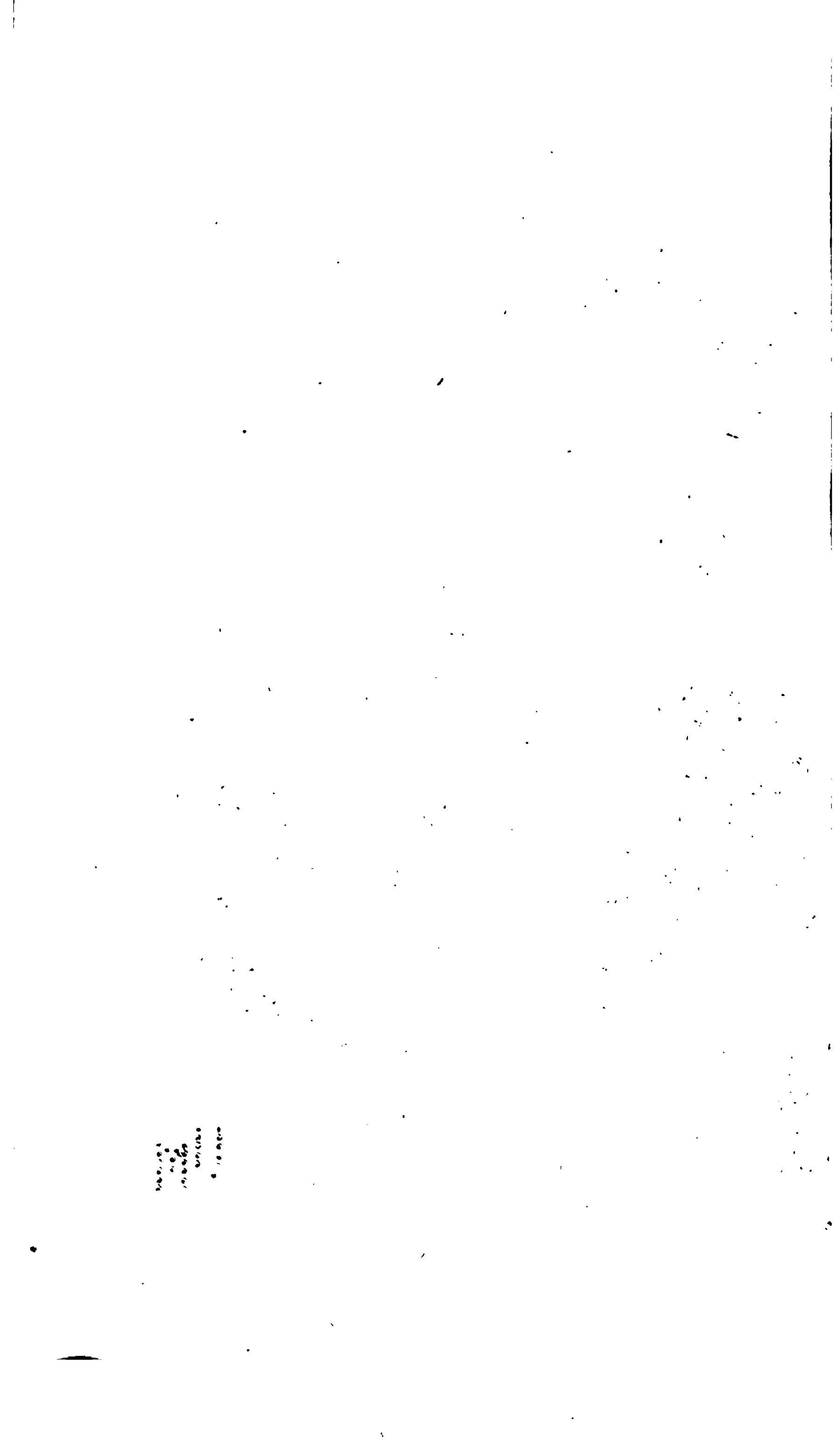
Als de zoodanigen werden met naame beschouwd en vervolgd, de Kerkleeraars HOFMAN, van *Middelstum*; KNIPHUIZEN, van *Obergum*; W. L. HANENBERGER, van *Beerta*, en de *Luthersche* Predikant van *Sapmeer* FINCK. (*) De Getuigen tegen deeze Leeraars, waren zo veelvuldig als onregtvaardig. Men wil dat aan de Staaten door de Regters verzogt werd, om omtrent een van deezen de Regtvervolgingen te staaken; dewyl 'er geen genoegzaame gevan-

Byzondere voorbeelden hier van.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XXXVII. D. bl. 223. 227. XXXVIII. D. bl. 261. en 235—237.

LXII. BOEK. — 1787. 1788. vangenisfen zouden voor handen zyn, om 'er de valsche Getuigen tegen hem, in te plaatzen. Onder anderen weeten wy in 't zekere, dat tegen den *Lutherschen* Leeraar FINCK, een getuigen opstondt, hem van eene oproerige Leer op den Predikstoel beschuldigende, die dermaate doof was, dat men, met sterk spreeken aan zyn oor, naauwlyks voor hem verstaanbaare klanken kon voortbrengen. De Leeraar DEKENS, van *Zandeweer*; die, onder den Voorzang van zyne plaats opgestaan was, en aan Jongens de *geele bloemen*, die zy als Orangeleuzen, ter bespotting van der Staaten Afkondiging droegen, afgenomen hadt, werd als een bedryver van daaden, waar toe hy Amptshalven onbevoegd was, en daar door gelegenheid gegeeven tot meerder onrust, tot de kosten van het regtsgeding daar uit gereezen verweezen, en naderhand, by een Staatsbesluit, afgezet, en onbekwaam verklaard, om in dit Gewest den Predikdienst waar te neemen. Dit zelfde vonnis sprak men uit, over den Leeraar JANSSONIUS, te *Oosternieland*, die reeds, om dat hy in eene openbaare Dankzegging op den Predikstoel, maar het voorgevallene by *Utrecht* in Bloeimaand des Jaars MDCCLXXXVII gedaan, en zich na *Zandeweer* begeeven hadt, om tegen gevreesde oproerigheden, de hulp van het Genootschap aldaar te verzoeken, en van daar gewapende Manschappen op *Oosternieland* gebragt en gehouden hadt,

G.J.G. BACOT.

hadt, in eene breuke van veertig Daalders, en ter betaaling der Geregtskosten gedoemd was. (*) LXII. BOEK.

1787. 1788.

Geen der Leeraaren in de *Ommelanden*, stondt intusschen meer ten doele der Vervolginge, dan GERRIT JACOB GEORG BACOT, op het Dorp *Eenrum*, by de Hervormden het Leeraarampt bekleedende. Van den beginne der Staatsonlusten, hadt hy de zyde der Patriotten gekoozen; door een en ander Dichtstuk het vuur van Vaderlandliefde aangeblaazen; zyne pen stondt verder die zaak ten dienste, en werd hy, misschien niet zonder grond, gehouden voor de Steller van het gehaate Adres, waar in de Wapengenootschappen, 's Hofs beleid voor de Staaten, in 't laast van Oogstmaand MDCCLXXXVII ontmaskerden. (†)

De Leeraar BACOT strekt byzonder ten doel der vervolginge.

Een jaar laater was hy, naa eenige voorzorge omtrent zyne Goederen, uit hoofde van de nog duurende woelingen in den Lande gedraagen te hebben, van zyne Standplaats gegaan, om, volgens jaarlyksche gewoonte, in *Friesland*, de zaaken zyner Moeder te bezorgen. Kort naa zyn vertrek vernam hy by gerugte, zich te *Burgsteinfurt* bevindende, waar hy een bezoek by een Vriend aflei, dat 'er tegen hem, door hun Ed. Mog. van den Hove Provinciaal, een Stuk zou uitgevaardigd weezen, om hem te vatten, dat zyne goederen opgeschreeven

Hy verliet *Eenrum*.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XXXVII. D. bl. 116 122. 223—227.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX D. bl. 239—243.

LXII. BOEK 1787. 1788. ven en verzegeld waren. Dit was waarheid. Hy werd in deezen Brieve, ter opspeuringe tot de minste kleinigheid, om hem te onderkennen, beschreeven, en aangeduid als een Voortvlugtige, die onder zwaare verdenking gevallen was, van zich aan Majesteitschennis, en oproerige beweegingen, te hebben schuldig gemaakt. BACOT, het gevaar 't geen zyn Persoon liep inziende, verzogt by eenen Brieve, de Leeraars, in de Clasfis van de *Marne*, om daar hy 't niet veilig oordeelde, op zyne Standplaats in dit tydsgewrichte, weder te keeren, zyn dienstwerk te vervullen. (*)

Publikatie tegen hem. Tydig en wel te regt, was hy het tegen hem opsteekend onweer der Vervolging ontdooken; want met den aanvange van Wintermaand, zag eene Publikatie van Staaten der Stad *Groningen* en *Ommelanden* het licht, waar in wy leezen; „ Alzo „ GERRIT JACOB GEORG BACOT, Predi„ kant te *Eenrum*, welke, volgens voor„ handen zynde Informatien, zich aan ver„ scheide Delicten, op onderscheide tyden „ en plaatzen gepleegd, als het stooken „ van Oproer, lasteren op zyne Doorluch„ tige Hoogheid den Heer Erfstadhouder, „ en verdere Leden der Hooge Regeerin„ ge, het pleegen van openbaar geweld, „ en het fabriceeren van valsche, en door „ hem verzonnene Nieuwstydingen, heeft „ schuldig gemaakt; en mogelyk uit over„ tuiging, dat, op alle zyne euveldaaden, „ ein-

(*) *Verz*, *by* DE CHALMOT XV, D, bl. 164—169.

LXII. BOEK. — 1787. 1788.

„ eindelyk de welverdiende ſtraffe zou „ volgen, zich, naa dat hy vooraf zyne „ meeſte Goederen uit de Paſtory hadt „ doen vervoeren, van hier heeft geab- „ ſenteerd, en als nog latiteert; egter de „ Juſtitie en het belang deezer Provincie „ 'er grootlyks aangelegen ligt, dat deeze „ Booswicht, over de zo menigvuldig te- „ gen hem ingebragte Beſchuldigingen in „ Perſoon gehoord, en daar van geconvin- „ ceerd wordende, loon naar werke ont- „ vange. — Zo is het dat Heeren Staa- „ ten van *Stad en Lande* belooven, eene „ Premie van één duizend Caroli Gul- „ dens uit het Comptoir van den Ontvan- „ ger Generaal deezer Provincie te vol- „ doen, aan den geenen die deezen La- „ titant onder hunne magt, of wel van „ die der Heeren Gecommitteerden, tot „ Handhaaving van de Gevestigde Conſti- „ tutie, zal weeten te bezorgen." Hier aan was toegevoegd eene dergelyke Perſoons-beſchryving, als in den even gemelden Brieve, met aanduiding dat hy, op alles afgerigt, ſoms zyne eigene kleeding aflei, eene andere, en ook een vercierden Naam aannam. (*)

De Commiſſie ſchryft aan den *Bentheim Stein*.

Bacot, deeze woelingen tegen hem weetende, ſchreef een Brief aan de Leeraaren van de Claſſis van de *Marne*, by welken hy, met dankbetuiging voor de blyken van toegenegenheid en broederlyke agting, zyn Predikampt te *Eenrum* nederlag. — De Commiſſie vlammende, om het gehaate

(*) *Verzam. by* de Chalmot IX. D. bl. 327—329.

LXII. BOEK. 1787. 1788. furtsche Regeering. te voorwerp in haare magt te krygen, en weetende dat hy zich te *Burg-Steinfurt* onthieldt, deedt een zonderlingen stap, vaardigde eenen Brief af, aan de Hoog Graaflyke *Bentheim Steinfurtsche* Regeering, met byvoeging van de Publikatie waar in Duizend Guldens op BACOT 's Lyf gesteld was, en verzoek om hem, zo spoedig mogelyk, in te trekken, daar van kennis te geeven, beloovende de daar op vallende kosten, en uitgeloofde belooning, aan dien het der Regeeringe zou behaagen, tot dit werk te gebruiken. Ten slot betuigende, dat het hun byzonder aangenaam zou weezen, indien ook de Goederen en Papieren, welke hy by zich mogt hebben, in zekere bewaaring genomen, en nevens de Gevangenen aan hun overgegeeven mogten worden.

Scherp Antwoord dier Regeeringe. Geene uitleevering, maar een beschaamd maakend schriftlyk Antwoord, van de Hoog Graaflyke *Bentheim-Steinfurtsche* Regeering, was hier van het gevolg. Immers, naa voordragt van het hun aangeschreevene, vingen zy aan (wy kunnen ons niet weder houden, deezen Brief goeddeels af te schryven,) „ Waarlyk! de „ Heeren moeten, in de daad, een elendig „ denkbeeld van de *Duitsche* Regtspleeging „ in 't gemeen, en byzonder in Crimi„neele zaaken, waar het op Lyf en Lee„ven, Eer en Goed, van den beschul„digden zal aankomen, zich vormen, „ wanneer dezelve gelooven, dat een Col„legie van Justitie zou bevoegd zyn, op „ enkele nog onbeweezene beschuldigin„gen, eenen Man, die een Exampt

„ heeft

„ heeft bekleed, zyn Vaderland egter, wegens de daar in ongelukkig ontstaane inheemsche beroertens hebbende moeten verlaaten, vreemde bescherming gezogt, terstond op bloote Requisitoriaale Brieven, zonder dat eenige, men zwyge klaarblyklyke en onwrikbaare, bewyzen daar by gevoegd zyn, in corporeele Apprehensie te mogen neemen, en dus denzelven aan de Requiranten over te leeveren, om hem aan de Fiscalische eischen en beschuldigingen bloot te stellen. LXII. BOEK. 1787. 1788.

„ Trouwens! De *Duitsche* Geregtshoven „ bezitten eene gansch andere denkwyze, „ by het uitoefenen van Geregtigheid, en „ vorderen vooral zulke duidlyke, en wettige oorzaaken, tot *Prise de Corps* van „ een Man, die in een Eerampt heeft gestaan, dat *preumtio juris et de jure commisi delicti* voor handen moet zyn; maar „ enkel Fiscalische beschuldigingen, kunnen ons daar toe niet geregtigen; zodanige manier van procedeeren, zoude immers voor de Regters, by weldenkenden „ een afschuw te weeg brengen.

„ Wy hadden, derhalven van U Ed. „ Ernstfesten billyk verwagt, dat, by aldien dezelve den Predikant BACOT, der „ Corporeele Apprehensie, en uitleevering „ waardig hielden, zy als dan de oorzaaken zyner misdaaden, benevens de middagklaare en onwraakbaare bewyzen zyner Euveldaaden, zo als naar Justitie „ vereischt wordt, ons zouden voorgelegd „ hebben; ten einde wy ons daar door,

„ we-

LXII. BOEK. — 1787. 1788.

„ wegens onze handelingen in deezen, telkens voor de geheele wereld mogten kunnen verantwoorden.

„ Edoch, van dit alles is nogthans in U Ed. Ernstfesten Requisitoriaalen Brieve niets te vinden. Dezelve smaakt dan veel meer naar eene willekeurige uitoefening van geregtigheid, en is te zeer op klinkende woorden, zonder zaaken gegrond, dan dat wy daar aan zouden kunnen of mogen defereeren.

„ Wy betuigen ondertusschen het grootste aandeel te neemen, over de Verdeeldheden, en daar uit ontstaane Onrustigheden der *Vereenigde Nederlanden*. Zyne Hoog-Graaflyke Erluchtigheid, onze grootmoedigste Landsheer, zal ook nimmer eenen weezenlyken Misdaadiger, die regterlyk geconvinceerd, en der straffe ontvlugt is, in Hoogstdeszelfs Landheerlyke bescherming op en aanneemen.

„ Als Landsheer, nogthans is Hoogstdezelve verpligt zyne Landen, op alle mogelyke en betaamlyke wyzen, door verleende Protectie der ongelukkige Vreemdelingen, die hier heen hun toevlugt neemen, te verryken, te bevolken, en dus zynen Burgerstaat, zo veel doenlyk, in vollen bloei te brengen; waar in Hoogstdezelve de menigvuldige en dagelyksche voorbeelden, zelfs van de Geconfedereerde Zeven Provincien, is opgevolgd: want terwyl deezen meenen geregtigd te zyn, de uit de eene Provincie in de andere gevlugte, en onge-

„ luk-

„ lukkige Ingezetenen in hunnen Burger-
„ staat te neemen, zo heeft zyne Graaf-
„ lyke Erluchtigheid, dies te meer, als een
„ *Duitsche Ryksstand*, zich bevoegd ge-
„ houden, ongelukkige *Nederlandsche* In-
„ gezetenen in zyne bescherming, en ge-
„ lyk als Leden van zynen Burgerstaat,
„ insgelyks op en aan te neemen, als mede
„ hun teffens van alle Landsheerlyke Pro-
„ tectie te verzekeren (*), en daar in
„ zelfs het voorbeeld, van zyne Doorlug-
„ tigste Hoogheid, den Erfstadhouder der
„ *Nederlanden*, in zyne *Duitsche Staaten*,
„ na te volgen.

„ Dus zouden wy, als een van Hoogst-
„ denzelven aangesteld Collegie van Justi-
„ tie en 's Lands Regeering, zeer tegen
„ onze Pligten handelen, wen wy, het
„ belang van ons dierbaar Vaderland uit
„ het oog verliezende, daar tegen recht-
„ streeks aangingen, en den Predikant Ba-
„ cot, aan U Ed. Ernstfesten, als een
„ Misdaadiger, zouden willen overleeveren;
„ daar hy evenwel, tot nog toe van geene
„ de minste Euveldaaden is overtuigd ge-
„ worden.

„ Deeze Geleerde Man, toen hy zich
„ in de Maand Augustus of September,
„ des laastleden Jaars, (†) hier heenen
„ hadt

(*) Wy hebben gezien, dat de Hoogleeraar van der Marck, *Deventer* ontweeken, onder anderen, hier eene Schut- en Schuilplaats vondt. Zie onze *Vaderl. Hist.* XXI. bl. 282.

(†) Deeze Brief was den 27 van January des Jaars 1789 gedagtekend.

LXII. BOEK. — 1787. 1788.

„ hadt begeeven, gaf mondelyk te kennen, dat hy voor de vervolgingen van zyne Vyanden zich niet veilig hieldt, om dat hy voorheen de toenmaalige Ordonnantien der Heeren Staaten van *Stad en Lande*, welke hy in origineel vertoonde, getrouwlyk agtervolgd hadt: waar naa zyne Hooggraaflyke Erluchtigheid, denzelven ook in zyne Protectie, en als een Ingezeten deezer Stad en Graaffchap, heeft op en aangenomen. — Hy heeft thans hier ter Stede zyn *Forum*, en moet gevolglyk, indien hy van eene Misdaad zou kunnen beschuldigd worden, niet by U Ed. Ernstfesten, maar hier, by zyne Competente Overheid, regterlyk worden aangeklaagd.

„ En men ftelle ook al eens, als of Ds. Bacot, gelyk een weezenlyk Misdaadiger, van zyne euveldaaden geconvinceerd zynde, der Straffe was ontvlugt, dan waren U Ed. Ernstfesten wel bevoegd geweest, ons, met en benevens Communicatie der volledige Acten, om zyne Uitleevering te verzoeken. — edoch nooit hadden U Ed. Ernstfesten, het durven waagen, ons door een premie van *duizend Caroli Guldens*, tot eene handeling te willen verleiden, wanneer dezelve zich hadden overreed gehouden, dat die regtvaardig was.

„ Thans egter, terwyl U Ed. Ernstfesten, geen eenigen grond van Regten voor zich hebben, of immers in derzelver Requifitoriaalen Brieve niet ophaalen,

„ waar

„ waar op wy zouden kunnen of mogen „ besluiten, om den Predikant BACOT, „ overteleeveren: zo is het zo veel te meer „ belediging voor ons, wen dezelve geloo- „ ven, dat wy, als Mannen van Eer, „ voor eene aangebodene Premie vatbaar „ waren, en op zulke wyze konden, en „ mogten overgehaald worden, om het „ leeven, goed en eer, van iemand on- „ zer Ingezetenen, in de waagschaal te „ stellen. —— Neen! wy zyn *Duitsche* „ opregte Mannen, en blyven standvastig „ aan onze Pligten getrouw.

„ Zouden inmiddels U Ed. Ernstfesten, „ ons overtuigend kunnen bewyzen, dat „ Ds. BACOT, weezenlyk een zodanig „ Booswicht ware, als dezelve hem heb- „ ben opgegeeven, en wy vervolgens, „ naar de regelen van Justitie, bevinden, „ dat daar in eene volkomene Onpartydig- „ heid heeft plaats gehad, zo zullen wy, „ naar bevind van zaaken, niet nalaaten, „ eene zulke schikking daar over te maa- „ ken, als wy meenen met onze Pligten „ overeen te komen." (*)

Gronden waar op hy voor zyne onschuld pleit.

Tot nog meer beschaaminge, voegde de Hoog Graaflyke *Bentheim Steinfurtsche* Regeering, by deezen verwytvollen Brieve, ten bylaage een breedspraakig Stuk, door den Eerwaarden BACOT, den Landheer ingediend, behelzende een Verhaal van de toedragt der zaake in *Stad en Lande*, ten tyde der heerschende Staatsonlusten, en wat

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XV. D. bl. 172—176.

LXII. BOEK. — 1787. 1788. wat hem daar in byzonder wedervaaren was; alles ingerigt, om zyne onschuld en de wraakbaare drift zyner Vervolgeren, tegen elkander in den hun beschaamendsten dag te stellen; onderschraagd met Bylagen, tot verdere ontvouwing en aandrang, van alles wat hy, te zyner verdeediging, by bragt. — Naa een Tafereel opgehangen te hebben, van den loop der Gebeurtenissen, die hem eindelyk drongen, van zyn Standplaats af te zien, en, zyns agtens, de ontwyking uit zyn Vaderland billykten; éen Tafereel waardig, om met de Geschiedenis, welke wy van dat Tydperk gaven, vergeleeken te worden, vestigt Bacot, het oog des Landheers nader op de Beschuldigingen tegen hem afgegeeven; schoon, gelyk hy verklaart, het algemeene en voor hem raadzelagtige, derzelven hem niet toeliet, in eene bepaalde beantwoording te treeden. — Genoeg egter brengt hy hiér te berde, om zich te ontheffen van de blaam der Oproerstookinge hem aangewreeven — der lastering tegen zyne Hoogheid geuit — des openbaar gepleegden gewelds — en van het verzinnen eeniger valsche Nieuwstydingen. Onbeantwoord bleef dit schryven. (*)

De

(*) Dit stuk in de Verzamel. by de Chalmot XV. D. te vinden loopt van bl. 177—220. Naderhand gaf Bacot een afzonderlyk Stukje uit, onder den Tytel van *Verzameling van Stukken, door Dr.* G. J G. Bacot, *tot verdeediging zyner Onschuld*, enz.

De Commisſie tot handhaaving der gevestigde Conſtitutie, bragt nog andere beſchuldigingen tegen BACOT, te voorſchyn by de Staaten (*), voor geen gering gedeelte daar in beſtaande, dat hy, met mond en pen, de Gewapende Manſchappen hadt ten dienste geſtaan. Het gevolg van dit alles was, dat 'er den vyfden van Lentemaand des Jaars MDCCLXXXIX, een Vonnis tegen hem geſlaagen werd. Waar in, naa de ophaaling eener menigte van byzonderheden, ten zynen bezwaare; doch in het Berigtſchrift aan den *Bentheim Steinfurdſchen* Landsheer, reeds meest alle ontzeenuwd, gezegd wordt. —— „ Uit alle „ welke beweezene Misdaaden ten klaarſten „ blykt, dat BACOT, van het eerſte begin der ongelukkig ontſtaane Troubles „ in de Republiek, tot zelfs naa de gewenschte en gezegende Omwenteling der „ zaaken, zich altoos, hoe vreemd en „ rechtſtreeks ſtrydig, ook van en tegen „ zyne eerwaardige Amptsbetrekking, heeft „ doen zien, als een Aanſtooker en Bevorderaar van de allergevaarlykſte gevoelens, ter Ondermyninge van de gevestigde Conſtitutie, en verguizing van „ allen eerbied voor Wetten en Overheid, en „ dus, in ſtede van een Vredelievend, de „ Magten over hem geſteld, ondergeſchikte Voorganger, met raad en daad, mond „ en penne, heeft getoond een openlyke „ Roer-

LXII. BOEK.

1787. 1788.

Vonnis over hem geſtreeken.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XXXVII. D. bl. 224—228.

LXII. BOEK — 1787. 1788.

„ Roervink, en dus een allergevaarlykst
„ Lid voor de Maatschappy te zyn, waar
„ door veele Ingezetenen zeer zyn mis-
„ leid, en tot demarches gebragt, die
„ hun en hun Gezin, de gevoeligste blyken
„ van een al te blind vertrouwen, op
„ zyn kunde en Character opleeveren. —
„ Het Vonnis over hem gestreeken, luidt
„ in eene ten eeuwigen dage Uitbanning
„ uit de Provincie van *Stad en Lande* en
„ *Westwoldinger Land:* het betaalen van
„ de Kosten, en nog drie honderd en zestig
„ Guldens uit zyne Goederen te verhaalen,
„ ter gedeeltlyke goedmaaking van uitgave
„ door de Commissie, in de Maanden Octo-
„ ber en November MDCCLXXXVII veroor-
„ zaakt, en de schade en kosten, ter gele-
„ genheid van den Gewapenden Optocht,
„ inval en bezet houden van *Appinga-*
„ *dam.* (*)"

't Lot van J. Fruitier.

De Heer J. Fruitier, die als steller van een Verzoekschrift, over den Uitvoer van Hooi, by de Staaten ingediend, welks Ondertekenaars in eene Geldboete beslaagen werden, schoon hy een Lid was, van de Vergadering der *Ommelanden*, en Gecommitteerd ter Landsdage, veroordeeld was, om openlyk aan de Crimineele Rolle, dat Request met eigen handen te verscheuren, en voorts onwaardig verklaard, om als Lid van Staats, en *Ommelander* Vergaderingen aan te blyven, en onbekwaam om 'er weder toegelaaten te worden, „ om dat hy „ een

(*) *Verz. by* de Chalmot XV. D. bl. 221—227.

„ een ander Request, kwaalyk begreepen, „ de onkundigen onder de Tekenaars, op „ eene verregaande wyze misleid, de In„ gezetenen van vier Kerspelen, zonder „ zweem van schuld, van baatzugt by den „ Souverain beschuldigd, en zeer nadeeli„ ge indrukken, omtrent een kwaalyk „ handelend Staatsbestuur in onrustige ty„ den verspreid hadt." (*) Die zelfde Heer stondt verder den haat ten doele. Naa de Omwenteling werd, onder meer mishandelde Huizen in de *Ommelanden*, diens Huis geheel verdelgd, (†) en hy, als een Man, die, in de jongstleden tyden der Onlusten, zeer uitgeblonken hadt, in het voortzetten van bedenkelyke oogmerken, voor het Hof van Justitie gedagvaard; waar men, naa een lang verhoor, diens Verantwoording zo onvoldoende vondt, dat hy op besluit van den Hove in gevangenis gebragt werd. (§)

LXII. BOEK. 1787. 1788.

Aanhoudende Oproerige bewegingen der Oranje Party in de *Ommelanden*

Eene Omwenteling, welke in de *Ommelanden* in 't algemeen, en voor byzondere Persoonen in dezelve, deeze Gevolgen hadt, werd op veele Plaatzen in dezelve met Vreugdebedryven gevierd; doch op eene wyze, die dezelve geen Eer aandeed en vergezeld ging van zodanige omstandigheden, dat een Schryver, anders mild in het verhaalen van dusdanige voorval-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XXXVII. D. bl. 116—122—248—274.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT XV. D. bl. 182.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1443.

LXII. BOEK. 1787 1788.

vallen, verklaart de berigten deswegen ontvangen, niet wel onder de zyne te kunnen opneemen. (*) Dan, schoon hy zwyge, eene Afkondiging der Stadsregering van *Groningen* spreekt. Deeze gewaagt, met de uiterste verontwaardiging en afgryzen, vernomen te hebben, hoe in het Grondgebied der Stad in *Sapmeer* en het *Oldambt*, een hoop zich opwierp, die van de eene plaats na de andere trok, zo 't scheen met geen ander voorneemen, dan, om de Op- en Ingezetenen te plunderen, Geld aftepersssen, en de Persoonen te mishandelen, gelyk zulks, in zommige streeken, daadlyk ten uitvoer was gebragt. „ Zy keurden dit „ alles te haatlyker, naardien zulks onder „ den Naam van zyne Doorlugtige Hoogheid, den Heer Erfstadhouder, werd uitgevoerd, en alzo een voorgeeven, even „ of zyne Doorlugtige Hoogheid, zulke „ daaden zou goedkeuren en met genoegen zien, ja deeze een kenmerk uitmaakten van een voorstander van dien Vorst „ en Hoogsdeszelfs Huis te zyn." Zy kundigden daar tegen de strengste straffen aan (†) De teugel des moedwils was verbrooken, door de vernietiging der Gewapende Genootschappen, en de kragt der Patriotten verder gesnuikt, door het scherp Verbod, tegen alle Societeiten en Byeenkomsten, in welke over 's Lands zaaken gehandeld werd. (§)

In

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 6025.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 210.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1197—1435.

In de Stad *Groningen* zelve hadt men, de ongezindheid veeler Burgeren, tegen het draagen van Oranje tekenen kennende, dit in 't eerst aan de hand willen gaan, en alleen het *Verbod* van die te draagen vervangen, door eene *Veroorlooving*, met uitdruklyken last, dat niemand, wegens het niet draagen, zou mogen gemoeid worden. (*) Dan zy vonden welhaast oorzaake, om tegen die moeienisfen en verdere baldaadigheden, der Oranje yveraaren eene nadere Afkondiging te doen; als mede om die der andere Partyen te verzoeken en te raaden, om zich te voegen naar het thans in de geheele Republiek algemeen aangenomen gebruik. Dit herhaalden zy nogmaals, op het allernadruklykst. (†) Dan zy vonden zich genoodzaakt, de drift der andere Party te beteugelen, door het ten ftrengften verbieden, van het omloopen met Kroonen en andere Vercierzelen, het oprigten en hegten van dezelve, aan de Huizen der Ingezetenen, gepaard met Ongeregeldheden en Geldafpersfingen. (§)

LXII. BOEK. 1787. 1788. Voorzorgen en bepaalingen in *Groningen* wegens het Oranje draagen.

De herhaalde Raadgeevingen tot het draagen van Oranjevercierzelen, wilde de Regeering als een vriendlyk Bevel aangemerkt hebben; waarom dezelve ook, toen de Oranjedragt onder de Burgery afnam, zonder dat des eenig wederzeggen, van wegen de

(*) *Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 203.
(†) *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 54—142. III. D. bl. 167.
(§) *Verzam. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 21.

LXII. BOEK. de Magistraat gekomen was, zulks in een Bevel veranderde. (*)

1787. 1788. R. B. GOCKINGA, over zekere uitdrukking Oranje betreffende ernstig onderhouden.

Wanneer deeze laatste en dringenste Aankondiging, tot het draagen van Oranjeleuzen, was aangeplakt, voegde de Secretaris R. B. GOCKINGA, twee Schoutendienaars, die het stonden te leezen, toe; „ Heden „ is het heilzaame Plakaat, tegen het Vloe- „ ken en Zweeren en Sabbathschenden af- „ geleezen; daar wordt niets aan gedaan; „ ik wil myn hoofd verliezen, zo 'er dee- „ zen Dag (het was op een Zondag) een „ Herberg is gevisiteerd; maar op de *Strond* „ *Oranjelindjes* moet gepast worden, als of „ daar aan, het welzyn van het Land vast „ is." — Dit zeggen door verontwaardiging dien Heer in den mond gelegd, werd aangebragt en zeer euvel geduid. Burgemeesters en Raad deeden, den Secretaris GOCKINGA, hun ongenoegen te kennen geeven over diens onbedagtzaam, en temerair gedrag in deeze zaak, waar door hy zich, ongeagt het Charakter door hem bekleed, in zo verre hadt te buiten gegaan, dat hy zich met Schoutendienaaren gelyk stellende, die onbetaamelyke bedenkingen, aan dezelve hadt medegedeeld: met byvoeging, dat hun Ed. Mogenden verwagten, en wel ernstig, dien Heer aanmaanden, om zich, door een verkeerden yver vervoerd, nooit weder aan dusdanig eene daad schuldig te maaken; op dat zy niet in de nood-

zaak-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 51—53.

zaaklykheid zouden geraaken, om, tot hun leedweezen, op eene sterker wyze hier over te beschikken. (*) LXII. BOEK.

Zo min als ten Plattenlande, bleef het binnen *Groningen*, ondanks de herhaalde Aankondigingen in rust. Met den aanvang van Zomermaand, werden door Rustverstoorders en Oproermaakers van den Oranje aanhang twee dagen lang, de Burgers en Inwoonders, op nieuw, in hun Persoon, Huizen en Bezittingen ontrust, en derzelver goederen vernield. — Een wanbedryf waar in het Krygsvolk zich schynt gemengd te hebben. Althans de woorden der Aankondiging hielden in, dat de Regeering het streng Plakaat reeds in Wynmaand des voorleden Jaars gegeeven, vernieuwde, „ zo opzigtelyk de gestelde Premie, van „ honderd zilveren Ducatons, aan de Op„ brengers als anderzins, dat de Daaders „ of Aanstookers, van zodanige wanbe„ dryven, verregaande losbandigheden en „ plunderingen, daar van overtuigd, daad„ lyk zonder form van Proces, anderen „ ten voorbeelde, met de Koorde zouden „ worden gestraft, dat 'er de dood naa„ volgde, zonder eenig onderscheid, van „ wat stand, 't zy Burger, Inwoonder, of „ Militair. (†)"

1787. 1788. Oproeren en Schennissen in *Groningen*.

Een veel gerugtsmaakend voorval binnen *Groningen*, greep plaats in den nagt, tusschen den twintigsten en een- en- twintigsten

Oproerige beweegingen by

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 173.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 90.

LXII. BOEK. 1787. 1788. de Herberg de *Unie.*

ften van Sprokkelmaand MDCCLXXXVIII. ten welken dage vier Burgemeesters beëedigd waren. Dit gaf gelegenheid tot een vrolyke zamenkomst, in de Herberg het *Gouden Hoofd*, waar het Muzyk veel volks in 't begin van den nagt lokte. Goed en afkeuring bejegende dit bedryf. De te dier dage beminde volksdeun: *Al is ons Prinsje nog zo klein; egter zal hy Stadhouder zyn*, werd beantwoord door den tegenzang der Partye: *Al is de Prins ook nog zoo groot; egter zal hy in de sloot.* Hier uit rees zulk eene gisting in de gemoederen, dat de Oranjeparty de Herberg de *Unie*, waar de Societeit der Patriotten vergaderde, aan de groote Merkt staande, wilde uitroeijen. Beweegenissen hier uit ontstaan gaven aanleiding, dat uit die Herberg op het Wynhuis de *Gouden Roemer*, de Vergaderplaats der Leden, van eene Oranje Societeit geschooten werd. Dit zette de Oranje menigte in volle woede. Deze smeet met steenen in de *Unie*, onder veel getiers en geroeps, met bedreiging, „ de *Unie* zal het onderst boven, zo dat „ 'er geen steen op den anderen zal bly- „ ven!" De ingesmeete steenen, werden op de smyters te rug geworpen, en men bestondt gewapenderhand een uitval te doen, op de hoop voor de *Unie* zamengeschoold. Een deezer wordt gezegd in 't aangezigt geslaagen, en langs den grond gesleept te zyn, onder het geroep, *het is een Prinsen Kraayer slaat hem maar dood!* Men zogt deezen na de *Unie* te sleepen; doch werd

werd daar in verhinderd, door den Sergeant van het Krygsvolk, toen voor die Herberg staande. In veel woelinge werd die nagt gesleeten. LXII. BOEK. 1787. 1788.

Dit bedryf hadt ten gevolge, dat 's anderen daags Burgemeesters en Raad het besluit namen, dat die Societeit, door de Stads Regeering, *een broeinest van Ongeregtigheden* geheeten, waar in gelyk zy spraaken, „ zedert January des Jaars „ MDCCLXXXVI, alle inconstitutioneele „ en onwettige Adressen waren ontworpen „ goedgekeurd, en getekend, die een „ steeds opwellende bron van morren, „ tweespalt en partyschap opleeverde, waar „ door de rust der Stad, van tyd tot tyd „ werd gestoord, zo als daar van verschei„ de Gebeurtenissen voor handen waren, „ en inzonderheid die van den laatstvoor„ gaanden nagt, zou ontbonden worden; „ teffens desgelyks in 't vervolg verbieden„ de; met vernietiging van alle daar in ge„ nomene Besluiten, verleende Commis„ sien, en gehoudene Briefwisselingen. Een „ ieder voorts aanmaanende, zich niet met „ Regeerings zaaken, maar met zyne Huis„ houding en Beroep te bemoeijen, zul„ lende anderzins als een verstoorder der „ openbaare rust beschouwd en gestraft „ worden." De Burger Societeit verboden.

Gemelde Herberg de *Unie*, werd bewoond door JANNES VAN BOLHUIS, en hadt hy by zich BERENT VAN BOLHUIS, beide Hopmannen in het Burger Regiment der Stad *Groningen*. De Stadsregeering Vonnis over J. en B. VAN BOLHUIS.

LXII. BOEK. —— 1787. 1788. ring vondt goed J. VAN BOLHUIS, als gewapend eenen uitval uit de *Unie* gedaan, en iemand op een geweldige wyze aangerand hebbende, en als Kastelein, verantwoordelyk voor de daaden van geweld, door anderen gepleegd, die hy vrywillig geherbergd hadt, zyne Gevangenis van omtrent een en twintig weeken, voor ſtraf toe te rekenen, met verwyzing in de kosten des Regtsgedings, en hem, met betrekking tot het pleegen van openbaar geweld, door het ſchieten uit zyn Huis, te ontſlaan, onder handtasting en belofte van, des vermaand, ten allen tyde wederom te zullen verſchynen. B. VAN BOLHUIS, als beſchuldigd van Medegenoot dier gepleegde daaden geweest te zyn, ontſloeg de Stadsregeering onder gelyke handtasting en belofte. (*)

Netelig geſchil hier uit tusſchen de Stads Regeering en de Hooge Juſtitie kamer gereezen. Dit gaf gelegenheid tot netelig geſchil, tusſchen de Hooge Juſtitie Kamer, en de Regeering van *Groningen;* een geſchil van wederzyden, tot zulke ongelooflyke uiterſten gedreeven, dat het eene korte vermelding verdient. Deeze Perſoonen, by Verzoekſchrift, aan de Hooge Juſtitie Kamer, in appel van dit Vonnis toegelaaten, en den Procureur Generaal, op diens verzoek, vergund zynde, om zich in dat Regtsgeding by hun te voegen, werden zy na 's Hofs gevangenis overgebragt; ten overſtaan van den Procureur Generaal, een en ander-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT X. D. bl. 283—292. *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 361—362.

andermaal verhoord, en in een gewoon Regtsgeding toegelaaten. LXII. BOEK.

Hier op verzogten zy, ieder voor zich zelven, en J. VAN BOLHUIS, daarenboven als Man en Vader van acht onnozele Kinderen, die allen nog voor zyne rekening waren, om, hangende het Pleitgeding, uit hunne Gevangenis ontslaagen te worden, onder belofte van zich, ten allen tyde, des vermaand, weder in besloote Hegtenis te zullen begeeven. De Stads Advocaat Fiscaal, stelde zich tegen dit verzoek party, en vervoegde zich deswegen by de Stadsregeering, die daar op aan het Hof schreef van gevoelen te zyn, dat hetzelve niet bevoegd was, om die Lieden los te laaten; maar dat zy haare Gevangenen bleeven, zo lang haare Vonnissen niet vernietigd waren, met bygevoegde bedreiging aan den Hove, „ dat zy zodanig een Ontslag, geenzins met onverschilligheid aanzien; maar, in zulk een geval, genoodzaakt zouden zyn, om het ter kennisse van de Staaten en den Stadhouder te brengen." —— Het Hof vergunde; naa verhoor van Partyen, aan de beide VAN BOLHUIZEN, hun gedaan verzoek, mits genoegzaam borg stellende, van niet buiten het Gewest van *Stad en Lande* te zullen gaan, en zich, des gevorderd, gedurende het Regtsgeding, ten allen tyde, en plaatze, voor het Hof te zullen vervoegen. 1787. 1788.

Deeze borgtogt, ten genoegen van het Hof gesteld zynde, hieldt zich de Stads Advocaat Fiscaal, als of hy van dit vonnis

LXIII BOEK. 1787. 1788. nis in revisie wilde komen. Hier op rees weder verschil, of die zaak voor revisie geschikt was. De Stads Advocaat Fiscaal begaf zich geduurende het geding, en staande rollen uit de Regtkamer. Het Hof bevestigde het verleende ontslag, naa dat zy nu reeds bykans negen Maanden, in besloote hegtenis gezeten hadden.

Doch de Stadsregeering, verstondt, dat beide die Persoonen andermaal in Stads Gevangenis zouden gezet worden, en liet beider Huizen, des nagts door den Schout, en Dienaar, van Krygsvolk ondersteund, bezetten en onderzoeken. — Op aanklagt, zo van der Procureur Generaal, als van die twee Lieden, en derzelver Vrouwen, waar van de eersten zich wederom vrywillig na 's Hofs Gevangenis begeeven hadden, verleende het Hof Acte op den Cipier, om hun, by voorraad, van eene bekwaame huisvesting te voorzien; en geen Onderzoek van Stads wegen te gedoogen: ook verzogt het des Stadshouders tusschenkomst, tegen dien geweldigen stap der Regeeringe. — Deeze daar en tegen vervoegde zich, by eenen breedspraakigen Brieve, aan de Staaten en den Stadhouder beiden, met bede om haar gerust te willen stellen, voor de bewaaring hunner Gevangenen. Zy vergat niet, op eenen klaagenden toon, hier by te vermelden: „ dat de Gevange-„ nen, eerst op de Plaats en in de Tuin „ van 's Hofs Gevangenis, tot herstel hun-„ ner gezondheid gewandeld, en nu, fris „ en gezond, de vryheid verkreegen had-„ den,

„ den, om door de geheele Provincie verſche lugt te kunnen ſcheppen, en te „ zamen te ſpreeken, zo dikwyls zy zulks „ goed vonden." Als of het Hof kwaalyk gedaan hadt, met die vryheid te vergunnen, aan de Perſoonen reeds in een gewoon Regtsgeding ontvangen.

Hier uit rees een tweede verſchil, tusſchen het Hof en de Stadsregeering. Daar het Hof ſtaande hieldt, „ dat aan den Stad„ houder alleen, het Regt van beſlisſing „ over dergelyke Oneenigheden ſtondt, „ volgens het *Reglement Reformatoir*." — Een gelyk verſchil rees 'er ook tusſchen de Staaten en het Hof, over dit onderwerp. Daar eerstgemelden aan den Stads Advocaat de vryheid lieten, om als nog, ongeagt 's Hofs nader vergund ontſlag, in reviſie te mogen komen, van het eerſte Appoinctement van Ontſlag, door het Hof verleend. Tegen welk Staatsbeſluit de Gevangenen, zich op nieuw by het Hof vervoegden, „ om zodanig te beſchikken, „ dat hunne zaak daar door niet wierd be„ nadeeld."

Weinig tyds daar naa, beſlooten de Staaten, om met den Stadhouder, over die verſchillen; door eene Bezending, te handelen. Naa wydloopige onderhandelingen, en een breedvoerig betoog van het Hof, dat den Stadhouder het regt van Beſlisſing, in ſoortgelyke zaaken, met uitſluiting van de Staaten, toekwam, waar in het zich beriep op het *Reglement Reformatoir*, en WILLEM DEN IV. als *Wetgeever* deedt voor-

LXII. BOEK. — 1787. 1788. voorkomen, gaf de Stadhouder voor beslissing, „ dat 'er van 's Hofs vonnis tot „ Ontslag Revisie kon vallen, voorbehou„ dens het Regt der Gevangenen, en dat „ de Stads Regeering, haare bezwaaren „ tegen het Ontslag der Gevangenen zou „ kunnen aanvoeren, ten einde hy daar „ over mede zou beslissen."

Ingevolge hier van, vondt zich het Hof genoodzaakt, om het verzoek van Revisie, door den Stads Advocaat Fiscaal gedaan, tegen het verleend Ontslag aan de Gevangenen, te laaten gelden. Zy zouden dus, naa zo veele slingeringen en wederwaardigheden, te gelyk met den Procureur Generaal, eerst in Regten hebben moeten bewyzen, dat de zaak voor geene Revisie vatbaar was, of althans een onderzoek in Revisie over de wettigheid, van het verleend Ontslag ondergaan hebben, geduurende welken tyd, die door de langwyligheid van zodanige gedingen, zeer lange kon gerekt worden, zy in beslootte hegtenisse zouden hebben moeten blyven.

Wyslyk was de raad hunner Raadslieden, om liever af te zien van hunne Beroeping op het Hof, tegen het Vonnis der Regeering van *Groningen:* waar uit alle die geschillen gereezen waren, dan die onuitoogelyke onaangenaamheden langer te rekken. De Procureur Generaal, zich daar tegen niet verzet hebbende, vonden deeze Lieden zich verpligt, om by een Verzoekschrift aftezien van hun verdere Beroeping, dus te berusten in het Vonnis der Stads

Re-

Regeeringe, en aan deeze te vraagen, om ontslag van de kosten van de zyde der Stad aangewend, welk een en ander zy verwierven. — Zy moesten zich hier op weder in 's Hofs gevangenis begeeven, om aan de Stads Regeering uitgeleverd te worden: ten einde het Vonnis aan hun te volvoeren. Bykans één- en- twintig Maanden hing deeze over en weder betwiste zaak, en eindigde nog in zo verre gelukkig voor de Gevangenen, dat zy in hunne Posten van Hoplieden hersteld wierden, mits den toen ingevoerden Eed op de Constitutie afleggende. (*)

LXII. BOEK. — 1787. 1788.

Aanmerking op dit geval.

't Is de zaak der Regtskundigen, niet eens Geschiedboekers, om een juist oordeel te vellen, over de gegrond- of ongegrondheid der menigvuldige Geschillen, welke in deeze netelige zaak zamen liepen. Dan kunnen wy, ter slot deezer, onzes oordeels, wel meldenswaardige Regtszaake, niet afzyn aan te merken, hoe rampzalig het lot is van Ingezetenen, die de lydende Onderwerpen, van zodanige Regtsverschillen worden. Als mede hoe vaak een Aristocratie van de slegtste soort, geheel uit het oog verliest, het deerlyk lot dier ongelukkigen, waar van zy haare speelballen maakt; hoe, het hoofdverschil, in gevallen van dien aart, in het einde zo ver-

(*) Wy hebben dit Verslag opgemaakt, uit de egte Stukken, tot dit geval behoorende, te vinden in de *Verzamel. by* DE CHALMNT XXXVIII. D. bl. 54—223.

LXII. BOEK. — 1787. 1788.

verre te niet loopt, dat zy, die 'er de onderwerpen van waren, nog op 't laatst, door de onderlinge verbittering der Partyen, die hun van de eene Vierschaar na de andere, van het eene Collegie na het andere gesleurd en gesleept hadden, voldoening en regt verkrygen, welke zy alleen aan de regtvaardigheid van hunne zaak moesten te danken hebben.

De Syndicus TIDDENS beschuldigd.

De thans te *Groningen* in 't bewind gestelde Heeren, scheenen een wellust te smaaken, wanneer zy Lieden, het Patriotismus toegedaan, hunne ongunst konden betoonen; alle gelegenheden daar toe strekkende, waren hun welkom. Hier van levert de Grysaart TIDDENS, Raad en Syndicus van *Groningen*; eene aanmerkelyke proeve op. In een breedvoerig verslag der *Drenthsche* Commissie, tot handhaaving der gevestigde Constitutie, in Wintermaand des Jaars MDCCLXXXVII uitgebragt, kwam de Heer TIDDENS voor, als door D. VAN DER WYK, geraadpleegd over het geen met vrugt, in de Societeit der Patriotten, zou kunnen geleezen worden; „ daar toe „ de leezing van het niets ontziende Schend„ blad, de *Post van den Neder-Rhyn*, niet „ alleen ten sterksten aangepreezen; maar „ wel byzonder aangeraaden hadt, het ont„ bieden der Nommers, waar in het In„ komen van den Erfstadhouder gespeci„ ficeerd stondt: (*) Dit wekte den naspeurenden geest der vervolging op, en werden de

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 201.

de eigenhandige Brieven door den Heer TIDDENS, aan de daar gebannen en van de Heeren des Landschaps *Drenthe* verzogt, en verkreegen. De Heer TIDDENS erkende die voor van zyne hand. De voorzittende Burgemeester B. VAN IDDEKINGE, nevens anderen, gelast, om een verslag uit te brengen, in die zaak, gaven te verstaan, „ dat de Heeren van den Landschappe „ verklaarden, hoe zy den inhoud der Mis„ sives en Correspondentie, van den Heer „ TIDDENS aanmerkten, als eene zamen„ spanning met 's Lands Rustverstoorders, „ om de gezegende Constitutie omver te „ werpen, en het Doorluchtig Hoofd der „ Republiek allen invloed te beneemen, „ en vertrouwden, dat hun Ed. Mogen„ den, zich deeze zaak wel zouden gelie„ ven aan te trekken, en den Landschap„ pe eene genoegzaame Satisfactie, ge„ ëevenredigd aan de belediging 's Lands „ Hoogheid toegebragt, te bezorgen."

LXII. BOEK. 1787. 1788.

Verslag in zyne zaak uitgebragt.

Gereed waren de Gelastigden in dit onderzoek, om dien wenk op te volgen, en te betuigen, dat zy den Inhoud dier Brieven van TIDDENS, met VAN DER WYK, gewisseld, zeer bedenkelyk hadden gevonden, daar dezelve duidelyk te kennen gaven, „ dat de Heer TIDDENS, hadt be„ hoord tot de Kabaale, die 'er op uit „ geweest was, om de gevestigde Re„ geeringsvorm te altereeren, zo niet ge„ heel te veranderen." Ten verderen bezwaare 'er byvoegende, „ dat hy van die „ Briefwisseling nimmer aan Burgemeeste-

LXII. BOEK. — 1787. 1788.

" teren en Raad, als zyne Heeren en " Meesters hadt kennis gegeeven; maar " zich, (offchoon uit hoofde van het *IX.* " *Art.* zyner Inftructie verpligt, *by aldien* " *iets tot zyne kennis mogt komen, waar* " *aan de Stad gelegen lag, zulks voort aan* " *den Raad, of den Heer Prefideerende aan* " *te dienen, om daar op orders te verwagten,*) " niet te min, op eigen gezag, hadt inge-" laaten in zaaken, die voor deeze Stad, " waar van hy de eerste Minister was, " van de uiterfte confequentie hadden kun-" nen zyn, en by aldien de gunftige voor-" ziening, het niet hadden belet, en in " die voorneemens geblaazen, ook alhier, " zo als elders, de gevestigde en bezwoo-" rene Regeeringsvorm, zou hebben ge-" converteerd." —— Te deezer oorzaake vonden zy zich genoodzaakt, als hun ver-flag uit te brengen, " dat zy 'er niet van " tusfchen konden te twyfelen, of de Heer " TIDDENS, wel met dat vertrouwen, " door hun Ed. Mogenden kon worden " en blyven vereerd, 't welk hy vóór " de ongelukkige verwarringen, die het " Vaderland hadden beroerd, hadt genoo-" ten, dan of hy niet veel eer, het zelve, " door zyn eigen ongeoorlofd gedrag, hadt " verlooren."

Van zyn Ampt ontzet.

In de gefteldheid van Burgemeesteren, en Raad der Stad *Groningen*, op den dertigften van Zomermaand, des Jaars MDCCLXXXVIII, kon 'er geen twyfel vallen, of zulk een Raadflag was aangenaam, en hoogstaanneemelyk, en hadt ten gevol-

" ge,

ge, dat de Heer TIDDENS, wegens ongeoorloofde Briefwisseling, en een ontwerp van een Verzoekschrift, tegen den Schultus KYMEL te *Daalen*, met die Brieven overgezonden, van zyn Post verlaaten werd. Van dit alles deeden zy met vreugde verslag aan den Stadhouder, en zonden, met dankzegging, de oorspronglyke stukken, aan de hulpvaardige *Drentenaars* te rugge. (*)

LXIII. BOEK. 1787. 1788.

Omzigtig gedrag der Patriottische Leeraars in *Groningen*.

Tot lof der Kerkleeraaren, in de Hervormde Gemeente binnen *Groningen* tekenden wy op, dat zy, ten tyde der Staats en Stads verschillen, de zyde der Patriotten hielden, en hier voor, de een min, de ander meer, rondborstig uitkwamen. (†) Thans, daar men de Kerkleeraaren in de *Ommelanden*, die veel deels genomen hadden in de Staatsbeweegingen, vervolgde, gelyk wy hier boven zagen, was 'er dubbele behoedzaamheid noodig voor de Stadsleeraaren, om nergens in behaald, en van hun post afgezet te worden; want scherp luisterende ooren, met vooringenomene harten, vervoegden zich Kerkwaards, om, ware het mogelyk, uit den mond dier Leeraaren, die het meest zich voorstanders van de Volkszaak betoond, en by voorkomende gelegenheden der Sectenhaat, te *Groningen* zo zeer als ergens elders werkende, rustig in den schild gevaaren hadden,

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 182—184 en XXXVIII. D. bl. 35.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 279.

LXII. BOEK. — 1787. 1788. den, iets te bejaagen, 't geen kon strekken, om aan ouden en diep ingevreeten wrok voldoening te schenken. De Kerkleeraars ontweeken, in 't algemeen, de aanslagen op hun gemunt; dan één hunner strekte ten slachtoffer dier vooringenomenheid, haat en wraakzugt.

Moeilykheden den Leeraar DE BLAU aangedaan.

Was de aandagt doorgaans wakker, om stoffe van beschuldiging te raapen, dubbel, zeker scherpte dezelve haare ooren, op den Dank en Biddag des Jaars MDCCLXXXVIII, (*) wanneer een Leeraar ten Kansel tradt, wiens voorheen Patriottische denk- en handelwyze bekend was. Geen wonder dat deeze naauwlettend luisterde, om iets kwaads te bejaagen, toen THEODORUS BRUSVELD DE BLAU, te *Groningen*, ten gemelden dage, in de *Martini* Kerk, het woord voerde. Dat hy daar mede ondank behaald hadt, was hem bekend, door het afvraagen zyner Leerreden, waar in hy gezegd werd, *te Taxatoir* te hebben gesprooken, eene Commissie hadt hem des onderhouden. Terwyl hy zich toerustte, tot een nader antwoord, en op de Beurtlyst stondt, om 's volgenden Zondags op te treeden, kreeg hy de weete van Burgemeesteren en Raad, dat hy zich by voorraad, van den Predikdienst zou onthouden, tot den tyd dat de Raad nader besllooten zou hebben, over zyne Biddagsleerreden. „ Een boodschap," die, gelyk hy

(*) Men zie de Uitschryving van dien Vierdag in onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 127.

hy zich uitdrukte, „ hem als een onverwagte donderslag," in de ooren klonk:" dewyl hem, ten nader antwoord, tot den Maandag uitstel was gegeeven. Hy vondt zich, door dit verbod, voor de gantsche Gemeente ten toon gesteld, als was 'er zwaare schuld reeds klaar genoeg gebleeken. Dit kon hem geenzins, als een Dienaar van het Euangelie, onverschillig weezen, en moest hem natuurlyk te zwaarder treffen, daar hy reeds bykans dertig jaaren in de Gemeente te *Groningen*, het Woord hadt verkondigd. Zulks schreef hy aan den voorzittenden Burgemeester, en verklaarde tevens, op het plegtigste, niet in staat te weezen, om aan den eisch des Raads, ter overgaave van zyn geschreeve Leerrede te voldoen: dewyl hy die, om opgegeeven reden, slegts gedeeltelyk in geschrifte hadt, en boven dien niet gewoon was, zich aan het geschreeven in de voordragt naauw te verbinden. (*) — Schoon dus niet in staat, om aan den eisch van den Raad volkomen te voldoen, „ was „ hy egter," dit zyn 's Mans eigene woorden, „ schoon van de verpligting daar toe „ nog niet overtuigd, wel genegen en ge„ reed, om waar in hy beschuldigd mogt „ wor-

LXII. BOEK.

1787. 1788.

(*) Eenige Leeraars, anders niet gewoon hun schriftelyk opstel voor zich te hebben, waren ten deezen naauw luisterenden dage bedagt geweest, om alles der Gemeente voor te leezen: om niet in eenige onaangenaamheid te komen, door eene uitdrukking, die ten kwaade kon geduid worden; zy konden zich op hun geschrift beroepen.

LXII. BOEK — 1787. 1788. „ worden, te *taxatoir* te hebben gesprooken, of waar op eenige andere aanmerking mogt zyn gevallen, zulks uit zyn geschrift, of uit zyn geheugen, zo veel hy kon, ter goeder trouwe, op te geeven, schroomende in het allerminste niet te laaten leezen, wat hy hadt doen hooren, zo veel hy het kon te herhaalen, mits hy zelve den zin zyner woorden mogt verklaaren."

Op de overweeging deezes Berigtgeevenden Briefs, werd de Leeraar gelast, binnen driemaal vier- en- twintig uuren, na het overhandigen deezes Besluits, de Leerreden aan den Voorzitter VAN IDDEKINGE te bezorgen. Op deezen herhaalden eisch maakte hy, in een breedvoerig antwoord, gepaste aanmerkingen, over de moeilykheid van het geval, waar in men hem bragt; doch, voegt 'er ten slot by. „ Daar men uit eene aanhoudende weigering, mogelyk, ten mynen nadeele, zou besluiten — daar ik my van geen drift, of verkeerdheid bewust ben, — daar ik in eene korte aanspraak aan de Heeren, gelyk men zien kan, uit de Preek, openlyk verklaard heb, hoe het verre van my ware, dat ik hun beschuldigen zou willen, of in verdenking brengen. — Ja! daar ik, in de grootste opregtheid van myn hart, betuigen kan, zulk eene uitwerking van ophef en ongenoegen, als myn Preek gehad heeft, zelfs niet vermoed, ik laat staan bedoeld te hebben, — en daar ik vertrouwe, dat

U

„ U Ed. Mogenden, my in deezen wel „ op myn woord zullen willen gelooven, „ daar geef ik hier nevens over, wat ik „ kan." —— Zich verschoond hebbende, over het gedeeltlyke, 't geen hy in geschrifte overreikte, voegde hy 'er nevens „ is voorts een ieder de beste Uitlegger van zyne eigene woorden. U Ed. „ Mog. gelieven my dan, noch over het „ geschreevene, noch over het uitgesprookene te veroordeelen, voor en al eer „ ik 'er nader over zal zyn verstaan."

LXII. BOEK. —— 1787. 1788.

Welk, eene verklaaring men van hem vordert.

De Leerreden in den Raad overwoogen zynde, werd de opregte en moedige Leeraar gelast, om binnen drie dagen, naa de hem gedaane aanschryving, zich op het Raadhuis te vervoegen, en aldaar by den zittenden Raad te doen, en vervolgens, met zyne Naamstekening bekragtigd, over te geeven, eene verklaaring van deezen woordlyken inhoud. „ Ik betuig dat my „ van harten leed is het ongenoegen, het „ welk ik aan de Ed. Mog. Heeren Burgemeesteren en Raad heb gegeeven, „ door de onvoorzigtige en ongemesureerde uitdrukkingen, in myne jongst gedaane Biddagsreden, waar over ik van „ hun Ed. Mog. ootmoedig verschooning „ verzoeke." —— By deeze schuldbekentenis, was het voorgeschreeve Raadsbesluit, zyn Eerwaarde op het ernstigst aan te maanen, „ om zich, in het toekomstige, „ van alle taxatoire termen, en uitdrukkingen over de Regeering, Tydsomstandigheden, Lands en Regeeringszaaken

 „ te

LXII. BOEK. —— 1787. 1788.

„ te onthouden; zo wel als van alle haat„ lyke Toepassingen; maar, zyne toehoor„ ders, tot eerbied voor en onderwerping „ aan hunne wettige Regeering te vermaa„ nen en op te wekken, en daar door met „ de Regeering mede te werken, ter her„ stelling van de rust en eendragt; op dat „ niet hun Ed. Mog. zich genoodzaakt „ zouden vinden, om aan zyn wel Eerw. „ hun ongenoegen, op eene meer ecla„ tante wyze, te doen ondervinden."

Hoe door hem beantwoord.

Genoeg was hier uit op te maaken, dat de gryze Leeraar, by zulke Regters, 'er niet gemaklyk af zou komen. In een ontworpen Antwoord, verklaarde hy van 't geen 'er in byzonderheden ten zynen laste was, als nog onkundig te weezen. En, egter, dus schreef de braave Man: „ wordt „ daar omtrent van my een *Declaratoir* ge„ vorderd, diep vernederend niet alleen; „ maar zodanig ook, dat ik het zelve, „ naar waarheid, en met een goed gewee„ ten, derwyze niet doen kan. —— In „ den vollen Raad niet alleen zulk een „ Declaratoir af te leggen; maar ook, op „ dat 'er de gedagtenis van blyve, het „ zelve vertekend over te geeven, be„ schouw ik, voor iemand van myn Ou„ derdom en Betrekking, naa dat ik myn „ besten Leeftyd, nu byna dertig jaaren „ in den dienst van *Groningens* Gemeente „ heb afgesleeten, als zo diep vernede„ rend, dat ik my daar aan niet zou kun„ nen onderwerpen, dan in gevalle van „ zeer zwaare en onwederspreeklyk klaar

„ be-

„ beweeze schuld. —— Maar, al *kon* ik LXII.
„ ook, Edel Mogende Heeren! tot zulk BOEK.
„ eene diepe vernedering besluiten, dan
„ nog zou ik het niet *mogen* doen: al zo 1787.
„ ik daar door een valsch getuigenis tegen 1788.
„ my zelven zou afleggen, en teffens we-
„ derspreken, wat ik bevoorens, by de
„ overgifte van myn Preek, ook onder
„ myne handtekening, verklaard heb, en
„ betuigd. —— Zedelyk onmogelyk is 't
„ my, over zulks, het voorgeschreeven
„ Declaratoir alzo te doen; behalven dat
„ 'er de eer van mynen Naam, en de agt-
„ baarheid van mynen Dienst, derwyze
„ is mede gemengd, dat ik 'er my aan de
„ haatlykste verwytingen door zou vinden
„ bloot gesteld, en alle vrymoedigheid in
„ 't spreeken my ook zou zyn benomen.

„ U Edele Mogenden gelieven te ver-
„ onderstellen, dat ik my heb schuldig
„ gemaakt aan *Uitdrukkingen*, zo *onvoor-
„ zigtig* en *ongemesureerd*, dat ik Hoogst-
„ dezelve daar door ongenoegen gegeeven
„ heb, en beledigd. Maar ik ben 'er my
„ niet van bewust; en welke uitdrukkin-
„ gen U Ed. Mog. bedoelen, is my me-
„ de onbekend. —— Hoe kan ik dan, my-
„ ne Heeren! daar over welmeenend be-
„ rouw betuigen, of verschooning ver-
„ zoeken? Deed ik het, wat zou het an-
„ ders zyn, dan een woord der *lippen*,
„ daar myn *hart* geen deel in hadt. Dan
„ hoe ik dit, als een eerlyk Man, zou kun-
„ nen doen, beken ik niet door te zien.

„ Beschouwen U Ed. Mog. myne *Uit-*

LXII. BOEK. — 1787. 1788.

„ *drukkingen* als *onvoorzigtig*, en *ongemesu-*
„ *reerd*; ja als van eenen *beledigenden aart*,
„ blyft het dan nog niet, het zy met eer-
„ bied gezegd, eene nadere vraage, hoe-
„ danig myne meening ware? Elk is toch
„ de beste Uitlegger van zyne eigene woor-
„ den. Ook kunnen *Uitdrukkingen onge-*
„ *mesureerd* en *onvoorzigtig* weezen, terwyl
„ 'er nogthans geene beledigende bedoe-
„ ling mede gepaard gaat. —— Overweeg
„ ik daar beneven de ernstige Recomman-
„ datie en Bedreiging, deeze schynen die
„ ook in myn Persoon en Dienst te on-
„ derstellen, waar van my myn geweeten
„ voor den Regter der gansche aarde vry
„ verklaart."

Waar toe hy komen zou.

Rustige taal der Onschuld! DE BLAU kon, gelyk hy wyders betuigde, zich tot die maate niet schuldig vinden, dat hy welmeenend *schuld belyden*, *berouw betuigen* en *vergiffenis* vraagen kon: des niet tegenstaande, wilde hy zich geenzins onttrekken; maar, uit agting voor de Regeering, ter liefde tot den Euangeliedienst, en tot de hem zeer waarde Gemeente, een plegtige Verklaaring voor de Regeering af leggen, en ook ondertekend aan bieden. Hy nam de vryheid deeze voor draagen. —— „ Ik betuige hoe het my waar-
„ lyk leed zy, dat 'er, uit myn jongste
„ Biddagspreek, zo veel ongenoegen by
„ de Ed. Mog. Heeren Burgemeesteren en
„ Raad deezer Stad is ontstaan, en dat,
„ daar ik geene beledigende Intentie ge-
„ had heb, gelyk ik ook op den Biddag

„ van

„ van den Predikſtoel gezegd heb, myne LXII.
„ uitdrukkingen evenwel als zodanig *on-* BOEK.
„ *voorzigtig* en *ongemeſureerd*, aan den
„ Raad zyn voorgekomen, gansch anders 1787.
„ dan ik dezelve heb gemeend, of ook 1788.
„ nog nu daar van ben bewust.

Konden hun Ed. Mog. in deeze zyne Verklaaring, 't geen hy eerbiedig verzogt, niet berusten, dan betuigde hy gereed te zyn, om alle andere blyken van voldoening, aan Heeren Burgermeesteren en Raad te geeven, „ wanneer hem zou gebleeken „ zyn, dat hy, (ſchoon het als dan nog „ altoos tegen zyn intentie geweest zou „ zyn,) zich *onvoorzigtig* en *ongemeſureerd* „ beledigend hadt uitgedrukt; en wanneer „ hem daar toe, uit zyn overgegeeven „ Preek zou zyn opgegeeven, welke *Uit-* „ *drukkingen* zodanig aan den Raad waren „ voorgekomen, dat hy daar over berouw „ betuigen, en verſchooning moest verzoe- „ ken." Hy agtte het zeer mogelyk, dat 'er, in de eene of andere zyner Uitdrukkingen, iets *onvoorzigtigs*, of *ongemeſureerds* kon liggen opgewonden, 't welk hy zelve, wierd het hem onder het oog gebragt, als *zodanig* zou moeten bekennen, hoe zeer hy ook zulk een denkbeeld, als 'er ongedwongen uit kon worden afgeleid, aan zyne woorden geenzins gehegt hadt.

Van zodanig eene Bekenteniſſe, van zulk een Aanbod, tot de uiterſte grenzen naderende, waar toe een braaf Man, in een geval van deezen aart, kan komen, was een gunſtige uitſlag te verhoopen. Over- Bruskaf geweezen.

een-

LXII. BOEK. 1787. 1788. eenkomstig hier mede, gaf DE BLAU, door den Stads Secretaris CRANSSEN, uit naam van den Raad, ten Stadshuize gevraagd, *of zyn Eerwaarde aan des Raads Resolutie zou obtempereeren?* ten andwoord *zulks, zo naby als hem mogelyk was, te zullen doen, en tevens een Ondertekend Declaratoir van leedweezen in geschrifte over te zullen leeveren.* Hier mede doelende op het even vermelde ontworpen geschrift. Doch dit woord, *zo naby mogelyk*, door den Secretaris aan den Raad overgebragt, was genoegzaam, om alle verdere naavraag af te snyden, by eene Regeering, die 's Mans val beslooten hadt, en voorzag dat dit het gewis gevolg zou weezen van het volhouden der eerst gedaane vordering. Het schorre Raadsbesluit, hem by monde van den Secretaris overgebragt, luidde: *Dat de Raad by haare Resolutie persisteerde, en zyn Eerwaarde als nog gelastte, het voorschreeven Declaratoir, zonder 'er iets by of af te doen, in den Raad af te leggen, en ondertekend over te geeven.* 's Braaven Mans hart klopte van verontwaardiging, over deezen volhoudenden eisch, daar hy zich toegerust hadt, om alles te doen wat een eerlyk Man kon worden afgevergd, door onpartydige Regters. Hy antwoordde op deezen zin; *daar kan ik niet aan voldoen; ik kan geen valsch getuigenis geeven, door te verklaaren, my iets leed te zyn, daar ik niet weete, waarover ik leedweezen zou hebben. Ik zal dan moeten afwagten, wat my zal overkomen!* Met deeze Verklaaring verliet hy het Raadhuis.

Door

De Kerkenraad ftelt zich voor hem in de breffe.

Door deeze toedragt der zaake verhinderd, om den ontworpen Voorflag, dat *zo naby mogelyke* bevattende, te doen, kwam dezelve nogthans ter Raadzaale, en wel op eene wyze, die 'er allen klem aan behoorde by te zetten. De groote Kerkenraad der Stad, met 's waardigen Mans lot begaan, bragt 'er dien Voorflag, gepaard met een Verzoekfchrift, waar in deeze Vergadering, naa betuigd te hebben, verre af te zyn van eenigen toeleg, om het Befluit des Stadsraads, of de gronden daar van, eenigermaate te beoordeelen of te berispen; of zich eenigzins uit te laaten, over de gegrondheid of ongegrondheid van het oordeel, en 't daar uit voortvloeiende bezwaar van den Eerwaarden DE BLAU, verklaarde, uit aanmerking van de naauwe betrekking, in welke een Euangeliedienaar ftaat, tot den Kerkenraad en de Gemeente, geene vryheid gevonden te hebben, om in deeze zaak geheel ftil te zitten; maar zich, gelyk de eigene woorden luiden: „ onvermydelyk verpligt rekende, met de leevendigfte gevoelens „ van eerbied, onder het oog van hun „ Ed. Mogenden te brengen de zorglyke „ bekommering, welke dezelve hadt, wegens de gevolgen, die 'er ten aanzien „ van zyn Wel Eerw. zouden kunnen „ ontftaan, by aldien hy, alleen uit hoofde van een *Scrupulus Confcientiæ* (welke in zyne magt niet ftondt weg te „ neemen, en tegen welke het niemand „ vry ftondt aan te gaan,) mogt blyven

„ zwaa-

LXII. BOEK. — 1787. 1788.

„ zwaarigheid maaken, om aan alle deelen „ van hun Ed. Mog. Resolutie, zo als „ dezelve lag, te voldoen. —— Dat de „ Kerkenraad volkomen vertrouwde, het „ oogmerk van hun Ed. Mog. geenzins te „ weezen, om het Geweeten te bezwaa„ren, of daar door eenen Euangeliedie„naar, (anders met de kennelykste blyken „ van Goedkeuring van hun Ed. Mogen„den vereerd, en van de Gemeente zo „ geliefd,) in ongelegenheid te brengen; „ maar alleen, om hun gezag, zo veel „ noodig, te handhaaven.'

Op deeze gronden verzogt de Groote Kerkenraad, „ dat het hun Ed. Mog. groot „ gunstig moge behaagen, behoudens hun „ Ed Mog. gezag, volgens hunne hooge „ wysheid, het Besluit zodanig te verzag„ten, dat zyn Eerwaarde, daar aan, be„houdens een onbezwaard geweeten, vol„komen voldoen kon."

Niet verhoord.

Dit Verzoekschrift, uit naam des gansche Kerkenraads Vergadering gedaan, door de Leeraars H. SYPKENS en L. VAN BOLHUIS ondertekend, en den Voorzitter van IDDEKINGE, aangeboden, werd door hem in den Raad gebragt, om 'er diens welneemen op te hooren. Naa gehouden raadpleeging, werd de Voorzitter, verzogt, dit Adres weder aan de Inleeveraaren over te langen, en daar by, uit naam van den Raad, te kennen te geeven: „ dat de Raad dit Stuk, in geen beraad„slaaging konde neemen;" met de haatlyke byvoeging, „ dat dezelve, over die

„zaak,

„ zaak, nu, noch in het toekomstige, eenige Adresfen van den Kerkenraad zou verwagten of ontvangen." Een strenge afwyzende raadslag, door dien de Patriotten haatenden Voorzitter, ongetwyfeld, met een hartlyk genoegen uitgebragt. Een raadslag, die den Raad zo zeer tot schande, als den zo brusk afgeweezenen het ingediende tot eere verstrekte. LXII. BOEK. 1787. 1788.

Het was niet te wagten, dat de Leeraar DE BLAU, naa de gedaane Verklaaring, by zyn laatste vertrek, van den hem gegeevenen naderen tyd en gelegenheid, om aan 's Raads *zagte en gemaatigde Begeerte*, gelyk men schaamtloos dien harden eisch durfde noemen, zou voldoen. Tot den negen- en- twintigsten van Bloeimaand, hadt de Raad, zo als dezelve sprak, daar op te vergeefsch, zints den tweeden dier maand, gewagt, en velde toen dit Vonnis: „ dat „ hun Ed. Mogenden, ter maintien van „ hun wettig Gezag, den Heer THEO- „ DORIS BRUNSVELD DE BLAU, den dienst „ als Leeraar in de Gemeente te *Gronin-* „ *gen* opzeiden, en alzo het Leeraarampt „ van dezelve vacant verklaarden, gelyk „ zy den Heer DE BLAU, het zelve op- „ zeiden, en het Leeraarampt, met dee- „ zen vacant verklaarden: wordende voorts „ gemelde Heer T. B. DE BLAU, verbo- „ den in de Stad *Groningen*, en derzelver „ Jurisdictien, den dienst als Leeraar waar „ te neemen." Van dit Vonnis, kreeg hy, de groote Kerkenraad, en het Classis van de Stad en *Gorecht*, benevens die De Blau afgezet.

LXII. BOEK. van 't *Oldampt* en *Westerwolde*, als mede de Rentmeester van der Predikanten Goederen, de weete.

1787. 1788. De Leerrede hem onthouden.

Vrugtloos verzogt de afgezette Leeraar, by monde van den vervolgers Voorzittenden Burgemeester QUINTUS, de Leerreden, op 's Raads verzoek overgeleeverd, te rugge. De Raad begreep dit Stuk in 's Voorzitters Lessenaar, te moeten opsluiten en bewaaren.

Hy dient een stuk, wegens zyne Commissie als Correspondent van het *Zuidhollandsch* Synodi.

De afgezette DE BLAU, hadt nog in handen den Geloofsbrief, om, als Correspondent te gaan, na de Synode van *Zuidholland.* Heeren Gedeputeerde Staaten hadden dien van hem te rug gevorderd, en hy zyne bereidvaardigheid betuigd, om aan dat goedvinden te voldoen; doch tesfens verzogt zyne bedenkingen daar over alvoorens, aan die Vergadering te mogen voordraagen.

Men begreep aan den Heer DE BLAU, in de Vertrekkamer zich vervoegd hebbende, door den Secretaris te laaten aanzeggen, om, by aldien hy iets, by geschrifte, mogt hebben in te dienen, zulks aan den Secretaris over te geeven. Hy deedt zulks, met byvoeging van het Credentiaal zelve.

Dit geschrift draagt blyken van 's Mans edelen en onverschrokken geest, te midden van het ongelyk hem aangedaan. Immers naa het een en ander aangevoerd te hebben, wegens den tyd, op welken hem dit Credentiaal gegeeven was, en den aart van het Credentiaal der Synode zelve, betuig-

tuigde hy, daar de verleende Commissie, hem van wegen Gedeputeerde Staaten werd te rug gevraagd, wel gereed te zyn, om daar aan, zonder uitstel, te voldoen: „ dan" voegt hy 'er by, „ het zy my „ alvoorens geoorloofd, U Ed. Mogen- „ den eene en andere bedenking, daar „ omtrent onder het oog te brengen, niet „ zo zeer uit een beginzel van sterke be- „ geerte, om die Commissie zelve waar „ te neemen: want ik had reeds in over- „ weeging genomen, om dezelve aan myn „ Secundus overtedraagen; maar om eene „ nieuwe fletrissure af te wenden, welke „ my door van die Commissie, naa het „ reeds ontvangen van de vereischte Au- „ thorisatie, alzo ontzet te worden, zou „ worden toegebragt."

Met veel klems voert hy aan, het lydig onregt, 't welk hem, door het te rug neemen dier Volmagt, zou worden aangedaan; en bewyst uit den aart zyns gevals zyn regt, om die Commissie te vervullen; brengt voorbeelden zelfs uit deezen tyd by, van Politiek ontslagene Leeraaren, die egter hunne andere Kerklyke betrekkingen daar door niet derfden. „ Ben ik," schryft hy, alles zamentrekkende, „ derhalven *Kerklyk* nog *Predikant* en *Lid* „ van onze Classis, zo wel als *afgaande* „ *Deputatus*, dan betuig ik niet door te „ kunnen zien, waar om ik myne Com- „ missie, waar toe onze Synode my naar „ styl benoemde, en ook U Ed. Mogen- „ den my reeds gevolmagtigd hadden,

 „ niet

LXII. BOEK — 1787. 1788.

„ niet zou mogen behouden en waarnee-
„ men, schoon my myn dienst in deeze
„ Stad is opgezegd, terwyl zich myn ver-
„ bod *tot het Prediken in de Stads Juris-*
„ *dictien* alleen bepaalt."

„ Komen egter," voegt hy 'er ten slot by „ deeze bedenkingen U Ed. Mog. als „ nog niet genoegzaam en gewigtig voor, „ dan verzoek ik eerbiedig, alvoorens het „ Illustre Collegie, over deeze zaak finaal „ zal disponeeren, voor Gecommitteerden „ uit U Ed. Mog., daar over nader ge- „ hoort te mogen worden; ten einde my- „ ne gronden wat uitgewikkelder, dan ik „ het de aandagt deezer aanzienlyke Ver- „ gaderinge thans zou durven vergen, aan „ den dag te leggen. — Ware het dan „ nog vervolgens evenwel alzo, dat ik „ ook deeze Vernedering der *Intrekking* „ *van U Ed. Mog. Credentiaal* moest on- „ dergaan, ik zou my dan gereeder daar „ aan kunnen onderwerpen, als hebben- „ de, ter afwending daar van, in 't werk „ gesteld wat in myn vermogen was: en „ wanneer ik nog altyd dankbaar zal er- „ kennen, dat U Ed. Mog. my geen „ gehoor geweigerd hebben."

't Zelve wordt ingehouden.

Dan die troost werd hem niet vergund; men besloot, naa het voorleezen en beraadslaagen op dit ingediende Stuk, 't geen zeker de reeds tegen hem gaande zynde geest nog hooger opwondt, dat het als nu overgegeeven Credentiaal, zou worden ingehouden. (*)

Zo

(*) Alle de stukken hier toe betreklyk, waar- uit

Zo veel vernederings moest die agtens- LXII.
waardige Man, *Groningens* oudste Leeraar, BOEK.
verduuren van zyne op hem fel gebeetene ——
vyanden: dan hy bleef, te midden van 1787.
dit alles, het voorwerp der hoogagting 1788.
van alle Braaven; hy behieldt die zyner Amptgenooten. Dit stak zyne Party dermaate in 't ooge, dat dezelve, op alle mogelyke verwydering van de Kerk bedagt, hem de zitting in den Kerkenraad, Classis en Synode weigerde. (*)

De Geest der Verdrukking, die wy dus aanvangelyk zagen woelen en woeden in *Stad en Lande*, hadt niet ras gedaan; doch met de verdere beschryving, zouden wy te verre buiten ons Tydsbestek treeden.

uit wy dit verslag ontleenden, vindt men by een in de *Verzam. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 144—166. Waardig hier over te leezen, is eèn Stukje getyteld *Groningens oudste Predikant, niet Kerkelyk, nog Regterlyk, maar by Politieke Resolutie der Stads Regeering zyn Ampt ontzegd.* — De Kerkleeraar DE BLAU, naa de Omwenteling in 1795, tot zyn Ampt weder geroepen, vierde dien Herstelden Predikdienst den 15. Maart, met eene Leerreden, die het licht ziet, waar in hy een kort verslag geeft, van zyne Amptsontzetting en van zyn gedrag geduurende den stilstand van zyn Stedelyk Leeraarampt.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XXXVIII. D. bl. 35.

VADERLANDSCHE
HISTORIE.

DRIE EN ZESTIGSTE BOEK.

INHOUD.

LXIII. BOEK. *Schets van Zeelands Gesteltenisse naa de Omwenteling. Veel was 'er reeds vóór de Omwenteling afgedaan. Middelburgs Prinsgezindheid. Gelukwensching dier Stad, en van den Eilande Walcheren, wegens de Omwenteling, aan zyne Hoogheid. Verzoekschrift der Walchersche Landlieden, om den Eersten Edelen erflyk te verklaaren. Hoe door den Plaatsbekleeder van den Eersten Edelen* VAN LYNDEN, *met goedkeuring gehoord. Algemeen aangenomen. Op welk eene wyze door* WILLEM DEN V. *beantwoord. Daadlyke Opdragt. Hoe zeer Zeeland veranderde in 't geen het Krygsweezen betrof. Veranderingen in de Stedelyke Regeeringen voorgevallen. Men besluit den Prins te verzoeken ter Regeeringsverstelling. Gronden waarop dit besluit rustte. De geest van Regeeringsverandering in Zeeland woelende.* VAN DE SPIEGELS *raadslag deswegen. Nadere aanzoeken,*

om

om Patriotten te weeren en Prinsgezinden te bevorderen. Heeren tot de Regeeringsverschikking benoemd. Aanmerking die Heeren betreffende. Regeeringsverschikking te Vlissingen. Vrugtlooze voorslag der voornaamste Vlissingsche Burgeren. Aanmerking op de Regeeringsverstelling te dier Stede. Hoedanig de Regeerinsverandering te Zierikzee was. Veranderinge in andere Steden. Algemeen Verslag van de handelingen door die Regeeringsveranderaaren gehouden. Die Heeren geraadpleegd, wegens het Oproer en de Regeeringloosheid te Kortgene. Hoe zy 'er zich van ontslaan. Op welk eene wyze men die zaak vindt. De Staaten betoonen vergiffenis aan de Oproerigen. Verslag wegens de Commissie ter Regeeringsverandering. Alle eigendunkelyke Aan- en Afzettingen van Regenten vernietigd. VAN DE SPIEGEL, *tot Raadpensionaris in Holland geroepen. Bekendmaaking wegens deeze Verkiezing. Redegeeving van zyn spoedig Antwoord op deeze Beroeping. Schryven der Staaten van Holland, ter wegneeming van eene zwaarigheid.* VAN DE SPIEGEL, *verkrygt vryheid om die post aan te neemen. Afscheids Redenvoering van dien Pensionaris zyn vertrek. Het verkiezen van eenen nieuwen Raadpensionaris in zyne plaats.* WILHEM AARNOUT VAN CITTERS, *hier toe aangezogt. Wat hem bewoog om die post te aanvaarden. Intreedredenvoering van* VAN CITTERS. *Weinig Patriotten blyven uit Zeeland verwyderd. De Kerkleeraar* JOHANNES DE FREMERY *keert na Middelburg weder. Oorzaaken van de weinige vervolging in Zee-*

LXIII. BOEK. *land naa de Omwenteling. Vonnis over den Zeecapitein* Adrianus Schierhout. *Schaarschheid van Gelde in dit Gewest. Zeeland dringt aan op het afdoen van het Stuk der Quotas. Overgang tot de Generaliteits Landen. Hoe men daar over 't algemeen handelt. Byzondere Aanklagte tegen eenige Leden in den Raad van Brabant. Beschuldigingen ingebragt tegen* Willem van Laar *den Voorzitter en de twee Raadsheeren* Nicolaas Willem Hartman, Daniel Stein Parve *en* Lambert Engelbert van Eck. *Hoe zy zich tegen opspraak verdeedigen. Nadere bepaaling ten hunnen opzigte. Wat de Fiscaal* Witte Tulling *te werk stelt, om veele 's Hertogenbossenaaren te benaauwen. Hy slaagt niet in allen deele; ook* van der Pot *niet, in het vervolgen der Bedienden van de Generaliteit. Voorschrift van Voorbiddinge voor 's Lands Overheid in de Generaliteit. Hoe de Fransche Predikant* Jean Gabriel la Font, *te s' Hertogenbosch gezegd wordt gebeeden te hebben. In zyn dienst geschort. Zoekt te vergeefsch in de Amnestie begreepen te worden. Afgezet. Gene openbaare Vreugdebetooningen op 's Prinsen Jaardag in 's Hertogenbosch. Hoe de Jaardag der Prinsesse daar gevierd. Komst van zyne Hoogheid in 's Hertogenbosch. Aanspraak ter verwelkoming door vyf- en zeventig Burgers opgesteld. Het gedrag der Uitgeweekenen te Brussel en op andere plaatzen. Hoe daar en elders gunstig bejegend. De Haven by het Nieuwediep in gereedheid. Belasting daar gevorderd. Gesteld-*

ſteldheid van 's Lands Zeemagt. Het Kweekſchool der Zeevaard blyft in ſtand. Poogingen ten nutte der Zeevaard. Geſteldheid van de Oost-Indiſche Compagnie. Voorſlag van zyne Hoogheid, ten opzigte van die Maatſchappy. Zwaare Geldbehoefte en aandrang op Onderſtand. Voordragt aan hun Hoog Mogenden. Eene Geldopneeming van vyf Millioenen in Wisſelbrieven. Aanmerkingen der Afgevaardigden van Amſterdam daar tegen. Voordragt der benoodigde Gelden. Uitdeeling der Maatſchappye. Een Paketboot op de Kaap de Goede Hoop aangelegd. Ongelukkige Staat van de West-Indiſche Maatſchappye. Voordragt van dien hooploozen toeſtand. Hollands voordeel over dien ſtand der zaaken. Yvert voor de te gemoetkoming met gereede Penningen. Sterke taal van Holland deswegen gevoerd. Welk een ingang dit by hun Hoog Mogenden vondt. Beſtel op de Regeeringen in de Volkplantingen aan zyne Hoogheid opgedraagen. Staat des Slaavenhandels. Hollands begrip over den Slaavenhandel. De Fiscaal van Teylingen, *op Curacao herſteld. Slegte geſteldheid des Handels op Noord America. Bezwaar, wegens de Vaart op Spanje opgeklaard. Geſchil met Spanje, wegens het Salut op Zee, uit den weg geruimd. De terugroeping des Afgezants* van Dedem, *by de Porte gevreesd. Hoe Directeuren van den Levantſchen Handel voor hem opkomen. Hy blyft die post bekleeden. Van hoe veel invloeds hy by de Porte was. Vreemd voorſtel des Keizers van Marocco. Hoe door onzen Vice-Conſul beantwoord. Deze Keizer betuigt*

 in

LXIII. BOEK. *in vollen vrede te zyn met alle Christen Mogenheden. Zonderlinge Verklaaring van dien Moorschen Vorst. Een Gezant van Tripoli gezonden aan zyne Hoogheid. Zeldzaame Brief. Gehoorverleening by den Stadhouder. Aanzoek van wegens de Walvischvisschery, om onderstand van 's Lands wege. Hoe te gemoet gekomen. Nadere schikking deswegen; de Haring- en andere Visscheryen begunstigd.*

1787. 1788. Schets van *Zeelands* gestelteniss.

Alle de Bondgenootschaplyke Gewesten, deelden in de groote Staatsomwenteling, veele op omtrent dezelfde wyze. *Friesland*, als mede *Stad en Lande*, zagen wy, in 't laatste voorgaande Boek, verschilden hier in van die Gewesten, waar de daadlyk daar gestelde invloed der *Pruissische* Krygsmagt, met een alles overheerschend Geweld, in die dagen *Verlossing* geheeten, werkte. In *Zeeland*, mede van *Pruissisch* Krygsvolk geheel bevryd, vernamen wy de snaaren der Omwentelinge, op eenen anderen toon gespannen, en door Plunderingen by Plunderingen, de schrik zo diep in 't hart gejaagd, dat, ondanks de veelvuldige en kragtdaadige tegenstribbelingen, of liever tegenkantingen der Patriotten, 's Prinsen Party de boven hand kreeg en behieldt. Het *Luctor et Emergo*, *Ik worstel en kom boven*, het randschrift der *Zeeuwsche* Geldmunte, paste men, van de zyde der Prinsgezinden, met volle ruimte, toe op de daar gebeurde Staatsomwentelinge. Wy hebben deeze stoffe zeer in

in 't breede ontvouwd, en gebragt tot het Tydperk dat de Staatsomwenteling, in dit Gewest, en in de meest daar tegen werkende Steden, daadlyk stand greep. (*) De verdere gevolgen dier groote Gebeurtenisse, moeten wy thans vermelden, en schikken daar toe het eerste gedeelte deezes Boeks.

LXIII. BOEK.

1787. 1788.

Veel was er reeds voor de Omwenteling afgedaan

De Burgersocieteiten waren gesloopt; de Wapenhandelende Genootschappen ontbonden; de Schutteryen van Patriotten gezuiverd, en door naauwe bepaalingen beperkt. Veel was 'er dus afgedaan, 't geen in andere Gewesten nog te doen stondt, tot de Omwenteling der Prinsgezinden ruime handen gaf, en in staat stelde, tot het volvoeren van dat spel, 't geen wy hun, in de overige Gewesten, zagen speelen, op eene wyze die, ontzetting, schrik en andere onaangenaame aandoeningen, beurtlings deeden afwisselen.

Middelburgs Prinsgezindheid.

Stak onder de *Zeeuwsche* Eilanden *Walcheren*, stak onder de *Zeeuwsche* Steden *Middelburg* uit in yver voor het Huis van *Oranje*; deedt deeze Stad haaren soms overweegenden invloed voor die Partye gelden, ten tyde dat het nog in de waagschaale hing, of dezelve het zwaarste zou weegen, dan, als te ligt bevonden, opgehaald worden. —— Zagen wy die Stad, zo in de algemeene Staatsverrigtingen, als in

(*) Wy wyzen te rugge op onze *Vaderl. Hist.* het geheele LII. Boek, in het XVIII. D. bl. 211—432.

LXIII. BOEK. — 1787. 1788. in haar meer byzonder raakende gevallen, den Eersten Edelen, en den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL, getrouw op zyde streeven, als 'er iets ten voordeele van den Prins in bewerking was; ja snelde deeze Hoofdstad van dit Gewest, die Mannen niet zeldzaam vooruit in het ontwerpen, daarstellen en voltrekken van maatregelen en middelen ter dempinge van alles wat, met woord of daad, de Patriottische Party begunstigde; dan zeker zal het ons geene verwondering baaren, die Stad aantetreffen als opgetoogen in blydschap, en overvloeijende Dankerkentenisse, toen de Omwenteling, zo sterk verlangd, en met zo veel moeite bewerkt, daar was. (*) Geen wonder, derhalven, dat zy boven andere Steden, in het doen van Gelukwenschingen, uitmuntte.

Gelukwensching dier Stad en van den Eilande *Walcheren*, wegens de Omwenteling aan zyne Hoogheid.

Een Brief daar toe ingerigt, vaardigden de Burgers en Ingezetenen van *Zeelands* Hof en Hoofdstad, en eenige Opgezetenen van derzelver Regtsgebied, als mede van het Platteland des Eilands van *Walcheren*, aan zyne Hoogheid af. De Gelukwensching was in deeze woorden begreepen. „ Doorlugtige Hooggeboore Vorst „ en Heer! Het zou niet alleen eene koele onverschilligheid, maar zelf eene snoo„ de ondankbaarheid zyn, byaldien het „ Volk en de Inwoonders deezer aanzien„ lyke Hof en Hoofdstad in deeze Pro„ vin-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 359.

„ vincie, by de gewenschte Omwenteling „ van zaaken, niet hun zugt ten toon „ spreidden, waar van enkele liefde, door „ edele gevoelens ondersteund, en door „ eene grootmoedige dankerkentenis bege- „ leid, het kenmerk is.

„ 't Zy den Burgeren en Inwoonderen „ der Stad *Middelburg* in *Zeeland*, by dee- „ ze gewenschte gelegenheid, vergund „ hun onderdaanig respect te betuigen, „ en in dit tydstip, by het aantal der ver- „ blyde Ingezetenen van *Zeelands* Gewest, „ ook hun opregte toegenegenheid en con- „ gratulatie, over uwe Hoogheids lang „ gewenscht Herstel, en op nieuw aan- „ vaarde Regeering, uit te boezemen; „ zulks als nu by verdubbeling over U „ Hoogheids dierbaare Persoon: Hoog aan- „ zienlyk Huis, eminente Posten, en „ wettige Regeering, van den Hemel af- „ smeekende, teffens deeze gelegenheid „ waarneemende, om het belang en de „ welvaard van onze Stad, en de handhaa- „ ving van derzelver Regten en Vryheden, „ aan uwe Hoogheids byzondere bescher- „ ming aan te beveelen.

„ De God der Heerlykheid, doe uwe „ Doorlugtige Hoogheid uitblinken, als „ een schitterende zuil, om het gewigtig „ Staatsgebouw te schooren, en bedekke „ uw Hoogheids Regeering, met zyn „ gunstige bescherming en goedertieren toe- „ verzicht. En daar zyne oneindige Wys- „ heid, zulk eene gelukkige Omwenteling „ heeft te wege gebragt, als die, welke

„ wy

LXIII. BOEK. —— 1787. 1788. „ wy thans genieten mogen, ſchiete zyn „ alvermogende hand, in deeze duistere „ dagen, een glans van Hemelsch Licht „ in uw Hoogheids harte, waar van een „ wys en voorzigtig Beſtuur, de gezegen- „ de uitwerkſels zyn, terwyl de liefde „ der Burgerlyke Maatſchappye, hun loſ- „ lyke poogingen bekroone, en de voor- „ ſpoed der Ingezetenen van dit aangenaam „ Gewest, en byzonder van onze Stad, „ de uitmuntende vrugt zy van derzelver „ loflyken arbeid,

„ Uwe Hoogheid, en deszelfs dierbaar „ Huis, worden geſteld tot ſpreekende „ bewyzen van de Godlyke Gunst, on- „ der een gezegenden toeſtand van Kerk „ en Burgerſtaat, om als waare en regte „ Vaderlanders geëerd te blyven, en ſteeds „ hoog geſchat te worden in de gevoelige „ harten van de dankbaare *Zeeuwen*; ten „ einde de onſterflyke Naam, van uwe „ Hoogheid ongeſchonden moge worden „ overgeleverd aan de laatſte Naakomeling- „ ſchap, en de dag der afleggiнge uwer „ Doorlugtige Hoogheids Eminente Post, „ de onuitwischbaare Gedenkdag, zy uwer „ Hoogheids eeuwige belooning in de za- „ lige Onſterflykheid." (*)

Verzoekſchrift der *Walcherſche Landlieden* om

Zo geene Magtsvermeerdering bekwam zyne Hoogheid, in *Zeeland*, ter gelegenheid deezer Staatswisſelinge, eene Eers aanwas voor zich en zyn Huis. —— Aanleiding hier toe, gaf een Verzoekſchrift getekend door

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 230.

door zestien honderd Landzaaten en Inwoonders, ten Plattenlande van het Eiland *Walcheren*, waar in zy hoofdzaaklyk te verstaan gaven, dat, zints meer dan twee honderd Jaaren, de Prinsen van *Oranje*, Stedehouders van *Zeeland*, by Persooneele Opdragten, het regt hadden bezeten, om, onder den Tytel van *Eerste Edele*, het geheele Lichaam der Ridderschap, 't geen bevoorens een aanzienlyk Lid der Regeeringe uitmaakte, in zich alléén te vereenigen, en aldus de Landlieden, met derzelver belangens, te vertegenwoordigen. — Dat, offchoon hun Ed. Mog. by onderscheide Opdragten van den Staat van Eersten Edele, telkens hadden verklaard, dezelve niet toe te kennen aan eenig Huis, Goed, Qualiteit of Familie, zy vermeenden, dat die Bepaaling alleen gemaakt en ingerigt was geweest, om tegen te gaan de meening, by wylen Prins MAURITS van Oranje gevoed, als of het Regt tot den Staat van *Eersten Edelen* aan het *Marquisaat van Veere*, byzonder was gehegt en toebehoorde. — Dat zy vermeenden, dat die bepaaling van geen kragt en gevolg behoorde te zyn, ten opzigte van het Doorlugtig Huis van *Oranje*, zedert dat in hetzelve de Stadhouderlyke Waardigheid, van *Zeeland* de Verklaaring van *Erflyk* te zyn, bekomen hadt. Hoe volgens de Constitutie van alle de overige Gewesten, dit Gemeenebest uitmaakende, de Ingezetenen van het Platteland, schoon op onderscheidene wyze, ter Staatsvergaderinge-

LXIII. BOEK. — 1787. 1788. den Eersten Edelen Erflyk te verklaren.

ge-

LXIII. BOEK. — 1787. 1788.

ge werden vertegenwoordigd, en aldus deel aan de Regeeringe hadden. Zulks hadt mede, van de oudste tyden af, plaats gevonden in *Zeeland*, eerst door een geheel Lichaam van Edelen, en naderhand door dien Stand aan de Prinsen van *Oranje* alleen, telkens door hun Ed. Mog. optedraagen. Zy vertrouwden uit dien hoofde, eene gegronde aanspraak te hebben, om den Staat van Eersten Edele, in het Erfstadhouderlyk Huis te zien voortduuren. Zy wisten geen reden uit te denken, waarom die Staat van Eersten Edelen, niet *Erflyk* zou behooren te verblyven, aan de wettige Afstammelingen van het Doorlugtig Huis van *Oranje*, even zo wel als het Stadhouderschap van dit Gewest, in plaats van telkens eene nieuwe Aanstellinge te behoeven, zo als nog laatstlyk, ten opzigte van den tegenwoordigen Erfstadhouder, ten Jaare MDCCLI, hadt plaats gegreepen.— Ten naderen aandrange hier by voegende, dat men door dusdanige Personeele Aanstellingen, zich altoos bloot gesteld vondt, aan de in 't oog loopende ongelegenheid, dat, by onverhoopt afsterven der Heeren Erfstadhouderen, de Staat van Eersten Edelen, aan nieuwe raadpleegingen zou onderhevig zyn, en daar door eenigzins in een staat van onzekerheid dobberen, als wanneer de Ingezetenen van het Platteland hun Regt, om ter Staatsvergaderinge vertegenwoordigd te worden, zouden missen. Zy verzogten derhalven eerbiediglyk, dat het hun Ed. Mogenden gunstig behaagen mogt,

tot

tot behoud der thans gelukkig gevestigde Conſtitutie, den Staat van *Eerſten Edelen* binnen *Zeeland*, Erflyk te verklaaren, in de Wettige Afſtammelingen des tegenwoordigen Erfſtadhouders.

Hoe door den Heer VAN LYNDEN met goedkeuring genoord.

By de raadpleegingen op dat Voorſtel, den laatſten dag des Jaars MDCCLXXXVII, betuigde de Heer VAN LYNDEN, de Perſoon des Eerſten Edelen in de Staatsvergadering vertegenwoordigende, zyn vol genoegen over de blyken van toegenegenheid en verkleefdheid der Landzaaten voor het Huis van *Oranje*; met byvoeging, dat hy, ter oorzaake van de byzondere betrekking, welke hy tot den Heer Eerſten Edelen hadt, het Stuk zelve zou overlaaten, aan de Raadpleegingen der overige Staatsleden. Deeze namen het over, om het goeddunken hunner Zenderen daar op te verneemen. (*)

Algemeen aangenomen.

Een Voorſlag van deezen aart, geſtemd op eenen toon, welke genoegzaam den Steller aankondigt, kon niet misſen eenen gunſtigen ingang te vinden, en onmiddelyk het voorwerp van daadlyke bewerkſtelling te worden. In de eerſte Maand des volgenden Jaars, werd, hier op het eenpaarig toeſtemmend Beſluit der Staatsleden uitgebragt.

Hoe door WILLEM DEN V. beantwoord.

Op deeze Aanbieding was het antwoord des Stadhouders: „ dat hy, volgens zyne „ meermaalen gedaane Verklaaringen, zich „ volkomen zou vergenoegen met de Qua- „ litei-

(*) *Not. van Zeeland* 1787. bl. 758.

LXIII. BOEK. — 1787. 1788.

„ liteiten en Voorregten, waar mede hy in „ den Staat, en ook in de Provincie *Zeeland*, bekleed was, en in dezelfde denkwyze, bleef volharden, zonder eenige „ meerdere uitbreiding van Gezag te verlangen." Maar, dit laat hy 'er onmiddelyk op volgen, „ dat het hem egter „ vleidde, gelyke aanbieding aan hem te „ zien doen, als aan WILLEM DEN III; „ dat hy daarom des te meer, de gunstige Intentie van hun Ed. Mog. gaarne „ aannam; en dat hier door de band van „ Verknogtheid, waar mede zyn Persoon „ en Huis aan hun Gewest verbonden was, „ nog nader zou worden toegehaald: terwyl hy altoos volvaardig zou weezen, „ om den bloei en welstand van den Lande van *Zeeland*, en derzelver goede Ingezetenen, zo veel in hem was, te bevorderen, en daar door te beantwoorden „ aan de genegenheid, door hun Ed. Mog. „ thans hem op nieuws betoond." (*)

Daadlyke Opdragt.

Dit Antwoord hadt ten wel voorzienen gevolge, dat de Staatsleden eenstemmig goedvonden, om, „ uit aanmerking", zo luidt het Staatsbesluit, „ van de hooge geboorte, notabele diensten en zonderlinge „ hoedanigheden, die het kenmerk zyn van „ het Huis van *Oranje*, den Staat en Kwaliteit van *Eersten Edele* van deeze Provincie, even als zulks ten opzigte van „ zyne Hoogheid, den Heer Prins WIL-

„ LEM

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XXV. D. bl. 186—188. XLVI. D. bl. 183—186.

„ LEM DEN III. hadt plaats gehad, ook LXIII.
„ met betrekking tot zyne Hoogheid, den BOEK.
„ Heer Prins WILLEM DEN V., by am- ——
„ pliatie van voorigen Opdragt aan Hoogst- 1787.
„ denzelven, als nu *Erflyk* zou worden 1788.
„ verklaard, in die Wettige Afstammelin-
„ gen van deszelfs Huis, aan welken het
„ Stadhouder-Capitein Generaal en Admi-
„ raalschap van deeze Provincie, den der-
„ tigsten November MDCCXLVII, door hun
„ Ed. Mogenden mede *Erflyk* was opge-
„ draagen. Dat nogthans deeze Opdragt
„ geschiedde, onder aankleeving van voo-
„ rige gedaane Verklaaringen, en onder
„ dezelfde bepaalingen, in der tyd, als
„ vermeld waren in de Resolutie van den
„ eersten November MDCCLI. waar by aan
„ den tegenwoordigen Heer Erfstadhou-
„ der, de Staat en Qualiteit van Eersten
„ Edelen was opgedraagen. (*) — Van deeze volduurende Opdragt dier Waardigheid, werd onverwyld eene Acte, onder het Groot Zegel van *Zeeland*, aan WILLEM DEN V. toegeschikt.

Om

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 283. Van hoedanig een aart, en van welken invloed de *Eerste Edele* in *Zeeland* is, kan men zien in den *Tegenw. Staat* van *Zeeland*. I. Deel. bl. 35. enz. Van de uitoefening diens gezags, heeft onze *Vaderl. Hist. ten onmiddelyken Vervolge op* WAGENAAR, een zinnerkelyk staal geleverd, XXIV. Deel. bl. 148. enz. Om thans geen byzondere stukken, ten bewyze hier voor op te haalen, uit de laatere Gebeurtenissen; en wel byzonder even vóór de Omwenteling. De Geschiedenis van *Zeeland*, in dat Tydperk, is des vol.

LXIII. BOEK. 1787. 1788.

Hoe zeer *Zeeland* veranderde in 't geen het Krygsweezen betrof.

Om zo te spreeken van den aanvange der binnenlandsche woelingen af, en vervolgens, hadt *Zeeland*, op het stuk der Gewapende Landmagt, veele voorstellen gedaan, den Capitein Generaal geenzins gevallende. (*) — Naa de Omwenteling veranderde *Zeeland* terstond hier in van maatregelen. De meeste Besluiten, over de Krygs Regtspleeging, en den Invloed der Staats- en Stads Regeeringen op het Krygsvolk, werden ten dien tyde vernietigd, of dermaate verminkt, dat het weezen der zaake verlooren ging, onder de veelvuldige bepaalingen, deswegen tusschen de Staaten van de onderscheidene Gewesten en den Stadhouder gemaakt. Ja, gaf hier toe de eerste aanleiding een Brief, reeds in Wynmaand des Jaars MDCCLXXXVII, op naam der Staaten van *Zeeland*, door den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL, aan den Stadhouder afgevaardigd. Immers gaven zy hier by, als 't ware, een terugkomen te verstaan, van 't geen zy voorheen des besloten hadden. In 't algemeen schreeven zy den Capitein Generaal aan, „ dat „ hun oogmerk in het neemen der Besluiten, over het Militaire niet geweest „ was, om een byzonder Regt over de „ Troe-

(*) Men zie onder andere, als meest uitsteekende voorbeelden van dien aart, onze *Vaderl. Hist.* VII. D. bl. 22. 58. IX. D. bl. 224—225. X. D. bl. 64. 108. Van toon was dit Gewest, zints eenigen tyd vóór de Omwenteling veranderd. Beschryvingen van 't geen *Zeeland* in 't algemeen raakt, leeveren hier van steeds staavende bewyzen op.

„ Troepen binnen hunne Provincie in
„ Guarnisoen, of te hunne betaalinge staan-
„ de, intevoeren, zo 'er mogelykheid ge-
„ weest was, of nog was, om de gansche
„ Armeé van den Staat op dergelyken voet
„ te brengen tot eenstemmigheid, die ten
„ hoogsten noodig was, ter bevorderinge
„ van de Militaire Krygstugt en goede Or-
„ de; dat alle Provincien op deeze punten
„ wel besluiten genomen, maar dezelve
„ uit zo verschillende oogpunten beschouwd
„ hadden, dat daar uit niets dan verwar-
„ ring ontstaan kon; en vermids zy in
„ overweeging namen, de tegenwoordige
„ gesteldheid der Armeé en begreepen, dat
„ een der voornaamste zorgen van zyne
„ Hoogheid naa de gelukkige Omwenteling
„ van zaaken, zyn zou, om de Orde en on-
„ dergeschiktheid, die geduurende de Trou-
„ bles genoegzaam verdweenen was, in de
„ Armeé te herstellen, zy dienstig geoor-
„ deeld hadden hem te verzoeken, dat hy
„ zyne gedagten ook voornaamlyk wilde
„ laaten gaan, over de Onderwerpen in
„ de voorgemelde Besluiten opgenoemd,
„ en daar omtrent aan hun Hoog Mogen-
„ den zodanige Bepaalingen voor te slaan,
„ als hy tot dienst van het Land oordee-
„ len zou te behooren: terwyl zy bereid
„ waren, om, ten aanzien deezer punten,
„ met overleg der Bondgenooten, de noo-
„ dige *Maatiging* toe te laaten." —— Tot
een staal van den ernst deezer hunne zo
zeer toeschietende verzekeringe, voegden zy
'er, met zo veele woorden, nevens, „ dat,

 „ ver-

LXIII. BOEK. — 1787. 1788.

„ vermids de omstandigheden, en redenen „ tot het neemen van Besluit, op den elf- „ den van Maart des Jaars MDCCLXXXIV. „ waar by Gecommitteerde Raaden ver- „ zogt waren, „ „ om geene Attaches te „ „ verleenen, op eenig Patent van HEM, „ „ tot het na buiten de Provincie weg „ „ zenden der Troepen, te hunner Be- „ „ taalinge staande, dan met hunne Voor- „ „ kennis en Toestemming," " thans „ ophielden; en zy goedgevonden hadden, „ om dit Besluit op te ligten, en buiten ge- „ volg te stellen." (*) —— Waarlyk, indien de veranderende geestgesteldheid der tyden, en de daar toe zo zeer kragtdaadige medewerking van den Raadpensionaris, alles niet mogelyk gemaakt hadt, zou men zich ten hoogsten moeten verbaazen, dat Staaten van *Zeeland*, eerst een voordragt van dien aart deeden; — Staaten van *Zeeland*, die wy, 't in vroegere boven aangeweezene zeer onlangs verstreeken Tydperken, gezien hebben, dat op het allersterkste, de loflyke Besluiten tegen des Stadhouders woelingen, om de Krygsmagt geheel onder zyn beheer te krygen, met mannen moede doorgezet hadden, en daar in bykans voor geen der Gewesten weeken, en veele overtroffen.

Veranderingen in de Stedelyke

In de Steden was, ten aanziene van *Middelburg*, geene verandering in de Regeering, die zints eenigen tyd, de zyde van den

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XXV. D. bl. 127—129.

den Prins gehouden en sterk getrokken hadt, voorgevallen. Wy aanschouwden daar alleen, als een Slachtoffer van Staat, den Pensionaris ERMERINS, die, op eene treffende en hem waardige wyze, afstand van zyn Pensionarisschap deedt. (*) —— In *Vlissingen* hadt, door Plunderdwang eene Regeeringsverandering plaats (†), als mede te *Zierikzee*. (§) Te *Veere* waren de Patriottsche Regeeringspersoonen, tot eenen Eed genoodzaakt, op het kussen gebleeven. (**)

LXIII. BOEK. —— 1787. 1788. Regeeringen voorgevallen.

Het door woelende en staag weder opborrelende onrust geschokte *Zeeland* hadt rust noodig; en oordeelden de Staaten van dat Gewest, als het geschiktste middel den Prins te verzoeken, om zyn Stadhouderlyk gezag daar toe te willen gebruiken, en zich of in Persoon na dat Gewest te begeeven, of Gemagtigden te zenden, waar de nood het vereischte; ten einde aldaar het Wettig Gezag der Regeeringe en Justitie te handhaaven, de klagten der Ingezetenen te hooren, en, dezelve gegrond vindende, te doen herstellen. —— Ten zelfden tyde, wilden zy zyne Hoogheid verzogt, en byzonder gevolmagtigd hebben, om tusschentyds, zodanige verandering in de Collegien van Po-

Men besluit in *Zeeland* den Prins te verzoeken ter Regeerings verstellinge.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 361—369.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 386—388.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 423.

(**) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 401.

LXIII. BOEK. — 1787. 1788. Politie en Justitie, of mindere Ampstbedieningen te maaken, als in de tegenwoordige tydsomstandigheden, onvermydelyk zou zyn. Zy voegden 'er het door veelvuldig misbruik kragtloos geworden beding nevens, behoudens in alle andere gevallen, de Privilegien der Steden en Plaatzen.

Gronden waar op dit Besluit rustte. Van dit Staatsbesluit, den tweeden van Wynmaand in 't Jaar der Omwenteling genomen, gaven de Staaten den Volke by Afkondiging kennis, en voegden 'er een reden nevens, die der thans bovendryvende Partye geenzins tot eere strekt en ter bewyze, zo daaden anders het bewys van woorden mogten noodig hebben, dat die Partye, naa de Omwenteling rustloos bleef woelen; althans zy drukten zich in deezer voege uit; „ Dit ons Besluit hebben wy „ willen doen bekend maaken, op dat een „ ieder, in deeze Provincie, zich voortaan stil houde, zonder eenige Verandering te vergen: tot den tyd dat zyne „ Doorlugtige Hoogheid van alles kennis „ zal hebben genomen; en naar regt en „ billykheid daar in voorzien; terwyl wy „ ons verzekerd houden, dat niets aan „ zyne Doorlugtige Hoogheid, zo onaangenaam kan weezen, als het volduuren „ der Onrust, waar door de Provincie „ onherstelbaar wordt bedorven, en de „ poogingen van zyne Doorlugtige Hoogheid, tot het weezenlyk heil der Ingezetenen, onnut gemaakt. (*)

De

(*) *Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 279—281.

De geest om Regeeringsperfoonen en andere Amptenaaren te veranderen, begon met geweld in *Zeeland* te heerfchen. Die zo weinig maat en paal kennende geestdrift dreigde, ook werkzaam te zullen worden omtrent Perfoonen, die by de thans aan 't roer zittende Party, niet onverfchillig waren. Althans ter Staatsvergaderinge kwam, een Verzoekfchrift van eenige op nieuw aangeftelde Wethouders, die zich Schout, Schepenen en Secretaris van *Serooskerke* in den Eilande van *Schouwen* noemden, met verzoek om de goedkeuring der Staaten wegens de afzetting van twee Schepenen, daar gefchied, op voordragt en aanhouden der Burgeren; als mede op het weder aanftellen van twee Perfoonen in derzelver plaats. Teffens gaven zy te kennen, de begeerte der Burgeren om den Predikant, één Diaken, en den Voorzanger te gemelder Plaatze mede, tot bevordering van de rust, zo zy fpraaken, aftezetten.

1787. 1788.

De Geest van Regeerings verandering in *Zeeland* woelende.

Te deezer gelegenheid, gaf de Raadpenfionaris te verftaan, dat men zich niet ontzag om ook, op andere Heerlykheden in *Schouwen* en *Duiveland*, over te gaan tot afzetting van wettig verkooren Amptenaaren. VAN DE SPIEGEL oordeelde, dat hier tegen voorzieninge moest gedaan, en ten dien einde gebruik gemaakt worden, van de zeer onlangs gedaane Aankondiging, wegens de Volmagt den Stadhouder opgedraagen. De Verzoekers kreegen dit hun onaangenaam befcheid: „ dat het hun

VAN DE SPIEGELS raadflag desweгen.

LXIII. „ Ed. Mog. zeer onaangenaam geweest
BOEK „ was te verneemen, dat zy, en zommi-
— „ ge andere Opgezetenen van de Heerlyk-
1787. „ heden in *Schouwen* en *Duiveland*, zonder
1788. „ aftewagte de beschikking van zyne Hoog-
„ heid, ja zelfs zonder eenige klagten aan
„ zyne Hoogheid in te brengen, reeds
„ hadden afgezet of aanstalte gemaakt, om
„ aftezetten, hunne Wettige Magistraat en
„ andere Bedieningen, zo in 't Polityk als
„ Kerklyk; dat hun Ed. Mog. deeze daa-
„ den en voorneemens, ten hoogsten af-
„ keurden, en de Verzoekers, mitsgaders
„ alle anderen, die het mogt aangaan,
„ bevolen, om, indien er eenig bezwaar
„ of klagten tegen iemand hunner Regeer-
„ deren, of Polityke of Kerklyke Amp-
„ tenaaren hadden, zulks te kennen te
„ geeven aan zyne Doorlugtige Hoogheid,
„ of aan Hoogstdeszelfs Gevolmagtigden:
„ wanneer dezelve binnen dit Gewest zou-
„ den aangekomen weezen; dat zy daar
„ op de beschikking zouden moeten af-
„ wagten, alles intusschen in den voorigen
„ staat laatende, onder bedreiging. dat door
„ hun Ed. Mog. kragtdaadig zou worden
„ voorzien, tegen alle zodanige weder-
„ regtlyke Onderneemingen. (*) — Van
dit Staatsbesluit kreegen de Verzoekers ken-
nis, en werd, ten zelfden tyde, een Brief
afgevaardigd aan de Regeering der Stad
Zierikzee, met verzoek en volmagt, om,
zo veel in haar was, zorg te draagen,
dat

(*) *Not. van Zeeland* 1787, bl. 630.

dat dergelyke ongeregelde Afzettingen, in de Heerlykheden van *Schouwen* en *Duiveland*, in 't vervolg, geene plaats mogten hebben. (*)

LXIII. BOEK.

1787. 1788.

Nadere aanzoeken om Patriotten te weeren en Prinsgezinden te bevorderen.

De woel en wraakzieke geest, bleef in dit gedeelte van *Zeeland* werken. By Dank-adresſen aan de Staaten, voor den verleenden byſtand, in de daar geheerscht hebbende tweedragt, en gelukwenſching, wegens de Omwenteling, voegden eenige Burgers en Inwoonders van den Eilande van *Schouwen*, woonende op en onder de Dorpen *Dreyſchoor* en *Noortgouwe*, als mede een zeer groot getal Ingezetenen der Stad *Zierikzee*, en van de omliggende Plaatzen, hunne breedvoerige klagten, over de bedryven der Patriotten, eindigende in een verzoek, dat door hun Ed. Mog. de noodige maatregelen mogten genomen worden; ten einde alle Perſoonen, die Leden van het Exercitie Genootſchap geweest waren, en deel gehad hadden aan de Nieuwigheden, in *Zierikzee* of de Eilanden aldaar ingevoerd, of wel anders zich verzet tegen de Oude Conſtitutie, van hunne Publyke Bedieningen, het zy Politieke of Kerklyke, voor altoos mogten worden afgezet, en derzelver plaatzen met andere waare Vaderlandſche Lieden vervuld, op dat hier door de rust zou kunnen bevorderd worden. — Hoe zeer ook brandende van begeerte, om met die af- en aanzettingen voort te vaaren, moesten zy zich vergenoegen, met het Staatsbeſluit, dat die Klagten zouden worden overgebragt in

LXIII. BOEK. — 1787. 1788. de handen der Heeren, die zyne Hoogheid tot herstelling van de Rust na dit Gewest zou zenden. Ten troost was 'er bygevoegd, „ met verzoek aan die Heeren, om op „ den inhoud van uw Adresfen de noodi- „ ge aandagt te willen slaan." (*)

Heeren tot die Regeeringsbeschikking benoemd. De bovengemelde Volmagt door Staaten van *Zeeland*, aan den Stadhouder verleend was zeker ruimer dan die in *Holland* hem werd opgedraagen, en welker volbrenginge, met meerder ruimteneeming, wy in 't breede geboekt hebben, geenzins ter eere van de Heeren tot dit werk benoemd. (†) Zo min als in *Holland*, kon zyne Hoogheid zelve ter voldoeninge van dit hem hoogst aangenaam verzoek, werkzaam weezen. Dan het ontbrak, in geenen deele, aan wilvaardigen om hem, ter volvoeringe van dit verzoek der *Zeeuwsche* Staaten, de hand te leenen. — Een Brief van zyn Hoogheid den veertienden van Wynmaand gedagtekend, verwittigde de Staaten, dat hy tot de verzogte Regeeringsverandering gelastigd had, de Heeren COENRAAD DE LEU DE WILHEM, GERARD VAN MINNINGHEM en PIETER ALEXANDER, *Baron van Boetzelaar*, Raaden in den Hove Provinciaal van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*, in 't vast vertrouwen, dat hun Ed. Mog. die Heeren voor zyne Gecommitteerden zouden erkennen, als

(*) *Not. van Zeeland* 1787. bl. 639—640.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 224.

als zodanig doen aanmerken, en des noods de behulpzaame hand bieden. (*) LXIII. BOEK.

1787. 1788.

Minder merkte men op de keuze deezer Heeren aan, dan men op de tot dit werk in *Holland* benoemden gedaan hadt. (†) Alleen ſtondt de Heer VAN MINNIGHEM bekend, als een onmaatig yveraar voor de Stadhouderlyke Partye; doch ſchynt de meerdere gemaatigdheid zyner twee Amptgenooten, op diens aart, in het volvoeren van deezen last, veelal de overhand gehad te hebben. Op den achttienden van Wynmaand verſcheenen zy in *Zeeland*, ter volvoeringe van den hun opgelegden last.

Aanmerking die Heeren betreffende.

Onder de *Zeeuwſche* Steden, was te *Vlisſingen* de Regeering, op eene onwettige wyze, veranderd. (§) Dit bedryf werd vernietigd, door de Gelastigden van zyne Hoogheid, en zelfs een en ander, der door het Gepeupel uitgeſchopte Regeeringsperſoonen, weder onder de Raaden benoemd: als CORNELIS CAEN, CORNELIS CHRISTIAAN BERTELING en PETRUS GULIELMUS SCHORER. (**)

Regeeringsverſchikking te *Vlisſingen*.

Wel deeden de Voornaamſte Burgers van *Vlisſingen*, aan die Gezanten een dringend voorſtel, tot een onderzoek na de Perſoonen, die zich als Gelastigden uit de Burgery, ter tyde der hoogloopende Beroer-

Voorſlag der voornaamſte *Vlisſingſche* Burgeren.

(*) *Not. van Zeeland.* 1787. bl. 646.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XX. D. bl. 236.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 386.
(**) *Verzam. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 74.

LXIII. BOEK. —— 1787. 1788. roerte, hadden durven opwerpen, om de Afzetting van een aantal wettige Regenten daar te stellen, onder verzekering dat zulk een onderzoek, ten klaarsten zou ontdekken, dat niet de goede en deftige Burgery; maar het Gepeupel, zamenspannende met Vreemdelingen, die tot de Stedelyke zaaken, geene de minste betrekking hadden, de lieden geweest waren, die deeze Regeeringsverandering bewerkten. Wel beriepen zy zich, op het beste gedeelte der Burgerye, en durfden het 'er op laaten aankomen, dat men de Burgers hoofd voor hoofd des de Verklaaring afnam, wanneer zou blyken dat deezen de Herstelling zo niet van allen, althans van het grootste gedeelte, zouden begeeren. Doch Gelastigden durfden deeze Proeve, zo zeer naar Burger Invloed smaakende, niet waagen.

Aanmerking op de Regeerings-verstellers aldaar. 't Ontbrak niet aan vertoogen, door een en ander der mishandelde *Vlissingsche* Regenten ingediend, tot herstel van 't ongelyk hun aangedaan. Inzonderheid liet zich de Raad en Pensionaris N. C. LAMBRECHTSEN, hooren; maar zonder vrugt. (*) Diens plaats werd vervangen, door Mr. FREDRIK FRANS LODEWYK PESTEL, Zoon

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XXV. D. bl. 142—286. Wy hebben in het XVIII. Deel onze *Vaderl. Hist.* bl. 363—385. een en ander staal opgegeeven van de klagten door den Heer LAMBRECHTSEN, voor die Commissie, met zo veel rustigheids, als waarheids, uitgeboezemd.

Zoon eens *Leidschen* Hoogleeraars. Voor LXIII. BOEK. 1787. 1788.
de zich vrugtloos beklaagende braave *Vlissingers*, viel het hard te zien, dat PIETER JACOB CLYVER, die zich onder de Bewerkers der Regeeringsverandering den voorsten betoond hadt, op de lyst der Gelastigden, de eerste plaats als Burgemeester bleef bekleeden. Verontwaardiging vervulde hunnen geest, als zy hem ten Amptgenoot toegevoegd zagen: Mr. JOHANNES MAURITZ, by de Burgery in slegt gerugte, wien de opspraak naaging, dat hy, uit vrees van om begaane valschheden, uit den Raad te zullen geweerd worden, vóór de Omwenteling, 'er niet in hadt durven verschynen. Onder de Schepenen moesten zy tellen eenen gehaaten VAN ROSENTHAL, Rentmeester van de Stadhouderlyke Domeinen, die eerlang toonde, dat de slegte naam welke men hem gaf, geen aangewreeve blaam, maar wel verdiend was; dewyl hy een schelmagtige bankbreuk maakte, en met de kas der Domeinen doorging. (*) Zyne Hoogheid hadt den geweezen Raad en Vroedschap van *Amsterdam*, A. J. C. LAMPSINS, tot Baljuw aangesteld. (†) De weinigen wederherstelden betoonden, in hun vol-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XXXVI. D. bl. 98—103. en 107—111. Men vergelyke 't geen wy reeds, in voorraad, van deezen Man gezegd hebben, in onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 392.

(†) *Verz. by* DE CHALMOT XXXV. D. bl. 225.

LXIII BOEK — 1787 1788.

volgend gedrag, dat zy hunner voorige Burger- en Geregtigheidlievende gevoelens indagtig waren, en behouden hadden. Hunne voorstellen, en aantekeningen, naderhand gedaan, strekken hier van tot doorsteekende bewyzen. (*)

Hoedanig de Regeeringsverandering te *Zierikzee* was.

Nog bitterder kelk van 's Volks aangeschonne misnoegen, dan te *Vlissingen*, hadt de Regeering van *Zierikzee* gesmaakt. (†) De Heeren ter Regeeringsverandering afgevaardigd, vernietigden de daar, met zo veel oproers, ingevoerde Regeeringslyst. Schoon zy van onder de toen afgezette Regenten, een en ander weder benoemden, als SAMUEL BOEYE, SIBERTUS JACOBUS 's GRAEUWEN, BONIFACIUS MOGGE POUS en BONIFACIUS MOGGE POUS, *Junior*; schoon zy onder de Pensionarissen Honorair weder aanstelden CORNELIS DE JONGE, *Heer van Dreyschor*, en FRANS ANDRIES DE JONGE; schoon zy van de nieuwe Lyst eenige Persoonen aflieten, in de Beroerte aangesteld (§), bleef aan 't hoofd der Regeeringe als, Bailjuw, GILLES van

(*) Wil men des blyken, men raadpleege met de *Verzamel. by* DE CHALMOT XXV. D. bl. 190—250—262—278. XLVIII D. bl. 285—326.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 423. enz.

(§) Men vergelyke de Lyst der toen afgezette en aangestelde Regeeringsleden in onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 424. met de lyst der door de Gecommitteerden benoemden in de *Verzamel. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 198. en voorts de Publicatie van wegen zyne Hoogheid den 20. Maart 1788.

VAN YSSELSTEIN, een Man gehaat om zyne Partywisseling, en de groote rol, die hy gespeeld hadt, zo in het Oproer, als in het benaauwen der Regeeringsleden (*). Desgelyks telde men onder de Schepenen. Dr. JAN MACQUET, die de eerste Plaats als Burgemeester bekleedde, op de Oproerings Regeerings Lyst; eene plaats door wisseling van Party bekomen. Aan bekwaamheid ontbrak het deezen Man niet, althans men houdt hem voor den Steller van de meeste dier schoone Patriottische Stukken, welke, op naam der Vroedschap van *Zierikzee*, van den Jaare MDCCLXXXII tot in MDCCLXXXVII uitkwamen; doch gaat hem naa, dat hy, de Omwenteling daar zynde, onder de eersten was, die, te gemelder Stede, de Oranjeleuze aannam, en het Gemeen, door zyn voorbeeld, geweldig opzette. — DANIEL DE BRAAW, tot Raad aangesteld, op den twintigsten van Lentemaand, hadt den ouderdom van twintig jaaren nog niet bereikt, en werd daarom diens Beëediging, tot in Herfstmaand verschooven: wanneer de vereischte Ouderdom daar was.

Veranderinge in de andere Steden.

De Regeeringsveranderingen in *Goes*, *Tholen* en *Veere*, bieden geene meldens waardige byzonderheden aan. (†) Dat men op

(*) Eerlang moest deeze, om wangedrag, die Post verlaaten, en vertrok een met schulden bezwaarden boedel nalaatende, na *d'Elmina*.

(†) Wie in die Steden toen op 't Kussen bleeven, of geraakten wyzen de Naamlysten uit in de *Verzam. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 176. 177—195.

LXIII. BOEK. 1787. 1788. op de nieuwe Lysten de naamen niet aantreft der zoodanigen, die zich in de zaak der Patriotten hadden doen kennen, zal geene verwondering altoos baaren. Te *Middelburg* werden door Commissarissen, eenige nieuwe Raaden aangesteld, en uit de Magistraats-regeering verlaaten de Heeren B. MATHIAS POUS en VAN VISVLIET. (*) Onder de op nieuw tot Raaden benoemden, bedankte Mr. EGBERT PHILIP VAN VISVLIET, en werd vervangen door den Heere JOHAN DANIEL HEIKLOTS.

Algemeen verslag van de handelwyze door die Gelastigden gehouden.

De Gelastigden ter Regeeringsverschikking in *Zeeland*, lieten, over 't algemeen, dezelfde wel te verwagtene eenzydigheid blyken, als wy, by hunne Amptgenooten in *Holland*, met de doorsteekendste voorbeelden aanweezen. Allerwegen werden bykans alle de standvastig Patriotschgezinde Regenten, Pensionarissen en Secretarissen geweerd. De uitgestrekte magt hun verleend, zou hun in staat gesteld hebben, om in meer Steden, dan in *Zierikzee* alleen, ten opzigte van sommigen plaats greep, onwaardige Persoonen te weeren. In tegendeel gebruikten zy dezel-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 752. Deeze Heeren hadden zich in het Stuk van het *Nationaale Fonds*, en in andere opzigten, voor sterke Patriotten doen kennen. Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 324. en XVIII. D. bl. 244. Hier door hadden zy de Vyandschap der Partye zich, op den halze gelaaden, dit was genoeg.

B. MATHIAS POUS.

zelve niet zeldzaam, om de openvallende plaatzen aan te vullen met onkundige, ongeschikte, of zelfs veragtenswaardige, voorwerpen. Ook lieten zy niet weinigen in hunne posten aan blyven, die hunnen nog onlangs betuigden en betoonden afkeer, het zy dan tegen den Stadhouder, het zy tegen zyn gehouden gedrag, naa de Omwenteling, door een schynbaaren yver, voor diens Huis zogten uit te wisschen, en te doen vergeeten. Der zodanigen behoudenis in de Regeering, of bevordering in Eereposten, was een lokaas om wyfelende geesten, wier aantal, in zodanige tydsomstandigheden, niet zelden groot is, te bekooren, en aan te zetten tot het mede aanbidden der opgaande Zonne.

LXIII. BOEK. 1787. 1788.

Geraád pleegd over het Oproer en de Regeeringloosheid te *Kortgene.*

Het oproerig geweld, door eenige Open Ingezetenen van *Kortgene*, den negentienden van Wynmaand gepleegd, by 't welke onder andere, de Huizen van vier der toen in dienst zynde Schepenen waren geplunderd, terwyl één der overige Schepenen, beschuldigd werd aan de Plundering zelve handdaadig geweest te zyn, en de Baljuw dier Plaatze niet buiten verdenking was, van geenzins, overeenkomstig zyn pligt, ter stuiting van dien moedwil, werkzaam geweest te hebben, bragt daar alles in een staat van Regeeringloosheid. Zonder de gemelde vyf Schepenen, die in dit geval niet als Regters konden zitten, was 'er geen genoegzaame voltallige Regtbank. —— Van dit alles, hadt men aan de Gelastigden des

LXIII. BOEK. 1787. 1788.

Stadhouders verslag gedaan; die daar op in bedenking gaven, of hier in, by Gecommitteerde Raaden, niet door gepaste middelen behoorde voorzien te worden. De Raad vondt hier op goed, van den Baljuw van *Kortgene*, een omstandig en naauwkeurig berigt af te vorderen, zo wegens de aanleidende oorzaaken dier Oproerigheden, met opgaave van de naamen der mishandelde Persoonen, en die zich aan Plundering hadden schuldig gemaakt, als in 't byzonder wegens de redenen, waarom de Baljuw dit alles niet hadt tegengegaan, verhinderd en de schuldigen in Regten vervolgd, met eene omstandige opgave, van 't geen hy daaromtrent hadt in 't werk gesteld. Het verslag des Baljuws was zeer algemeen; dan hy verklaarde liever zyn Post te willen nederleggen, dan verpligt te zyn, om tegen de handdaadigen aan dit Oproerig bedryf in regten te treeden: dewyl hy het voor zich, boven al uit hoofde van het groot aantal der in deezen betrokkene Persoonen, volstrekt ondoenlyk oordeelde.

Hoe de Gelastigden 'er zich van ontslaan.

De Heeren van den Raad, zich niet bevoegd keurende, tot het neemen van maatregelen, welke alleen door den Souverain zelve konden in 't werk gesteld worden, vervoegden zich met de stukken, tot dit netelig geval behoorende, by de Gelastigden van zyne Hoogheid. Deezen de zelve onderzogt hebbende betuigden, die zaak te beschouwen, als niet tot hun post behoorende. *Zy* gaven vóór reden,

„ dat

„ dat de Staaten van *Zeeland*, aan zyne „ Hoogheid wel hadden opgedraagen, het „ onderzoek na de redenen van het plaats „ hebbend misnoegen, als mede het in 't „ werk ſtellen van gepaste middelen, tot „ herſtel van de rust, en ten dien einde, „ tot het maaken van de noodige veran- „ deringen in Collegien van Juſtitie en „ andere; maar dat geenzins van zyne „ Hoogheid, of hoogstdeszelfs Gecommit- „ teerdens was gevorderd, om zorge te „ draagen, dat de Juſtitie op zodanige „ plaatzen, waar dezelve mogt fluctuee- „ ren, wierd gehandhaafd en tegen de „ zodanigen, die zich aan het plegen van „ Geweld hadden ſchuldig gemaakt, naar „ behooren, geprocedeerd."

LXIII. BOEK.

1787. 1788.

Op welk eene wyze men die zaak vindt.

Hier mede ſtemden de Heeren, om over die zaak te handelen benoemd, ten vollen in. Door ingewonne berigten meer en meer overtuigd van de volſtrekte noodzaaklykheid, eener ſpoedige en kragtdaadige voorzieninge, waar, by ontſtentenisſe van de anders gewoone en bevoegde Regtbank, niets anders over ſchoot, dan om, in dit zonderling geval, eenen anderen onzydigen Regter en Officier te benoemen. Hier toe was aan Commisſarisſen, geen in allen opzigte geſchikter Collegie voorgekomen, dan dat van *'sGraaven Mannen van Zeeland Bewesten Schelde*, zoo uit hoofde van de nabyheid der Vergaderplaats, als van wegen het Regtsgebied, 't welk aan dit zelfde Collegie, over het Platteland van *Noordbeveland* was toevertrouwd,

LXIII. BOEK. 1787. 1788. trouwd, alwaar mede, en zelfs door Ingezetenen van *Kortgene*, gelyktydig misdaaden van denzelfden aart waren gepleegd. Terwyl daarenboven even deeze Regtbank door den Heer van *Kortgene* zelve, met vrywilligen afſtand van het Regt zyner Heerlykheid, in dit afzonderlyk geval, by hun Ed. Mogenden werd ingeroepen. By al 't welke nog kwam, dat bovengedagte 's Graven-Mannen, zich niet onttrokken, om de Kennisneeming en Beoordeeling deezer zaake, des verzogt wordende, op zich te neemen. —— Commisſarisſen hadden geenzins uit het oog verlooren eene bedenking, welke misſchien zou kunnen worden geopperd, dat het naamlyk een der grootſte en gewigtigſte voorregten van de Ingezetenen is, nimmer, buiten volſtrekte noodzaaklykheid, van hunnen dagelykſchen en bevoegden Regter te worden afgetrokken; dan dat juist zodanig eene noodzaaklykheid, in het thans voorhanden zynde geval, daar was: dewyl de dagelykſche Regter ontbrak, en het intusſchen altoos, maar vooral in tyden van algemeene verwarring, volſtrekt noodig was, dat de Juſtitie werkzaam bleef en de misdaaden, naar verdienſten, ſtraffe ontvingen. Weshalven zy, in zulk een geval, zich onbezwaard vonden, om hun Ed. Mog. tot het daarſtellen van eenen anderen Regter te raaden: te meer dewyl daar toe, gelyk zy zich uitdrukten, „ eene geëtablisſeerde, en „ neutrale Regtbank *pro indiviſo*, en geenzins eenige byzondere, en alleen *ad*

„ *istum*

„ *istum actum* als Regters gequalificeerde „ Persoonen werden voorgesteld." Welk laatste zy, in de daad, als hoogst gevaarlyk beschouwden, en waar tegen ook hun Ed. Mog., in voorige gelegenheden, zich ernstig hadden verzet.

LXIII. BOEK. 1787. 1788.

Op deeze gronden rustte hun Raadslag, dat, ingevolge het gedaan verzoek, van Burgemeesteren en Schepenen der Stad *Middelburg*, als 's Graven-Mannen van *Zeeland Bewesten Schelde*, door hun Ed. Mog. in dit byzonder geval, en zonder eenig gevolg voor het toekomende, zouden worden gevolmagtigd, om, wegens het in Oogstmaand laatstleden voorgevallen Oproer te *Kortgene*, en de by die gelegenheid gepleegde misdryven, de Regtbank van *Kortgene* te vervangen, en diens volgens, als Regters kennis te neemen, en zodanig te beschikken, als in goede Justitie zou bevonden worden te behooren; met gelyke volmagt op den Rentmeester Generaal CORNELIS KIEN VAN CITTERS, als Hoog Baljuw *Bewesten Schelde*, om, te dier zaake, tegen de Overtreeders, ten koste der Heerlykheid van *Kortgene*, voor zo verre zulks van de Gevonnisten en Veroordeelden, niet mogt kunnen worden bekomen, in het regtsgeding te treeden, en dezelve voor 't gemelde Collegie van 'sGraven-Mannen, te regt te stellen; dat wyders den Heer van *Kortgene*, WIGBOLD ADRIAAN, *Graave van Nassau*, zou worden aangeschreeven en aanbevolen, om ten spoedigsten mogelyk, de noodige voorzieninge

LXIII. BOEK. — 1787. 1788. te doen, dat de Justitie weder, als te vooren, door een voltallige Regtbank, van neutraale en gequalificeerde Persoonen, kon worden gehandhaafd. Het besluit viel overeenkomstig met deezen voordragt. (*)

De Staaten betoonen vergiffenis aan Oproerigen.

Reeds vroegtyds was men in *Zeeland* bedagt en werkzaam geweest, om eene Amnestie aftekondigen, voor die zich, uit drift voor den Stadhouder, mogten vergreepen hebben. (†) Zommigen waren, des ondanks, om de gepleegde daadlykheden, en schennissen in hegtenis genomen, en werden in regten agtervolgd. Dan zy vonden de deur der genabetooninge geopend. Eeniger verzoek hadt ten gevolge, dat Staaten van *Zeeland*, „ niet alleen *hun*; „ maar *verdere*," dus luiden de eigen woorden, „ die zich, door eenen al te „ grooten yver voor de Wettige Consti„ tutie, en het Doorlugtig Huis van *Oran„ je*, hadden laaten vervoeren, tot Daaden „ van Oproer en Geweld, en zich daar „ door ten hoogsten strafbaar gesteld, uit „ hoofde van hunne Souveraine Magt, en „ uit eene zonderlinge Gratie, te bevatten „ in het Plakaat van Amnestie, in Oogst„ maand des Jaars MDCCLXXXVII. Daar „ mede opschortende, en buiten kragt „ stellende, alle Geregtshandelingen des„ wegen, verbiedende, dat daar over eenig „ na-

(*) *Not. van Zeeland.* 1787. bl. 705. 718—720.

(†) Deeze, met het geen over de invoering te doen viel, hebben wy vermeld, in onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 286—294.

„ nader Onderzoek zou mogen worden „ gedaan: behoudens nogthans zodanige „ Actie, als aan de beschadigde Ingezetenen, tot weder verkryging van hunne „ vermiste Goederen, in regten, toekwam. „ Alleen bleeven by hun Ed. Mog. van de „ bevatting in deeze Amnestie, uitgezonderd zodanige Persoonen, welke men in „ Regten zou kunnen betrekken, uit hoofde van Doodslag, Roof en Dievery, „ onder voorwendzel van Burgertwisten „ gepleegd, of tegen welken de Justitie „ reeds gevonnisd hadt. (*)"

LXIII. BOEK. — 1787. 1788.

Verslag wegens de Commissie ter Regeeringsverandering.

De bovengemelde Gelastigden des Stadhouders ter Regeeringsverschikkinge in *Zeeland* hun werk verrigt hebbende, waar voor zy een daggeld van twaalf Guldens ontvingen (†), deedt de Stadhouder aan de Staaten des verslag, by eenen Brieve, in algemeene bewoordiging eene kennisgeeving, behelzende van het volvoeren des hem opgedraagen lasts: vergezeld van de Publikatien, reeds voor lang in de Steden, door Afkondiging en Aanplakking bekend. De Staaten, gedeeltlyk door zyn gezag hersteld, of op nieuw benoemd tot hunne Stedelyke Ampten, namen genoegen in deeze handelwyze; blykens hunne dankzegging, voor 's Prinsen aangewende zorg, en

(*) *Not. van Zeeland.* 1788. 29. Dec.

(†) *Verzam. by* DE CHALMOT XXXVI. D. bl. 45—49. Het daggeld der Gedeputeerden van *Zeeland* is gewoonlyk niet meer dan zeven Gulden tien Stuivers.

LXIII. BOEK. —— 1787. 1788. en poogingen ter bereikinge van het bedoelde einde, de wegneeming der klagten, en bezwaaren der In- en Opgezetenen, en de herstelling der Rust. (*)

Alle eigendunkelyke Aanen Afzettingen van Regenten vernietigd.

Ten tyde dier Bezendinge, waren aan dezelve, en den Stadhouder, niet weinige Adresfen overgeleeverd, wegens Afzettingen van Regenten en andere Amptenaaren, in eenige der zo zeer woelige Ambagtsheerlykheden, van *Schouwen* en *Duiveland*, zo door de Ambagtsheeren, als de Ingezetenen; zo van afgezette als nieuw aangestelde Regenten. De troost, welke de Voorstanders van *Oranje*, die afzettingen van Patriotten, en aanstellingen van Prinsgezinden, gedaan hadden, hier erlangden was niet groot. Staaten van *Zeeland* hadden goed gevonden, alle de eigener Authoriteit gedaane Afzettingen te vernietigen. Dit bekragtigde zyne Hoogheid; dan met de byvoeging, welke eenigen troost kon schenken, „ dat hy" om de eigene woorden te bezigen, „ geenerhande praejuditie aan iemands wel verkreegene Regten willende toebrengen, goed gevonden hadt, aan de Ambagtsheeren over te laaten, om, overeenkomstig de hun competeerende Regten, zodanige veranderingen in de Regeeringen, en andere Bedieningen van hunne Ambagtsheerlykheden te maaken, als zy zouden oordeelen, ten meesten nutte der Ingeze„ te-

(*) *Verzam*, *by* DE CHALMOT XXXVI. D. bl. 40—45.

„ tenen, en tot de meeste bevordering der onderlinge rust en goede harmonie, byzonder ook in deezen tyd te kunnen strekken. Ten deezen einde, wilde hy hun wel ernstig vermaand hebben, in de Regeeringen niet te doen aanblyven, of op nieuw te plaatzen, zodanige Persoonen, die zich op eene merkelyke wyze, als Voorstanders van de onlangs beoogde Nieuwigheden hadden doen kennen; of die opzettelyk getragt hadden mede te werken, tot Omkeering der Oude Constitutie der Regeeringe van *Zeeland*, of andere Provincien: ten ware dezelve, in tyds, van deeze hunne handelwyze mogten zyn te rugge gekomen. (*)"

LXIII. BOEK. 1787. 1788.

V. DE SPIEGEL tot Raadpensionaris in *Holland* geroepen.

De Lotgevallen van *Holland*, ten deezen tyde meer byzonder beschryvende, hebben wy gewaagd, van de roeping en aanstelling des *Zeeuwschen* Raadpensionaris, LAURENS PIETER VAN DE SPIEGEL, tot Raadpensionaris van *Holland*, en vermeld was 'er by deezen Standwisfel, in de Staatsvergadering van dat Gewest gebeurde. (†) Het zal der moeite waardig weezen, ook naa te gaan, wat 'er by diens afscheid, uit een Gewest, waar hy zo lang eene groote rolle, ja de eerste, gespeeld hadt, ten deezen aanziene voorviel.

De

(*) *Publicatie van zyne Hoogheid, betreffende de Eilanden Schouwen en Duiveland*, bl. 8—9.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 308.

LXIII. BOEK. —— 1787. 1788. De openlyke bekendmaaking deezer Verkiezinge, hoorden Staaten van *Zeeland*, op den vyftienden van Slachtmaand des Jaars MDCCLXXXVII, wanneer VAN DE SPIEGEL in de Vergadering vermeldde, dat de eenpaarige keuze van hun Ed. Gr. Mogenden, tot het gewigtig Ampt van Raadpensionaris van *Holland* en *Westfriesland* op hem gevallen was: eene keuze die de volle goedkeuring van den Erfstadhouder hadt weggedraagen: niet onvermeld laatende, hoe hun Ed Groot Mogenden, aan de eene zyde, vertrouwden, „ dat hy „ deeze importante Bediening, door hem, „ tot dus verre, by Heeren Staaten van „ *Zeeland*, hunnen Oudsten Bondgenoot, „ met zo veel assiduiteit, als applicatie „ bekleed," wel zou willen op zich neemen, en zulks, binnen zo korten tyd, als met zyne omstandigheden bestaanbaar was; terwyl zy, aan den anderen kant, ook bereid waren, om, ten aanzien van den voet en de wyze, waar op deeze Bediening zou worden aangenomen, zodanige schikkingen te maaken, als, in dit buitengewoon geval, en overeenkomstig met de aangenaame stand, waar in hy zich in *Zeeland* bevondt, meest voegelyk zoude geoordeeld worden. —— Hoe zeer genegen, om die nieuwe Post te aanvaarden, was 'er, in zyne Instructie, als Raadpensionaris van *Zeeland*, een Artykel, dat de Raadpensionaris zynen dienst verlaatende, zich in geen dienst van andere Prinsen of Republieken mogt begeeven, zonder be-

Bekendmaaking deezer verkiezing.

wil-

williging der Staaten van dat Gewest. Des schreef hy hun Ed. Groot Mogenden, dat hy zich niet durfde vleijen, dat Staaten van *Zeeland*, op zyn byzonder verzoek, hem van dit Artykel zouden ontheffen; doch vertrouwde, dat die zwaarigheid wel zou geweerd worden, indien hun Ed. Gr. Mogenden mogten goed vinden, deswegen poogingen by Staaten van *Zeeland* aan te wenden.

Redegeeving van zyn spoedig antwoord op deeze Beroeping.

Wel eenigzins voorbaarig scheen die stap van den *Zeeuwschen* Raadpensionaris; dan hy verschoont ze met aan te voeren, dat hy ze hadt moeten doen; dewyl Staaten van *Zeeland*, ten dien tyde niet vergaderd waren, en het antwoord met geene welvoeglykheid kon worden uitgesteld. Hy verzogt de vryheid, zich, ten deezen opzigte, geheel aan het goedvinden der *Zeeuwsche* Staatsleden te mogen gedraagen, bereid, indien zulks by hun Ed. Mog. alzo mogt begreepen worden, om in zyn dienst van dit Gewest, met den zelfden yver en werkzaamheid, als hy tot nog gedaan hadt, te volharden. Tessens betuigende, als of hier op eenige verdenking kon vallen, die ook wel door zommigen gemaakt is, „ dat „ hem deeze honorable Bediening, volko„ men buiten zyn toedoen, of eenige „ sollicitatie, direct of indirect, was voor„ gekomen, gelyk hy vertrouwde, dat „ hun Ed. Mog. ook uit den aart van de „ zaak zelve, die buiten exempel zynde, „ ook boven vermoeden van Sollicitatie

LXIII. BOEK. — 1787. 1788.

„ was, wel zouden gelieven af te nee- „ men." —— Waarheid kon dit behelzen, het woord *Sollicitatie* in eenen bepaalden zin genomen; doch zeker hadt VAN DE SPIEGEL, als wy zyne bedryven in *Zeeland*, en zyne verdere werkzaamheden, in eene en andere vermelde Bezending, geduurende het neteligst tydperk der Staatsgeschillen, ons te binnen brengen, zich verdienstelyk genoeg gemaakt om op de hoogst mogelyke bevordering, onder koestering der Vorstlyke gunste, te mogen hoopen. —— Gereed betoonde hy zich, om ter *Zeeuwsche* Staatsvergadering uit te treeden, zo lang over dit stuk, hem betreffende gehandeld werd: doch de Staatsleden verzogten hem te blyven, en met de behandeling der zaaken voort te vaaren, gelyk hy, onder veele betuigingen van verpligting, deedt. (*)

Schryven der Staaten van *Holland* ter wegneeming van eene zwaarigheid.

Weinig tyds leedt het, of een Brief van hun Ed. Gr. Mog. verstendigde Staaten van *Zeeland*, van hunne eenpaarige, en door den Stadhouder volkomen goedgekeurde verkiezing, eens Mans, dien zy beschryven, als „ door bekende superieure „ bekwaamheid, en loflyke hoedanighe- „ den, daar van het voorwerp geworden;" in de verwagting, van daar door te zullen bevorderen, het nut en de waare belangens, niet alleen van de Provincie *Holland*;

(*) *Not. van Zeeland.* 1787. bl. 650—652.

land; maar ook van de gemeene zaak des Bondgenootschaps, waar van *Zeeland* een zo aanmerkelyk Lid uitmaakte. —— Ter wegneeminge van de zwaarigheid, dat VAN DE SPIEGEL, zonder bewilliging der Staaten van *Zeeland*, zich in geenen dienst in andere Provincien, Republieken of Steden mogt begeeven, merkten Staaten van *Holland* op, „ dat zy zich niet mogten „ voorstellen, dat hun Ed. Mog. welker „ Provincie, door zo naauwe banden van „ Vriend- en Bondgenootschap, met die „ van hun Ed. Gr. Mog. was vereenigd, „ uit hoofde van die Clausule en Instruc„ tie, welke zeker daar in gebragt was, „ met het goede oogmerk en te verhoe„ den, dat een Raadpensionaris, van hun„ ne Provincie zyn dienst verlaatende, „ geen misbruik zou kunnen maaken, van „ de kundigheden, wegens het inwendig „ gestel, en de belangens van de Provin„ cie verkreegen, zouden kunnen verval„ len in het begrip, om den Heer VAN „ DE SPIEGEL te weigeren, in dienst van „ de Provincie *Holland*, als Raadpensio„ naris over te gaan; naardien die over„ gang, niet tot nadeel van de Provincie „ van *Zeeland*, maar tot beter cultivee„ ring, en naauwer toehaaling der oude „ Banden van Vriend- en Bondgenoot„ schap, tusschen de twee Provincien zou „ strekken." Egter hadden zy niet willen afzyn, het verzoek des Heeren VAN DE SPIEGEL, tot het bekomen van dit

LXIII. BOEK.
——
1787.
1788.

LXIII. BOEK — 1787. 1788. Van de Spiegel krygt vryheid om die post aan te neemen.

dit ontslag, wel te willen ondersteunen. (*)

Op het Voorstel van den Raadpensionaris, en deezen Brieve der Staaten van *Holland*, werd te gelyk een Verslag uitgebragt, gevolgd van een daar mede eenstemmig Besluit hier op neder komende; dat, hoe wenschelyk het voor de belangen van *Zeeland* geweest ware, dat de Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL, zyn Post nog lang, ten algemeenen nutte, hadt mogen bekleeden, en hoe onberekenbaar groot, het gemis van zulk een Minister weezen moest, 'er geen reden zich op deeden, om het verzogte Ontslag van dien mits te weigeren. Ook konden zy niet voorstaan, om den Heer VAN DE SPIEGEL over te haalen, door het doen van eenige aanbiedingen, om van de Post van Raadpensionaris van *Holland* af te zien: „ daar den Staaten van *Zeeland*", dus luiden de woorden: „ de denkenswyze van dien „ Heer al te wel bekend was, om te „ kunnen veronderstellen, dat zyn Ed. „ zich ééns in gemoede verpligt geoordeeld hebbende, die keuze in te volgen, daar van, uit eenig beginzel van „ Personeel belang, zou kunnen worden „ afgehouden. (†)" Hier op volgde het ont-

(*) *Not. van Zeeland.* 1787. bl. 680.

(†) Men vergelyke onze *Vaderlandsche Historie* ter laatst aangetogene plaatze.

ontslag van het bewuste Artykel, als mede 't verlof, om het hem opgedraagene nieuwe, en veel voordeeliger Raadpensionarisschap te aanvaarden. — In eenen den Heer VAN DE SPIEGEL, zeer vleienden Brieve, wordt hier van aan Staaten van *Holland* kennis gegeeven: doch in denzelven niet onopgemerkt gelaaten, dat Staaten van *Holland*, zonder deeze nu betuigde Inwilliging af te wagten, reeds daadlyk tot de aanstelling waren overgegaan. — Ten zelfden dage besslooten Staaten van *Zeeland*, tot een blyk van hun byzonder genoegen en erkentenis, wegens de goede en getrouwe diensten, door den geweezen *Zeeuwschen* Raadpensionaris aan dat Gewest betoond, eene gepaste Remuneratie, ten gedagtenisse aan te bieden. (*) Een Brief van Dankzegging der Staaten van *Holland*, besloot deeze verkiezing. (†)

LXIII. BOEK. —— 1787. 1788.

Afscheids Reden-voering van den Raadpensionaris.

Hoorden wy de in veele opzigten aanmerkelyke Aanspraak door VAN DE SPIEGEL, ter Vergadering van *Holland*, by zyne Intreede gedaan, het zal voegen, dat wy zyne Afscheidsgroete in *Zeeland*, niet onvermeld laaten. Hy voerde deeze Reden: „ Ed. Mog. Heeren! Het moet, „ buiten twyfel, als een zeldzaam verschynzel voorkomen, dat iemand, die „ in het Land zyner Geboorte, tot een

van

(*) *Not. van Zeeland* 1787. bl. 697.
(†) *Not. van Zeel.* 1787. bl. 722.

LXIII. BOEK. 1787. 1788.

„ van de aanzienlykste en belangrykste „ Posten verheeven is, die in deszelfs „ waarneeming zich veréërd vindt met „ het vertrouwen zyner Meesters, en met „ de toegenegenheid zyner Landgenooten; „ die nog in het vermogen is, van in zy- „ nen dienst te kunnen volharden, niet „ tegenstaande alle deeze voorregten, zich „ vertoont om Afscheid te neemen van de „ menigvuldige genoegens, welke zyn „ Stand, zyne Betrekkingen, en zyne „ eigene geneigdheid hem konden ver- „ schaffen; en nogthans Ed. Mog. Hee- „ ren! hoe ongewoon deeze zaak ook zy, „ ik bevinde my in zodanige, voor my „ ten hoogsten ontroerende omstandig- „ heden.

„ Het is ruim twee jaaren geleden, dat „ U Ed. Mog. my de gunst beweezen, „ om het Ampt van Raadpensionaris dee- „ zer Provincie, met volkomen eenpaarig- „ heid, en op eene zeer vereerende wyze „ aan my op te draagen. Een Ampt altyd „ vol zorg en kommer, maar vooral in de „ gesteldheid van zaaken, welke wy ze- „ dert beleefd hebben, waar in eene dub- „ bele maat van voorzigtigheid, bedaard- „ heid en standvastigheid vereischt werdt, „ om niet te bezwyken onder den last der „ bezigheden en der ontmoedigende voor- „ vallen.

„ Wanneer ik, egter, het lief en leed, „ dat my, geduurende dien tyd, is over- „ gekomen, tegen elkander opweege, heb

„ ik

,, ik overvloeiende ſtoffe van dankbaarheid, LXIII.
,, dat de Hemel my den moed en de krag- BOEK.
,, ten verleend heeft, om, getrouw aan ——
,, licht en pligt, met een opgeſteeken 1787.
,, hoofd, door veele wederwaardigheden 1788.
,, heen te gaan.

,, Het is waar, dat het ongeluk der
,, tyden, my ryklyk heeft doen deelen,
,, in den ſmaad en laster, welke het lot
,, geweest is van ieder eerlyk Man, die,
,, verbonden aan de vastgeſtelde Conſtitu-
,, tie en Regeeringsvorm, ſtand durfde
,, houden, tegen de bedreigingen en ver-
,, leidingen van een Land- en Volkberoe-
,, renden Aanhang; maar gemeenlyk heb
,, ik op deeze aanvallen met veragting ne-
,, dergezien; en wanneer de noodweer
,, my perſte tot zelfverdeediging, heb ik
,, de paalen van beſcheidenheid niet over-
,, treeden; terwyl ik niet noodig hadt,
,, dezelfde wapenen te gebruiken als myne
,, Vyanden, om dat ik, in het getuigenis
,, van een goed geweeten, en in de Regt-
,, vaardigheid van U Ed. Mog. myne ſterk-
,, te vond.

,, Ik heb ook, geduurende myn Mini-
,, ſterie, het genoegen gehad, dat U Ed.
,, Mog., op myne ernſtige vertoogen,
,, een nieuw Reglement van Orde op de
,, Deliberatien deezer Vergadering hebben
,, gearreſteerd, waar door de noodige klem
,, in de Regeering kon worden herſteld,
,, en de arbeid van een Minister aange-
,, naam en nuttig voor het Land ge-
,, maakt.

LXIII. BOEK. — 1787. 1788.

„ De gelukkige Omwending van zaa-
„ ken in de Republiek, die zo zeer met
„ de gevoelens van U Ed. Mog. en van
„ alle welmeenende Ingezetenen deezer
„ Provincie overeenstemt, verleende nu
„ een blyde vooruitzigt op geruster tyden,
„ welke alleen geschikt zyn, om zulke
„ heilzaame maatregelen werkstellig te
„ maaken, waar door de Finantien van
„ het Land kunnen worden verbeterd, en
„ de welvaart der Ingezetenen gestyfd.

„ Deeze waren de omstandigheden, na
„ welke ik altoos had gereikhalsd; nu
„ meende ik het toppunt myner wenschen
„ bereikt te hebben; myn hart kweekte
„ geene andere Eerzugt, dan om met alle
„ vermogens werkzaam te zyn, tot dienst
„ van het Vaderland en de betrekking,
„ waar in U Ed. Mog. my gesteld had-
„ den: toen my, op het onverwagtst werd
„ te kennen gegeeven, het verlangen van
„ zyne Doorlugtige Hoogheid, de Heer
„ Prins Erfstadhouder, en van zeer veele
„ aanzienlyke Regenten uit de Provincie
„ van *Holland*, om het Ampt van Raad-
„ pensionaris dier Provincie op my te
„ confereeren.

„ Nooit heeft een zaak, in myn leef-
„ tyd, my meer getroffen dan deeze: het
„ gewigt van de Post, myne klimmende
„ Jaaren; de verknogtheid aan de Provin-
„ cie van *Zeeland*; myne Huislyke Be-
„ trekkingen op dezelve; alles riep my
„ toe, om met betaamelyke erkentenisse,
„ voor de aangebodene Eere te bedanken;

„ en in myne tegenwoordige Bedieninge LXIII.
„ te volharden; maar, wanneer ik, aan BOEK.
„ de andere zyde, in aanmerking nam, ——
„ den zonderlingen zamenloop van omstan- 1787.
„ digheden in deeze zaak, die het bereik 1788.
„ van menschlyke schikkingen te boven
„ gaat, vond ik niet alleen vryheid, maar
„ zelfs verpligting, om mynen dienst, in
„ de nieuwe betrekking, waar toe ik ge-
„ noodigd werd, aan het Vaderland niet
„ te ontzeggen.

„ Ik vond vryheid, Ed. Mog. Heeren!
„ om dat de Post, tot welke de Heeren
„ Staaten van *Holland* en *Westfriesland*,
„ my begeerden, my nooit iets kon op-
„ leggen, waar door ik genoodzaakt zou
„ worden, tegen het weezenlyk belang
„ van *Zeeland*, myn oorspronglyk Vader-
„ land, te werken. Indien ook de zaa-
„ ken in de Republiek behandeld worden,
„ gelyk het behoort, en gelyk de geluk-
„ kig herstelde Regeeringsvorm grond geeft
„ om te verwagten, zullen de Bondgenoo-
„ ten, met één hart malkanders byzonder
„ welzyn, waar uit het welzyn van den
„ Gemeenen Staat wordt zamengesteld,
„ bevorderen. *Holland* en *Zeeland*, wier
„ naauwe verbintenis den grondsteen aan
„ het Gebouw van den Staat heeft gelegd,
„ kunnen noch mogen geene strydige be-
„ langen hebben, of ze zyn, van de eene
„ of andere zyde onredelyk, en kunnen
„ door geen eerlyk Man voorgestaan wor-
„ den.

„ Wanneer ik verder beschouwe, het

LXIII. BOEK. —— 1787. 1788. „ groot gewigt van de Provincie van *Holland*, „ voor het ganſche Bondgenootſchap, en „ het belang 't geen alle Provincien, en „ byzonder die van *Zeeland*, met reden „ ſtellen in de kragt en welvaart van dee- „ zen haaren magtigen Bondgenoot; wan- „ neer ik raadpleege myn hartlyken lust, „ om ſteeds, by toeneeming, en in den „ uitgebreidſten zin, dienstbaar te zyn aan „ het heil van 't Vaderland, dan gevoel „ ik een onwederſtaanbaaren aandrang van „ pligt, die my noodzaakt tot het opvol- „ gen eener roeping, waar in, (zo God „ myne arbeid zegent,) ik niet alleen voor „ *Holland*, maar ook voor *Zeeland*, en voor „ den ganſchen Staat, nuttig zou kunnen „ gemaakt worden.

„ De Heeren Staaten van *Holland* en „ *Westfriesland*, hebben my vervolgens, „ met volle eenpaarigheid, op een zeer „ honorabelen en voordeeligen voet, tot „ hunnen Eerſten Minister aangeſteld, en „ van U Ed. Mog. verzogt. U Ed. Mog. „ hebben my gelieven te accordeeren dee- „ ze roeping aan te neemen, op eene „ wyze, die een altoosduurende blyk zal „ opleeveren van de hooge gunst, welke „ U Ed. Mog. my, tot het laatſte oogen- „ blik myner Bediening, hebben toegedraa- „ gen: en welke U Ed. Mog. zich niet „ vergenoegd hebben, met de allergraci- „ euſte woorden uit te drukken; maar „ zelfs met een aanzienlyke Remunera- „ tie, boven myne verwagting, te verge- „ zellen.

„ Naa

„ Naa dit alles, blyft voor my niets „ overig, dan gebruik te maaken van de „ permisſie, door U Ed. Mog. my toe- „ geſtaan, om myn Ampt van Raadpen- „ ſionaris deezer Provintie, in den Schoot „ van U Ed. Mog. neder te leggen, ge- „ lyk ik de eer heb thans te doen, met „ ootmoedige dankzegginge voor de me- „ nigvuldige goedheden, hulp en toegeef- „ lykheid, welk U Ed. Mog. my zo veele „ Jaaren, en inzonderheid geduurende „ myn Miniſterie, ja zelfs tot het laatſte „ tydſtip, beweezen hebben. Weldaaden, „ die ik nooit zal vergeeten of met on- „ verſchilligheid, veel min met ondank- „ baarheid beantwoorden; die diep in myn „ hart zullen gedrukt blyven, en die my „ nooit zullen toelaaten aan *Zeeland* te „ denken, zonder erkentenis voor het „ goede, 't welk ik, in dit gezegend „ Land, genooten heb.

LXIII. BOEK. 1787. 1788.

„ Het zou my niet voegen uit te wei- „ den over de wyze, waar op ik my van „ de onderſcheiden Posten, in deeze Hoo- „ ge Vergaderinge, geduurende byna ne- „ gen- en- twintig Jaaren, gekweeten heb; „ dit ſtaat toch niet aan my, maar aan „ U Ed. Mog. te beoordeelen. Ik ver- „ zoek alleen eerbiedig verſchooning voor „ de gebreken, die my hebben aange- „ kleefd; terwyl ik hartelyk wensch, dat „ die door myne Succesſeurs mogen wor- „ den opgemerkt en verbeterd. Indien „ nogthans myne welmeenende Dienſten „ aan U Ed. Mog. niet ongevallig geweest

 „ zyn,

LXIII. BOEK. 1787 1788.

„ zyn, bid ik, dat het een grond moge
„ uitleveren, waar op ik myne talryke Fa-
„ milie, van welke reeds twee de Eer
„ hebben Leden deezer Vergaderinge te
„ zyn, in de gunst van U Ed. Mog. mag
„ aanbevelen.

„ Het is dan heden waarschynlyk de
„ laatste maal, dat ik in de betrekking
„ van Lid of Minister, het woord in
„ deeze Vergaderzaal voeren zal: en dit
„ laatste woord zal de opregte uitlaating
„ van myn hart zyn, gelyk ik wensch,
„ dat het een van de laatste zugten van
„ myn leeven moge zyn!

„ Dat de bewaarende en zegenende hand
„ van den Allerhoogsten, deeze Provin-
„ cie, myn dierbaar Geboorteland, tot
„ eene veilige overdekkinge zy! dat haare
„ voorspoed steeds toeneeme met haa-
„ re duurzaamheid, en dat die duurzaam-
„ heid onafgebrooken blyve, tot aan den
„ afloop der Eeuwen! dat Eendragt, Ze-
„ digheid, Naarstigheid, Vaderlandslief-
„ de, en alle Voorouderlyke Deugden,
„ mogen herleeven, en *Zeeland* stellen tot
„ een roem der *Nederlandsche* Gewesten!
„ dat de dierbaare Panden van Godsdienst
„ en Vryheid, agter het bolwerk eener
„ onkreukbaare Justitie, haare veiligheid
„ vinden! dat de Regeeringsvorm, onder
„ welke de Republiek het hoogste top-
„ punt van luister en welvaard beklommen
„ heeft, ongeschonden onder de Afstam-
„ melingen van het Huis van *Oranje*, be-
„ waard blyve, tot in 't laatste naage-
„ slacht!

„ flacht! dat U Ed. Mog. als de Bestuur- LXIII.
„ ders en Medewerkers van het Heil des BOEK.
„ Lands, ook lang de Getuigen daar van
„ mogen zyn, en teffens de Voorwerpen 1787.
„ van eerbied, liefde en agting van een 1788.
„ gelukkig Volk! tot dat U Ed. Mog.
„ hunne glorieryke loopbaan voleindigd
„ hebbende, den prys van getrouwe Re-
„ genten in de onverderflyke Heerlykheid
„ zullen genieten! (*)"

Onder de leevendigste betuiging van zich te houden, aan de gevoelens te meermaalen ter zynen opzigte geuit, namen de Staatsleden, met zegenwenschen en aanbevelingen van *Zeeland*, op den derden van Wintermaand, afscheid van den Heere VAN DE SPIEGEL, en baden hem eene voorspoedige Reize toe, na het Gewest tot welks dienst hy zich verbonden hadt. (†) Met zyn vertrek uit *Zeeland*, verloor hy alle Regeeringsbetrekkingen op dat Gewest, en dus ook die van overlang door zyne Vyanden hem te meermaalen als onvoegelyk verweetene van Raad der Stad *Goes*: eene waardigheid, welke hy met veel ongenoegens verkreeg, ondanks zyn Raadpensionarisschap, onder veel wederspraaks,

Zyn vertrek

(*) Op deeze Afscheidsreden, zullen wy, zo min als op de Intreeds Aanspraak ter Staatsvergaderinge van *Holland*, aanmerkingen maaken; maar onze Leezers slegts verzoeken, onze *Vaderl. Hist.* geduurende het Tydperk door den afscheidneemenden Raadpensionaris bedoeld, naa te slaan.

(†) *Not. van Zeeland* 1787. bl. 706—710.

LXIII. BOEK. — 1787. 1788. spraaks, behieldt. (*) De Stadhouder vervulde, in Louwmaand des Jaars MDCCLXXXVII, diens Raadsplaats te gemelder Stede. (†)

't Verkiezen van een nieuwen Raadpensionaris in *Zeeland*. Hoe zeer de *Zeeuwsche* Staatsvergadering als in rouwe gedompeld was, wegens het vertrek van den Raadpensionaris, die, met veel beleids, doorsleepenheids en moeds, de thans heerschende Partye gestyfd, en de zegepraal op de Patriotten voor geen gering gedeelte, bewerkt hadt, mogt dezelve troost scheppen in de volzekere bewustheid, dat haar nog Mannen overbleeven, in staat, om de thans opengevallene Post waar te neemen, met dezelfde inzigten, als de nu vertrokken Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL steeds bedoeld en dus verre, gelukkig voor zyne Party, bereikt hadt.

W. A. VAN CITTERS hier toe aangezogt. Onder andere niet ongeschikte Voorwerpen, tot het vervangen van deeze aanzienlyke Bediening, overeenkomstig met den thans heerschende denk- en handelwyze, stak boven allen uit Mr. WILHEM ARNOUT VAN CITTERS, Oud-Burgemeester en Raad der Stad *Middelburg*, dien wy meermaalen in onze Geschiedverhaalen, en onder anderen in Oogstmaand des Jaars der Omwentelinge, met zyn Vriend VAN DE SPIEGEL vergezeld, in Bezending na de Provincie *Utrecht* en *Gelderland* aantrof-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist. ten onmiddelyken vervolge op* WAGENAAR, XVIII. D. bl. 335. en voorts in dit Werk XVIII. D. bl. 231. 235—237.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 155.

troffen. (*) Aan deezes Mans denk- en handelwyze in het Staatkundige twyfelde niemand, en mogt hy, in eenige opzigten, de wedergade van VAN DE SPIEGEL heeten.

LXIII. BOEK. —— 1787. 1788.

Wat hem bewoog die Post te aanvaarden.

Naauwlyks was VAN DE SPIEGEL, tot Raadpensionaris van *Holland* benoemd, of een aanzienlyk Lid der *Zeeuwsche* Staatsvergadering, gaf VAN CITTERS in bedenking, dat hy zyne gedagten zou laaten gaan, om, indien Staaten van *Zeeland* mogten goedvinden, het opengevallen Ampt, hem op te draagen, 't zelve te aanvaarden. Dit *aanzienlyk* Lid, was hoogwaarschynlyk de Heer VAN LYNDEN, de Vertegenwoordiger van den Eersten Edelen ter *Zeeuwsche* Staatsvergaderinge; althans deeze verwelkomde den nieuwen Raadpensionaris, by zyne eerste verschyning in dezelve: „ met vriendlyke en flat„ teuse uitlaatingen," gelyk VAN CITTERS betuigd. — Hy zelve vermeldt ook, dat het daar naa zyne Doorlugtige Hoogheid behaagde, hem mondeling zyne begeerte te kennen te geeven, dat het Hem aangenaam zou weezen, indien die Heer deezen last op zich wilde neemen. Dit een en ander was oorzaak dat VAN CITTERS, daags naa het kennis krygen, van de op hem gevallene keuze tot dat Ampt, het zelve aanvaardde, met aflegging van den daar toe gestelden Eed.

Dan

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 294.

LXIII. BOEK. — 1787. 1788. Intreed redenvoering van VAN CITTERS.

Dan laaten wy den nieuw aangestelden, en beëedigden *Zeeuwschen* Raadpensionaris zelve, te dier gelegenheid, hooren spreeken. Naa het boven kortlyk aangeroerde breeder vermeld te hebben, vaart VAN CITTERS voort; „ Overtuigd, Ed. Mog. „ Heeren! van het gewigt der zaak; bewust, dat het verlies, 't geen deeze „ Provincie kwam te lyden, door my niet „ evenredig kon geboet worden, vleidde „ ik my altoos met de hoop, dat men zou „ uitzien na iemand, die, in deeze tyds „ omstandigheden, meer geschikt was, „ dan ik my zelve agtte, om dit zwaarwigtig Ampt te bedienen; doch met „ geene andere uitkomst, dan dat ik, naa „ vergeefsch gewenscht te hebben, dat „ deeze keuze op een ander, dan op my, „ mogt vallen, eindelyk geene vryheid „ vondt, indien het U Ed. Mog. behaagen mogt my hier toe te requireeren, „ my den dienst van deeze Provincie te „ onttrekken; maar in tegendeel te moeten besluiten, myne gunstige Positie in „ de Stad *Middelburg* te verlaaten; eene „ Positie, waar in ik van de avantages, „ die de Regeering geeft, bedeeld was, „ zodanig dat my niets meer kon worden „ toegevoegd; waar in ik vereerd was „ met het vertrouwen myner Mede-regenten en der Heeren Ministers, en waar „ in de Regeering, met dit al, onafscheidelyke moeitens en lasten veraangenaamd, „ verligt en vergeeten wierden, door de „ blyken en bewyzen van Liefde en Toe-

„ ge-

„ genegenheid eener erkentelyke Burgery: „ alle welke, hier in 't kort opgenoemde, „ en door my genoote weldaaden, ik my „ herinner op eene wyze, die de vermo- „ gens van myne uitdrukking te boven „ gaat, en waar aan ik ſteeds dankbaar „ gedagtig hoop te blyven.

„ Hoogstderzelver welbehaagen is my „ hier omtrent gebleeken, by U Ed. Mo- „ genden op gisteren met eenpaarigheid „ genomene Reſolutie, die voor my zeer „ vereerende en verpligtende is; en dit „ geeft my vryheid, om, onder afbidding „ van den Godlyken Zegen, het Raadpen- „ ſionariaat van deeze Provincie te aan- „ vaarden; in dat vertrouwen, dat U Ed. „ Mog. by alle weldaaden, die ik onder- „ vinde, ook nog aan my eene meer dan „ gewoone indulgentie zullen gelieven te „ betoonen, in het waarneemen van dee- „ ze gewigtige Post.

„ Eenen tyd van ruim zes- en twintig „ jaaren, deeze Souveraine Vergadering „ bygewoond hebbende, als Lid van de „ Regeering der Stad *Middelburg*, is my „ de behandeling van 's Lands zaaken niet „ geheel vreemd. Ik heb getragt my daar „ in met allen yver te gedraagen, en „ wensch my verder met alle getrouwheid „ van mynen pligt te kwyten; doch wan- „ neer ik in overweeging neem, het on- „ derſcheid en de uitgebreidheid van ver- „ pligtingen, die er, in deeze nieuwe be- „ trekking, van my zullen geëischt worden, „ zou my de moed ontzinken, zo ik niet

„ ten

LXIII. BOEK. — 1787. 1788.

„ ten vollen bewust was, van U Ed. „ Mogendens goedwilligheid, om Hoogst- „ derzelver Ministers hunne Post te ver- „ aangenaamen, en hunne feilen en mensch- „ lyke zwakheden goedgunstig te overzien. „ Ik erken niet te zullen evenaaren aan de „ kundigheden van zo veel groote Man- „ nen, die deeze Plaats vóór my bekleed „ hebben; maar zou niet gaarne minder „ zyn, dan iemand hunner, in liefde en „ trouwe voor myn Vaderland, en in ge- „ hoorzaamheid aan U Ed. Mog. bevelen.

„ Die immers kunnen zich alleen be- „ paalen, om, volgens myne Instructie, „ de Hoogheid, Vryheid en Onafhange- „ lykheid van deeze Provincie voor te „ staan; den zuiveren Hervormden Gods- „ dienst te beschermen; de Ingezetenen „ by hunne wel verkreegene Regten, en „ Privilegien te bewaaren; misbruiken te „ helpen weeren; Regt en Geregtigheid, „ volgens vastgestelde Wetten, te handhaa- „ ven; allen invloed en gezag op de „ Deliberatien van U Ed. Mogenden, die „ men mogt praetendeeren aan een prae- „ pondereerend Lid van het Bondgenoot- „ schap te competeeren, als strydig tegen „ de Souverainiteit van de Provincie, te- „ gen te gaan; een gepast evenwigt te „ bewaaren, tusschen de respective Leden „ van Staat, — waar tegen nimmer stry- „ den zal de Sessie, die de Heeren van „ *Middelburg* my op eene zeer gracieuse, „ en my eer aandoende wyze, niettegen- „ staande myne aanstelling tot eersten Mi-

„ nis-

„ nister van Staat, in hunne Vergadering LXIII.
„ hebben toegestaan. Daar het behoud BOEK.
„ van de radicaale Qualiteit gegrond is op ——
„ voorige Exempelen, is het by U Ed. 1787.
„ Mog. zeker buiten eenige bedenking, 1788.
„ dat praejudiciabel kan zyn aan een der
„ andere Staatsleden. — Hebben U Ed. Mo-
„ genden eenig vertrouwen in hunnen Mi-
„ nister, dan ook kunnen dezelven van
„ hem verwagten, dat hy, zynen Pligt
„ in deezen indagtig, by zich zelven over-
„ tuigd is, van de waarheid der taal U
„ Ed. Mogenden niet vreemd, „ „ dat,
„ „ naamlyk de Heeren van *Middelburg*,
„ „ van de betrekking op hunne Stad,
„ „ van my niets zullen vergen, dat hin-
„ „ derlyk zou zyn aan de betrekking,
„ „ die ik als Raadpensionaris op alle de
„ „ Leden van Staat heb, en dat U Ed.
„ „ Mogenden van my, als hun Minis-
„ „ ter, ooit zullen vergen, dat ik my
„ „ van alle voorige pligten en betrekkin-
„ „ gen ontdoe; maar alleen dat ik myne
„ „ pligten en betrekkingen behoorelyk
„ „ onderscheidde, en de een niet betragte
„ „ in praejudicie van de andere.

„ Het nieuwe Reglement van Orde op
„ de Deliberatien deezer Vergadering, by
„ U Ed. Mog. gearresteerd (*), doet my
„ hoopen, dat de Besluiten meer en meer

„ vrugt-

(*) Wy kunnen niet naalaaten onze Leezers te rug te wyzen, tot het geen de invoering van die Orde voorging, en vergezelde, in onze *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 312. en XVIII. D. bl. 298—308.

LXIII BOEK. — 1787. 1788.

„ vrugtbaar zullen zyn, en myn arbeid „ daar door zal worden veraangenaamd; „ dat kan alleen te wege gebragt worden „ door cordaate, eenstemmige en onver- „ wylde Resolutien, niet alleen in Poli- „ tieke zaaken; maar vooral in het Be- „ stuur der Provinciaale Financien.

„ Het is myn lust en begeerte Ed. Mog. „ Heeren! naar de maate der vermogens, „ die my geschonken zyn, aan alle deeze „ Pligten te beantwoorden. Voor den „ dienst van myn Vaderland, voor het „ Land van myne Geboorte, voor *Zee-* „ *land*, is geen arbeid of moeite my te „ zwaar!

„ *Zeeland*, myn Vaderland, zedert eeni- „ ge jaaren, zo zeer gefolterd door de „ rampen en onheilen aan het zelve be- „ rokkend, door den verderflyken Invloed „ van eene overheerschende Kabaal, en „ daar door gebragt op den oever van „ deszelfs ondergang — *Zeeland* leedt „ ook door alle die twisten en verdeeld- „ heden; en de gevolgen, daar uit ge- „ booren, zullen by dit Geslacht nog lang „ in geheugen blyven, en by het volgen- „ de, tot haarer verbaazinge, herinnerd wor- „ den. By de droefheid, die ik deswe- „ gen, van tyd tot tyd, nog draage, heb „ ik deeze voldoening voor my zelven, „ dat ik, wel verre van daar in medege- „ werkt te hebben, in tegendeel, van het „ begin van dien Oorlog, die de bron en „ wortel van de laatste rampen van het „ Vaderland zyn geweest, tot het tydstip

„ van

„ van de gelukkige omwenteling van zaa-
„ ken, my onafgebrooken verzet heb te-
„ gen alles, 't geen in de uitkomst ge-
„ bleeken is, schadelyk, schandelyk, en
„ verderflyk voor de Republiek geweest
„ te zyn."

„ Ik deelde deswegen ook wel eens in
„ smaad en laster; maar een goed gewee-
„ ten stelde my toen gerust; en nu vleije
„ ik my in den volsten zin, met het ver-
„ trouwen van U Ed. Mogenden, het-
„ welk ik my meer en meer zal zoeken
„ waardig te maaken, my, op dien grond
„ in Hoogstderzelver Protectie nederig aan-
„ bevelende.

„ Daar U Ed. Mogenden nu in dit
„ Tydstip, ooggetuigen mogen zyn van
„ eene gansch onverwagte, en alleen door
„ de goedertierene bestelling der Godlyke
„ Voorzienigheid gelukkige Omwenteling
„ van zaaken; daar onze Gezegende Con-
„ stitutie op nieuws bevestigd, het Erf-
„ stadhouderschap als een essentieel deel
„ daar van aangemerkt, en door de hooge
„ Bondgenooten zo goed als gegaran-
„ deerd is, (*) en de Republiek zich van
„ buiten beveiligd vindt, door twee aan-
„ gegaane Alliantien, met de Kroonen van
„ *Engeland* en *Pruisschen*, zy het my ge-
„ gund U Ed. Mog. met alle deeze Eve-
„ nementen eerbiedig geluk te wenschen.

„ De

(*) Het was op den 15. van April 1788, dat VAN CITTERS deeze Aanspraak ter Ampsaanvaardinge liet hooren.

LXIII. BOEK. — 1787. 1788.

„ De medewerking van U Ed. Mogen-
„ den in deeze gewigtige Gebeurtenis-
„ sen, (*) strekke tot heil van dit Ge-
„ meenebest! De bronnen van onze wel-
„ vaard, worden onder het wys en loflyk
„ Bestuur van U Ed. Mog. op nieuw geo-
„ pend! De Commercie, de Zenuw van den
„ Staat, bloeije! De Oost- en West-Indische
„ Maatschappyen mogen, als in voorige da-
„ gen, de steunpylaaren van de Provincie
„ bevonden worden, en het vervallene
„ daar in hersteld!

„ Uwer Ed. Mogenden Deliberatien en
„ Besluiten worden daar toe, en tot ande-
„ re gewigtige eindens, van den Aller-
„ hoogsten gezegend! — De harmonie
„ en het vertrouwen worden meer en meer
„ bevestigd, tusschen de Leden deezer
„ Hooge Vergadering; het gezag der wet-
„ tige Regeering daar door gehandhaafd! —
„ Uwe Ed. Mogenden mogen lang de ge-
„ ëerbiedigde voorwerpen van liefde en
„ agting zyn, van gelukkige en wel te
„ vredene Ingezetenen, en verwisselen,
„ niet dan spade, deeze Stoelen der Eere
„ met eene eindlooze Zaligheid!

„ Zyne Doorlugtige Hoogheid, voor-
„ heen gelasterd, nu, tot blydschap van
„ alle welmeenenden, in zyne wettige Reg-
„ ten hersteld, geniete in zynen verde-
„ ren

(*) Wat *Zeeland*, in de opgemelde gevallen, deedt, heeft ons Geschiedblad vermeld, de zaken van Staat in 't algemeen beschryvende. Zie onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 8, enz.

„ ren leevensloop vrede en voorspoed; de „ GOD van *Nederland*, die hem, in zyne „ wederwaardigheden, behoed heeft, zy „ zyne Doorlugtige Hoogheid, in de uit- „ oefening van zyne zwaarwigtige Amts- „ bedieningen, tot ondersteuning, tot in „ eenen gryzen ouderdom! LXIII. BOEK. —— 1787. 1788.

„ Haare Koninglyke Hoogheid, die „ deugdryke en grootmoedige Vorstin, „ blyve steeds bemind, en bewonderd, „ by eene verpligtte en dankbaare Natie, „ en deele ryklyk in den bloei en wel- „ vaard van dit Gemeenebest!

„ En, worden myne wenschen voor de „ drie jonge Vorstlyke Persoonen vervuld, „ zo zullen zy steeds, en in alle opzig- „ ten, blyven de byzondere begunstigde „ voorwerpen der liefderyke Voorzienig- „ heid!

„ Zo zy *Nederland*, zo zy deeze Pro- „ vincie, onder den invloed van het Erf- „ stadhouderschap en het Huis van *Oran-* „ *je*, beveiligd en gezegend tot in lengte „ van dagen!

Weinigen Patriotten blyven uit *Zeeland* verwyderd.

Benaauwd had men het den Patriotten in *Zeeland* gemaakt, tot nog meer benaauwens hadt men lust, blykens de Eischen tegen hun te *Vlissingen* gedaan, (*) en 't geen wy hier boven aanstipten, wegens de Afzettingen ten Plattenlande, (†) als mede zo veele andere beweegenissen, tot het bewerken niet alleen van hunnen val; maar ook

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIII. D. bl. 389.
(†) Zie hier boven bl. 137.

LXIII. BOEK. — 1787. 1788. ook van hunnen ondergang genomen. Eenige weinigen hadden *Zeeland* ontruimd; doch geen Vonnis was tegen één der Uitgeweekenen geslaagen, dan alleen tegen den deerlyk mishandelden DR. STEVENING. (*) De *Vlissingsche* Kerkleeraar HOLST, van zyne Standplaats verlaaten, vondt 'er te *Zaandam* eene weder. (†) Der *Doopsgezinden* Leeraar van *Goes* A. STAAL, keerde niet na zyne Standplaats te rugge. (§) De Schipper JOOST VAN ST. ANNALAND, zette zich in *Holland* te *Haarlem* neder. (**)

De Leeraar FREMERY keert na *Middelburg* weder. De Kerkleeraar JOHANNES DE FREMERY, den tyd der bekoelinge te *Haarlem* afgewagt hebbende, vervoegde zich, in Hooimaand des Jaars MDCCLXXXVIII. na zyne Standplaats te *Middelburg*; en aanvaard-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVIII. D. bl. 351—352.

(†) *Verzam. by* DE CHALMOT XXXVI. D. bl. 168—178.

(§) Deeze, naa eenige Lotwisselingen, Leeraar te *Leeuwaarden* geworden, heeft zich, in deeze dagen, zeer zonderling doen kennen, en kunnen wy niet nalaaten, hier in 't voorbygaan op te tekenen, dat hy, terwyl wy dit schryven, *Raadsheer van den Hove van Friesland* is, en afstand van het Leeraarampt gedaan heeft; wy schryven dit in Meymaand 1798. Dan dit zelfde Jaar zag men hem daar van ontzet; gevanglyk na *'sGravenhaage* gevoerd, en weder los gelaaten; doch niet herfteld.

(**) Zonderling is het lot der Menschen! deeze Man is, naa de jongste Omwenteling van 22 Jan. 1798, Lid van de Municipaliteit der Stad *Haarlem* geworden.

waardde zyn gestaakt dienstwerk. (*) Vrienden deezes waardigen Mans verheugden zich over zyne wederkomst, en hoorden den Leeraar met genoegen; te meer daar hy de voorzigtigheid hadt, om van het voorledene niets te reppen; schoon dit de Nieuwsgierigheid van veelen, die de Kerk vervulden, en misschien eeniger verwagting, of hem iets ontvallen mogt, om hem op nieuw leed te berokkenen, te leur stelde.

LXIII. BOEK. 1787. 1788.

Oorzaaken van de weinige vervolging in *Zeeland* naa de Omwenteling.

Dat 'er in *Zeeland*, even gemelden Dr. Stevening, uitgezonderd, geene vervolgingen, gelyk elders plaats greepen, zou men veelligt houden voor een blyk van de meerdere gemaatigdheid der Hoofdbestuurderen in dit Gewest; dan dit verschynzel zal veel eer ten bewyze strekken, van eene bedenking te meermaalen gemaakt, dat nergens mindere afwykingen van den gewoonen loop der zaaken, of mindere hervormingen plaats gegreepen hadden: doch deeze aanmerking staaft even zeer, dat ook nergens minder voorwendzels waren, voor de Burgerschennissen en gruwzaame Misdryven in dit Gewest aangerigt, om den begonnen loop der Staatshervorming te stuiten, en 'er eene Omwenteling, voor zo verre dezelve noodig was, te doen stand grypen. In de daad; zo het niet ontbrooken hadt aan stof tot Geregtlyke wraak, zou het Hof en eenige Stedelyke Regtbanken, niet naagelaaten hebben, om de *Zeeuwsche* Patriotten, even zwaar als elders, de harde hand der Justi-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1177.

LXIII. BOEK. 1787. 1788. Vonnis over den Zee Capitein SCHIERHOUT.

Justitie, in een overheerd Land te doen gevoelen.

Ten blyke hier van kan strekken, het zonderling geval van den Zee-Capitein ADRIANUS SCHIERHOUT. Deeze hadt, in Herfstmaand MDCCLXXXVII, uit *Amsterdam* aan den Zeeraad in *Zeeland* een Brief van Ontslagneeming geschreeven, by welken hy, met zo veele woorden, betuigde; „daar „ thans de band der Unie schynt verbroo- „ ken te zyn, en het dus nimmermeer de „ zaak van een Man van beginzelen en „ eer zyn kan, naar vorderinge der on- „ derscheidene inzigten en bedoelingen te „ dienen, en ik te wel weet wat ik aan „ de Provincie myner Geboorte verschul- „ digd ben; zo neem ik door deezen de „ vryheid U Ed. Mog. Collegie te bedan- „ ken; beslooten hebbende, myn vermo- „ gen en leeven eeniglyk ten dienste dee- „ zer Stad *Amsterdam* en de Provincie van „ *Holland* te doen dienen." Een bedanken by den Zeeraad niet aangenomen, blykens hun schryven aan hun Hoog Mogenden, en de kennisgeeving aan den Admiraal Generaal. Dit vondt goedkeuring by de Algemeene Staaten, en werd zyne Hoogheid verzogt om, staande het Onderzoek of de Geregtlyke handelingen tegen SCHIERHOUT te werk gesteld, geen ontslag aan hem te verleenen. Eerlang werd over deezen door de Admiraliteit van *Zeeland* geoordeeld, dat hy, niet vergenoegd met het opzeggen van zyn Dienst, waar in hy aan de Algemeene Staaten was verbonden, zich daar-

daarenboven hadt verstout, om, met verzaking van Eed en Pligt, zich werklyk te begeeven in eenen anderen Dienst, en te verbinden aan dien van het zogenaamd nu ontbonden Defensieweezen van *Holland*, onder bevel van den Capitein J. H. VAN PELT. In gevolge hier van, werd hy, als Captein ter Zee, afgezet, meineedig, infaam en inhabiel verklaard, om immer den Lande, in eenige Qualiteit, te kunnen dienen, voor altoos uit de *Vereenigde Nederlanden* en de *Generaliteit* gebannen. (*)

LXIII. BOEK. 1787. 1788.

Schaarsheid in Gelde.

En 's Lands en 's Stads Kassen, bevonden zich in *Zeeland* in eenen uitgeputten staat. In beider ongelegenheid tragtte men te voorzien. Ter redding van de eerste, beraamden de Staaten, behalven eene gewoone Heffing, eene Geldligting in Wisselbrieven. (†) In *Middelburg* zogt men 't geldgebrek van de Stad, door eene Obligatie Lotery van één Millioen Guldens te styven. Te *Vlissingen*, waar de Stads Kas, vóór de Omwenteling in zo goeden staat was, dat men rekende, eerlang een gedeelte der opgenomene Gelden te zullen kunnen aflossen, moest men, in den Jaare MDCCLXXXVIII. reeds dertig duizend Guldens opneemen tegen vier ten honderd, en korting van vier ten honderd op de Hoofdsom; en wel van het Kantoor van BOAS en *Compagnie* in 's Gra-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 57—200, VII. D. bl. 209.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1638.

LXIII. BOEK. — 1787. 1788.

's Gravenhage, waar toe de Stadhouder, die te vergeetsch aangezogt was, om vóor *zes jaaren*, die som zonder Intressen, aan zyn Marquisaat op te schieten, gezegt wordt zynen dienst aangewend te hebben. (*)

Zeeland dringt aan op het afdoen der Quotas.

Geen wonder dat dit Gewest ter Algemeene Staatsvergadering aandrong, op het afdoen van het werk der Provinciaale Quotas. In hunne verklaaring geeven de Staaten, met zo veele woorden, te verstaan: „ dat hun Ed. Mog. om te toonen van „ welk aanbelang, dit ten opzigte van „ hunne Provincie, en voor het gansche „ Bondgenootschap was, aan hunne Me- „ de-Bondgenooten representeerden, dat „ het met den gedelabereerden staat hunner „ Provinciaale Financien, tot dien trap „ van laagte gekomen was, dat, wilden „ zy zich niet voor GOD en de Naako- „ melingschap onverandwoordelyk stellen, „ zy zich eindelyk in de onvermydelyke „ noodzaaklykheid bevonden, dat, zo on- „ verhoopt het werk der Provinciaale „ Quotas, geduurende den loop van dit „ Jaar MDCCLXXXVIII, niet gereguleerd „ kon worden, op eenen voet, geëvenre- „ digd aan het waare vermogen hunner „ Provincie, zy van het volgende Jaar „ zouden afwyzen alle zodanige Posten, „ op de ordinaire en extraordinaire Staaten „ van Oorlog, als het vermogen hunner „ Financien te boven gingen; waar van

„ zy

(*) *Vervam*, by DE CHALMOT XI. D, bl. 326.

„ zy aan den Raad van Staaten opgave
„ zouden doen; ten einde zich, in het for-
„ meeren van de volgende Staaten van
„ Oorlog, daar volgens te kunnen regu-
„ leeren, met den eersten October aan-
„ staande; ten zy men vóór dien tyd, op
„ goede gronden, eene vrugtbaare afkomst
„ van zaaken kon verwagten. (*)"

Overgang tot de Generaliteits Landen.

De zeven Gewesten met het oog der Geschiedkunde, in het tydperk thans voor handen, doorloopen hebbende, bieden zich de Generaliteits Landen ter beschouwinge aan. Deeze verschaften, in het tydperk vóór de Omwenteling, ruime stoffe, schraaler bieden zy ons tegenwoordig aan; en hebben wy ook, om den zamenhang der Gebeurtenissen, nu en dan eenige gebezigd, welke anders, volgens de tydorde, hier zouden voegen, als naa de Omwenteling voorgevallen. (†) Dan het zal ons egter aan geen voorraad ontbreeken; die hier voorkomt, moge van dezelfde gestalte weezen, als de reeds verwerkte, wy zullen ze eenigzins anders gestempeld vinden, en die verscheidenheid de aandagt, zo wy hoopen, verleevendigen.

Hoe men daar over algemeen handelt.

Het daar aangevange Plan werd, in het Tydvak, nu meer bepaald het voorwerp onzer beschouwinge, voortgezet, op eene wyze, die te wagten was, van eene geworsteld hebbende, en nu heerschende Partye; de rol in de Bondgenootschaplyke Ge-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 61.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 290. &c.

LXIII. BOEK. — 1787. 1788. Gewesten gespeeld, werd gelyktydig, of iets laater, met de veranderingen, uit plaatslyke omstandigheden gebooren, herhaald, — op het onbedwongendst, herhaald, daar de Plundering van *'s Hertogenbosch*, om van andere geweldaadigheden niet te reppen, een allergeschiktst middel was, om de vrees wel diep in 't hart der Patriotschgezinde In- en Opgezetenen van deeze streeken te jaagen.

Byzondere aanklagte tegen eenige Leden van den Raad van *Brabant*.

De strikken der vervolginge, werden ook in deezen Oord gespannen, en om derzelver werking niet te verhinderen, moest uit den weg geruimd worden, wat het toehaalen zou kunnen vertraagen, of geheel beletten. Ten deezen einde diende een verslag door TORCK VAN ROSENDAAL, ter Vergadering van hun Hoog Mogenden uitgebragt. By 't zelve gaf hy te verstaan, hoe verscheide berigten en kundschappen aanleiding hadden gegeeven, om in 't zekere te mogen vaststellen, dat eenige Persoonen, Zitting hebbende in den Raad en Leenhove van *Brabant* en *Lande van Overmaaze*, Honoraire Leden zouden geweest hebben, van het zogenaamde Patriottisch Vrycorps in *'s Gravenhaage*, geduurende de laatste onlusten en Kabaalen opgerigt. Een Lidmaatschap, 't welk grootendeels tot een allerverderflykst voorbeeld, voor de Ingezetenen van de Stad en *Meyery* van *'s Hertogenbosch*, en andere Plaatzen van Generaliteit hadt moeten verstrekken, en zulks te meerder: wyl aldaar de onzinnigste yver voor dit Patriotismus reeds

sterk

ſterk was aangezet geworden: niettegenſtaande dergelyke Nieuwigheden, zo wel uit hoofde van de plaatslyke geſteldheid, als om andere redenen, voor ten uiterſten gevaarlyk moesten aangemerkt worden. — Dat de Ingezetenen, zich daar door ook ſcheenen bevoegd gerekend te hebben, om de buitenſporigſte oogmerken, en onderneemingen der Voorſtanderen, van zodanig een Patriotismus, op allerlei wyze te onderſteunen, en daar in meer en meer waren voortgegaan.

Verder merkte de Verſlagdoener op, dat het, in een tyd, in welken de handhaaving der Regten van de Ingezetenen aan den eenen kant, en de behoudenis der ſlegts even herſtelde Conſtitutie, aan den anderen kant, voornaamlyk zouden moeten berusten op de uitoefening van eene onzydige, belanglooze, en aan 's Lands Grondwetten heilig verbondene Juſtitie, het zeer bedenkelyk moest voorkomen, of het doen dier Juſtitie wel veilig zou kunnen en mogen gelaaten worden, in handen van zodanige Leden, welke door hunne deelneeming in zodanige gewapende Genootſchappen, als mede door hun verder gedrag, hadden getoond, dat zy niet vreemd waren, van de min of meer gewelddaadige onderneemingen, tegen 's Lands Conſtitutie, door hun voorbeeld, aan te moedigen, en hunne byzondere denkwyze, ook zelfs in de behandeling van zaaken hun Ampt betreffende, ten koste der onzydigheid, welke hunne hoofdpligt als Regters moest

LXIII. BOEK. — 1787. 1788.

uitmaaken, aan den dag te leggen: waar door zy zich gebragt hadden in de omſtandigheden, van over veele zaaken en Perſoonen, waar in, of waar mede zy zelve van ter zyde zouden kunnen zyn betrokken, of waar omtrent zy, uit hoofde, van hunne eigene aan den dag gelegde gevoelens, niet konden geoordeeld worden de vereischte onpartydigheid te hebben behouden, veel min als Regters te kunnen fungeeren.

Beſchuldigingen tegen hun ingebragt.

Deeze Voordragt betrof den Voorzitter WILLEM VAN LAAR, en de Raadsheeren van den Hove van *Brabant*, NICOLAAS WILLEM HARTMAN, DANIEL JAN STEIN PARVE en LAMBERT ENGELBERT VAN ECK, die, volgens het genomen Beſluit, aanſchryvens kreegen, „ dat zy zich zou„ den hebben te onthouden, van alle De„ liberatien en Beſognes, welke in den „ Raad en den Leenhove van *Brabant*, „ zouden worden gehouden, of bepaald ten „ opzigte van eenige zaaken, welke tot „ de zo genaamde Patriottiſche Genoot„ ſchappen, Vaderlandſche Societeiten en „ Exercitie Genootſchappen betrekking „ hadden, of in verband ſtonden, met de „ in de laatſte tyden plaats gehad hebben„ de Troebles. — Genoemde Mannen zyn ons reeds bekend, als die de Regeering van *'s Hertogenbosch* ſterkten, in het handhaaven van der Burgeren Regt. (*) Dan dit eigenſte ſtuk, 't geen die Mannen tot lof,

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 297.

lof, by alle weldenkenden verstrekte, moest thans ten hunnen bezwaare dienen, in de handen van hunnen en der Patriotten vyand, den Fiscaal WITTE TULLING, dien wy, als tegen de Privilegien van *Brabant*, in die post ingedrongen, en als een Tegenwerker van alle Patriottische bedoelingen, hebben leeren kennen. (*) Immers by de beschuldigingen, dat gemelde Heeren het hunne bygedraagen hadden, tot het *Nationaal Fonds*, of *Honoraire* Leden geweest waren, van het Vrycorps in '*s Gravenhaage*, bragt hy, ten hunnen laste, in: „ dat zy over het Request der Regeering „ van '*s Hertogenbosch*, tot inroeping der „ Stads Privilegien, een afzonderlyk be„ rigt, aan hun Hoog Mogenden hadden „ ingeleverd; (†) en voorts geen zwaarig„ heid gemaakt, om dat Berigt, naa dat „ het zelve door hun Hoog Mogenden „ was van de hand geweezen, aan Staa„ ten van *Holland*, op derzelven afvor„ dering, over te geeven, het welk ver„ volgens door deezen, aan de andere „ Bondgenooten, met eenen rondgaanden „ Brieve gezonden was: voor welk stuk „ de Regeering van '*s Hertogenbosch*, die „ Heeren plegtig bedankt, en in overwee„ ging genomen hadt, om elk van hun „ een

LXIII. BOEK.

1787.
1788.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 144—157. en XIX. D. bl. 301—303.

(†) Dit bondig en treffend berigt, is voor handen in *Bylaagen* tot *den Post van den Neder-Rhyn* No. XVI. bl. 12—39.

LXIII. BOEK. — 1787. 1788.

„ een Gouden Penning te vereeren; als „ mede dat een reeds verkreegen Mandement van apprehensie, in eene Dagvaarding, in Persoon veranderd was."

Hoe zy zich tegen opspraak verdeedigen.

De bewyzen der beschuldigingen tegen deeze Raadsheeren ingebragt, waren meest ontleend uit Boekjes, of Lysten, op straat, of in het Societeitshuis, of andere byzondere Huizen, door ongenoemde Persoonen gevonden; en door den Fiscaal 'T HOEN, aan WITTE TULLING ter hand gesteld: bewyzen van zulk een aart, dat zy even min ten grondslage van Staatsbesluiten konden strekken, als tot die van Geregtshandelingen gelegd worden, en voorts van zulk eene strekking, dat de Beschuldigden niet vermogten te zwygen. — In eenen Brieve aan hun Hoog Mogenden schryft dit Viertal, het van hunnen onvermydelyken pligt geoordeeld te hebben, te betuigen, dat zy gaarne berusten wilden, in het verlangen van hun Hoog Mogenden, by het toegezondene Besluit, hun bekend gemaakt; en zulks uit hoofde van den pligtmaatigen Eerbied, voor Hoogstderzelver Souveraine Bevelen; in welke te gehoorzaamen zy nooit te kort geschooten waren; „ dan zy meenden, egter", dus vaaren zy woordlyk voort, „ aan de Eer van „ hun Ampt, en aan hunne eigene on„ bevlekte Reputatie, schuldig te zyn, „ om voor hun Hoog Mogenden niet te „ moeten ontveinzen, dat zy gevoelig „ getroffen waren, door de voordragt

„ van

„ van zaaken, welke by de middelen „ van het Rapport, in de Præmisſen van „ de Reſolutie voorkomende, zo ten „ opzigte van hun gedrag, en denkwy„ ze in het gemeen, als voornaamlyk „ ten opzigte, van de daadlyke waar„ neeming hunner Posten, gevonden werd; „ en zulks te meer, daar het, naar het „ oordeel der Heeren Gedeputeerden, „ door meer dan eene omſtandigheid, „ by eene Memorie van den Advocaat „ Fiscaal van *Brabant*, voorgedraagen, „ beweezen zou zyn, dat zy in de be„ handeling van zaaken, hun Ampt be„ treffende, de Onzydigheid, welke hun „ Hoofdpligt, als Regters, moest uitmaa„ ken, zouden gevioleerd hebben.

„ Een Voordragt, Hoog Mogende „ Heeren! waar omtrent het nader On„ derzoek, by U Hoog Mogenden, in„ gevolge van het Advys van Heeren „ Gedeputeerden zelve, vastgeſteld, ons „ wel ſchynt te mogen doen vertrouwen, „ dat U Hoog Mogenden, dezelve nog „ geenzins voor beweezen hebben aan„ genomen. —— Maar een Voordragt, „ nogthans, waar door wy ons, in onze „ tederſte betrekking, vinden aangetast, „ en waar van wy dieshalven niet mogen „ nalaaten, met al dien ernst, welke de „ verdeediging van onze Eer van ons af„ vordert, de grievende hardigheid res„ pectueuslyk, aan U Hoog Mogenden „ te repreſenteeren, met eerbiedig ver„ zoek, dat, daar wy ons geen daaden

„ noch

LXIII. BOEK. 1787. 1788. „ noch omstandigheden ter wereld kunnen herinneren, waar door wy ons aan zulke verregaande misdryven, schuldig zouden moeten rekenen; daar ook nimmer eenig vermoeden, dien aangaande, door iemand onzer Mede-leden, of door het Officie Fiscaal, aan ons is te kennen gegeeven; en daar de Æquiteit van U Hoog Mogenden niet kan toelaaten, dat wy onverhoord verdagt gehouden, veel min veroordeeld, zouden worden, aan ons de visie van die Memorie en Bylagen, waar op gemelde Insimulatien schynen te berusten, zal mogen worden toegestaan; ten einde wy gelegenheid mogen hebben, om aan U Hoog Mogenden, zodanige elucidatien te doen toekomen, welke wy vertrouwen, dat meer dan toereikende zullen zyn, om ons van alle blaam, in het bekleeden van onzen Post, volledig te zuiveren."

Nadere bepaaling ten hunnen opzigte. Deeze Brief en andere Stukken, tot dit voorval betrekkelyk, by hun Hoog Mogenden overwoogen zynde, verstondt men, dat, wanneer in den Aanvange van het Staatsbesluit, jongst ten opzigte van die Leden des Raads van *Brabant* genomen, de zaak zo was voorgedraagen, als of de partydige handelwyze dier Heeren, door meer dan eene omstandigheid, zou zyn beweezen, „ het oogmerk niet was geweest, die vier Raaden, aan directe en reeds gebleekene Partydigheid, in de Regtsoefening van hun Reg-

„ ter-

„ terampt schuldig te verklaaren; dan wel LXIII.
„ te kennen te geeven, dat het aan de BOEK.
„ Heeren hun Hoog Mogenden Gedepu- ——
„ teerden, uit meer dan ééne omstandig- 1787.
„ heid, gebleeken was, dat deeze vier 1788.
„ Heeren waren geweest, of Honoraire
„ Leden van het Patriottisch Vrycorps,
„ in *'s Gravenhaage* opgerigt, of wel an-
„ derzins aan het zogenaamde Patriottis-
„ mus, openlyk toegedaan: en dus ook
„ het noodwendig gevolg daar van moest
„ zyn, dat, in zodanige Leden, niet kon
„ worden verondersteld, de noodige on-
„ zydigheid als Regters, ten aanzien van
„ zodanige zaaken, welke tot die zo-
„ genaamde Patriottische Genootschappen,
„ Vaderlandsche Societeiten, en Exerci-
„ tie Genootschappen, betrekking kon-
„ den hebben, of eenigzins relatief wa-
„ ren tot de laatste Troebles, welke uit
„ den onzinnigen yver, voor dat gewaan-
„ de Patriotismus, alhier te Lande, waren
„ voortgesprooten, en hadden plaats ge-
„ had. Dat diensvolgens ook behoorde
„ te worden voorzien, dat dezelfde *vier*
„ *Raaden*, buiten de gelegenheid wier-
„ den gesteld, om in zodanige zaaken te
„ adviseeren, en regterlyke functien te
„ pleegen: terwyl, voor 't overige de
„ handelwyze van dezelve vier Leden,
„ ten aanzien van de uitoefeninge van
„ hun Regter-ampt, by Hunne Hoog
„ Mogende Resolutie, werd gelaaten in
„ haar geheel, en zy mitsdien daar door
„ niet

LXIII. BOEK. 1787. 1788. „ niet konden gerekend worden, onder „ eene *Reatie* te zyn gebragt.

Hier op vondt men goed, dien Voorzitter en zyne drie Mede-raaden, ieder afzonderlyk aan te ſchryven, „ zich by „ aanhoudenheid te blyven onthouden, „ van alle Deliberatien en Beſoignes, „ welke, in gemelden Raad en Leenhove „ van *Brabant*, zo in Materie Civiel als „ Crimineel, zouden kunnen worden ge„ houden of gedecerneerd, ten opzigte „ van eenige zaaken, welke tot de zo„ genaamde Patriottiſche Genootſchappen, „ Vaderlandſche Societeiten, en Exerci„ tie Genootſchappen, betrekking had„ den, of wel eenige relatie met de „ Troubles, die in de laatſte tyden had„ den plaats gehad, en dat voor het „ overige die Heeren zou vryſtaan, by de „ andere Deliberatien en Beſoignes, van „ den Raad te adſiſteeren: houdende ver„ der hun Hoog Mogenden, het verzoek „ by hun lieder Miſſive gedaan in ad„ vys."

Van dit Staatsbeſluit, kreeg de Griffier van den Raad een afſchrift, om het ter kenniſſe van denzelven te brengen; dergelyk een, werd 'er gezonden aan den Advocaat Fiscaal, ten zynen narigte; dan hem onverlet gelaaten, om, ingevolge van het Beſluit, den laatſten van Wintermaand, des voorigen Jaars genomen, ten aanziene van de daar in vervatte punten, zodanige kundſchappen in te winnen, als hy zou vermeenen te behooren;

als

als mede, om, zulks voor het Regt der Hooge Overheid, noodzaaklyk oordeelende, tegen de vier Raaden, of één of meer derzelven, naar de orde van den Lande, en goede Justitie te handelen. (*) LXIII. BOEK. —— 1787. 1788.

Dus eene bepaaling van de werkzaamheden der gemelde Raadsheeren, schonk den Fiscaal WITTE TULLING, de groote meerderheid, zo niet de eenpaarigheid, der Leden. Hier van verzekerd, vervaardigde hy een breedspraakig Verslag, aan hun Hoog Mog. over de Boeken en Papieren der geweezene Vaderlandsche Societeit in *'s Hertogenbosch*, hem op zyn verzoek in handen gesteld. (†) De Algemeene Staaten hadden, by het toestaan van dit verzoek, den Fiscaal gelast: „ 'er „ geen gebruik van te maaken, vóór dat „ hy hun zou voorgedraagen hebben het „ gebruik, 't welk hy 'er van meende „ te maaken;" deeze bepaaling scheen hem, als 't ware, de handen te binden, om veelen der door de plundering, reeds zo zeer geleden hebbende, *'s Hertogenbossche* Patriotten, op nieuw in lyden te bren-

Wat de Fiscaal te werk stelt om veele der *'s Hertogenbosschenaaren* te benaauwen.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 164—229. 243—245. en VI. D. bl. 6—13.

(†) Uit deeze eigenste Papieren, heeft men aan den Procureur Generaal, of Momboir, van *Gelderland* toegestaan, een afschrift te neemen, ten einde eenige Persoonen, in dat Gewest daar uit te kunnen moeilyk vallen. Men vergunde dit ook aan de Advocaat Fiscaal 'T HORN, voor *Holland*, betrekkelyk zommige Persoonen, in dat Gewest woonagtig. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 337.

LXIII. BOEK. — 1787. 1788. brengen. Daar toe moest eigenaartig ſtrekken, het breed uitmeeten van de verrigtingen der Societeits Leden, ten aanziene van het Vaderlandſche Fonds, en de Briefwisſeling, tusſchen de Vaderlandſche Societeit dier Stad, in welken Regenten geweest waren, met die der andere Steden in het Gemeenebest, ten opzigte van eene en andere belangryke gebeurtenisſe. De Beſluiten daar genomen, wegens de aanſchryving des Raads van Staaten, om geene Wagten door de Burgers te doen betrekken, of eenige verdere Nieuwigheden in 't werk te ſtellen, zonder voorkennis van den Gouverneur, of bevelvoerenden Officier dier Vestinge: het voorſtel daar gedaan, om van al het gebeurde kennis te geeven, aan de *Provinciaale Vergadering* der Gewapende Genootſchappen, welke den twintigſten van Lentemaand, des voorleden Jaars, binnen *Dordrecht*, als mede aan de *Nationaale*, welke den zeven- en twintigſten dier Maand, te *Utrecht* ſtondt gehouden te worden; met overzending van dit zelfde Beſluit, by eenen Brieve aan alle *Gewapende Genootſchappen*, mitsgaders aan de *Burger- en Vaderlandſche Societeiten* in de Republiek; met verzoek, dat zy den invloed, welken veelen hunner, by hunne Regenten en Repreſentanten hadden, zouden gelieven te gebruiken, tot bewaaring en onderhouding van de Regten der Stad en Schutteryen. Een Brief, waar in zy het Beſluit des Raads van Staaten deeden

voor

voorkomen, *als eene willekeurige Resolutie, gevestigd op, en gestaafd door Militair Geweld.* —— Inzonderheid moest hier dienen, een Gelukwenschings Brief, aan de *Vaderlandsche* Societeiten, in de Steden *Amsterdam*, *Rotterdam*, *Gouda*, en *Schiedam*, wegens de daar bewrogte Regeerings-veranderingen: een Brief, die als een zeer bezwaarend stuk, in 't geheel wordt opgegeeven. Het eerst bygebragt bezwaar beschreef hy, „ als eene daad van wederspannigheid aan de bevelen van den „ Raad van Staaten, het oppergezag hebbende, over de bewaaring en verdediging van *'s Hertogenbosch*; waar van „ het voorbeeld, in alle tyden en omstandigheden, niet dan ten hoogsten „ gevaarlyk, voor het behoud der Generaliteits Landen, zou kunnen worden, „ en die zekerlyk, naar de gronden van „ Regten, onder de *Crimina Majestatica* „ behoorde."

LXIII. BOEK. —— 1787. 1788.

Slaagt niet in allen deele.

Voorts zogt de Fiscaal hun Hoog Mogenden over te haalen, om hem verlof te geeven, tot Crimineele Procedures, uit die Boeken en Papieren, door aan te merken, „ dat de Actien, die daar uit „ zouden moeten geëntameerd worden, „ zich tot eenige weinige Persoonen zouden bepaalen; daar hy geenzins voorhadt, om daar door de Amnestie, door „ hun Hoog Mogenden, aan verleide en „ minkundige Ingezetenen verleend, in „ haare werking te bepaalen; en de Raad „ van *Brabant*, waar aan hun Hoog Mo-

LXIII. BOEK. 1787. 1788.

„ gende, de beoordeeling dier Feiten „ overgelaaten hadden, in allen gevalle, „ zouden moeten toezien, of 'er Stof „ was, om tegen de zodanige te proce- „ deeren, zo hy de Amnestie al eens te „ naauw zou hebben willen bepaalen." — Naa eenen aandrang van de gronden, op welke hy die vervolging wilde vestigen, de mogelykheid overweegende, dat hun Hoog Mogenden, op dit Vertoog, geen zo spoedig Besluit zouden neemen, dat de tyd, by de Amnestie bepaald, tot het beginnen der Procedures, inmiddels niet zou kunnen verloopen weezen, waar door de Regterlyke Aanspraaken van zelve zouden vervallen weezen, verzogt hy ten slot, „ dat hun Hoog Mogenden hem, „ in het entameeren van zodanige Actien, „ als hem by finaal besluit, zouden kun- „ nen worden vrygelaaten, zouden gelie- „ ven te houden voor *diligent*, en 'er „ hem blyk van te laaten toekomen. (*) — Dan, zo veel ter onzer kennisse gekomen is, heeft hy zyn duidelyk doorstraalend oogmerk niet bereikt.

Amnestie in de Landen der Generaliteit.

In 't opgemelde Stuk, gewaagt de Fiscaal WITTE TULLING, van eene Amnestie, ook deeze was, op 't voorstel van zyne Hoogheid, in Lentemaand des Jaars MDCCLXXXVIII. gedaan, (†) door hun Hoog Mogenden in Zomermaand vastgesteld. De inhoud en de Uitzonderingen,

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XII. D. bl. 14—24.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT V. D. bl. 304.

gen, ſtrooken volkomen, met die wy in een en ander der Bondgenootſchaplyke Gewesten, reeds hebben opgegeeven: en is alleen onderſcheiden, door eenige plaatslyke byzonderheden. De bepaaling, op welke de Fiscaal het ooge heeft, ter even bygebragte plaatze, luidt in deezer voege: „ wy begeeren, dat tegen de uitgezonderde Perſoonen geprocedeerd, en met 's Lands Wetten overeenkomſtige Juſtitie geadminiſtreerd zal worden, zodanig, dat in dit geval de Actien, uit dien hoofde, door de daar toe competente Crimineele Officieren, binnen den tyd van drie Maanden, naa Publicatie deezes; en wanneer zulks niet geſchied mogt zyn, in zodanige gevallen, alwaar een Fiscaal of Momboir uit hoofde van verjaaring der Delicten, vermag te procedeeren, binnen andere drie Maanden daar naa, zullen moeten worden geëntameerd; ten dien effecte dat, naa verloop van dezelve zes maanden, geene Actie geinſtitueerd zynde, dezelve zal worden gehouden voor vervallen, en de daar by geconſerneerde Perſoonen, het Effect van deeze Amnestie, rustelyk en vredelyk zullen genieten, en van alle verdere aanſpraak deswegen bevryd zyn. (*)"

LXIII. BOEK. 1787. 1788.

Niet minder, dan de Fiscaal van *Brabant* WITTE TULLING, vonden wy, in vroegere deelen onzer Vaderlandſche Hiſto

V. D. POT ſlaagt niet in het ver-

(*) *Reſol. Gen.* 5 Juny 1788.

LXIII. BOEK. 1787. 1788. volgen van de Bediendenten ter Generaliteit.

storie, naa de Omwenteling, den Fiscaal van de Generaliteit, M. VAN DER POT, bezig, om de strikken der vervolging te spannen. Deeze wilde hy ook uitzetten, ter beklemminge van verscheide Amptenaaren der Generaliteit, blykens de stukken, ten hunnen bezwaare, ingeleeverd. Dan hunne Hoog Mogenden verydelden, dien toeleg, door aan te merken, dat, ten opzigte van de Gedraagingen dier Officianten en Bediendens, geduurende de jongste onlusten gehouden, gelyk zy spraken, „ onderscheiding moest „ gemaakt worden, tusschen 't geen door „ dezelven was verrigt, in hunne betrek„ king als Burgers en Ingezetenen, of „ in eenige andere relatie, dan die van „ Generaliteits Amptenaaren, en tusschen „ dat geene 't welk betrof derzelver ge„ drag, in de laatstgemelde kwaliteit van „ Generaliteits Amptenaaren. — Dat de „ beoordeeling van het eerste, *niet* stondt „ aan hun Hoog Mogenden; maar moest „ overgelaaten worden, aan de Dis„ positie van derzelver respective Provin„ ciaale en Stedelyke Overheden; en dat „ mitsdien *alleen* hier in overweeginge „ kwamen, zodanige gedraagingen, waar „ door gemelde Persoonen zouden heb„ ben aangegaan, tegen de verpligtingen, „ hun in het stuk van hun *Ambt* incum„ beerende, en dus *in Officio* gepec„ ceert." (*) — Op deezen grondslag, wa-

(*) Men vergelyke hier mede de handelwyze, om-

waren hun Hoog Mogenden van oordeel, „ dat zy aan de eene zyde, de zaak *niet* „ *gedisponeerd vonden*, om op het onder- „ zoek, door den Advocaat Fiscaal VAN „ DER POT, na het gedrag der Genera- „ liteits Officianten en Bediendens gedaan, „ *eenige verdere Politieke voorzieninge te* „ *doen*; doch dat, egter, aan den ande- „ ren kant, hun Hoog Mogenden niet „ wilden verstaan, daar door afgesneeden „ te hebben, zodanig een *Judicieel On-* „ *derzoek*, en Actie, als tegen eenige „ Bediendens en Officianten van de Ge- „ neraliteit, welke zich, ter gelegenheid „ van de gepasseerde Troubles, *aan De-* „ *licten of Malversatien*, *in het Stuk van* „ *hunne Generaliteits Officiën*, mogten „ hebben schuldig gemaakt, en, in dat „ geval, deswegen zouden behooren te „ staan, 't zy voor den Raad van Staa- „ ten, 't zy voor een der Admiraliteits „ Collegien." —— Met byvoeging, dat, in zulk een geval, de Regtsvorderingen zouden moeten worden aangevangen, binnen den tyd van drie Maanden. (*)

LXIII. BOEK. —— 1787. 1788.

Voorschrift der Voorbiddinge voor 's Lands

Den Leeraaren van allerlei Gezindheden, en *Roomsche* Pastoors in de Steden, en Heerlykheden der Generaliteit, was wel scherplyk verboden, zich over eenige Politieke zaaken, en het Staatsbestuur of de Regeering deezer Landen, zo op den

omtrent P. PAULUS, gehouden. Zie onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 77. enz.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XII. D. bl. 59—62.

LXIII. BOEK. — 1787. 1788. den Predikſtoel als anderzins uit te laaten. (*) Ondanks dit verbod, waren den Advocaat Fiscaal WITTE TULLING, klagten voorgekomen, over de aanſtootlyke wyze van bidden, omtrent den Perſoon van zyne Hoogheid, welke zich eenige Predikanten, in de Stad en Meyerye van *'s Hertogenbosch*, zedert een geruimen tyd, hadden veroorlofd: terwyl anderen het bidden voor 's Lands Overheden, den Prins en de Vorstlyke Familie, ontweeken, door het Nagebed alleen, in 't *Onze Vader* te doen beſtaan. Ter weeringe van 't een en ander, vaardigden hun Hoog Mog. een Publikatie af, by welke den Leeraaren opgelegd werd, „ te bidden „ voor de Hooge Souverainen, en andere Hooge Collegien van deeze Landen, „ mitsgaders voor de Illuſtre Perſoonen, „ van hunne Doorlugtige en Koninglyke „ Hoogheden, en Hoogstderzelver Vorstlyke Kinderen", volgens het vastgeſtelde Formulier van hun Hoog Mogenden, en zich geenzins te veroorloven, deeze Voorbidding naa gedaane Predikatien, onder welk voorwendzel ook, agter wege te laaten; onder bedreiging van de hoogſte verontwaardiging der Algemeene Staaten. (†)

Overheid in de Generaliteit.

Hoe de *Franſche* Predikant LA

Volgens deezen naderen en ſtrikteren last, ſchikten zich de meesten; doch niet allen. Byzonder liep hier in 't ooge JEAN

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 306.
(†) *Reſol. Gen.* 23. Oct. 1787.

JEAN GABRIEL LA FONT, Leeraar in de *Walsche* Gemeente te *'s Hertogenbosch*. Van deezen verhaalt men, dat hy, op den eersten Zondag naa de afkondiging van 't gemelde Voorschrift, in deeze bewoordinzou gebeden hebben. „ Wy bidden u „ voor hun Hoog Mogenden, de Heeren „ Staaten Generaal, en de Ed. Mog. Hee„ ren Raad van Staaten: dat de hooge „ Rang, waar in zy geplaatst zyn, hun „ niet verblinden moge, en dat zy de „ paalen van hun gezag niet mogen te „ buiten gaan, ten naadeele van de Reg„ ten des Volks, vooral van eene Stad, „ die nimmer geweigerd heeft, haare bil„ lyke Resolutien te gehoorzaamen; maar, „ volgens haare Capitulatie, daar toe niet „ gehouden is. —— Wy smeeken ook de „ grootheid van uw mededoogen en barm„ hartigheid af, voor zyne Doorlugtige „ Hoogheid, den Heere Prinse van *Oran*„ *je* en *Nassau*, dat hy eindelyk van zy„ ne langduurende dwaalingen moge te rug „ komen, en afstand doen van de lang„ duurige Geweldenaaryen, waar aan hy „ zich tot heden toe, tegen de Regten „ van een Vry Volk, heeft schuldig ge„ maakt. Wy bidden u, eindelyk, voor „ de edele en deugdzaame Magistraat dee„ zer Stad, dat zy voort mogen gaan, „ met eenen onbezweeken moed, haar „ Regten en Privilegien te verdeedigen, „ zonder zich daar van, door iemand, „ wie hy ook zy, te laaten aftrekken, „ of daar over eenige onaangenaamheid te

LXIII. BOEK.

1787. 1788.

FONT, gezegd wordt gebeden te hebben.

LXIII. BOEK. — 1787. 1788.

„ ontmoeten, of, zo die hun overkome,
„ dat zy dan, in de verdeediging van hunne regtvaardige zaak mogen onderſteund
„ worden, door de Wapenen van hunne
„ Mede-burgers, die de uitvoering hunner Regten aan hun toevertrouwd hebben." (*)

In zyn dienst geſchort.

Of zich de Leeraar LA FONT, deezer wyze woordlyk uitgedrukt hebbe, gelyk veele Dagpapieren van dien tyd, het opgaven, is iets waar voor wy niet durven in ſtaan. Zeker gaat het, dat hy zich van bewoordigingen bediende, hoogst onvoorzigtig, in het toenmaalig tydsgewrichte. Althans, hy werd, in Sprokkelmaand des volgenden Jaars, by een Beſluit van Hun Hoog Mogenden, wegens zyn onbetaamelyk gedrag, in het naagebed ten dien Zondage, in zyn dienst, voor den tyd van zes maanden, geſchort; naa verloop van welken tyd hy zou gehouden zyn, zich met een Verzoekſchrift, by de Algemeene Staaten te vervoegen, zyn berouw en leedweezen over zyn gedrag te betoonen, en opheffing van de opſchorting te verzoeken. (†)

Zoekt te vergeefsch in de Amnestie be-

Middelerwyle, was in de Generaliteits Landen, bovengedagte Amneſtie afgekondigd (§). Met dezelve hadt de Leeraar LA FONT, naar luid van een door hem ingediend Verzoekſchrift aan hun Hoog Mo-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5837.
(†) *Verz. by* DE CHALMOT V. D. bl. 230.
(§) Zie hier boven, bl. 196.

Mogenden, zyn gehouden gedrag vergeleeken, en meende, ter goeder trouwe, daar in begreepen te zyn: dewyl geen der uitzonderingen op hem toepasfelyk konden gemaakt worden. —— Hy merkte daar by op, dat dit Plakaat van Amnestie, volgens deszelfs oogmerk, voornaamlyk mede voor *Onvoorzigtigen* was ingerigt, en dat hy oordeelde daar uit veilig te mogen besluiten, dat het ook op Hem, in zyn byzonder geval, behoorde te werken. — Ten slot verklaarende, dat hy volvaardig was om zyn leedweezen, wegens het tegen hem opgevat ongenoegen, te betuigen, en dat hy zich voortaan zou wagten, daar toe eenige aanleiding te geeven. Op welke gronden, hy opheffing van de schorting in zynen Dienst, en herstel verzogt. —— Dit Verzoekschrift werd van de hand geweezen, met vrylaating om zich, binnen den tyd van veertien dagen, nader in gepaste uitdrukkingen, overeenkomstig met het Voorschrift hem by de schorting gegeeven, ter kamer van hun Hoog Mogenden te vervoegen. (*)

LXIII. BOEK. —— 1787. 1788. greepen te worden.

Wanneer de Leeraar LA FONT, ten gestelden tyde, daar niet kwam, zodanig als men oordeelde reden te hebben om te verwagten, van iemand, die met een opregt berouw en leedweezen, over het gehoude, en met een hartlyk voorneemen, om voor het toekomende een beter gedrag te houden, was aangedaan, en

Afgezet.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 314.

LXIII. BOEK. — 1787. 1788.

en dat mitsdien hun Hoog Mogenden misnoegen, zo ter zaake van het aanstootelyk Gebed, als van andere daar toe behoorende omstandigheden, door geene betaamlyke onderwerping voldoening hadt gekreegen, werd hy van zyn Leeraarampt in die Gemeente ontslaagen. (*)

Geen openbaar Vreugde betooningen op 's Prinsen Jaardag te *'s Hertogenbosch*.

Hadt de Stad *'s Hertogenbosch*, in Patriottischen yver uitgestooken, was dezelve, in daar voor ontvangene straffe, niet min voorbeeldlyk geweest, (†) 't geen 'er thans voorviel, was op den toon van de voorgevallene Staatsomwenteling gestemd. Geringe moeienissen, door het Krygsvolk veroorzaakt, verdienen in eene Stad, die des zo veel geleden hadt, geene optekening. Nog was dezelve, als 't ware in rouwe, over dit Plunderbedryf, toen de Jaardag des Stadhouders, ten Jaare naa de Omwenteling, inviel: althans de Regeering vondt goed, den Ingezetenen bekend te maaken, dat zy van openbaar vreugdebetoon, te dien dage wederhouden werden, „ uit overweeging van den „ betreurenswaardigen toestand, waar in de „ Stad, door de verregaande Geweldenaa„ ryen, en de Excessen daar gepleegd, „ nu onlangs gebragt was. — Eene onthouding, die veelen zeker moeilyk viel, en misschien onuitvoerlyk zou geweest hebben, indien de Magistraat, het bevel deswegen niet onderschraagd hadt, met deeze be-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT IX. D. bl. 325—327.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 291—332.

betuiging des Stadhouders. „ Dat het, uit „ aanmerking van die ongelukkige omstan„ digheden, Hoogstdenzelven ook aange„ naam weezen zou, dat, tot voorko„ ming van verdere onheilen, geene open„ baare blyken van Vreugde, te dier ge„ legenheid, gegeeven wierden. (*)

LXIII. BOEK. 1787. 1788.

Naa acht maanden verloops, daagde de Verjaardag der Prinsesse, met zo veel Feestlykheids in de Bondgenootschaplyke Gewesten gevierd. „ Thans waren de ge„ leden Onheilen eenigzins hersteld, en „ zo veele den Staat gewigtige, en der „ Omwentelinge heilzaame gebeurtenissen, „ in dien tusschen tyd, voorgevallen, dat „ nu het niet deelen aan de openbaare „ Vreugdebedryven," gelyk de Magistraat zich uitdrukte, „ veelligt zou kunnen op„ genomen worden, voor eene laakbaare „ onverschilligheid, of verfoeilyke kwaa„ lyk gezindheid, waar van zy Hoofd„ schout, Schepenen, Gezwoorens en „ Raaden, en, zo zy vertrouwden, ook „ de goede Burgery en Ingezetenen der „ Stad, hoogst afkeerig hielden." Op deezen grond bevolen zy eene Illuminatie, en veroorloofden verdere Vreugdbetooningen; doch alles omheind met zo veele voorzorgen, bepaalingen, en strenge strafbedreigingen, dat de vrees voor overmaate en balddaadigheden aan alle kanten, in het voorschrift van dit Feest, doorstraalt. (†) Een

Welke op dien der Prinsesse.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT V. D. bl. 276.
(†) *Verz. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 253.

LXIII. BOEK. —— 1787. 1788.

Komst van den Prins in *'s Hertogenbosch.*

Een nog grooter Vreugdedag, was voor de Vrienden des Stadhouders beſchooren, in de daar opvolgende Herfstmaand. De Magiſtraat hadt de zekere tyding ontvangen, dat zyne Hoogheid een keer na *'sHertogenbosch* zou doen. Onverwyld werd 'er eene Bezending na *'s Gravenhaage* afgevaardigd, om by den Prins te verneemen, of het hem aangenaam zou zyn, wederom eene algemeene Illuminatie te dier Stede vast te ſtellen, en of de Magiſtraat de eer zou mogen hebben, den Vorst een *Dejuné*, *Diné* of *Soepé*, aan te bieden. Het voorſtel der Illuminatie ſloeg zyne Hoogheid af, oordeelde beter die agter wege te laaten, uit aanmerking van het geen deeze Stad geleden hadt; doch gaarne nam hy een Dejuné aan.

Aanſpraak ter verwelkoming voor 75 Burgers opgeſteld.

Alles bereidde zich ter ontvangst verwelkoming, en toeving van den Stadhouder. De begroetingen, de gehoorverleeningen, de werkzaamheden hadden niets zonderlings, (*) of men zou tot het zonderlinge moeten betrekken, eene *Aanſpraak overgegeeven door de vereenigde Burgers, beſtaande in vyf en zeventig Perſoonen, die de Eer gehad hebben, zyne Doorlugtige Hoogheid, den Heer Prins van Oranje en Nasſau, by hoogstdeszelfs komst in hunne Hoofdſtad*

(*) Men vindt des eene breede Beſchryving, in de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1447 enz. naar het oordeel van dien Schryver, zodanig vervaardigd, dat hy wel gewenscht hadt, dat ze met minderen ophef was opgeſteld."

ftad 's Hertogenbosch te begeleiden, en onder het licht van Flambouwen voor te lichten, den negen- en twintigften Sept. MDCCLXXXVIII. Dus luidt het Opfchrift van een Aanfpraak, naar 't oordeel van eenen anders, in dit flag van Aanfpraaken, veel fmaaks vindenden Schryver, „ niet zonder veel ophefs ingerigt." (*) Men luistere. — „ Doorlugtige Vorst! Welk een gelukkig tydftip hebben wy op heden beleefd; wy, „ die als Burgers de Eer gehad hebben, „ uwe Doorlugtige Perfoon te vergezellen, en te verlichten op den weg, in „ de vaale fchaduwen van den avond, en „ daar in eene flaauwe fchets vertoonden „ van de U vergezellende en voorlichtende Voorzienigheid, wanneer de akelige „ doods fchaduwen, over het Doorlugtig „ Hoofd van uwe Hooge Perfoon, fcheenen zamen te trekken!

LXIII. BOEK.

1787. 1788.

„ Het worde ons van uwe Doorlugtige „ Hoogheid niet euvel genomen, dat wy „ ons verftout hebben, uwe Doorlugtigheid te begeleiden; daar eene edele en „ byna niet te beteugelen zynde drift ons „ aanfpoorde, om de oude en rechtgeaarte Vaderlandfche Trouw, voor het „ Doorlugtig, roemryk en gezegend Huis „ van *Oranje*, aan den dag te leggen. — „ Maar, neen! het hart van WILLEM „ DEN V. even als dat van zyne groote „ Voorvaderen, is veel te edelaartig en „ menschlievend, dan dat het de Burger- „ trouw

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1451.

LXIII. BOEK. 1787. 1788.

„ trouw verzaaken zou! egter hebben wy „ geen ſtap gedaan, zonder onze Wettige „ en Hoogstgeëerbiedigde Overheid daar „ in te kennen, en hunne goedkeuring te „ verwerven. (*)

„ Onnoodig is het om uit te weiden „ in den lof, welke Uwe Doorl. Hoog„ heid verdient: daar Vrienden en Vyan„ den beſchaamd moeten ſtaan, en traa„ nen weenen, wanneer hunne harten wel „ geplaatst zyn, by het herdenken van „ de edelmoedigheid, en menschlievenheid, „ die allezins in de daaden van Uwe Door„ lugtigheid doorſtraalen. Zulk een hart, „ (om dit eene maar aan te haalen,) is „ Godlyk groot, dat beledigingen vergeeft, „ en aan den belediger weldoet!

„ Deeze Deugden, die onafſcheidelyk „ moeten weezen in braave Vorsten van „ *Oranje*, worden ſteeds aangekweekt en „ bevestigd, zonder daar by de Geregtig„ heid uit het oog te verliezen!

„ De Alzegenaar, zie uit den Hoogen „ in gunſte neder, op uwen Doorlugti„ gen Perſoon! Op uwe Koninglyke Ge„ malinne! en Vorstlyke Telgen! Hy „ geleide en beſcherme Uwe Doorlugtige „ Hoog-

(†) Dit herinnert ons aan de veelvuldige manlyke poogingen der Schutteryen te dier Stede, hier van ter zyde aangegrimd, door dit klein getal Burgers, die, allen in 't blaauw gekleed, met Oranje Cocardens en Linten vercierd, voorzien van Flambouwen, en voorafgegaan, door een aantal Muzykanten, den Prins te gemoet toogen.

„ Hoogheid op alle uwe weegen, en wen- LXIII.
„ de dus al het kwaade van U af; dat BOEK.
„ de laage nyd, (die al lang, haar vleesch ——
„ verteerd heeft,) U mogt toewenſchen! 1787.
„ Trouwens! Die de beſcherming van 1788.
„ Jacobs God geniet, behoeft niet te
„ vreezen voor de Hydraas, met alle haa-
„ re Slangen hoofden! Deeze beſcherming
„ is veelmaals aan Uwe Doorlugtigheid
„ gebleeken; de heuglyke Omwenteling
„ ſtrekt tot een roemryk bewys, en die
„ God, wien Uwe Hoogheid en wy aan-
„ bidden en eeren, maakt niet beſchaamd
„ de geenen, die op zynen naam ver-
„ trouwen!

„ Geniet dan de goedkeuring van den
„ Hoogen Hemel Heer, en gedenkt ook,
„ tot vreugde van uw hart, aan de Braa-
„ ven in den Lande, welke met eene
„ onverdeelde ziel u aankleeven, en hun
„ tydlyk geluk ſtellen in de welvaart van
„ hunnen Vorst!

„ De Zegeningen en troost, die voort-
„ vloeijen uit den geheiligden Godsdienst,
„ (waarvan Uwe Doorlugtige Hoogheid
„ de Beſchermer is,) verleevendigen veel
„ uwen geest, doen U ſtaan, als een rots
„ in het midden van de teiſterende gol-
„ ven! De dageraad van volkomenheid
„ en eensgezindheid, lichte haastlyk aan,
„ over Uw Doorlugtig Hoofd en Ge-
„ ſlacht! en de Vredelievende Burgery,
„ zitte eerlang gerust neder, onder haa-
„ ren Wynſtok en Vygeboom!

„ *Neerlands* wellust, zy nog lange ge-

LXIII. BOEK. — 1787. 1788.

„ tuigen van dit wenschelyk geluk! en „ wanneer Uwe Doorlugtige Hoogheid de „ Kroon der cierlykheid, op den weg der „ Geregtigheid gedraagen hebbe, dan „ vlye zich eindelyk een Cherubynen „ Wagt rondsom uw Leger, en voere „ Uwe Ziele in die plaats, waar geen „ Nydigaarts meer zyn, daar de Boozen „ ophouden van beroeringe, en waar eeu- „ wige blydschap, vrede en eensgezind- „ heid heerscht, in de nabyheid van Ko- „ ning JESUS!

Het gedrag der Uitgeweekenen te *Brussel* en op andere plaatzen.

Terwyl zich, door het gansche Land heenen, de Prinsgezinde Party in Feestvieringen verlustigde, en deeze tot de Generaliteits Landen, in Steden en Dorpen, doordrongen, en het deerlyk mishandeld *'s Hertogenbosch*, daar in, op de voorbeschreevene wyze, moest deelen, hieldt men het oog gevestigd, op de ten lande uitgeweekene Patriotten; op 't geen 'er te *Bethune* en *St. Omer*, werwaards zich veelen vervoegd hadden, omging: als mede wat hun lot was te *Brussel*, waar geen gering aantal aanzienlyke Uitgeweekenen zich bevonden. Der Staaten Minister HOP, schreef, van tyd tot tyd, wat des in die Stad, en elders, gebeurde. Hy gaf, onder andere kennis van de Vergaderingen, door de Vlugtelingen te *Brussel* gehouden, met naame van de *Hollandsche Beurs*, zo als hy schryft, in een der Allee's van het *Park* gehouden. Aan Hun Hoog Mogenden vraagende, hoe zich te gedraagen, ten opzigte van het *Oostenryks* Gouvernement,

ment, omtrent de Gevlugten uit deeze Gewesten: met kennis geeving van hunne gedraagingen en werkzaamheden, en *Frankryks* handelwyze ten hunnen aanziene. 1787. 1788.

Hoe daar en elders gunstig bejegend.

Onder andere byzonderheden, vermelde die Staatsdienaar het voorgevallene aan het Hof te *Brussel*, met CAPELLEN TOT DE MARSCH, DE WITT, RUYSCH, POTTEY TURCQ, CASTRICUM, ABBEMA, GYZELAAR, HOGENDORP, en anderen. Van hun spreekende hadt de Aartshertogin, den Heer HOP, te gemoet gevoerd, „ Daar zullen my heden veelen van „ uwe Landslieden aangeboden worden;" waar op hy antwoordde: „ Het spyt my „ dat de kwaade zaak, welke zy omhelsd „ hadden, my de eer beneemt van zulks „ te kunnen doen." — In Sprokkelmaand des Jaars MDCCLXXXVIII., zondt hy aan de Staaten klagten, over de beleefdheden aan zommige uit *Holland* geweeken Heeren aangedaan. Deeze hadden ten gevolge een Staatsbesluit, om, door den Heer HOP, uit naam van hun Hoog Mogenden, het *Oostenrykſche* Gouvernement te doen weeten, dat zulk eene behandeling hier te Lande niet aangenaam kon zyn: vermids die eigenſte Heeren, in de Vereenigde Gewesten, beſchouwd werden als *Staatsmisdaadigers*, en ook als zodanigen ingedaagd waren. — Soortgelyke bemoeïjingen, gaf zich de Afgezant VAN HAEFTEN, ten Hove van *Weenen*; doch zy vonden daar zo weinig ingangs, als by het *Oostenrykſche* Gouvernement te *Brussel*. De

LXIII. BOEK. —— 1787. 1788. bedoelde vervolging der Uitgeweekenen, tot in hunne schuilplaatzen, ontmoette te leurstelling. In tegendeel bejegende hun, zo in *Brabant*, als in *Frankryk*, een vriendlyk onthaal. Gunstbetooningen en Vryheden, vielen hun ten deele, zelfs van openbaaren Godsdienst; (*) en Kerklyke Gebouwen, vrydom van inkomende Regten voor hunne goederen. Door opgeschoote Penningen aan de voornaamsten, en verleende Jaargelden aan anderen, werden veelen een tyd lang onderhouden. (†)

Veele byzonderheden van verscheidenerlei aart, niet wel zich in 't Algemeen Verhaal, of in 't Verslag van meer byzondere gebeurtenisfen voegende, zullen een gepast slot aan dit Boek, en het thans ons voorgestelde Tydsbestek maaken.

De Haven aan het Nieuwe Diep in ge- Hoe lang en hoe zeer verdeeldheid, uit verscheiden hoofde gesprooten, het verkiezen en aanleggen eener bekwaame Haven, tot veilige berging van Oorlogs en Koopvaar-

(*) Zie de *Acte ten voordeele van de gevlugte Hollanders, ten opzigte van het uitwendige van hunnen Godsdienst, en om hunnen Burgerlyken staat te verzekeren*, den 11. Sept. 1788. gegeeven, op het Verzoekschrift der Belyderen van de *Protestantschen Godsdienst*, P. Geevers, J. B. Bicker, J. F. Pottry Turcq en Reyer van den Bosch. *Verzam. by* de Chalmot IX D. bl. 270.

(†) Bouwens, *aan zyne Committenten*. bl. 338—341 Men vindt dit Onderhoud breedvoerig in een Stukje, getyteld *Philalethus Batavus*, te *Duinkerken*, gedrukt by van Schelle en Comp De Schryver was Cornelis Zillesen, zie zyn *Geschiedenis der Vereenigde Nederlanden*. I. D. bl. 20.

vaardy Schepen, dit den Vaderlande heilzaam werk, hadt doen zammelen, (*) was 't zelve, in den Jaare MDCCLXXXVIII. tot ſtand gebragt. Het *Nieuwe Diep* aan 't *Texelſche* Zeegat, was geſchikt, om een aantal van meer dan honderd, 't zy Oorlogſchepen, Oost-Indies vaarders, of Koopvaardyvaarders, door alle jaargetyden heen, in volkomen veiligheid, te kunnen bergen.

LXIII. BOEK. —— 1787. 1788. reedheid.

De kosten van den aanleg, van het onderhoud eener zo veilige wyk- en legplaatze, ſchonk der handeldryvende Zeevaart zeer groote voordeelen, welke billyk eene te gemoet komende vergelding, van de gebruikeren vorderden, dit maakte eene nieuwe inrigting van een redelyk Havengeld, noodzaaklyk. Hier van gaven Staaten van *Holland* een nieuw voorſchrift, met afſchaffing van het oude Havengeld, tot hier toe van de Schepen in het *Nieuwe Diep* gevorderd. Alle Schepen, 's Lands Schepen van Oorlog alleen uitgezonderd, moesten hier toe bydraagen, naar gelange van de Lasten, welke ieder Schip voerde; met eene en andere bepaalingen. Onder deeze werd vastgeſteld, dat, ten merkelyken bezwaare der Scheepreederyen, die Belasting niet geheel zou geheeven worden van de Schippers, Reeders of Boekhouders; maar dat ook de Laadingen, welke door eene goede Legplaats der Schepen beveiligd werden, in dit Havengeld,

Belasting daar gevorderd.

(*) Men zie deswegen onze *Vaderl. Hiſt.* VI. D. bl. 151. enz. XIX. D. bl. 377—382.

LXIII. BOEK. — 1787. 1788. Gesteldheid van 's Lands Zeemagt.

geld, een gedeelte zouden moeten draagen, volgens eenen in dit voorschrift bepaalden regel. (*)

Met dit alles neigde 's Lands eenigzins opluikende Zeemagt, waar van wy eene opgave gedaan hebben (†), ten val; schoon men nog eene groote lyst van Schepen ten toone hing (§), was de daadlyke uitrusting, en te werkstelling goeddeels tot de voorige nietsbeduidenheid gekomen, gelyk wy zulks reeds geboekt hebben, en blykbaar is, uit de klagten door de onderscheidene Zeeraaden, omtrent deezen tyd, uitgestort. (**) Trouwens de Verbintenis met *Groot Brittanje*, naa de Omwenteling aangegaan, stelde het Staatsbestuur, van de zyde dier geduchte Zee Mogenheid, gerust. Eene gerustheid, welke eene werkloosheid baarde, voor een Staat als de onze, wil dezelve anders onder Zeemogenheden geteld worden, en staande blyven, onverschoonlyk. (††)

Een

(*) *Resol. van Holl.* 15. Nov. 1788.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 68.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 74.

(**) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 366—376. 382.

(††) Terwyl wy dit schryven, komt ons ter hand een *Korte Inleiding voor den Oorlog ter Zee, door den Ridder* VAN KINSBERGEN, *uitgegeeven door* C. A. MACKAY, *Te Zutphen*; by H. C. A. THIEME, 1798. Waar by eenige *Bylagen* gevoegd zyn, die eene gezette overweeging verdienen. Waarom wy niet wilde naalaaten, dat Werkje hier in de gedagten te brengen, en te houden.

Een Smaldeel Oorlogſcheepen, was nog, onder bevel van den Capitein HARINGMAN, in de *Middelandſche Zee*, en kreeg last, om zich daar langer te onthouden; uit hoofde van den Oorlog tusſchen *Rusland* en de *Porte*, en de vorderingen des Keizers van *Marocco*. (*)

LXIII. BOEK. — 1787. 1788.

Het Kweekſchool der Zeevaart blyft in ſtand.

Met dit alles, bleef de onzen Staat zo zeer vereerende als heilzaame inrigting, de *Kweekſchool der Zeevaard* te *Amſterdam* (†) aan den gang, en mogt, ſchoon de ſomme der jaarlykſche toelaagen verminderden, op aanzienlyke Geſchenken roemen, in den Jaare MDCCLXXXVII. ſchonk onder anderen, wylen de Heer ARNOLDUS AMESHOFF, daar aan in ééns, de aanmerkelyke ſom van vierduizend Guldens. (§)

Poogingen ten nutte der Zeevaard.

De verdienstlyke Mannen, de Hoogleeraar J. H. VAN SWINDEN, PIETER NIEUWLAND (**) en G HULST V. KEULEN; door den *Amſterdamſchen* Zeeraad benoemd, als Leden eener *Commisſie, tot de zaaken, het*

(*) *Reſol. gen.* 15. July 1788.

(†) Wy hebben van die overheerlyke Stichting, in onze *Vaderl. Hiſt.* IX. D. bl. 133. *en verv.* in 't breede geſprooken.

(§) Men zie de *Gedenkſchriften betrekkelyk tot het Kweekſchool der Zeevaart: Te Amſt.* 1791. *uitgegeeven*, bl 14—98. en *de Bylagen der Rekeningen*. bl. 1—29.

(**) Hier over verdient geleezen te worden, wat P. NIEUWLAND betreft, 't geen de Hoogleeraar VAN SWINDEN, des gezegd heeft, in zyne *Lykreden*, op dien den Vaderlande te vroeg ontvallenen, wiens naam wy nimmer zonder gevoeligen weedom ſchryven. *Te Amſt.* by P. DE HENGST, 1795.

LXIII. BOEK — 1787. 1788. *het bepaalen der Lengte op Zee, en de verbetering der Zeekaarten betreffende*, zetten hunnen onvermoeiden, en den Vaderlande zo vereerenden als heilzaamen arbeid voort; daar in door in dit vak yverige en kundige Zeeofficieren geholpen. Zy gaven in 't licht, den *Almanach ten dienste der Zeelieden*, gepaard met stukken voor den Zeeman allerbelangrykst. (*) Eene inrigting, van welke wy niet mogten naalaaten te spreeken, als met de evengemelde *Kweekschool*, niet alleen tot eer, maar ook ten nutte van ons Vaderland strekkende, en om andere Zeebouwende Volken op zyde te blyven, zo niet vooruit te streeven; indien anders de daadlyke bewerkstelling, of aan de vermeerdering van het bespiegelend gedeelte beantwoordde, en deeze beide, ter volmaakinge, elkander minzaam de hand leenden.

Gesteldheid der Oost-Ind. Compagnie. Wanneer wy, in de laatste jaaren, van de groote Handeldryvende Maatschappy, de *Oostindische Compagnie* spraaken, was Geldbehoefte het heerschend gebrek, en de agteruitvaard door ons vermeld ontzettend. Men mogt zich met de hoope streelen, dat de Staatsomwenteling, aan die verouderde en steeds toeneemende kwaale, hulpe zou verschaffen, en moed raapen, uit de Voordragt, in Slachtmaand des Jaars MDCCLXXXVII., door den Prins gedaan; wy zullen zien dat deeze dezelfde bleef, en

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1795.

en vervolgens met ongelooflyken spoed verslimmerde. (*) LXIII. BOEK.

Gemelde Voordragt des *Opperbewindhebbers, Gouverneurs en Generaals van de geheele Oost-Indische Compagnie*, (†) was vervat in eenen Brieve gerigt aan Bewindhebberen der voorzittende Kamer *Amsterdam*. De Opperbewindhebber, schryft, dat hem van het oogenblik zyner wederkomste in *'sGravenhage*, niets meer ter harte hadt gegaan, dan de Naarstigheid en Koophandel deezer Republiek, de behulpzaame hand te bieden. Als een der voornaamste beweegredenen daar toe, was by hem terstond in aanmerking gekomen, de instandhouding van het Staatkundig en Mercantiel Lichaam der *Oost-Indische Compagnie*. Om deezen te stutten dagt hem best, in *'s Gravenhaage*, eene Vergadering van zeventienen te beschryven, die byzonder ten oogmerk zou hebben, een naauwkeurig onderzoek na den staat, waarin zich deeze uitgestrekte *Commercieele Mogenheid* bevondt.

1787. 1788. Voorslag van zyne Hoogheid ten opzigte van die Maatschappye.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX D. bl. 387 en den Generaalen Staat der Kameren in 1787 en 1788. by BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 490—492. Met den Jaare 1788. was de agter uitvaard tot 64 Millioenen geklommen, *Rapport van de Gecommitteerden tot de zaaken van de O. I. Compagnie, aan de Provisioneele Representanten van het Volk van Holland*, *ingeleverd* 15. Juny 1795.

(*) De opdragt deezer Waardigheden aan WILLEM DEN V. hebben wy beschreeven in onze *Vaderl. Hist. ten onmiddelyke vervolge op* WAGENAAR, XXIV. D. bl. 23.

LXIII. BOEK. — 1787. 1788. vondt. —— Om dien ſtaat inwendig en naa genoeg te leeren kennen, oordeelde hy het noodig, in de eerſte plaats, met alle naauwkeurigheid, na te gaan zo het Financieel, en Mercantiel, als het Zeeweezen en Militair beſtaan, van die Maatſchappy: ten einde door eene grondige kennis van dit alles, vergeleeken met de betrekkingen, waar in dezelve ſtaat tot de overige handeldryvende Maatſchappyen en Mogenheden in de *Oost Indien*, eindelyk te kunnen komen, tot eene oordeelkundige bepaaling van die grondbeginzelen, geſchikt naar de tegenwoordige omſtandigheden van *Europa*, waar van men, op goede gronden, zou kunnen hoopen en verwagten, dat haar aanweezen beſtendig, en voor de Republiek het voordeeligst zou zyn.

De Opperbewindhebber voegt 'er by, dat, gelyk het tydſtip van het verval, waar in deeze eertyds zo bloeiende Maatſchappy was geraakt, en van de ruine van deszelfs Financien, met de ontwyfelbaarſte zekerheid, kon bepaald worden, op het begin van den Oorlog, waar in de Republiek, met de Kroon van *Engeland*, jongst ingewikkeld was geweest, zo zou ook, in het onderzoek van de Lasten, welke de Maatſchappy jaarlyks droeg, en de hulpmiddelen, welke zy daar tegen hadt, volſtrekt noodig zyn, dat men een vergelykenden ſtaat opmaakte, van den ſtand der zaaken, zo als die met betrekking, tot die beide onderwerpen was, vóór den

Jaare

Jaare MDCCLXXXI., en zo als die zich thans bevondt. (*) LXIII. BOEK.

De voorgeſlaagene buitengewoone Vergadering van Zeventienen werd gehouden. Het gedaane onderzoek hadt de Leden, gelyk zy, in eenen Brieve aan Staaten van *Holland* te kennen gaven, op nieuw en ten ſterkſten overtuigd, dat het vermogen der Maatſchappye niet toereikte, tot het draagen der lasten en bezwaaren, van zodanig een aantal Manſchappen, als tot eene noodzaaklyke vermeerdering van het Krygsweezen der Compagnie vereischt werd; mitsgaders om de Vestingwerken op haare Vastigheden, in een genoegzaamen ſtaat van verdeediging te ſtellen.

1787. 1718. Zwaare Geldbehoefte en aandrang op Onderſtand.

In dien zelfden Brieve aan Staaten van *Holland*, terwyl zy zich op gelyke wyze, by die van *Zeeland* vervoegden, als die beiden een meer byzonder belang hadden, by de welvaard van de vereenigde Maatſchappy, dan de overige Leden des Bondgenootſchaps, herinneren zy hun Ed. Groot Mog. den te eenemaale uitgeputten ſtaat der Geldmiddelen; met aanduiding van de oorzaaken, waar door, huns oordeels, de Maatſchappy eens tot een hoogen ſtaat van voorſpoed geklommen, van die hoogte in de allerzwaarſte rampen was nedergeſtort.

Met eene dankbaare erkentenis herinnerden zy zich, de aanzienlyke Onderſtandgelden van hun Ed. Gr. Mogenden, in dat

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 307.

LXIII. BOEK. — 1787. 1788. dat Tydvak, genooten, en hoe die bystand den val der Maatschappye verhoed hadt; doch zy moesten, tot hun leedweezen, verklaaren, dat de Onderstanden wel voor een tyd, de Financieele Bezwaarenissen, eene merklyke verligting hadden toegebragt; doch geenzins toereikend geweest waren, om dezelve grondig te herstellen. —— De bekrompenheid der Kassen van de onderscheide Kameren, verhinderde niet alleen het opbeuren van het Crediet der Compagnie; maar was ook van een hoogst schadelyken invloed, op de voordeelen van den Handel, de eenige bronnen van haar bestaan.

Hooploos, egter, was de toestand der Maatschappye niet. Het was 'er, op dat wy hunne eigene woorden bezigen: „; verre van daan, dat zy zouden oordeelen, „ dat de Maatschappy tot die laagte gekomen was, dat zy niet, als voorheen, „ zou kunnen zyn een ryke bron van „ welvaard voor het Vaderland. —— *Zy* „ vermeenden, in tegendeel, dat, wanneer haar Mercantiel vermogen, door „ het grondig herstel van haare Financien „ en Crediet, de gelegenheid werd gegeeven, om zich in al die uitgestrektheid, waar voor hetzelve vatbaar is, „ te developpeeren, de Maatschappy niet „ alleen in staat zou kunnen zyn om het „ voorledene te herstellen; maar zelfs een „ veel ruimer veld zou kunnen openen, „ voor den aanwas van het vermogen als „ mede van het Vaderland, en den welvaard

„ van

„ van deszelfs Ingezetenen, dan tot nog toe hadt plaats gehad." LXIII. BOEK. 1787. 1788.

Doch daar het vervallen Crediet der Maatschappye, hun buiten staat stelde, om die redmiddelen, die zy tegenwoordig behoefden te verkrygen, vervoegden zy zich, op nieuw, by Staaten van *Holland* en *Zeeland*, om zodanig eene kragtdaadige ondersteuning, waar door het gestremd vermogen der Maatschappye, zou kunnen worden hersteld. Met aanbod, van het geeven van zodanige openingen, als zouden mogen gevorderd worden.

Voordragt aan hun Hoog Mogenden.

Met deezen Brieve ging gepaard het Afschrift van een Adres aan hun Hoog Mogenden, den uitslag vermeldende van die zelfde Vergadering. Door aan den eenen kant het vermogen, en aan den anderen kant, de zo noodzaaklyke veiligheid en bescherming, van den Handel en Vastigheden der Maatschappye te beschouwen, waren zy, op nieuw overtuigd en ten sterkte verzekerd van de waarheid, reeds in den Jaare MDCCLXXXV. hun Hoog Mogenden onder 't ooge gebragt, „ Dat de Maatschappy, als een Lichaam van Koophandel, uit de voordeelen van haaren Handel eeniglyk moet bestaan; en dat haare Bezittingen weerbaar behooren te zyn, tegen aanvallen van *Europeesche* en *Inlandsche* Vyanden, en dat het bezwaarlyk valt, die beide beginzelen zodanig te vereenigen, dat noch het een, noch het ander, van die beiden, te kort gedaan wordt."

In

LXIII. BOEK. 1787. 1788. In gemelden Jaare, hadden zy reeds te kennen gegeeven, dat de voorziening door hun, tot vermeerdering van de Krygsmagt te Lande gedaan, het uiterfte, of liever meer was dan zy doen konden. — Eene daadlyke ondervinding hadt hun, zints dien tyd, hoe langs hoe meer verfterkt in de begrippen, dat, gelyk alle Handeldryvende Maatfchappyen, in de *Indiën* gevestigd, hadden moeten verkrygen een zeker Militair beftaan; 't welk zy, hoe weinig zulks ook met derzelver aart, en de oogmerken der inrigtinge moge overeenkomen, zelfs genoodzaakt zyn, naar maate van de algemeene omftandigheden te vermeerderen, zo ook de *Nederlandfche* Maatfchappy, zal zy haar aanweezen op vaste gronden gevestigd houden, in de tegenwoordige omftandigheden van *Europa*, tot eene vermeerdering van haare Krygsmagt in de *Indiën*, onvermydelyk befluiten moest. Een Onderwerp, in het boven aangehaald Adres, breedfpraakiger uitgewerkt.

Het vermeerderen van het Krygsvolk, boven het gewoon getal, thans door haar onderhouden, bragt buitengewoone bezwaaren te wege, die het vermogen der Maatfchappye overtroffen; ook vondt dezelve zich buiten ftaat, tot het draagen der kosten, om de Vestingwerken, op haare Vastigheden, in een behoorlyken ftaat van verdeediging te ftellen.

Op deeze gronden lieten zy het verzoek rusten, dat hun Hoog Mogenden, de noodige en toereikende middelen wilden

be-

beraamen, waar door in de als nog ongenoegzaamen ſtaat van verdeediging der kostbaare Bezittingen van de Maatſchappy, tot zo verre, buiten haar bezwaar, werd voorzien, dat derzelver zekerheid, voor binnen- en buitenlandſche aanvallen, aan de Maatſchappy, de bronnen van haar beſtaan mogt verzekeren, en aan het Vaderland tot eene waarborge ſtrekken, van derzelver geduurige heilzaame werking, op deszelfs beſtaan en vermogen. LXIII. BOEK. 1787. 1788.

Zy namen deeze gelegenheid waar, om hunnen dank aan hun Hoog Mogenden te betuigen, wegens de gunſtige ſchikkingen, waar door zy, zedert eenigen tyd, hadden gelieven te voorzien, in de beſcherming van den Handel en Binnenlandſchen Vaart in *Indie*, door het aldaar doen verblyven, eeniger Oorlogſchepen van den Staat, 't welk hun onthief, om, op dit ſtuk eenigen naderen aandrang te doen. (*)

Het Voorſtel aan Staaten van *Holland* hadt die gunſtige uitwerking, dat zy, met overleg des Stadhouders, beſlooten de *Hollandſche* Kamer, op het kragtdaadigſte te onderſtutten, en van de noodige Penningen te voorzien, zo tot het ſtipt vervullen van deszelfs verbintenisſen, als tot het ſterker voortzetten des Handels. Hier toe ſtrekte een volmagt, aan Bewindhebberen dier Kamer, tot het vastſtellen eener Geldopneeming, groot vyf Millioenen Guldens, in

Eene Geldopneeming van vyf Millioenen in Wisſelbrieven.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 28 - 34.

LXIII. BOEK.

1787. 1788.

Aanmerkingen van *Amsterdam*. daar tegen.

in Kasſa of Bankgeld, ter keuze der Geldgeeveren, vry van Collateraal, in Wisſelbrieven, ten lasten der Staaten van *Holland*, tot vier ten honderd Rente 's jaars. (*)

Sterk hadden die van *Amſterdam* zich verzet, tegen deeze wyze van Geld opneemen en aangemerkt, dat zy dezelve niet alleen, als eene nieuwigheid, maar eene allerſchadelykſte nieuwigheid, aanzagen, en dat daarom dit Plan, wel verre van de voorkeus, boven alle andere te verdienen, behoorde ter zyde geſteld te worden. —— Wanneer 'er geen ander voor den dag kwam, dan dat der Wisſel-Negotiatie, gingen die van *Amſterdam* nog een ſtap verder, voor haare raadſlag uitbrengende, dat zy dit Plan aanzagen, als onbeſtaanbaar met de agtbaarheid van den Souverain, aller nadeeligst voor 's Lands Finantieweezen, van eene zeer onzekere, ja waarſchynlyk alleronkragtdaadigſte uitwerking; als een geheel vreemd Plan, waar van mogelyk te vergeefsch, naar een voorbeeld by eenig Souverain zou gezogt worden, vol van onoploslyke zwaarigheden.

Op het daar tegen in brengen, dat dit de éénige weg was, om Penningen te bekomen, hadden Afgevaardigden dier Stad, zich in deezer voege uitgelaaten, dat, hoe zeer zy overtuigd waren van de noodzaaklykheid, om de Compagnie te helpen, zy egter begreepen, dat niet alle Middelen, hoe

(*) *Verz. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 268—271.

hoe genaamd, ook zonder onderscheid, moesten beproefd worden, als dezelve maar eenigen schyn van redding vertoonden, zonder voor het overige in aanmerking te neemen, of het bestaanbaar ware met het belang van den Staat, dat eene zaak, waar by het Land zo veel belangs hadt, de grootste bedagtzaamheid vorderde. Dat zulks mitsdien niet moest geschieden op eene wyze, die aan de overige belangen des Lands nadeelig zou zyn; dat, eens gesteld zynde, dat dit middel geschikt was, om eene spoedige redding der Compagnie daar te stellen, het egter zou moeten verworpen worden, als strekkende tot bederf van het Land.

LXIII. BOEK. 1787. 1788.

Andermaal verwierp *Amsterdam* dit Plan; doch werden de Afgevaardigden ter Dagvaart gelast, het Besluit aan te zien, onder betuiging, dat de Vroedschap niet verantwoordlyk wilde zyn, voor alle de heillooze gevolgen, welke deeze Geldopneeming zou kunnen hebben; en dezelve mitsdien overlieten, aan en voor rekening van die Leden, die met dien voorslag instemden, dat men dit Plan bleef aanzien, als bezwaard met de voorheen opgehaalde onvoeglykheden, en zwanger van de gemelde heillooze gevolgen. —— Niet dan op herhaalden en den sterksten aandrang, by Afgevaardigden van *Amsterdam* gedaan, om tog zodanig eene Verklaaring, welke aan die Geldopneeming zeer nadeelig zou kunnen zyn, uit de Aantekeningen van Staat te laaten, hadt de Raad dier Stad daar in

LXIII. BOEK. — 1787. 1788.

bewilligd: dewyl zy zich meende verzekerd te mogen houden, dat het eene taal behelsde, kragtig genoeg, om niet spoedig uit het geheugen te geraaken. (*)

De

(*) *Secret. Resol. van Holland* 25 July 1788. Men vindt de hier aangestipte voorstellen, in eenen Brieve door Burgemeesteren van *Amsterdam*, aan Gecommitteerde Raaden van 't Zuider Kwartier, geschreeven in de Maand Maart 1794. te vinden in R. L. BOUWENS, *aan zyne Committenten.* bl. 407—408. die 'er deeze Aanmerking by voegt. „ Uit „ deezen Brieve, blykt ten duidelykften, met wel„ ke ronde taal Burgemeesteren openlyk de Ge„ committeerde Raaden beschouwen, als de eenige „ oorzaak van 't verval van 's Lands Crediet; door „ dien zy op zodanige willekeurige wyze, met „ 's Lands Finantien herom gesprongen hebben, en „ de goede oogmerken van *Amsterdam*, ter Staats„ vergaderinge, hebben weeten te verydelen. Ook „ kan men 'er uit opmaaken, dat Burgemeesteren „ van *Amsterdam*, liever dan eene behoorlyke „ Aantekening, daar toe betrekkelyk, en zo als „ betaamlyk was, in de Staats-registers te doen „ plaatsen, liever verkoozen het door zodanige en „ wederschryven aan hun Ed. Mog. te doen, om, „ zo als zy zeggen, de zo hoognoodige Harmo„ nie te bewaaren; doch zo als uit den Brieve zel„ ve blykt, zulks agter gelaaten hebben, op de „ gereitereerde instancien aan de van wegen *Am„ sterdam* Gedeputeerden gedaan, en dus dit als „ uit een Condecendance daar voor doen voorko„ men. Doch wy hebben rede om te denken, dat „ zy zulks niet hebben durven doen, uit laage on„ derdaanigheid voor de toenmaalige Regeerders, „ wier wil zy tog blindelings in alles moesten „ gehoorzaamen. Men sprak ten dien dage deeze „ taal; *Wie zou zich tegen zo iets openlyk durven „ verzetten, zonder zich verdagt te maaken!* Zie „ BOUWENS, als boven bl. 411. 412.

De benoodigdheden waren, in Lentemaand des Jaars MDCCLXXXVIII., door de Vergadering van Zeventienen bepaald op dertig Millioenen Guldens; welken moesten strekken tot aanvulling van het ontbreekende in de Kas hier te Lande, en van het ontbreekende aan Geld en Goederen in Indiën; om den Handel op den voorigen voet te herstellen, om dien uit te breiden; tot inwisseling van het Papieren Geld in 't Oosten; tot herstel der door den Oorlog geruïneerde Zeemagt van de Compagnie; tot voltallig making van de Zeevaarenden en dat der Krygslieden, tot het getal voorheen altyd noodig geoordeeld. Eene berekening daar op gebouwd, dat men deeze Geldsomme in één of anderhalf jaar na dat dezelve opgemaakt was, zou ontvangen, en dat derhalven, binnen dien tyd, door toereikende uitzendingen, in het Geldgebrek van Indiën zou worden voorzien. —— Hier om hadt men, in den aanvang der Onderhandelingen, ten gemelde Jaare, met eene Personeele Commissie, uit hun Ed. Gr. Mog. gehouden, op het nadruklykst aangedrongen, op eenen oogenblikkelyken onderstand, en niet verborgen, dat de Compagnie behoorde staat te kunnen maaken, op vaste Tydperken, waar op zy de benoodigde Penningen zou kunnen in handen krygen; met eene voorshandsche opgave van die Tydperken, welke tot den eersten van Wynmaand van dat jaar, zamen beliepen tien Millioenen Guldens. Het langzaam inkomen der

LXIII. BOEK. —— 1787. 1788. Voordragt der benoodigde Gelden.

LXIII. BOEK 1787. 1788. Gelden van de Negotiatie in Wisselbrieven; aftrek van eene som der ingekomen Gelden ten behoeve van *Holland*, en het nog langdraalender genot, 't geen de Kamer van *Zeeland* trok, maakte dit Redmiddel van weinig beduidenisse. „ Het „ was 'er ", gelyk Bewindhebbers spraaken, „ verre van af, dat men dit alles „ zou willen bybrengen, met een inzigt, „ om zich te beklaagen over het langzaam inkomen der Onderstand gelden; „ de uiterste poogingen door *Holland* en „ *Zeeland* aangewend, maakten alleen de „ wettigste aanspraak, op eene nederige „ erkentenis, van de zyde der Maatschappye; doch daar zy zich getrouw moest „ kwyten, van naar het beste inzigt van „ Bewindhebberen, haare benoodigdheid, „ niet alleen met betrekking tot de *Sommen*; „ maar ook tot den *Tyd*, onbewimpeld „ op te geeven, was het daar en tegen „ geheel buiten haar vermogen, om te „ doorzien, of daar aan al of niet kon „ worden voldaan, en, al waren zy van „ het tegendeel verzekerd geweest, kon „ zulks den aart der zaake niet veranderen, of maaken, dat die benoodigdheid minder wierd, of in de sommen, „ of omtrent den tyd. (*)"

Uitdeeling der Maatschappye. Wy zouden te veel vooruitloopen met in een breeder verslag te treeden, van die steeds aangroeiende Geldbe-

(*) *Zaaken van Staat en Oorlog*, by J. ALLART. XXIII. D. bl. 34.

behoefte der Maatschappye. Te midden deezer schaarsheid vonden Bewindhebbers goed, aan de Deelgenooten in de *Oost-Indische Maatschappy*, ten deezen Jaare, een Uitdeeling te doen, van twaalf- en een half ten honderd. (*)

LXIII. BOEK. 1787. 1788.

Menigvuldige klagten, over het te zoek geraaken van Brieven en Papieren, die uit *Indiën* en van de *Kaap de Goede Hoop*, na *Europa*, of van hier derwaards, onder bestelling van byzondere Persoonen, werden medegegeven, en die door verzuim, of overlyden van den Overvoerer, of wel anderzins, niet in de regte handen kwamen, deeden de Maatschappy besluiten, om viermaal in 't Jaar, in Maart, Juny, September, en December, uit *Texel* een Vaartuig of Paketboot te doen vertrekken, welke, zonder zich op te houden, de Reis derwaards, en te rug ten spoedigsten zoude doen; teffens aankondigende, waar ter plaatze by de onderscheide Kamers, de bestelling en afhaaling, tegen de betaaling van een maatig Brievengeld daar op bepaald, zou kunnen geschieden. (†)

Een Paketboot op de *Kaap de Goede Hoop* aangelegd.

De *West Indische Maatschappy* vondt zich, by aanhoudenheid, in de uiterste Geldbehoefte; wy verlieten dezelve, jongst des gewaagende, in eenen benarden toestand. (§) Deeze, wel verre van te verbe-

Ongelukkige staat van de *West-Indische* Maatschappye.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 835.
(†) *N. Nederl. Jaarb* 1788. bl. 1141—1257.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 407. &c.

LXIII. BOEK. —— 1787. 1788. beteren, was ongeholpen gebleeven, (*) verslimmerd, en, door bykomende toevallen, verzwaard. Immers, by eenen Brieve door Bewindhebberen den eersten van Grasmaand des Jaars MDCCLXXXVIII. gedagtekend, verzogten zy hun Hoog. Mog. om een besluit te neemen, op alle gedaane Adressen, Voordragten en Raadpleegingen, wegens de zaaken dier Compagnie. Tot aandrang van hun verzoek te kennen geevende, dat de bekomene tydingen uit *Curaçao* vermeldden, dat de Oneenigheden tusschen den Directeur, Raaden en eenige Ingezetenen dier Volkplantinge, meer en meer toegenomen zynde, in 't einde tot de hoogste ongeregeldheden aanleiding gegeeven hadden. Wel moesten zy erkennen, dat, voor zo verre zy uit bekomene berigten konden opmaaken, door de toegeevenheid van Directeur en Raaden, de kalmte eenigermaate was hersteld, en de rust bewaard geworden; doch dat het voorgevallene, zo op *Curacao*, als op *Essequebo* en *Demerary*, reeds duidelyke voorbodens waren, van de voor de Republiek zo noodlottige gebeurtenissen, welke zy reeds voor lang hadde gevreesd, en hun Hoog. Mog. in de Jaare MDCCLXXXVI. en MDCCLXXXVII. onder 't oog gebragt. Op beide welke oogenblikken, de Vergadering van Tienen, by ontstentenisse, van het hoogstnoodzaaklyk handhaaven van haar

(†) Zie aldaar bl. 410.

haar gezag, en bystand van den Lande, zich genoodzaakt hadt gevonden, tot op wederkomen, van elkander te scheiden. LXIII. BOEK. — 1787.

Bewindhebbers hielden zich verzekerd, dat hun Hoog Mogenden het niet ten kwaade zouden duiden, dat zy, de gesteltenis der zaaken in de Colonien overweegende, en in de Brieven van de Regeeringen moetende leezen, verklaarden buiten staat te weezen, Regt en Geregtigheid onbelemmerd te handhaaven, de goede orde te onderhouden, de ongeregeldheden te weeren; als mede dat zy, in deezen toedragt van zaaken, het tydstip, wanneer die Volkplantingen, en de Handel op en van dezelve, voor het Gemeenebest voor altoos zouden verlooren zyn, met rasse schreeden zagen naderen. Met byvoeging, dat zy, te hunner ontlasting, met allen ernst, aandrongen, op afdoening van zo veelvuldige zaaken, de *West-Indische Compagnie* betreffende: dewyl zy, dit zyn de eigene woorden: „ rondborstig „ moesten declareeren, volstrekt buiten „ staat te zyn, het gezag en de belangens „ van Republiek in de Colonien te maintineeren; dat zy, zelfs, op dit oogenblik, naauwlyks hunne dagelyksche Huishouding konden gaande houden, veel „ min de Maandgelden hunner Amptenaaren en Militie betaalen, of eenige Ververschingen, Vivres of Medicynen na „ de Colonien verzenden. —— Dat hun „ Hoog Mog. daar uit ligtlyk zouden be- 1788. Voordragt van dien hooploozen toestand.

LXIII. BOEK. — 1787. 1788.

„ vroeden, dat, byaldien die Deliberatien,
„ niet ras ten einde mogten kunnen ge-
„ bragt worden, hun Hoog Mog. zich
„ in de noodzaaklykheid zouden bevin-
„ den, zelf provifioneel, en hangende
„ de verdere Deliberatien, fchikkingen
„ werkftellig te maaken, waar door de
„ verdere Confufie geweerd wierd, en
„ voorgekomen, dat de Republiek haare
„ Colonien en de voordeelen, dewelke
„ dezelve aan den Lande behooren aan te
„ brengen, geheel en voor altoos ver-
„ looren. (*)"

Hollands oordeel over dien ftand der zaaken.

Hollands breede Raadflag en Befluit, ftrekte zeer om hulp en onderfteuning toe te brengen, aan de *West-Indifche Maatfchappy*, die noch Geld, noch Crediet hadt; terwyl de Regeering in de Volkplantingen omver geworpen was, en de Juftitie onwerkzaam; waar uit voortvloeide, een openlyk gedoogde Handel met Vreemdelingen, die de voordeelen genooten, welke voor de Ingezetenen alleen behoorden bewaard te worden. Eene gefteltenis, huns oordeels, zodanig, „ dat
„ het Moederland, indien de zaaken lan-
„ ger op dien voet voortgingen," gelyk
zy fpraaken, „ beter zou doen, de Co-
„ lonien geheel te laaten vaaren, en alle
„ de onafmeetbaare Voordeelen derzelven
„ te misfen, dan 'er langer kosten aan te
„ befteeden, waar van anderen de vrug-
„ ten plukten."

Geen

(*) *Refol. gen.* 29. Jan. en 1. April 1788.

Geen yvers of spoeds genoeg oordeelden die Staaten te kunnen betoonen, om den *West-Indischen* Handel voor te staan, en de noodige middelen daar toe by de hand te neemen. Wel hadt by hun ingang gevonden, de bedenking van Heeren Gedeputeerden uit hun Hoog Mogenden, dat het voor het algemeen belang voordeeliger zyn zou, byaldien alle de Colonien in de *West-Indiën*, onder één en het zelfde Bestuur konden gebragt worden; in het tegenwoordige waren gebreken ingesloopen, natuurlyke gevolgen uit de Zamenstelling in Vyf Kameren, „ tusschen welken," gelyk zy zich uitdrukten, „ geene genoegzaame gemeenschap was, „ uit hoofde van derzelver zeldzaame Byeenkomsten, en by zommige, van welke slegts een schaduw van Bestuur was „ overgebleeven." —— Op welke gronden die zelfde Heeren volmondig erkenden, „ dat het voor het algemeen belang „ voordeeliger zyn zou, byaldien alle de „ Colonien in de *West-Indiën*, onder één „ en dezelfde Directie konden gebragt „ worden."

Dan vonden Staaten van *Holland* het bedenkelyk, of het wel raadzaam zyn zou, zo kort vóór het ten einde loopen van het Octroi der Compagnie, voortduurende schikkingen te maaken; of het niet beter ware, slegts de zodanige, by voorraad, vast te stellen, die betrekking hadden tot het tegenwoordig Bestuur, op dat de Souverain de handen mogt vry houden, om

LXIII. BOEK. 1787. 1788. naderhand, de Regeering van de Colonien, en den Handel op dezelve, beter in te rigten; terwyl de tegenwoordige toestand dier Volkplantingen, hier boven vermeld, vorderden, dat die schikkingen met den meesten spoed, aandrang en kragt, wierden ingevoerd. Tot dit laatste bepaalden zy zich, in de voordragt hunner Bedenkingen, op de veelvuldige punten hun ter overweeging gegeeven: als ten aanziene van de schikking tusschen *Holland* en *Zeeland*, omtrent het oude Geschil, ten opzigte van de Fortificatien; het Plan eener Regeering voor *Demerary* en *Essequebo*, met voordragt, om zyne Hoogheid ter Regeeringsverandering te volmagtigen. In 't breede laaten zy zich uit, over den Negerhandel, en de schikkingen daar op te maaken.

Yvert voor de te gemoetkoming met gereede Penningen. Ten slot komen gemelde Staaten tot het groote stuk, zo sterk door de *West-Indische Maatschappye*, by onderscheide gelegenheden, aangedrongen, het geeven van Onderstandgelden. Zy stemden in, met de noodzaaklykheid, en moesten ten allersterksten aandringen, „ dat," om hier hunne eigene woorden te bezigen, „ zo „ lang als de Compagnie bestondt, en de „ importante Colonien van den Staat, van „ dezelve afhingen, dezelve ook moest „ ondersteund worden, in de Administratie „ van zaaken, en bygesprongen met „ gereede penningen, wanneer haare Kas „ niet toereikte, tot het onderhoud der „ Overzeesche Bezittingen; dat de Com-

„ pag-

„ pagnie, vooral schadeloos moest gesteld
„ worden, voor het gemis van de belas-
„ tingen, door dezelve tot goedmaaking
„ van haare onvermydelyke uitgaven op
„ de Commercie gelegd, en naderhand
„ door den Souverain verminderd, of zelfs
„ provisioneel vernietigd. — Dat, mits-
„ dien hun Ed. Gr. Mog. zich confor-
„ meerden, met het Rapport der Hee-
„ ren Gecommitteerden, van hun Hoog
„ Mogenden: ten dien effecte, dat, in-
„ geval by hun Hoog Mog. wierd gere-
„ solveerd, om, voor Rekening van den
„ Lande, te doen maaken, zodanige For-
„ tificatien op de Kusten van *Guinea* en
„ *Curacao*, *St. Eustatius*, *St. Martin*,
„ *Essequebo* en *Demerary*, als men ten
„ meesten nutte der Colonien zal vinden
„ te behooren, als dan verder aan de
„ *West-Indische Compagnie*, en wel ten
„ spoedigsten, behoorde te worden geac-
„ cordeerd, eene Subsidie van *Vyf Tonnen*
„ *Gouds*, onder Guarantie van hun Hoog
„ Mog. te negotieeren; ten einde de Com-
„ pagnie daar door in staat te stellen, tot
„ gaandehouding van haar Bestuur, ter
„ verzorging van de Kust van *Guinea*, en het
„ noodzaaklyk onderhoud der andere Co-
„ lonien onder haar Octroy. Dat tot be-
„ taaling der Intressen, mitsgaders tot sup-
„ pletie van het jaarlyks te kort, ten be-
„ hoeve van dezelfde Compagnie, op den
„ Staat van Oorlog worde gerepartitieerd,
„ eene jaarlyksche Subsidie van 250000
„ Gul-

LXIII. BOEK. — 1787. 1788.

„ Guldens, voor de Jaaren MDCCLXXXVIII, „ MDCCLXXXIX, MDCCXC en MDCCXCI."

Sterke taal van *Holland* deswegen gevoerd.

Op dit Voorstel, voorzagen hun Ed. Gr. Mogenden zeer wel, dat die Posten aan de Bondgenooten, aan den eenen kant, zeer bezwaarende zouden voorkomen; doch gaven zy hier op te kennen, „ nogthans „ te verwagten, dat, aan den anderen „ kant, zouden worden in aanmerking ge„ nomen, de groote voordeelen, welke de „ *West-Indische* Colonien, aan alle de Pro„ vincien verschaften, en het niet langer „ kon gevergd worden, dat de last van „ de Overzeesche Bezittingen van den „ Staat, genoegzaam alleen op *Holland* „ nederkwam. Dat mitsdien, zo de Bond„ genooten zich, tegen vermoeden, zou„ den willen onttrekken van het helpen „ draagen der Lasten, van deeze Etablis„ sementen, waar aan *Holland* reeds zo „ veele Millioenen hadt te koste gelegd, „ het dan ook niet vreemd zou kunnen „ gevonden worden, dat hun Ed. Gr. „ Mog. door eene betere verzekering der „ Vrugten van de Colonien, zich scha„ deloos stelden, voor deeze importante „ uitgaven. (*)

Welk een ingang dit by hun Hoog Mogenden vondt.

By hun Hoog Mogenden vondt deeze voordragt vry algemeenen ingang, inzonderheid de groote zaak, de verzogte Onderstand, als mede eenige andere punten De verschillende begrippen der Staaten

(*) *Resol. van Holland* 16. Mey 1788.

ten van *Holland* en *Zeeland*, over de wyze, om den Slaaven Handel aan te moedigen, deedt een volstrekt besluit op dit stuk uitstellen, schoon hun Hoog Mogenden, zo wel als de Staaten dier beide Gewesten, „overtuigd waren," gelyk zy spraaken: „dat die Handel, op eene uitsteekende wyze, behoorde aangemoedigd te worden, als de grond van allen voorspoed der Colonien." (*)

LXIII. BOEK. 1787. 1788.

Staat des Slaavenhandels op *Essequebo* en *Demerary*.

Inmiddels hadden de Planters en Ingezetenen der Volkplantingen *Berbice*, *Essequebo* en *Demerary*, zich by hun Hoog Mog. vervoegd, met een Verzoekschrift tot het verkrygen eener volkomene vryheid, om, door Schepen van allerlei Natien, van Slaaven voorzien te worden, en wel zo lange, als de *West-Indische Compagnie*, of andere *Nederlandsche* Slaavenhaalers, in gebreke zouden blyven, om aan hunne behoefte, en den inhoud te voldoen van het Octroy, door hun Hoog Mog. aan die Volkplantingen verleend. Uit het zelve bleek, dat een werkbaare Veldneger, waar voor men eertyds, vyf of zeshonderd Guldens betaalde, nu niet onder de achthonderd, en zelfs boven de elfhonderd Guldens beliep. (†) ——

Bestel op de Regeringen in die

Gereed betoonden zich hun Hoog Mogenden, by andere schikkingen op het beheer van *Essequebo* en *Demerary*, „om, „uit aanmerking van de verregaande on-

„ ge-

(*) *Resol. Gen.* 27. Aug. 1788.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 499—504.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788. Volkplantingen aan den Prins opgedragen. „ geregeldheden, op het voetspoor van „ het gebeurde hier te Lande, ook in de „ Colonien verwacht, zyne Hoogheid, als „ Gouverneur Generaal en Opperbewindhebber, te verzoeken en te volmagtigen, om voor dit maal, en zonder gevolg, de Regeering in de Volkplantingen van *Essequebo* en *Demerary*, en van „ de Eilanden direct aan te stellen, en „ des noods, met de sterke hand te maintineeren en te doen respecteeren." —— Alsmede dat de Eed, by een Verslag voorgedraagen, verbreed zou worden met dien „ van Getrouwheid, aan zyne Hoogheid, als Gouverneur Generaal en Opperbewindhebber." — De Regeeringen op de Eilanden zouden, by voorraad, blyven op den ouden voet; doch zou zyne Hoogheid, in meergemelde hoedanigheden, verzogt worden, eenige aangestipte misbruiken, zo het noodig ware, by gelegenheid van de rechtstreeksche aanstelling, der Regeeringe te verhelpen: dat men intusschen de Instructien der Fiscaals van *Curaçao* en *St. Eustatius* zou nazien. —— Het liep tot Wintermaand des Jaars MDCCLXXXVIII, aan, eer het besluit van den meergemelden Onderstand in Geld, met vyf Gewesten doorging, *Utrecht* en *Friesland*, waren nog ongelast. (*)

Hollands begrip over den Slaven- Staaten van *Holland*, drongen nogmaals hun voorgestelde begrippen, wegens den Negerhandel aan, in hoope, om die van *Zee-*

(*) *Resol. Gen.* 5. Dec. 1788.

Zeeland tot hun gevoelen over te haalen: en gaven in een breede voordragt hun denkbeeld, den Handel der Eilanden betreffende, op. (*) — Tot een algemeenen grondslag lagen zy, het onderscheid tusschen de Landbouwende en Handeldryvende Volkplantingen: byzonder aanmerkende, dat de laatstgemelden, geene Producten van eenig aanbelang voortbrengende, noch het Moederland daar mede kunnende verryken, of benoodigdheden, uit het zelve, daar tegen inruilen, de Producten der Landbouwende Collonien van andere Volken behoorden aan te trekken; ten einde dezelve tot een grond van Handel, met het Moederland te leggen; dat zy, op dezelfde wyze, de Goederen van het Moederland moesten bezorgen, aan zodanige Colonien ter betaaling der geleeverde Producten: dat op die wyze de Handel van de *West-Indiën*, verder buiten de paalen van de Bezittingen der Republiek kon uitgestrekt, en de vlyt en de rykdommen der Buitenlanderen, aan de wyze instellingen van deezen Staat, dienstbaar gemaakt worden. Dit werkten zy in verscheide byzonderheden uit, ten aanziene van den *Nederlandschen* Handel op *St. Eustatius* en *St. Martin*, als enkel handeldryvende Eilanden aangemerkt. Ten aanziene van *Curaa-*

LXIII. BOEK.

1787.
1788.

handel en de Koopvaart.

(*) Slaa, ten opzigte van dien Handel, en dit verschil onze *Vaderl. Hist.* naa XIX. D. bl. 138. enz. *Zeelands* gevoelen deswegen, is te vinden in de *N. Nederl. Jaarb.* van 1789. bl. 129.

LXIII. BOEK. —— 1787. 1788. *racao*, gedeeltlyk door Landbouw, gedeeltlyk door Handel bloeijende, merkten zy op, dat het niet vatbaar was, voor eene meer uitgeftrekte vryheid; dat de Handel deezes Eilands, zich ook meestal tot de vaste Kust daar omftreeks bepaalde; en door geene nieuwe inftellingen, verder behoorde uitgebreid te worden, weshalven, zo om die, als om andere goede redenen, huns oordeels, de Handel van dit Eiland op den ouden voet zou kunnen blyven. (*) —— Wat des verder voorviel, loopt buiten ons tegenwoordig beftek.

De Fiscaal VAN TEYLINGEN op *Curacao* herfteld. Op *Curacao*, waar, blykens de bygebragte Staatshandelingen, de onlusten 't hoogst gereezen waren, was de Fiscaal VAN TEYLINGEN, uit zyn Post gezet; doch werd in dezelve, op last der Bewindhebberen, in Hooimaand des Jaars MDCCLXXXVIII., onder veel vreugdebetoons, weder herfteld. (†)

Slegte gefteldheid des Handels op *Noord-America*. Meermaalen hebben wy gewaagd, van de geringe beantwoording der opgevatte en hoogvliegende hoope, op eene uitbreiding des Vaderlandfchen Koophandels, als een gevolg van de Vryverklaaring der *Americaanfche Staaten*. (§) Die te leurftelling bleef ftand houden, of liever nam toe. Een Brief uit *Nieuw-York*, te midden des Jaars MDCCLXXXVIII. gefchreeven, vermeldt,

(*) *Refol. van Holl.* 12. Dec. 1787.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1456.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 167. en XIV. D. bl. 28.

meldt, dat 'er naauwlyks meer één *Hollandsch* of *Fransch* Schip, met Goederen uit *Europa* daar aankwam; maar alleen *Engelschen*, die gezegd mogten worden, den geheelen Handel op de *Vereenigde Staaten* in te hebben. Zo sterk was derzelver invoer, dat meest alle *Americaansche* Staaten overvoerd, en de *Engelsche* Goederen, aanmerkelyk laager, daar dan in *Engeland* te koop waren. Schoon dit de *Engelsche* Manufacturiers, in 't einde, gevoelig zou treffen, klaagde men in *America*, openlyk over den uitvoer van het gereede Geld na *Engeland*. Een toedragt van zaaken, welke vooral de Noordlyke Staaten bewoog, om het binnenlandsch vervaardigen dier stoffen aan te moedigen, door eene belasting op de *Engelsche* te leggen, en beloonigen uit te looven, aan de Maakers van binnenlandsche. (*)

LXIII. BOEK.

1787.
1788.

Bezwaar wegens de vaart op *Spanje* opgeklaard.

Een Koninglyk bevel, in Sprokkelmaand des Jaars MDCCLXXXVIII. te *Madrid* gegeeven, omtrent de Scheepvaard der vreemde Volken, hieldt in, dat de Koning van *Spanje*, zonder eenige nieuwigheid in te voeren, in de Havens bevoorregt met den vryen *West-Indischen* Handel, besllooten hadt, in alle overige onbevoorregte Havens, niet toe te staan, den invoer van vreemde Koopmanschappen, dan alleen in *Spaansche* Schepen, welke Nationaale Vragten en Goederen hebbende uitgevoerd, dezel-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1517.

LXIII. BOEK. — 1787. 1788. zelve als t'huisvragten invoerden. Dit bevel in die Havens aangekondigd, zou, na verloop van zes maanden, in werking komen. —— Om de onrust hier uit, by de Handelaars deezer Gewesten gebooren, weg te neemen, maakten Directeuren van den *Levantschen* Handel, en Navigatie in de *Middellandsche Zee*, den daar by belang hebbenden bekend, dat, naar het schryven van den Heer J. AUBERT, Chargé des Affaires, wegens de Commercie van hun Hoog Mogenden te *Madrid*, „ de „ Havens van *St. Sebastiaan* en *Bilbao*, „ niet behoorden onder de onbevoorregte „ Havens, in welke, volgens de jongste „ Ordonnantien, van zyne Catholyke Ma„ jesteit, de vreemde Koopvaardyschepen, „ in 't vervolg niet zouden worden toege„ laaten: alzo de Provincie van *Biscayen*, „ wegens haare Previlegien en oorsprong„ lyke Voorregten, aan die nieuwe Ko„ ninglyke Bevelen, niet onderworpen „ kon worden. (*)

Geschil met *Spanje* over het Salut op zee weg geruimd. Verscheen de Ridder DE LIANO, Gezant des Konings van *Spanje*, in Grasmaand des Jaars MDCCLXXXVIII. by hun Hoog Mogenden met klagte, dat, in den voorleden Jaare, 's Lands Zeecapitein VAN WOENZEL, bevel voerende over drie Oorlogschepen van den Staat, de Eeregroet niet gegeeven hadt, aan de Heere LANGARA, Luitenant Generaal der *Spaansche* Zee-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 633—635.

Zeemagt; daar de Kroon van *Spanje* oordeelde, een gelyk regt te hebben, om als de Kroonen van *Frankryk* en *Groot Brittanje*, behandeld te worden: de Algemeene Staaten, op dit Stuk geraadpleegd hebbende, met de Afgevaardigden uit de Collegien ter Admiraliteit, besllooten dien Ridder, ten antwoord toe te voegen, „ dat „ door hun Hoog Mogenden, aan de Commandanten van 's Lands Oorlogschepen, „ geene Bevelen waren gegeeven, om, „ by het ontmoeten van *Spaansche* Oorlogschepen, dezelve, omtrent de wyze van „ Begroeting, 't welk niets anders was, „ dan eene daad van Beleefdheid, anders „ te handelen, dan die van andere Gekroonde Hoofden. Het was merkten zy „ op, niet vreemd, dat Esquaders en enkele Oorlogschepen, elkander in Zee „ ontmoetende, het Salut niet wierd gedaan, als mede, dat het door die verlangde begroet te worden, uitdruklyk „ werd gevraagd; waar na men wel eens „ wagtte; ten einde gelegenheid te hebben, om zich te verzekeren, dat het „ Salut opgenomen, en met gelyke schooten zou beantwoord worden, gelyk het „ ook, in gevalle het van den Capitein „ VAN WOENZEL, door den *Spaanschen* „ Vlootvoogd was gevraagd, niet zou „ zyn geweigerd; en ook in 't vervolg, „ niet zou geweigerd worden; mits 's Lands „ Officieren zich verzekerd konden houden, dat men het zou opneemen, als „ eene Beleefdheid, en op eenen gelyken

 „ voet,

LXIII. BOEK. —— 1787. 1788. De terugroeping des Afgezants VAN DEDEM gevreesd.

„ voet, dat is met even veel schooten, „ wanneer de Graaden der Officieren gelyk waren, of althans op eene voeglyke wyze, zou worden beantwoord. (*) Eene openlyke aankondiging van een aanstaand Opontbod des Heeren VAN DEDEM VAN DE GELDER, der Staaten Afgezant, by de verheeven *Porte* te *Constantinopolen*, in een Dagpapier, onder 't oog van hun Hoog Mog. gedrukt, en in andere Nieuwspapieren herhaald, hoewel op zich zelve met geen gezag bekleed, kreeg, door deeze ongestoorde verspreiding, nogthans zodanig een aanzien, dat die Afgezant, ligtlyk tot het denkbeeld zou kunnen geleid worden, „ om het als „ een Nationaale wenk te moeten be„ schouwen, en diensvolgens gebragt wor„ den, tot het Besluit, om zyn Opont„ bod by hun Hoog Mog. te verzoe„ ken." (†) Dit bewoog de Bestuurders van

(*) *Resol. Gen.* 28. July 1788.

(†) Dit zyn de eigen woorden, door Directeuren van den *Levantschen Handel* gebezigd. In Stukken van Staat, drukt men niet alles met de eigene woorden uit. Wanneer wy in overweeging neemen, hoe men met Patriottisch denkende Afgezanten handelde, wat 'er plaats hadt, omtrent VAN LYNDEN, in *Londen*; eenen VAN BERCKEL, in *America*; en meer anderen in onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 62-76. vermeld was 'er alle vrees om terugroeping te wagten van den Heere VAN DEDEM, die, in den Jaare 1785, het Jaar, wanneer hy tot Afgezant by de *Ottomannische Porte* bestemd was, den Vry Burgeren van *Deventer*, de twee Metaalen Veldstukjes, Gedenktekens van Grootvaderlyke dap-

van den *Levantschen Handel* te *Amsterdam*, om des eenen Brieve aan de Algemeene Staaten te schryven. In denzelven geeven zy verder hunne bekommering voor zodanigen stap te kennen, uit aanmerking van de Persooneele gevaaren, aan welken zich die Afgezant, met de zynen, vondt blootgesteld, uit hoofde van de Pest, die zich onlangs tot het Huisgezin van dien Gezant verspreidde; en andere gevaaren in de Hoofdstad van dat Ryk te duchten. Hier by kwam, dat zy niet konden ontveinzen, spooren van een voorneemen, om voor die Post te bedanken, in de Briefwisseling van dien Heer aan te treffen.

LXIII. BOEK. 1787. 1788.

Het gaan of blyven van gemelden Afgezant, ten dien Hove, „ aan het lot der „ Gebeurtenissen over te laaten," zou hun, zo zy oordeelden, aan de beschuldiging van agtloosheid blootstellen. Uit deezen hoofde, oordeelden zy het een blyk van hunne waakzaamheid, en eene voldoening van pligt, hun Hoog Mogenden voor te houden, dit zyn hunne eigene woorden, „ dat de uitsteekende Eerbewyzingen, „ welke het eerste Gehoor van deezen „ Ambassadeur hadden vergezeld, (over„ treffende al het geen, immer te vooren „ by eenig Minister hadt plaats gehad,) „ reeds toen ten tyde, door hun waren „ aangezien geworden, als gunstige voor„ tekens dier byzondere agting, en uit„ ge-

Hoe Directeurs van den *Levantsche Handel* voor hem opkomen.

perheid vereerde. Zie onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 309.

LXIII. BOEK. 1787. 1788.

„ gebreiden invloed, waar door thans, „ op deszelfs eerste representatien, de lydende voorwerpen terstond, en met „ eenen aldaar ongewoonen spoed, werden gebeterd. Gelyk nu laatstlyk nog „ was gebleeken, omtrent de knevelaaryen, waar aan onze Nationaalen, tegen „ den inhoud der Capitulatie, in de schaale van *Alexandrien*, waren onderworpen. En dat dus, met zodanig eene „ onverhoopte Retraite, niet alleen de „ voordeelen van deezen zo heilzaamen „ invloed, benevens de vrugten zyner „ verworve kunde, aan een Hof, zo onderscheiden in Zeden, Gewoonten en Bestuuring van zaaken, in alle andere Hoven „ van *Europa*, voor den Lande zouden „ verlooren gaan; maar dat ook byzonderlyk de welvaard, eens zo aanzienlyken taks van Handel en Scheepvaart, „ als met de uitgestrekte *Turksche* Bezittingen, in de *Levant* wordt gedreeven, „ en die, ten allen tyde, met regt, als „ een Hoofdader des voorspoeds, van dit „ Gemeenebest was aangemerkt geworden, zich daar door te gelyk en van „ dien invloed, en van de bekende oplettende toezigt, en ondersteuning van „ dien Minister ontbloot vindende, juist „ in een tydstip, wanneer de omstandigheden dezelve allernoodzaaklykst maaken, grootlyks gekrenkt, en wel ras „ met eene aaneenschakeling van tegenspoeden zou te worstelen hebben. —— „ Eén gevolg, dat het verreziende oog

„ des

„ des Koopmans niet ontſlipte, en reeds LXIII.
„ ontrustende aandoeningen by de Com- BOEK.
„ mercie verwekte.
By deeze redenen van het belang in 1787.
den Perſoon, des Heeren VAN DEDEM, 1788.
met zo veel gronds geſteld, voegden die zelfde Beſtuurders, of dezelve niet genoeg mogten klemmen, en het overwigt behaalen, op de ſchaale der Partyſchappen, tegen deezen Afgezant ongetwyfeld werkzaam, het bezwaar voor de Geldmiddelen der Directie van den *Levantſchen* Handel; daar het aandeel, 't welk dezelve droeg, in de uitrusting en bekostiging der Preſenten, waar mede ieder nieuwe Ambasſade vergezeld ging, meer dan veertig duizend Guldens beliep: terwyl die Kas, door twee laatſte, zo kortlings op elkander gevolgde verwisſelingen der Ambasſade, gepaard met eenen ſtilſtand des Handels in den jongſten Oorlog, zodanig was verminderd, dat zy zich tot nog toe, onaangezien de mogelykſte ſpaarzaamheid, en den merkelyken aanwas, ja zelfs wederom bloeienden ſtand van denzelven, geheel buiten ſtaat bevonden, om de Uitgaven met de Inkomſten te beſtryden. Het opontbod des Heeren VAN DEDEM, dreigde dus den ſtaat hunner Geldmiddelen met eene onheelbaare wonde.

Het Vertoog ter behoudenisſe van dien Afgezant, wiens lot, om opgemelde, en in dit ſtuk omſchaduwde reden, zeer veeg ſtondt, eindigden zy met deeze nadruklyke taal; „ Een enkele blyk van goed-

LXIII. BOEK. — 1787. 1788. „ keuring, omtrent de Bestuuring der „ zwaarwigtige Post, waar in zyn Hoog „ Ed. Geboren door U Hoog Mogenden „ is gesteld, zal genoegzaam weezen, om „ zyn Excellentie alle gevaaren, welke „ hem mogten bedreigen, te doen veragten, „ en tot eene ondersteuning en voortduurende aanmoediging verstrekken, om, „ ten dienste van zyn Vaderland, in dien „ waakzaamen en oordeelkundigen yver, „ waar van de Handel reeds zo heilzaame „ vrugten geniet, te blyven volharden. (*)"

Hy blyft die Post bekleeden. De gewigtige drangredenen aangevoerd, om VAN DEDEM, tegen eene gedreigde t'huisroeping te beschutten, vonden zo veel ingangs dat hy, ondanks zyne Patriottische denkwyze, der Staaten Gezant te *Constantinopolen* bleef; en voortvoer met 's Lands belangen, als voorheen, met allen yver en getrouwheid te behartigen.

Van hoe veel invloeds by *de Porte*. Een nieuw blyk hier van, leeverde de volgende gebeurtenis ten deezen Jaare MDCCLXXXVIII. op. De Consul van den Staat te *Morea*, GEORGE PAUL, hadt aan *de Porte* eenige ongerustheid doen blyken, zo omtrent de veiligheid van den *Nederlandschen* Koophandel en Zeevaart, als ten opzigte van zyn eigen Persoon. Hy vervoegde zich, om ondersteuning, by den Heer VAN DEDEM, die onverwyld deeze zaak

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT. V. D. bl. 309—313. Deeze Verzoekbrief was den 12. Maart 1788 gedagtekend.

zaak ter harte nam, en terstond van den *Turkschen* Keizer, een Bevelschrift van deezen inhoud ontving. „ De Ambassadeur der Staaten Generaal, de Doorlugtige onder de groote Heeren, die Professie doen, van de Religie van den *Messias*, de Baron VAN DEDEM VAN DE GELDER, (wiens einde zalig zy!) hebbende verzogt, by eene Memorie, met het Zegel zyner Wapenen voorzien, dat wy hem zouden verleenen een Keizerlyk Bevelschrift, geaddresseerd aan U, in het hoofd deezes genoemd, *Bacha* van *Morea* en *Regter* van *Patras*; ten einde, wegens de Vriendschap en goede verstandhouding, welke tusschen de *Verheevene Porte*, en de *Staaten Generaal van Nederland*, door het by Keizerlyke Capitulatien, geformeerde Tractaat, plaats heeft, de Kooplieden en andere hunner Onderdaanen, als mede derzelver Schepen, de veiligheid en bescherming mogen genieten, die hun van regtswege toekomt; en de Consul der *Nederlanden* GEORGE PAUL, wien het opzigt over de zaake, der Kooplieden en der Schepen, binnen de Plaatzen uwer Jurisdictie vaarende, is toevertrouwd, zedert het Jaar der Heghiva 1094., den 24. der Maand *Maharrem*, zo voor zich zelven, als voor zyne Lieden en Landslieden, beveiligd worde tegen alle Knevelary en onregt; zo hebben wy de Artykelen der Keizerlyke Capitula-

LXIII. BOEK.

1787.
1788.

LXIII. BOEK. — 1787. 1788.

„ tien, in onze edelen *Divan* bewaard „ wordende, naagezien, en bevonden, „ dat de Inſtantie van bovengemelden Ge„ zant overeenkomt, met den Inhoud „ der gezegde Capitulatien. —— Wy „ hebben de uitvaardiging van het tegen„ woordig Bevelſchrift geordonneerd, op „ dat men zich daar volgens richtte; ge„ lastende daar by, dat Gy, myn boven„ genoemde Gouverneur en Regter, zorg „ zult draagen, dat zo wel de Conſul, „ als zyne Lieden, Landslieden, en Vry„ en, mitsgaders de *Nederlandſche* Koop„ lieden en Schepen, die van dat Depar„ tement mogten pasſeeren, volkomen „ bevryd blyven, van eenigen overlast „ hoegenaamd; dat zy alle begeerde ze„ kerheid, en de volkomene beſcherming, „ die hun, van uwen wege, toekomt, mo„ gen genieten."

Niet alleen bezorgde de Gezant VAN DEDEM, aan den Conſul te *Morea*, een zo geruststellend en veelzins beveiligend Bevelſchrift; maar verkreeg ook dergelyke Bevelſchriften, voor den Conſul van *Aleppo*, en meer andere Plaatzen, waar men ontrustende tydingen verſpreid, en de vrees, in die oorden zo ligt te verwekken, gaande gemaakt hadt. (*)

Vreemd voorſtel des Keizers van *Marocco*.

Meermaalen, vermeldde ons Geſchiedblad vreemde eiſchen des Keizers van *Marocco*. (†) Met den aanvange des jaars MDCCLXXXVIII.,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1127.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 60.

MDCCLXXXVIII., hadt hy, op nieuw, een zodanige gril. Brieven uit *Tanger*, van dien tyd, hielden in, dat de *Nederlandsche* Vice-consul VAN NIEUWERKERKE, door den Bacha van *Tanger*, op het Kasteel van die Stad genoodigd, aldaar eenen Brief hadt hooren voorleezen, van den zonderlingen inhoud, dat de Bacha dien Heer moest gelasten, aan hun Hoog Mogenden te schryven: „ dat zy vóór de aanstaande Maand Mey, aan zyne Keizerlyke Majesteit, eenen Ambassadeur „ moesten zenden, zonder Geschenken; „ maar met eenen enkelen Brieve van hun „ Hoog Mogenden, om te weeten, of „ zy in Vrede of in Oorlog met zyne „ Majesteit waren; en dat, indien deeze niet tegen den bepaalden tyd mogt „ komen, zyne Majesteit dan zelve eenen „ Ambassadeur, met vyf kleine Fregatten na *Amsterdam* zou zenden, met bevel om aldaar twintig dagen te vertoeven, en daar naa met tyding van Vrede of Oorlog te rug te keeren.

Hoe door onzen Vice Consul beantwoord.

Op het hooren van deezen zeldzaamen voorslag, verklaarde de Vice-consul, en verzogt alle de andere Consuls daar by tegenwoordig, dat zy 'er kennis van zouden draagen, „ dat de volmaakste Vrede „ en Harmonie, niet alleen gelukkig bestondt, tusschen hun Hoog Mogenden, en zyne Majesteit, zedert de afgedaane zaak, tusschen den Schipper „ TEUNISSEN (*); maar dat ook de Be- „ vel-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 418. enz.

LXIII. BOEK. 1787. 1788.

„ velhebber van hunner Hoog Mogenden „ Esquader, Capitein VAN WOENZEL, „ daar van, in naam van hun Hoog Mo„ genden, de sterkste verzekering aan „ zyne Keizerlyke Majesteit hadt doen „ toekomen; en dat deeze, vóór zyn „ vertrek, die verzekering bevestigd hadt, „ door de eenigste publieke tekenen van „ eerbied en oplettenheid, voor zyne Kei„ zerlyke Majesteit, die in zyn vermo„ gen waren: naamlyk de Koninglyke „ Saluten."

De uitkomst van al deezen ophef was geen ander, dan dat de Bacha, op dit voorstel des *Nederlandschen* Vice Consuls, in tegenwoordigheid der overige Consuls, verklaarde: „ dat hy zeer wel wist, dat het „ geen VAN NIEUWERKERKE gezegd hadt, „ de waarheid was; doch dat men uit „ *Magador*, aan zynen Meester het te„ gendeel geschreeven hadt; en dat zyn „ Meester, om in ééns het waare te wee„ ten, het voorgemelde Besluit genomen „ hadt. (*)"

De Keizer van *Marocco* betuigt in vrede te zyn met alle Christen Mogenheden.

Welhaast volgde een Brief diens Keizers, den zevenden van Bloeimaand, gedagtekend aan alle Consuls te *Tanger*, zich onthoudende, die hy, met de geenen, welke den rechten weg volgen, Vrede gewenscht hebbende, deedt weeten, gelyk de Overzetting uit het *Arabiesch* volgt: „ dat wy in Vrede en Vriendschap „ zyn, met alle Christen Mogenheden, „ tot de Maand Mey, van het aanstaan„ de

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 488. enz.

„ de Jaar MCCIII. (MDCCLXXXIX) en de „ Natien, die als dan in Vrede en Vriendschap met ons blyven willen, zullen, „ zo dra de Maand Mey daar zal zyn, „ ons een Brief moeten schryven, om „ ons te doen weeten, dat zy in Vrede „ en Vriendschap met ons zyn; en dan „ zullen wy 't zelfde met haarlieden „ doen. — Insgelyks, indien de een of „ andere Christen Natie, Oorlog met ons „ hebben wil, zal dezelve ons zulks laaten weeten, tegen de bovengemelde „ Maand Mey, hoopende dat GOD ons „ tegen dezelven zal willen beschermen. — „ Ik heb alles gezegd."

Zonderlinge Verklaaring diens Keizers.

Een Brief, twee dagen laater gedagtekend, door den Heere FRANCISCO CHIAPPE, Secretaris van buitenlandsche zaaken des Keizers van *Marocco*, mede aan alle de Consuls te *Tanger* gerigt, was van denzelfden vreedzaamen, doch zonderlingen inhoud; „ *Zyne Keizerlyke Majesteit*, dien „ GOD bewaare! gebiedt my U Wel Ed. „ bekend te maaken, op dat overal rugtbaar worde, dat hy met geen Natie, „ hoe genaamd, in Oorlog is; en dat, „ in geval de een of andere Natie hem „ den Oorlog verklaart, hy tien Galjooten en acht Galeijen zal zenden in de „ *Straat*; een gedeelte van dezelve stationeerende te *Algeziras*, en het ander „ gedeelte te *Tanger* en *Tetuan*, om dus „ de *Straat* bezet te houden; en de Pryzen, die zy zullen maaken, zullen geheel en met haar gansche Laadingen

„ ver-

LXIII. BOEK. 1787. 1788.

„ verbrand worden, en de Equipägien in „ ketenen gesslooten. — Voorts zal zyne „ Keizerlyke Majesteit, zyne Fregatten „ na *America* zenden, dezelve voorzien- „ de van *Europeaansche Stuurlieden* (*); „ en, zo zy eenige Pryzen maaken, zal „ daar mede gehandeld worden, als reeds „ gemeld is: want zyne Keizerlyke Maje- „ steit heeft noch Geld, noch andere „ Wereldsche Goederen van nooden, en „ hy hoopt van de Godlyke Goedheid, „ dat hy Overwinnaar zal blyven!"

De Vrede-gezindheid van deezen wonderlyken Keizer, was waarschynlyk toe te schryven, aan den opstand van diens Oudsten Zoon, den Prins HIASID, die zynen Vader de grootste onrust brouwde, en noodzaakte alle zyne vermogens, ten wederstande, in te spannen. Hy hadt dien Zoon zeer onlangs, in alle de Mosqueen van zyn Ryk, doen vervloeken. — De Zee-capitein HARINGMAN, dien wy in de *Middellandsche* Zee, met eenige Schepen van Oorlog gelaaten hebben (†) door de Staaten der Vereenigde Gewesten, des gelast, om by den Keizer van *Marocco* een Commissie af te leggen, vertrok in Hooimaand van

Gi-

(*) Om die Fregatten zo te bemannen, diende deeze vreemde Man wel geslaagt te weezen, in het Voorstel ten Jaare 1786 gedaan. Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 60; doch wy hebben des niets het minste vernomen, en stellen het onder de snorkeryen van dien Pocher.

(†) Zie hier boven bl. 214.

Gibralter na *Tanger*. Hy werd gunstig ontvangen, en de Vrede verzekerd. (*) LXIII. BOEK.

De Bassa van *Tripoli*, wien by aanhoudenheid, in de Jaaren MDCCLXXXVII. en MDCCLXXXVIII. door de Algemeene Staaten, het zenden van eenen Gezant geweigerd was (†), hadt 'er nogthans een gezonden. De Staaten bemerkt hebbende, dat 'er een zogenaamd *Tripolitaansch* Gezant, in *'s Gravenhaage* was aangekomen, verzogten den Voorzitter geen Brieven van Geloof, van dien Gezant, indien hy zich mogt aanbieden, aan te neemen. Pooging daar toe schynt deeze ook niet gedaan en het genoeg gerekend te hebben, zich by den Stadhouder te vervoegen, dien een Brief zyns Meesters overhandigende. —— Een Brief welks begin, in een en ander opzigt vreemd genoeg is, om hier aangehaald te worden: immers de aanhef luidt; „ Lof zy hem, „ wien Lof en Dankzegging toekomt! „ Zegen en Heil ruste op zyne voortreflyke Schepzelen, en luisterryke Werken! In volmaakten welstand en gewenschte gezondheid, kome deeze in „ handen van den uitgeleezenen, onder „ de magtige Heeren, welke den Godsdienst van JESUS belyden, den aanzienlyken, welke de Leere van den MESSIAS

—— 1787. 1788. Een Gezant van *Tripoli* gezonden aan zyne Hoogheid. Zeldzame Brief.

(*) *N. Nederl. Jaarb*, 1788. bl. 1129—1131, voor 1789. bl. 83—84.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist*. XIX. D. bl. 424.

LXIII. BOEK. — 1787. 1788. „ SIAS omhelzen, den uitneemenden onder die geenen, welke zich vast houden, aan het Euangelie, en het Verbond bewaaren, waar in geene verandering is, noch vervallinge, den voorspoedigen onder de luisterryke Bestuurders der *Christenheid*, die bekleed met roem en aanzien, omstuwd is van deftige Mannen, dewelken Hem ten dienste staan, onzen beminden en zeer gewenschten Vriend, den Prins der *Hollanderen!* GOD bevestige zyn stand, vervulle zyne begeerte, en brenge hem ten toppunt van zyn verlangen, Amen!

„ De reden van het schryven van deezen Brief, en het verzenden van dit Antwoord, is, dat wy de tyding ontvangen hebben, van uwe Herstelling in uw Gebied, en uwe terugkomst in de Plaats uwer Residentie, in volkomen welstand, tot algemeen genoegen. — Wy verblyden ons in uwe blydschap, en looven GOD, wegens de bevestiging uwer zaaken: want ziet uwe blydschap is de onze, en de bemoeijingen van uw hart zyn onze bemoeijingen, uit hoofde onzer Vriendschap, die by Erfenisse, van onze aanzienlyke roemrugtige en edele Voorvaderen, tot ons overgebragt, niet gestoord is, noch door uwe ballingschap, noch door uw verdriet."

Nevens deezen Brieve, ging een verzegeld Berigtschrift, met opgave van eenige kleinigheden, en klagten, wegens 't geen

geen de *Nederlandsche Consul*, hier *'s Prinsen Consul* geheeten, gezegd en gedaan hadt, en de bekendmaaking van een Geschenk, met dit schryven overgebragt, door MOHAMED, dien hy zyn *Ambassadeur* noemt, en beschryft, als den zeer aanzienlyken, luisterryken en voortreffelyken, een Man van groot Crediet in den Handel.

LXIII. BOEK. 1787. 1788.

Gehoorverleening by den Stadhouder.

Een geruimen tyd hieldt zich deeze Gezant, aan zyne Hoogheid alleen afgevaardigd, in *'s Gravenhaage* op, en leedt het, daar hy in Hooimaand was aangekomen, tot in den aanvang van Slachtmaand, eer hy een openbaar gehoor kreeg by het Stadhouderlyk Gezin, op de *Oranje-zaal*. Met drie Koetzen kwam hy aan dat Lusthuis. Vooraf ging een Rydpaard; draagende een kostbaar Dragonder zaal, ryklyk met goud bedekt; dit was het Geschenk, waar van opgemelde Brief gewaagde. Het werd door zyne Hoogheid, met een Tegengeschenk beantwoord. 't Zelve bestondt in duizend Dukaaten, en driehonderd Dukaaten tot Reisgeld, waar boven hem een vrye hertocht, met een Koopvaardyschip uit de *Maas*, door zyne Hoogheid verleend werd. (*) — Alles liep buiten de Staaten om, die zich deezes Gezants niet aantrokken, en geen deel namen in dit Staatkundig Klugtspel, gelyk men't zelve, met allen regt, mag betytelen.

Van

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1105. 1240 en 1574. Als mede voor 1789. bl. 925.

LXIII. BOEK. — 1787. 1788. Aanzoek van wegens de Walvisschery om onderstand van 's Lands wegen.

Van jaaren her, was het verval der *Groenlandsche* en *Straatdavidsche* Visschery bespeurd, en hadden Gecommitteerden, tot die Visscheryen, by 's Lands Staaten te meermaalen aangehouden, om, van hunnen wege, ondersteund, en tot het volharden in deeze den Lande, over 't algemeen zo voordeelige Visscherye in staat gesteld te worden. Op deeze Vertoogschriften, beriepen zy zich in 't Voorjaar van den Jaare MDCCLXXXVIII. Wel hadden zy verstaan, het vry gunstig Verslag uitgebragt, op dat in den Jaare MDCCLXXXVI; doch het Stuk zelve was overgenomen, en 'er tot nog toe, geen besluit op gevallen. Ondertusschen hadden alle de gevreesde gevolgen, in het uitrusten van minder Schepen, hier te Lande, zich in volle groote vertoond; daar het getal der Schepen, die in den Jaare MDCCLXX. nog *honderd* en *vyftig* Kielen bedroegen, in het Jaar MDCCLXXIX., op *honderd* en *vier* Schepen waren verminderd, en voor dit loopende Jaar MDCCLXXXVIII, niet meer dan *negen* en *zestig* Schepen, zo na *Groenland* als na de *Straat-Davids*, beliepen. (*)

Zy merken daar by op, dat de *Engelschen*,

(*) Wegens het verval der Uitrustingen tot deeze Visscheryen, in de Dorpen aan den *Zaankant*, daar in, behalven *Amsterdam*, verre de sterkste, verdient geleezen te worden, 't geen men vermeld vindt, in de *Beschryving der Zaanlandsche Dorpen*, door ADRIAAN LOOSJES, in den Jaare 1794. uitgegeeven te *Haarlem* by F. BOHN en A. LOOSJES P. Z. bl. 199.

schen, waar, van 's Ryks wege, voor elk Schip, 't welk na 't Noorden ter Walvischvangst stevent, eene jaarlyksche aanmoediging geld, van vyf duizend Guldens gegeeven wordt, in den voorleden Jaare *twee honderd zes en veertig* Schepen, ter Walvischvangst, hadden uitgerust: en dus veel meer dan driemaal het getal, toen in *Holland* derwaards aangelegd. — Uit deeze verlegging der Vaart, sprooten de allergeduchtste nadeelen voor dit Land; naadeelen, die by aanhoudenheid vermeerderden. Daar aan was, voor geen gering gedeelte, toe te schryven, het verval der *Hollandsche* Scheepstimmerwerven, met dat van andere Werkzaamheden en Fabrieken, tot de Scheepvaard behoorende; en het bykans geheel verloop der Traankookeryen. By dit alles kwam, dat de Walvisch Baarden en Traan, in groote menigte uit *Engeland* herwaards gezonden, de Marktpryzen deeden verslappen, als mede dat de buitenlandsche Verzending, van hier byna geheel ophieldt: daar dit Land, voorheen de Markt dier Goederen zette. Daarenboven kon de uitgebreidheid deezer Reederyen, in tyd van Oorlog, den Staat een aanmerkelyk getal bevaaren Matroozen opleeveren, wanneer die Vaart voor eene wyl gestopt wierd: waar van het uitwerkzel, weder ten voordeele van den Zeehandel strekte, wanneer, by de onverwagtste Vredebreuk met andere Mogenheden, aan de andere Koopvaardyschepen,

LXIII. BOEK. altoos de spoedigste Bescherming ter Zee kon verleend worden.

1787. 1788. 't Was op deeze gronden, dat de Gecommitteerden der Visscheryen, niet slegts vermeenden, voor de Schepen dit Jaar ter Walvischvangst in *Holland* uitgerust, op eene Premie te mogen aandringen; maar ook de Staaten te mogen verzoeken, dat dezelve, voor een aantal van ten minsten twaalf of vyftien jaaren, mogt worden vastgesteld. Zonder zulks zouden zy, hoe ongaarne, zich moeten getroosten, deeze Vaart geheel te staaken; terwyl derzelver inwilliging hun zou aanmoedigen, om deezen Tak van Zeevaard, weder in den voorigen luister te helpen brengen.

Hoe te gemoet gekomen. Een gunstig gehoor vonden thans deeze Voorstellen. Men bepaalde, voor den tyd van twaalf agter een volgende jaaren, uit 's Lands Kas, te betaalen, dertig Guldens voor elk Man, die op de Schepen ter Walvisch- of Robben-vangst uitgerust, voor *Holland* voeren. (*)

Nadere schikking deswegen. In de wyze van te gemoetkoming deezer Visscherye, werd, door de Gecommitteerdens van hun Ed. Gr. Mogenden, tot de zaaken van Handel en Zeevaard, een raadslag uit- en vervolgens tot stand gebragt, die Belooning op eene andere wyze regelende, overeenkomstig met de betoonde neiging der Rederyen in die Schepen. Zy werd naamlyk veranderd, in eene

(*) *Resol. van Holland*, 17. April 1788.

eene Premie van Schavergoeding, tot vyftig Guldens voor ieder Quartdeel Traan, 't welk eenig Schip, uit de *Hollandsche* Havens, ter Walvischvangst uitgevaaren en gebruikt, minder dan honderd Quardeelen zou hebben aangebragt. Met bepaaling, dat die Premie alleen zou genooten worden van Schepen, voerende ten minsten zes Sloepen, en veertig Koppen of daar boven, en die in *Groenland*, tot den twintigsten van July, boven twee- en-zeventig Graaden, of in *Straatdavids* tot tien July, boven de vyf- en- zestig Graaden, en alzo eenen behoorelyken tyd ter plaatze, waar een Walvischvangst hadt kunnen vallen, verbleeven waren, en over zulks niet van Schepen, op de Uitreize, zonder in de Visschery geweest te zyn; maar wel van Schepen, die op de t'Huisreize, of in de Visscheryen in het Ys verongelukten: die, zo zy van hunne vangst, niets hadden kunnen inzenden, aangemerkt en behandeld zouden worden, als of zy ledig waren binnen gekomen. Zy, die de vangst geheel of gedeeltlyk hadden kunnen bergen, en met andere Schepen van de Visschery inzenden, zouden van de Traan, die zy minder dan honderd Quardeelen zouden doen inbrengen, de Premie genieten: en zou van Schepen, die, om merkelyke beschaadigdheid, voor den boven bepaalden tyd, de Visschery verlieten, slegts de halve Premie worden goed gedaan. —— Om deeze te gemoetkoming te trekken, werden voorts,

LXIII. BOEK.

1787. 1788.

LXIII. BOEK. tegen alle misvatting of bedrog, byzondere regelingen opgegeeven en vastgesteld. (*)

1787. 1788. De Haring en andere Visscheryen begunstigd. Ten deezen Jaare namen Staaten van *Holland* ook een begunstigend Besluit, omtrent de Haringbuizen, voor den tyd van twaalf agtereenvolgende jaaren, uit 's Lands Kas, eene belooning van vyf honderd Guldens aanbiedende, voor elken Haringbuis, uit deezen Lande vaarende. — Desgelyks kwamen zy de Zoutharing- en Bokking Visschery te gemoete. De Schuiten uitgerust te *Scheveningen*, *Katwyk*, *Noordwyk aan Zee*, als mede, op alle de Dorpen aan de *Noordzee*, die van half September, tot half December of daaromtrent, by aanhoudenheid, tot geen ander einde dan gemelde Visschery, in de *Noordzee* werden gebruikt, voor drie Jaaren, de belooning van twee honderd Guldens, aan elke Schuit toezeggende. (†)

De belanghebbende, in een anderen zeer gewigtigen tak van 's Lands Visscheryen, die der *Yslandsche* Vaart, verzogten ten onderstand en aanmoediging, eene Premie van achthonderd Guldens voor ieder Schip ten deezen Jaare, en in 't vervolg uit *Holland*, ter Kabbeljaauw Visschery steevenende. — Geen ongunstige ontmoeting hadt dit Verzoekschrift. Op 't zelve werd een Verslag uitgebragt, 't geen schoon niet ten vollen beantwoordende, aan de

(*) *Resol. van Holland.* 12. July 1788.
(†) *Resol. van Holland.* 17. April 1788.

de gedaane voordragt, egter ſtrekte om deeze Viſſchers, met de Haringviſſchers gelyk te ſtellen, en hun eene even hooge Premie, voor den zelfden tyd, toe te zeggen, als elk der Haringbuizen verleend was. Men nam in overweeging, dat 'er naauwlyks eenige Viſchery hier te Lande meer te worſtelen hadt, met de mededinging der Nabuuren, dan de *Yslandſche*; en dat nabuurige Mogenheden, vry voordeelige Belooningen uitreikten, aan zulken hunner Onderzaaten, die zich op deeze Viſchvangst bevlytigden. Terwyl de byzondere geſteltenisſe der Reederyen, in die Viſchvangst hier te Lande, wegens het uitreiken deezer toegedagte Premie, eene nadere overweging ſcheen te vorderen. (*)

LXIII. BOEK.

1787. 1788.

(*) *Reſol. van Holland.* 12. July 1788.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

VIER-EN-ZESTIGSTE BOEK.

INHOUD.

LXIV. BOEK. *Overgang tot het Jaar* MDCCLXXXIX. *Uit welk een oogpunt men 's Lands staat, in de Uitschryving van den Dank- en Bededag beschouwt. Men telt Frankryk min dan voorheen. Vordering by het Fransche Hof, om de Betaaling van eenige Millioenen. Voorstel deswegen aan den Graave* DE MONTMORIN. *Antwoord van de Fransche zyde. Weder antwoord van de Staaten. Deeze zaak blyft steeken. Schryven der Staaten aan den Koning van Deenemarken, over den Oorlog in het Noorden. Door Engeland hier in ondersteund. Gerustffellend Antwoord van Deenemarken. Gerustffelling der Russische Keizerinne en des Konings van Zweeden, wegens de Scheepvaart. Klein verschil met Paltz-Beyeren. Brabantsche Onlusten. Grond der nieuwe misnoegdheden aldaar. Streng Bevel des Keizers. Ernstige waarschouwing. Der Staaten kruipende Onderwerping. In Henegou-*

gouwen tot bukken genoodzaakt. *Bedoelingen en poogingen eeniger Brabantsche Patriotten. Punten der Brabanderen door den Keizer ter overweeginge gegeeven. Deeze werden verworpen, en hadt zulks de vernietiging des Raads van Brabant ten gevolge. De gemoederen van den Keizer vervreemd. Wat 'er tegen hem zamenspant. Vergeefsche poogingen om de gemoederen te leenigen. Gesteldheid te Brussel. Verrigtingen van het Patriottisch Leger. Vergeefsch aanbod van Toegeeving en Vergiffenisse. Besluit om den Keizer vervallen te verklaaren. Brussel gaat aan de zyde der Patriotten over.* D'ALTON *en* TRAUMANTSDORFF, *vlugten. Zegepraal der Patriotten en de Omwenteling voltrokken. Men draagt op de Grenzen van ons Land voorzorgen. Manschappen uit Brabant verzamelen op onze Grenzen. Afkondiging van hun Hoog Mogenden deswegen. Een Committe der Staaten van Brabant vergadert te Breda. Klagten van den Afgezant* HOP, *wegens het willen doorzoeken van zyn huis te Brussel. Voldoening hem deswegen aangaande geschonken. Nadere voorzorgen der Staaten. De Canselier* VAN CRUMPIPEN, *los gelaaten en uitgebragt. Drie Hoofdeischen door de Keizer by hun Hoog Mogenden. Hoe twee derzelven beantwoord. Wat zy op den eisch, om* VAN DER NOOT *gevangen te neemen, zeggen. Geeven het Wagtschip, van voor Lillo weg genomen, weder en worden deswegen bedankt. Het Keizerlyk Krygsvolk in Sluis opgenomen. De Gelastigden tot het Defensieweezen van deezen Staat doen verslag. Hoe zy zich,* we-

LXIV. BOEK.

LXIV. BOEK. *wegens hunnen arbeid hooren lieten. Aanmerkingen hier op. Nieuw plan van den Prins, over de vermeerdering des Krygsvolks. Plan tot een Corps Mariniers, door* REYNST *en* VAN KINSBERGEN *ontworpen. Inhoud van het Plan tot vermeerdering der Landmagt. Beklag des Raads van Staaten. Besluit daar op gevallen. Utrecht wil een gedeelte des Krygsvolks niet langer betaalen. Stad en Lande wil ook een gedeelte afwyzen. Verandering in de Eedaflegging der Hooge Stafofficieren. Bepaaling, ten opzigte van de vorderingen der Ingenieurs. De Ridder* HARRIS *blyft in Engeland. Zyn Affscheids Brief aan deezen Staat.* FITZHERBERT *volgt hem op. Hoe door zyne Groot Britannische Majesteit aangepreezen. Nader aanzoek tot Vereerlyking des Hertogs* VAN BRUNSWYK. *Verklaaring van hun Hoog Mogenden hier op. Genoegenneeming daar in. De thans regeerende Prins van* NASSAU WEILBURG, *komt in den Haage. Doet een keer na Amsterdam. Zonderlinge Affscheids groete des Voorzitters van hun Hoog Mogenden* VAN CITTERS, *aan zyne Hoogheid. De Prinsesse van Oranje na Berlyn en Brunswyk.* WILLEM DE V. *gaat na de Helder en Texel. Hoe ontvangen. Zyn wedervaaren aldaar en op de Vloot. Vreugde op Texel, wegens zyne komst. De Prins bezoekt 'er verscheide Dorpen. Vertrek van daar.* WILLEM DE V. *heeft het ongeluk van met zyn Rydtuig in 't water te vallen. Voorgeslaage Egtverbintenissen van den Erfprins en Prinsesse* LOUISA. *Bekendmaaking van 's Erfprinsen*

aan-

aanstaand Huwelyk aan hun Hoog Mogenden. Goedkeuring van 't zelve. Berigtgeeving van Huwelyk van Prinses LOUISA. *Geschenk aan den Edelman* VAN HEECKEREN TOT WALIEN, *den Bekendmaaker deezer Egtverbintenissen. De Erfprins komt op de Hooge School te Leyden. Lot der Uitgeweeken Patriotten in Frankryk. Antwoord den Gecommitteerden van de Uitgeweekenen gegeeven. Brief des Heeren* VAN HOEY *deswegen.*

1789. Overgang tot dit Jaar.

Aan den eenen kant hadt men veel gedaan, om, zo dra de Omwenteling daar gesteld was, het Stadhouderlyk gezag te styven; en aan den anderen kant, den invloed der te ondergebragte Partye, zo veel mogelyk, verder te ontkragten; hier toe moesten de Verbintenissen met de twee hulpgebooden hebbende Hoven van *Londen* en *Berlyn* dienen; hier toe bevorderlyk weezen, de Eedvorderingen op de herstelde Constitutie des Lands; hier toe medewerken de Verbanningen veeler Patriotten, alsmede de Geldboeten, en Verbeurtverklaaringen van Goederen. Men voer voort, met die banden van Verbintenisse naauwer toe te haalen, en wat strekken kon om tegenstand te bieden, aan de thans ingevoerde Orde van zaaken, by het eerste opkomen, te fnuiken: terwyl, op eenige plaatzen, het te streng en sterk doorzetten dier eigenste maatregelen, stoffe van onaangenaamheid verschafte voor hun, die der

LXIV. BOEK. —— 1789. der heerschende Partye anderzins hulde deeden. Daadlyk ongelukkige gebeurtenisſen, en van verre dreigende onheilen, bejegenden onzen Staat. Het Jaar MDCCLXXXIX., welks beschryving wy thans aanvangen, zal ons van 't een en ander, de treffendste blyken opleeveren. In een veel korter bestek, zullen wy 's Lands Geschiedenisſen kunnen bevatten, dan die der laatst afgeloopene jaaren, in welke zy dermaate vermenigvuldigden, en over 't algemeen van zo belangryken aart waren, dat dezelve met stilzwygen voor by te treeden, in de taak, welke wy op ons genomen hebben, een onverschoonelyke misslag zou geweest zyn. Met de *Nieuwe Orde der zaaken*, thans doorgaans met den naam de *Oude Constitutie* bestempeld, greepen, in een en ander Gewest, in eene en andere Stad, byzondere daar aan gepaste inrigtingen plaats, welker vermelding wy, wanneer dezelve, uit eenigen *hoofde*, niet opmerkenswaardig zyn, aan anderen overlaaten.

Uit welk een oogpunt men 's Lands Staat in de uitschryving van de Dank- en Bededag beschouwt. Was de Staatshemel, naar luid der uitschryvinge van 't Landsbestuur, in den voorleden Jaare, ter vieringe van den Dank- en Bededag, nog met zwarte wolken betrokken (*); gaven de bezwaarende omstandigheden, die hun en de Ingezetenen nog omringden; de aanhoudende verdeeldheden tusschen de Ingezetenen, en de onzekerheid, waar in de genomen maatregels,

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 127. enz.

gels, toen ter tyde, nog ftonden, zo veele oorzaaken van groote en rechtmaatige bekommering, thans fcheen alle kommer, uit dien hoofde, geweeken. „ Tegenwoordig", dus lieten zy zich, in de uitfchryving tot dien Vierdag deezes Jaars hooren, „ egter hebben wy het genoegen, „ de Omwenteling van zaaken meer en „ meer bevestigd, en de waare Regee- „ ringsvorm deezer Landen, op haare „ oude en wettige Grondvesten herfteld, „ en door nieuwe fteunzels onderfchraagd, „ te zien. Onze Verbintenisfen, met Na- „ buurige Mogenheden, zyn vermeerderd „ geworden door de Verbonden, die wy „ de eer gehad hebben, met twee magtige „ en in onzen welvaard en voorfpoed, „ belangneemende Koningen te fluiten; „ Verbonden, welke alleen de veiligheid „ en verdeediging van den Staat, met „ deszelfs Bezittingen in andere Wereld- „ deelen, en de verzekering der wettige „ Regeeringsvorm, ter doelwit hebben. „ De Zeven Bondgenooten en geasfocieer- „ de Landfchappen van dit Gemeenebest, „ hebben zich, op de plegtigfte wyze, „ vereenigd, om de banden der *Unie van* „ *Utrecht*, waar op onze Vryheid, Onaf- „ hangelykheid en dierbaarfte voorregten „ berusten, door eenen nieuwen knoop, „ toe te haalen, en voor deszelfs onfchend- „ baarheid, onderling aan elkander borg „ te blyven. Wy zyn gebleeven in het „ bezit der onwaardeerbaare Zegeningen, „ van Vrede van buiten en van binnen, „ en

LXIV. BOEK.

1789.

LXIV. BOEK. —— 1789.

„ en de wyze schikkingen, by de Overheid beraamd, hebben de Bronnen van „ onzen Welvaard, wier loop, geduurende de voorige beroertens, gestremd was, „ weder geopend en onbelemmerd doen „ vloeijen."

Zo veel zwellende en grootspraaks, als 'er in deezen aanhef ligt opgeslooten, schoon voorts met een floers van nederigheid bedekt, zo veel waarheids treft men aan, in eene volgende afdeeling, die, hoewel op de onderliggende Party gemunt, niet min op de overheerschende paste. „ Het is niet te ont„ kennen," zo luidt de taal der bestraffinge, „ dat die zelfde Ondeugden en Zon„ den, die wy zo dikwerf in dergelyke „ gelegenheden als deeze betreurd hebben, „ by aanhoudenheid, onder ons de over„ hand houden. By veelen zien wy dat „ de Godsdienst, zo geschikt, om aan „ alle Burgerlyke en gezellige Deugden, „ kragt en nadruk by te zetten, of door „ Ongeloof te eenemaal uitgerooyd en ver„ dreeven, of door Onverschilligheid ver„ flaauwt en bezwalkt wordt; daar door „ krygen de in zwang gaande gebreken, „ meer invloeds, en worden met toegee„ venheid en verdraagzaamheid, ja zelfs „ met goedkeuring, beschouwd; daar aan „ is ook toe te schryven, die verkeerde „ Eigenliefde, die, onder meer dan ééne „ gedaante, en in verschillende kringen, „ het algemeene Welzyn opoffert, aan „ byzondere belangen en oogmerken; een

„ ge-

„ gebrek, dat onder ons maar al te veel „ heerscht, en aanleiding geeft tot onder„ linge verdeeldheden, waar door de edele „ geest, van algemeene Vaderlandsliefde „ wordt uitgedoofd; eindelyk ontstaat uit „ dien grond, het voortduurend gebrek, „ van eerbied en ondergeschiktheid, aan „ de Overheid en de Wetten, het welk „ de gewoone voorbode is, van den On„ dergang van een Gemeenebest." (*)

LXIV. BOEK. 1789.

De regtmaatigheid, dat wy deezen aanhef van grootspraak beschuldigen, als mede dat de opgehaalde gebreken, niet by eene byzondere Party in den Lande huisvestten, waar men ze gaarne alleen wilde t'huis brengen; maar ook elders, en misschien in eene zo groote maate, schoon eenigzins anders gewyzigd, by die den mantel van Vroomheid omhing, zal geen woordenbewys behoeven, zaaken, daaden, zullen spreeken.

Men telt *Frankryk* min dan voorheen.

Gerugsteund door de aangegaane Verbintenissen, met *Engeland* en *Pruissen*, hadt men *Frankryk*, op eenen min ontzienenden voet beginnen te behandelen (†), en voer men hier mede voort. Schuldmaaningen tusschen Mogenheden strekken, van de zyde des Maaners, ten betoon van vertrouwen op regt en magt beide: want als het vermogen, om den eisch gestand te

(*) Zie de geheele uitschryving in de *N. Nederl. Jaarb.* 1789. bl. 197.

(†) Men raadpleege onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 40. enz.

LXIV. BOEK. 1789.

te doen, ontbreekt, is het de Staatkunde, die den vinger op den mond legt. — Om den vreemd dreigenden Oorlog, met Keizer JOSEPHUS DEN II., in den Jaare MDCCLXXXV., te voorkomen, hadt men meer Gelds dien Vorst moeten bieden, dan de laatste last der van hier gezondene Onderhandelaaren inhieldt. Deeze belemmering, welke de Vredesonderhandeling te *Fontainebleau* dreigde af te breeken, werd weg genomen, daar *Frankryk* op zich nam, om van de tien Millioen Guldens, den Koopprys des Vredes, vier en een halve Millioen te zullen voldoen. Een bedryf, 't welk by de Staaten grooten dank behaalde, ten dien dage, met alle hartlykheid uitgeboezemd. (*) Op acht onderscheide vastbepaalde Tydperken, zou deeze Geldsomme, door het Hof van *Versailles*, betaald worden. Aan de vier eerste was voldaan; doch omtrent de volgende was men in *Frankryk* agterlyk gebleeven, schoon de Algemeene Staaten hun aandeel, in de vyfde en zesde termyn, reeds voor lang afgedaan hadden.

Vordering by het *Fransche* Hof om betaaling eeniger Millioenen.

By den afloop des Jaars MDCCLXXXVIII. vonden hun Hoog Mogenden goed, hunnen Afgezant LESTEVENON VAN BERKENRODE aan te schryven, om, by de eerste bekwaame gelegenheid, het *Fransche* Ministerie, over deeze zaak te onderhouden, en te kennen te geeven, dat hun Hoog Mo-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 290.

Mogenden, de agterlykheid in het verschaffen van het gemelde aandeel, daar aan hadden toegeschreeven, dat de voldoening dier somme, op dien tyd, aan het *Fransche* Hof niet voeglyk kwam: waar om zy ook tot nu hadden verwyld, om aan hunnen Gezant bevelen te geeven, tot het doen van eenige vertoogen, of aanspraak deswegen. —— Dat hun Hoog Mogenden, als nog, op de daadlyke voldoening dier Gelden niet wilden aandringen; byaldien de omstandigheden mogten medebrengen, dat zulks, voor het tegenwoordige, aan het Hof van *Frankryk* te onpasse kwam; doch dat zy niet konden nalaaten deezen eisch te doen herinneren, in dat vertrouwen, dat het zelve Hof, ter voldoening aan zyne verbintenisse, voor de betaling van het uitgeloofde, zo wel op de reeds verscheene vyfde en zesde termynen, als de twee volgende, zorge zou draagen, en geene zwaarigheid maaken, om deswegen eene verzekerende toestemming aan hun Hoog Mogenden te geeven. *Gelderland*, *Zeeland* en *Friesland*; die in deeze Koop des Vredes niet bewilligd hadden, hielden zich thans vast aan de Besluiten, ten dien tyde, door hunne Gewesten genomen (*), en lieten zich tot deeze zaak niet in. (†)

LXIV. BOEK. —— 1789.

Der Staaten Afgezant, onderhieldt deswegen den Graaf DE MONTMORIN, eerst mon-

Voorstel deswegen aan

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 292—293.
(†) *Resol. Gen.* 26. Nov. 1788.

LXIV. BOEK. —— 1789. den Graaf DE MONTMORIN.

mondeling. Dit werd gevolgd door een schriftlyke opgave van de zyde diens Afgezants, waarin hy het geen, door den overleden Graave DE VERGENNES, den Buitengewoonen Gezant BRANTSEN, en hem gehandeld was voordroeg: gepaard met het thans gedaane Voorstel van hun Hoog Mogenden, en eene Aantekening, den letterlyken inhoud bevattende van de gemaakte overeenkomst, zo aangaande de Geldsomme als den Tyd der betaalinge.

Antwoord van de *Fransche* zyde.

Gevoeligheid deedt een antwoord van de *Fransche* zyde gebooren worden, 't welk bewaarenswaardig is, als uitwyzende, met welk een oog men in *Frankryk* het jongst voorgevallene in deezen Staat, op dit oogenblik, beschouwde. De Graaf DE MONTMORIN, drukt zich het geval opgehaald hebbende, in deezer voege uit: „ Om, over den aart deezer Verbintenisse, „ te oordeelen, is het voegelyk de be„ weeggronden, en omstandigheden te „ herinneren, welke daar toe aanleiding „ gegeeven hebben, als mede de Gebeur„ tenissen daar op gevolgd. — Hun Hoog „ Mogenden, hadden zeker niet verge„ ten, dat, toen zy genoodzaakt waren, „ den Oorlog tegen *Groot Brittanje* te „ voeren, zy van *Frankryk* en *Spanje*, „ de kragtdaadigste ondersteuning ontvin„ gen; dat 's Konings wapenen, voor hun „ de *Kaap de Goede Hoop* behouden; dat „ dezelve *Ceilon*, *St. Eustatius*, en geheel „ *Hollandsch Guiana*, weder veroverd had„ den; en dat alle die Bezittingen, aan

„ de

„ de Republiek waren te rug gegeeven. — LXIV. BOEK. 1789.
„ De erkentenis voor zulke doorsteekende
„ weldaaden, hadt de Staaten het verlan-
„ gen ingeboezemd, om zich met zyne
„ Majesteit te verbinden. De Koning hadt
„ in dien voorslag bewilligd. Het plan
„ van dit Verbond, was slegts even ont-
„ worpen, toen de Oorlog tusschen den
„ Keizer en de Republiek op het punt
„ stondt, om uit te barsten. Offschoon
„ den Koning, ten dien opzigte, tevens
„ pligten te vervullen stonden, hadt zyne
„ Majesteit, egter, geen oogenblik ge-
„ toefd, zich als der Staaten Bondgenoot
„ te betoonen, en in die hoedanigheid,
„ zich met hunne belangens bezig te hou-
„ den. De bemoeijingen des Konings be-
„ woogen den Keizer, om zyne Vorde-
„ ringen in Geld te verwisselen; en hadt
„ het zyne Majesteit behaagt, een gedeel-
„ te dier Geldsomme op zich te neemen;
„ ten einde, de Vyandlykheden, welke
„ op het punt stonden, om uit te bars-
„ ten, voor te komen, en daar door de
„ Vereenigde Gewesten, voor een ver-
„ derflyken Oorlog, te bevryden. — Ge-
„ voelig over eene zo grootmoedige handel-
„ wyze, waren hun Hoog Mogenden niet
„ in bedenking geweest, of zy den voor-
„ slag zyner Majesteit zouden aanneemen;
„ zy besslooten daar toe, en betuidgen hun-
„ ne zugt tot dankbaarheid, door het aan-
„ bod van twee Linie Schepen, (*) en
„ het

(*) Wat er van dit aanbod zy, en van die Sche-

LXIV. BOEK — 1789. „ het verhaasten van de ondertekening der „ Verbintenisse. Deeze hadt ook onmiddelyk, naa den Vrede met den Keizer „ stand, gegreepen in Slachtmaand des Jaars „ MDCCLXXXV.

„ Kort na dit Tydstip, waren de Onlusten in veele Gewesten uitgeborsten, „ welke haaren oorsprong hadden in Gebeurtenissen, geduurende den jongsten „ Oorlog voorgevallen. De Koning hadt „ zo veel mogelyk was, gebruik gemaakt „ van zynen invloed, en raadgeevingen, „ om eene Verzoening te bewerken; doch „ zyne poogingen waren vrugtloos geweest. „ Eene onverwagte Omwenteling, hadt „ de geheele gesteldheid van zaaken, in „ de Republiek veranderd. De Persoonen, „ die voor den éénigen Bondgenoot der „ Republiek, genegenheid hadden betoond, „ waren ten Lande uitgedreeven, en men „ hadt nieuwe Verbintenissen aangegaan. — „ Het Verbond met *Engeland* behelsde „ Punten, die in het Aliantie Tractaat, „ tusschen den Koning en de Republiek „ standgrypende, waren uitgelaaten. Zyne Majesteit hadt verzogt, dat die vastgestelde Punten of geheel opgeheeven, „ of dat dezelve gemeenschaplyk zouden „ gemaakt worden. De Algemeene Staaten, hadden dit verzoek, op weinig betekenende gronden, verworpen (*), en „ daar

Schepen geworden is, hebben wy in 't breede vermeld. Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 71—75.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 39—41.

„ daar door vrywillig hun Verbond, met „ zyne Majesteit in 't weezenlyke ver- „ anderd.

1789.

„ In deezen toedragt van zaaken, dagt „ zyne Majesteit, dat hy niet in de ver- „ pligting stondt, om aan een Verzoek „ te voldoen, waar van de Algemeene „ Staaten zelve den grond aan 't wanke- „ len hadden gebragt. Derzelver stilzwy- „ gen, tot hier toe, hadt zyne Majesteit „ zelfs doen gelooven; of dat hun Hoog „ Mogenden dit voorwerp hadden laaten „ vaaren, of dat zy Hoogstderzelver Her- „ innering, zouden vergezeld hebben doen „ gaan, met een voldoend Antwoord, op „ 't geen waar van hier boven was ge- „ sprooken. Laatende zyne Majesteit, het „ verder aan de wysheid van hun Hoog „ Mogenden over, om het Besluit, hun „ dien aangaande voegende, te bepaalen."

Weder antwoord van de Staaten.

Niet onbeantwoord, lieten de Algemeene Staaten dit schryven. Zy voerden eenen toon vol zelfsvertrouwen, steunende op de nu onlangs gemaakte Verbintenissen. Het zal der moeite waardig weezen, het voornaamste des Antwoords te boeken, 't welk met een te rugzigt op het gebeurde, ten tyde der Omwentelinge, daar aan zodanig een licht byzet, hoedanig men de Staatswissel hier te Lande, thans ten *Franschen* Hove wilde doen voorkomen. Met den aanvange betuigen hun Hoog Mogenden hunne gevoelige aandoening, op het verneemen, dat zyne Majesteit oordeelde niet in de verpligting

LXIV. BOEK —— 1789. te weezen, om aan het jongst gedaan verzoek van hun Hoog Mogenden te voldoen, dat hunne aandoening zo veel grooter geweest was, op het zien der redenen, welke zyne Majesteit in die verklaaring bewoogen hadden, namelyk, *dat hun Hoog Mogenden zelfs den grondslag van die Verpligting geschonden hadden.*

Dan, laaten wy de eigene woorden bezigen, waar mede hun Hoog Mogenden, hun begrip deezer zaake uitdrukten. „ Zy zouden, in dit oogenblik, niet spreeken, over de waarde van deeze Verbintenis, afgescheiden van alle andere „ omstandigheden; zy zouden niet doen „ opmerken, hoe zeer het ieder hadt „ moeten verbaazen, dat de vervulling „ van eene Verbintenisse, gemaakt vóór „ dat de Republiek de eer hadt, in een „ Verbond met zyne Majesteit te staan, „ van de hand geweezen werd, naa dat „ dit Verbond, gelukkig was tot stand „ gebragt; zy zouden even weinig daar „ op aandringen, dat de Verbintenis van „ het toenmaalig Ministerie, uit naam van „ zyne Majesteit aangegaan, op het oogenblik, dat de Onderhandelingen met den „ Keizerlyken Gezant, stonden afgebrooken te worden, den eenigen grond hadt „ opgeleeverd, waar op hun Hoog Mogenden, zich tot zulke groote opofferingen, aan zyne Keizerlyke Majesteit „ hadden laaten overhaalen, dewyl hunne „ Gezanten nooit verder gelast geweest „ waren, dan eene zekere somme toe te

„ staan,

„ ſtaan, die aanmerkelyk minder was,
„ dan die, welke door de tusſchenkomst,
„ en op de Verbintenis van 'sKonings
„ Ministers, in het Tractaat was vast-
„ geſteld.

„ Hun Hoog Mogenden hadden des te
„ minder noodig op diergelyke redenen
„ te blyven ſtilſtaan; om dat zy over-
„ tuigd waren, dat de kragt derzelven en
„ van andere, die de grootmoedigheid en
„ regtvaardigheid van zyne Majeſteit,
„ niet nalaaten kon te gevoelen, zich van
„ zelfs aan zyne Majeſteit zou opdoen,
„ wanneer de verkeerde denkbeelden zou-
„ den weggenomen zyn, welke door Men-
„ ſchen, nydig op de tegenwoordige ge-
„ rustheid, en welſtand van den Staat,
„ aan zyne Majeſteit mogten ingeboezemd
„ weezen."

Voorts betuigden de Algemeene Staaten, den weg inſlaande, waar zy zo gaarne heen wilden, om *Frankryk* van ter zyde te doen zien, in welk een gerust vertrouwen, op de zekerheid hunner zaak, zy thans leefden, zich niet te kunnen wederhouden, van hier den draad der omſtandigheden te volgen, tot welken zy in het Antwoord van 's Konings Ministers geleid waren.

„ Zy hadden," voeren zy voort, „ by
„ alle gepaste gelegenheden, met dank-
„ baarheid, erkend, en zy vonden behaa-
„ gen, om het wederom te herhaalen,
„ dat in den Oorlog, in welken zy met
„ het Ryk van *Groot-Brittanje* waren in-

LXIV. BOEK. „ gewikkeld geweest, (om oorzaaken en
„ beweegredenen aan zyne Majesteit niet
„ onbekend,) de Republiek de grootste
1789. „ en treffendste blyken, van zyne Maje-
„ steit ontvangen hadt, dat Hoogstdeszelfs
„ Wapenen, door het behouden of her-
„ neemen der Bezittingen van de Repu-
„ bliek, niet alleen den gemeenen Vyand
„ afbreuk gedaan hadden; maar dat ook
„ zyne Majesteit, de heroverde Bezittin-
„ gen, op eene edelmoedige wyze, aan
„ de Republiek hadt te rug gegeeven.

„ Vervuld van erkentenis, voor deeze
„ blyken van Vriendschap en Verdeedi-
„ ging, en bezield met eene begeerte,
„ om dezelve, by gelegenheid, te beant-
„ woorden, hadden hun Hoog Mog. hun
„ verlangen te kennen gegeeven, om een
„ Verbond van onderlinge Verdeediging
„ aan te gaan. —— De Onderhandelingen
„ over 't zelve, waren egter uitgesteld
„ geworden, door de verschillen tusschen
„ zyne Keizerlyke Majesteit, en de Re-
„ publiek. Zyn Allerchristlykste Majesteit,
„ aan de eene zyde, door de allernaauwste
„ banden met den Keizer vereenigd, en, aan
„ de andere zyde niet willende ophouden,
„ door eene aaneenschakeling, van welwil-
„ lenheden hun Hoog Mog. aan zich te
„ verbinden, geliefde door zyne tusschen-
„ komst het vuur van den Oorlog, het welk
„ van gevaarlyke gevolgen, voor de kort
„ herstelde rust van *Europa*, hadt kunnen
„ weezen, in den beginne te blusschen,
„ en tot een blyk van het groot belang,
„ 't

LXIV. BOEK. 1789.

„ 't geen dezelve in de bevrediging, van „ beide de Partyen ſtelde, zich te verbin- „ den, tot de voldoening van een gedeelte „ der Geldſommen, waar in de Eiſchen „ van den Keizer waren veranderd. On- „ middelyk naa de tekening van de Over- „ eenkomst met den Keizer, verkreeg het „ verdeedigend Verbond, tusſchen zyne „ Majeſteit en de Republiek haar be- „ ſlag. —— Het was ook omtrent op dien „ zelfden tyd, dat door een der Bondge- „ nooten, aan hun Hoog Mogenden werd „ voorgeſteld, om aan zyne Majeſteit de „ twee Schepen van Linie, waar van het „ Antwoord gewaagt, aan te bieden; dan „ ſchoon 'er toen ten tyde, meer dan „ eens over was geraadpleegd, hadden hun „ Hoog Mogenden, nooit een beſluit ge- „ nomen, om die Aanbieding, openlyk „ aan zyne Majeſteit te laaten doen, en „ hunne Afgezanten aan het Hof van „ *Frankryk*, nooit daar toe last bekomen."

Naa zo veel omhaals, neemt het Antwoord eenen anderen toon aan; immers hun Hoog Mogenden vaaren voort. „ Terwyl zy zich overgaven, aan de blyd- „ ſchap over deeze gewenschte Gebeurte- „ nisſe, het ſluiten des Verbonds met „ zyne Majeſteit, waren de ongelukkige „ Verdeeldheden in de Republiek, van „ trap tot trap, aangegroeid; Verdeeldhe- „ den, die gebooren, uit eene drift tot „ ſchadelyke Nieuwigheden, even als eene „ beſmettelyke ziekte, zo veele Ryken „ en Staaten hadden aangeſtooken, en nog

LXIV. BOEK. — 1789

„ dagelyks beroerden, gezaaid door Menschen, die niet schroomden, den geheiligden naam van zyne Majesteit te gebruiken, als of dezelve hunne verderflyke oogmerken, tot omkeering van de Staatsgesteldheid deezes Lands, zou hebben willen begunstigen; terwyl zy zich zelfs in staat stelden, om deeze oogmerken gewapender hand uit te voeren; en daar toe Onderdaanen van zyne Majesteit, hadden weeten te engageeren; waar van de bewyzen, door hun Hoog Mogenden, onder 't oog van zyne Majesteit waren gebragt, tot een blyk, hoe zeer men getragt hadt, hem te misleiden.

„ De Aanvoerders van deeze Onlusten, waren zo onverdraaglyk trots geweest op de middelen, die zy meenden in handen te hebben, dat zy de Wettige Regeering, met geweld, van hunne plaatzen gestooten hadden, en door hunne Creatuuren doen vervangen; dat zy aan alle Menschen, zonder onderscheid van Rang of Persoon, die niet van hunne Party waren geweest, het gewigt van de hardste Dwingelandy hadden doen gevoelen; ja zich niet ontzien, de handen te slaan, aan de Koninglyke Gemalin, van den Prins Erfstadhouder, wier hooge Geboorte en uitmuntende hoedanigheden, haar tot een voorwerp van eerbied maakten, voor elk mensch, die eenig gevoel van Eer en Deugd bezat.

„ Zulk

„ Zulk een Euveldaad, kon niet ongestraft blyven. Zyne Koninglyke Majesteit van *Pruissen*, zwaar getroffen, door den hoon zynen Koninglyken Bloede aangedaan, in de Persoon van de Prinsesse zyne Zuster, hadt dien ter harte genomen, als hemzelve aangedaan, en eene uitsteekende Voldoening geeischt, van de Bewerkers dier Belediging in de Provincie *Holland*.

„ Hun Hoog Mogenden zelven, hadden herhaalde aanzoeken, by de Staaten dier Provincie gedaan, om deeze Voldoening niet te weigeren; doch de heerschende Cabaale, hadt liever het Vaderland, aan de ysselykheden van den Oorlog blootgesteld, dan het oor geleend aan de stem van Regt en Rede.

„ Het *Pruissische* Krygsvolk was in *Holland* getrokken, om de lang uitgestelde Voldoening, met de Wapenen te neemen. De lang onderdrukte Natie hadt, by die gelegenheid, moed gegreepen; haare stem verhief zich, ten gunste van de Wetten en de Wettige Regeering, en, binnen weinig dagen, was 'er eene Omwenteling ontstaan, die voor altoos merkwaardig zou weezen; om dat ze niet strekte ter vergrootinge van iemand; maar alleen de Staatsgesteldheid van de Republiek hersteld hadt, op de oude en wettige grondvesten.

„ Ondertusschen was het Krygsvolk van zyne *Pruissische* Majesteit, tot in 't hart van *Holland*, doorgedrongen: en

„ de

LXIV. BOEK. 1789. „ de Staaten van dat Gewest zagen, zo „ ras zy als aan zich zelven wedergegeeven waren, in dezelve niets anders „ dan Vrienden en Verlossers. Zyne Majesteit bediende zich van deezen loop „ der zaaken, niet tot nadeel van de Staatsgesteldheid, laatende den eisch der Voldoening over, aan zyne Koninglyke „ Zuster; en deeze Grootmoedige Vorstin, hadt zich daar mede vergenoegd, „ dat een klein getal Persoonen, die het „ gezag der Regeering misbruikt hadden, „ ter schennis der openbaare veiligheid, „ uit het Bewind gesteld werden."

Naa dus het werk der Omwentelinge, in den gunstigst mogelyken dag gesteld te hebben: dewyl, huns oordeels, het Antwoord van 's Konings Ministers uitwees, hoe deezen de Omwenteling, uit een gansch ander en verkeerd oogpunt beschouwden, vielen zy byzonder over de uitdrukking, in het voorheen bygebragte Vertoog der *Fransche* Staatsdienaaren; *De Persoonen, die voor den éénigen Bondgenoot der Republiek, genegenheid betoond hadden, waren ten Lande uitgedreeven.*

„ Zy konden," dus vervolgden hun Hoog Mogenden, „ het leedweezen, 't „ welk deeze aantyging hun baarde, niet „ verbergen, en vonden zich verpligt, „ dezelve, op de volstrekste wyze, te „ ontkennen. Men hadt het niemand ten „ misdaad gerekend, zyne verknogtheid „ aan de Verbintenis van de Republiek met „ zyne Majesteit te betuigen. Die Ver-

„ bin-

„ bintenis was het werk geweest, van de „ Wettige Regeering, en hun Hoog Mogenden verklaarden, dezelve heilig te „ zullen vervullen, zo lang het zyne Majesteit behaagde zich, van zyne zyde, „ daar aan te houden. —— Maar hun „ Hoog Mogende, die nimmer vergeeten „ hebben, hoe dikwyls zyne Majesteit „ betuigd heeft, dat hy zich nooit met „ geweld zou mengen, in de inwendige „ zaaken van de Republiek, moeten met „ allen eerbied, van welken zy doordrongen zyn, voor den Persoon des Konings, verklaaren, dat het voor een „ misdaad moest gerekend worden, het „ Publiek te bedriegen, met het voorgeeven, dat zyne Allerchristlykste Majesteit, „ de Bondgenoot van de Republiek zou „ willen zyn, tegen de Republiek zelve, „ en alzo de Muitelingen ondersteunen, „ gewapend om de wettige Staatsgesteldheid het onderstboven te keeren.

LXIV. BOEK.

1789.

„ Betreffende de Verbonden, welke hun „ Hoog Mogenden, naderhand met de „ Hoven van *Londen* en *Berlyn* aangegaan „ hadden, mogten zy niet nalaaten aan „ te merken, dat, zo weinig als zyne „ Majesteit, door het aangaan van het „ Verbond met de Republiek, zich hadt „ willen ontdoen, van de bevoegdheid, „ om ook met andere Mogenheden te handelen, en andere Bepaalingen, met dezelve te bedingen, voor zo verre die „ niet strydig waren, met de standgrypende Alliantien, hun Hoog Mogenden

„ even

LXIV. BOEK. — 1789. „ even zeer, van hunne zyde, by die „ bevoegdheid gebleeven waren, en daar „ van geen gebruik hadden gemaakt, 't „ welk in 't minst nadeelig was, aan de „ Verbintenisse, waar in zy de eer had- „ den, met zyn Majesteit te staan. Ge- „ lyk hun Hoog Mogende, zich vleiden „ met goede redenen aangetoond te hebben „ in het Antwoord, aan 's Konings Gezant, „ in den voorleden Jaare gegeeven. (*)

„ Eindelyk hadt het Ministerie van zy- „ ne Majesteit, het stilzwygen van hun „ Hoog Mogenden, en het niet opeischen „ der vervallen Termynen, verkeerdlyk „ toegeschreeven aan een afzien van dien „ eisch, daar het alleen geweest was, „ uit hoofde van zekere omstandigheden, „ welke hun Hoog Mogenden deeden „ denken, dat het zyne Majesteit, op dien „ tyd minder schikken kon, van die be- „ taalingen zich te kwyten. — Neen! „ hun Hoog Mogenden, konden nooit „ een eisch laaten vaaren, op het Ko- „ ninglyk Woord, van zyne Majesteit ge- „ grond. Zy moesten blyven verkeeren „ in het vertrouwen, dat zyne Majesteit, „ omtrent de stappen en gevoelens, van „ hun Hoog Mogenden beter onderrigt, „ geen reden van bezwaar meer kon heb- „ ben, om de aangegaane verbintenissen, „ gestand te doen, en zy zouden die ver- „ vullig blyven afwagten, op zodanigen „ tyd

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 40.

„ tyd en wyze, als de omstandigheden „ zulks gevoeglyk zouden maaken. (*)

Deeze zaak blyft steeken.

Dit tydperk is niet opgedaagd. Welhaast vondt zich de Koning, door de gewigtigste voorvallen, in zyn eigen Ryk, zodanig geslingerd, dat 'er tyd noch gelegenheid was, om zich met deeze buitenlandsche betrekkingen te bemoeijen.

Schryven der Staaten aan *Deenemarken* over den Oorlog in 't Noorden.

De Krygtoorts in het Noorden ontstooken, tusschen de Keizerin aller *Russen*, en den Koning van *Zweeden*, kon niet naalaaten, in ons handeldryvend Gemeenebest, eenige bekommering te baaren; deeze nam toe op de bedenking, dat ook *Deenemarken*, deel in dien twist zou neemen. Om dit te verhoeden wendden *Engeland* en *Pruissen* alle poogingen aan, en oordeelden hun Hoog Mogenden, niet te moeten stilzitten; maar den Heer VAN DER GOES, Buitengewoon Gezant te *Koppenhagen* aan te schryven, om van hunnen wege, het *Deensche* Hof te verstaan te geeven, dat de Algemeene Staaten, die geduurende den loop van den tegenwoordigen Oorlog, reeds te meermaalen blyken gegeeven hadden, hoe zeer de herstelling van den Vrede hun ter harte ging, en daar toe, in gemeenschap met de Hoven van *Londen* en *Berlyn*, hunne goede diens-

(*) Wy hebben in de opgaave deezes Antwoords het *Fransche* gevolgd, 't welk hier en daar, eenen eenigzins anderen zin heeft, dan het *Nederduitsche* daar tegen over gevoegd in de *Resol. Gen. van* 22. Jan. 1789.

LXIV. BOEK. 1789 diensten, en bemiddeling aangeboden; doch met leedweezen gezien hadden, dat deeze poogingen, tot nog toe, van geene uitwerking geweest waren, en dat, door het ten einde spoeden, van den Wapenstilstand, tusschen de Koning van *Deenemarken* en *Zweeden*, de Vyandlykheden, weder op nieuw zouden kunnen beginnen, en de middelen van Bevrediging, des te moeilyker gemaakt worden, geoordeeld hadden, in dit hachlyk oogenblik, hunne Vredelievende gevoelens, met allen nadruk, by den Koning, te moeten herhaalen. Waarom zy ten ernstigsten aanhielden, „ dat zyne *Deensche* Majesteit, „ door het aanneemen eener volkomene „ Onzydigheid, of ten minsten door het „ verlengen van den Wapenstilstand, ge„ liefde te verhoeden, dat het vuur van „ den Oorlog, zich niet verder verspreid„ de; als mede dat zyne Majesteit van „ *Deenemarken*. zich geliefde te vereeni„ gen, met de poogingen der Hoven van „ *Londen* en *Berlyn*, en van hun Hoog „ Mogenden, om den Vrede tusschen de „ Oorlogende Mogenheden, op eenen „ vasten en duurzaamen voet, te helpen „ herstellen. —— Dat voorts hun Hoog „ Mogenden, als een handeldryvende Staat, „ altoos te veel belangs gesteld hadden, „ in de rust van het Noorden, en in het „ evenwigt, waar op deeze rust moest „ gevestigd zyn, om ook niet, in deeze „ omstandigheden, alles wat mogelyk was „ te helpen aanwenden, tot bevordering

„ van

„ van dat heilzaam oogmerk, en zich „ vleiden, dat zyne *Deensche* Majesteit, „ deeze hunne poogingen, uit dat oog„ punt zou gelieven te beschouwen, en „ des te meer dezelve helpen bevorderen, „ uit aanmerking, van de Vriendschap en „ onderlinge betrekkingen, welke van ouds „ tusschen de Kroon van *Deenemarken*, „ en den Staat hadden plaats gegreepen." — Zy verwittigden dien Vorst, dat zy, door hunnen Staatsdienaar te *Stokholm*, ten *Zweedschen* Hove, dezelfde Verklaaring zouden laaten doen, gelyk ook geschiedde. (*)

Door *Engeland* hier in ondersteund.

Engeland, de sterkste bewerker in deezen, schreef, door den Afgezant ELLIOT, aan den *Deenschen* Staatsdienaar, Graaf VAN BERNSTORFF, ten deezen tyde, eenen aller nadruklykste Brief, waar in hy hem onder 't ooge bragt, de vertoogen ten Vrede weleer by monde gedaan, de maatregelen tot het bevorderen daar van genomen; het *Deensche* Hof aanmaanende, tot het behouden eener volkomene Onzydigheid. Ten aandrange hier van, onder andere, schryvende. „ Maak „ 'er staat op, myn Heer! dat zo ras „ *Deenemarken* een Besluit, zo geschikt „ naar den wensch zyner Vrienden, zal „ genomen hebben, de medewerking des „ Konings van *Deenemarken*, tot herstel „ van eenen algemeenen Vrede, aan den „ Ko-

(*) *Resol. gen.* 17. April 1789.

LXIV. BOEK. — 1789.

„ Koning myn Meester, oneindig aangenaam zal zyn; en ik mag 'er by doen, dat uwe Excellentie, de waare belangen van *Rusland*, en de gevoelens van *Engeland* te lang gekend hebt, dan dat gy niet erkennen zoudt, dat de Keizerin van *Rusland*, de bewerking van eenen Vrede, niet beter, dan aan zyne *Britsche* Majesteit, en diens Bondgenooten, kan toevertrouwen. (*)

Gerustftellend Antwoord van *Deenemarken*.

De Afgezanten der drie op de Onzydigheid van *Deenemarken* aandringende Mogenheden, kreegen eerlang ten bescheid, dat geen antwoord, van wegen *Deenemarken*, kon gegeeven worden, eer het *Deensche* Hof een Postbode van het *Russische* bekomen hadt. — Op het ontvangen hier van, deedt de Graaf VAN BERNSTORFF, deezen Afgezanten de troostryke weete, dat de Koning zyn Meester, altoos bezorgd, om den Vrede en rust te bewaaren, een Afschrift van het verzoek der drie Hoven aan de Alleenheerscheresse aller *Russen* gezonden, en dat de Keizerin, in antwoord daar op, toegestemd hadt, dat *Deenemarken*, niet verpligt zou weezen den Onderstand, volgens een pleg- tig tusschen hun geslooten Verdrag bepaald, te geeven; doch, onder deeze wel duidelyke bepaaling, dat de Hoven van *Londen*, *Berlyn* en *Holland*, op geenerlei wyze, den Koning van *Zweeden* bystand zouden

(*) Deeze geheele Brief, is voor handen in de *N. Nederl. Jaarb.* 1789. bl. 702—705.

den bieden; maar, in tegendeel, hunne goede diensten, in vereeniging met *Deenemarken* aanwenden, om den Vrede te bewerken. (*)

Ingevolge hier van liet zyne *Deensche* Majesteit, den Algemeene Staaten eene Verklaaring ter hand stellen, door zyn Afgezant, den Heer SCHUBART, hoofdzaaklyk van deezen gerustsstellenden inhoud. Dat *Deenemarken* niet zou betrokken worden in den twist tusschen *Rusland* en *Zweeden*; dat de onzydigheid van *Deenemarken* bevestigd was, en de *Deensche* Vlag, voortaan dezelfde Veiligheid en Voorregten genieten zou, als in tyd van vollen Vrede. Met verzoek dat deeze zaak, ter algemeene kennisse mogt gebragt worden; ten einde niet alleen alle *Deensche* Zeevaarenden gerust te stellen; maar ook alle verkeerde begrippen, welke by Kooplieden en Assuradeurs mogten plaats gehad hebben, weg te neemen.

Geruststelling der *Russische* Keizerinne en *Zweeden* voor de Scheepvaart.

Vroeger, hadt de *Russische* Gezant CALITCHEF den Algemeene Staaten, eene vernieuwde Verklaaring overgeleeverd, de verzekering behelzende, van de Bescherming der Keizerinne, aan de Vlagge der Onzydige Mogenheden, in de *Oostzee*. Zy gaf by dezelve te verstaan, dat de naauwkeurigste Bevelen gegeeven waren, aan de Bevelhebbers van haare Zeemagt in de *Oostzee*, om de volkomenste bescherming

(*) *Universal Magazine* Vol. XXXV, p. 107.

LXIV. BOEK. —— 1789. ming te verleenen, aan alle Koopvaardyschepen, die zy, geduurende deezen Oorlog, in Zee zouden ontmoeten; dezelve geene beletzels toe te brengen, of in hunne Vaard, na eenige Havens in de *Oostzee* gelegen, en werwaards zy bestemd mogten zyn, te verhinderen; maar in tegendeel dezelve, in geval van nood, alle hun mogelyke hulp en bystand te verleenen. —— Naa hier van uitgeslooten te hebben, de Koopvaardy Schepen, die Oorlogsbehoeften aan de Vyanden van *Rusland* zouden willen brengen, besluit de Keizerin haare Verklaaring, „ zodanige verzekeringen, van welke de Keizerin nooit „ gedoogen zal, dat men afwykt, of dat „ daar aan, door haare Officiers, de minste inbreuk geschiedde, zullen voldoende zyn, om met tak en wortel uit te „ rooijen, al zodanig wantrouwen, welk „ nog by deezen of geenen plaats mogt „ hebben, omtrent de veiligheid van deeze Zeevaard; terwyl haare Keizerlyke „ Majesteit verwagt, dat alle onzydige „ Natien, zonder onderscheid, zullen „ voortgaan, derzelven Handel in de „ *Noordzee* te vervolgen, en zulks met „ gelyke gerustheid, als zy gewoon geweest zyn, vóór het ontstaan der oneenigheden tusschen *Rusland* en *Zweeden*. — Eene gerustftelling van gelyken aart, ontving de Onzydige Zeevaart van de Koning van *Zweeden*. (*)

Nauw-

(*) *Resol. gen.* 27. Mey 1789. laastgem. was gedag-

Nauwlyks der optekeninge waardig, is het voorgevallene met den Keurvorst van *Paltz Beyeren*, die, in den aanvange deezes Jaars, door den Heer VAN WILLIGEN, zynen Resident, een Vertoogschrift aan de Algemeene Staaten overleeverde, klagten inhoudende, zo over het bezetten der *Tewezer-heide*, in het Hertogdom van *Gulik*, door eenig *Oostenryksch* en *Hollands* Krygsvolk, als over het wegvoeren van eenige Scheidpaalen, en het plaatzen van twee andere op het *Guliks* Grondgebied. Bedryven door den Keurvorst aangemerkt, als een schennis van het Regt der Volken, en een inbreuk op zyn Souverain gezag. De Geschillen hier over gereezen, eerlang in der minne bygelegd, hadden geene gevolgen altoos.

LXIV. BOEK.

1789.

Klein verschil met *Paltz-Beyeren*.

Van meer aanbelangs, en ook in de gevolgen op ons Vaderland, waren de Geschillen tusschen Keizer JOSEPHUS DEN II., in het nabuurig *Brabant* gereezen. Het twistvuur 't welk daar reeds eenen geruimen tyd gesmeuld hadt, begon, naa eene korte verpoozing, heftiger te ontbranden, en kondigde in die Nabuurschap, de gewigtigste Gebeurtenissen aan. Gebeurtenissen, die met het aanvanglyk voorgevallene in *Frankryk* te deezen Jaare, een zeer zonderling en treffend vertoon maaken, voor den Staat- en Menschkundigen Opmerker. Wy mogen ons niet toegeeven in vergelykingen. Kei-

Brabantsche Onlusten.

dagtekend 2. Juny 1789. *N. Nederl. Jaarb.* 1789. bl. 717.

XXIV. BOEK. 1789. Grond der nieuwe misnoegdheden aldaar.

Keizer JOSEPHUS DE II., hadt veele ontwerpen van Hervorming in 't hoofd, ving 'er eenige aan, bragt 'er sommige tot stand. Het openen van een algemeen Kweekschool, in den voorleden Jaare, hadt 'er geen opgang, en vonden de sterke middelen daar toe aangewend, veel tegenstands. De oneenigheden daar uit gereezen, lagen den grond tot verdere en hoogloopende geschillen, voor eene korte wyl, door magt van Krygsvolk gedempt. In *Henegouwen* en *Braband* hadt de Geestlykheid alle gemoederen opgewonden, met den Adel, en de Staaten de noodige maatregelen, in 't geheim beraamd. Niet lang geleden hadden de laatstgemelden, den Keizer, in de onderdaanigste bewoordingen, verzekerd van hunne geheele te rug keering, tot zyne Vaderlyke gehoorzaamheid. Thans bewilligden de beide opperste Standen, in de Onderstandgelden, welke zy, ingevolge der afspraake, wisten, dat de zogenaamde derde Stand, bestaande uit de Afgevaardigden der drie Steden *Brussel*, *Mechelen* en *Antwerpen*, zou weigeren. Een weigering, welke zy grondden op de agtergebleevene herstelling, der Processien en Broederschappen; teffens vorderde men de wedergave, van alle opgeheevene Kloosters, en de onbepaalde afschaffing van alle nieuwigheden, in het stuk der Geestlyke opvoeding.

Streng Bevelschrift des Keizers.

Dit hadt, in Louwmaand deezes Jaars, een Bevelschrift, ten gevolge van deezen strengen inhoud! „ De weigering der ge-

„ mee-

„ meene Onderstandgelden, waar toe de
„ derde Stand van myn Hertogdom heeft
„ durven overgaan, zonder dat de eerste
„ Leden, de minste pooging gedaan heb-
„ ben, om daar in orde te stellen, heeft
„ alle myne verontwaardiging moeten op-
„ wekken, en noopt my om, van dit
„ oogenblik af, voor *Brabant* te herroe-
„ pen, alle de toegeeflykheden, die ik
„ haar beweezen hadt, en vooral die van
„ de vergetelheid, wegens het voorgeval-
„ lene in de jongste Troubelen, welke
„ ik haar, in goedgunstigheid, hadt toege-
„ staan. Ik verbied tevens aan myn Ge-
„ neraal Gouvernement my verder eeni-
„ ge genade hoe genaamd te vraagen, het
„ zy voor die van den Burger-, het zy
„ van den Geestlyken stand deezer Pro-
„ vincie, of eenigen van hun in eenigen
„ stand te zetten. —— Ook schort ik
„ alle laatere benoeming, tot de *Brabant-
„ sche* Abtdyen op, en myn Gouverne-
„ ment Generaal, gesterkt door den Mi-
„ litairen arm, zal na de Persoonen van
„ alle Klassen en Beroepen, in gemelde
„ Provincien, welke in de jongste Trou-
„ belen zich schuldig gemaakt hebben,
„ met de daad, met woorden, of door
„ geschrifte, ten strikste onderzoek
„ doen; ten einde hun te straffen, zo-
„ danig als ik, naar de gelegenheden,
„ gepast zal oordeelen. Naa de weige-
„ ring, die gylieden u hebt durven on-
„ derstaan, van de bewilliging in de On-
„ derstandgelden, die billyk en onvermy-

LXIV BOEK. 1789

„ delyk behooren opgebragt te worden, „ tot onderhoud van het Publiek Bestuur, „ staat U geenzins meer vry, in eenige „ zaak, de *Blyde Inkomst* (*) in te roe- „ pen, achtende ik my niet langer tot „ dezelve verbonden, terwyl gylieden het „ van uwen kant, aan my als getrouwe „ Onderdaanen verschuldigde, hebt dur- „ ven ter zyde stellen."

Ernstige waarschuwing.

Het Generaal Gouvernement, deedt dit Bevelschrift, in alle Steden van *Brabant* aanplakken, vergezeld van eene ernstige Waarschuwing, en de byvoeging, dat, naardemaal zy boven dien onderrigt waren, dat men, zonder eenige de minste onthouding, voortging met zeer berispelyke gesprekken te houden, strydig met het ontzag aan zyne Majesteit, en diens Gouvernement, verschuldigd, het Gouvernement de Ingezetenen verwittigde. dat zo wel de Civiele als Militaire Officiers bevel hadden, om daar op, met de grootste zorgvuldigheid, te letten. Als mede, dat het de wil van het Gouvernement was, dat alle Stads Magistraaten, zonder uitstel een Bevel deeden afkondigen, op nieuw, alle byeenrottingen, en alle hoegenaamde beweegingen, strydig met de orde en de algemeene rust, verbiedende: op dat (terwyl

(*) 't Is bekend, en verdient slegts voor weinigen herinnerd te worden, dat men door *Blyde Inkomst*, de Voorregten verstaat, die zo wel door het Volk, als door den Landheer, by diens inhuldiging, bezwooren worden.

wyl men aan de Vredelievende Inwoonders de rust verzekerde, welke zy zouden blyven genieten, indien zy zich wel gedroegen,) het Gemeen intusschen onderrigt wierd, dat in zo verre men voortging in strafbaare Gesprekken, en andere beweegingen; of dat men, uit hoofde van de te doene Onderzoekingen, in gevolge van de bevelen zyner Majesteit, eenigen tegenstand of belemmering ondervondt, de schuldigen onmiddelyk gevat, en in de Gevangenis zouden gebragt worden. (*)

LXIV. BOEK. 1789.

De Staaten van *Brabant*, niet genegen, om de Priesterschap, die met voorgemelde redenen van weigering, ter baane gekomen was, te ondersteunen, boogen zich, op nieuw, voor den Keizer, bewilligden in de schattingen, smeekten om vergiffenis en genade: met de kruipendste uitdrukkingen. Onder andere, naa bekentenis van misdryf, verklaarende; „ Ei, „ wilt althans, ô Sire! Gy beste zo wel „ als toeganglykste aller Koningen, voor „ het minst gedoogen, dat wy aan uwe „ Majesteit, eenige Persoonen uit de drie „ Ordens mogen afzenden, om U te „ smeeken, niet alleen te willen aanneemen de hulde, welke wy U hier voorloopig toebrengen van alle de vermogens uwer Onderdaanen; maar vooral „ van aan uw Volk, Sire! uwe goedgunstigheid, goedhartigheid en goedertierenheid, in alle derzelver uitgestrekt- „ heid

Der Staaten kruipende Onderwerping.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1789. bl. 161—165.

LXIV. BOEK. — 1789. „ heid, te willen wederschenken; inzon„ derheid, nog van aan dit Volk te wil„ len laaten, de ongekreuktheid van des„ zelfs Staatswetten, onder welker zagten „ invloed, het zelve zich zo veele eeu„ wen gelukkig bevonden heeft!" (*)

In *Henegouwen* tot bukken genoodzaakt. De Keizer betoonde zich onaandoenlyk voor deeze Vleitaal, en nam die onderwerping niet aan. Gunstbetooningen weigerde hy den *Brabanderen*, even als die van *Henegouwen*. In deeze Provincie begeerde men voor den Keizer niet onder te doen. Groot was 'er de verbittering, over het ontslag des Hertogs van AREMBERG, van diens Eerepost als Hoofdbaljuw, en het opdraagen van dit Ampt, aan eenen gehaaten Vreemdeling. De Staaten bleeven daar by hunne weigering. Het gemor en de geest van tweedragt werd 'er algemeen. Waar op het Gouvernement Generaal besloot, om strikte bevelen na verscheide Plaatzen te zenden, en inzonderheid na *Namen*, om een gedeelte van de Krygsbezetting dier Stad, na *Bergen* te doen trekken. Door deezer komst, en die van Gelastigden, werd der Staaten Vergadering gestoord, en eindigde aldaar de wederstand, met de vernietiging van alle voorregten, en de gevangenneeming van de hoofden der misnoegden. (†)

Bedoelingen en In *Brabant*, hoe diep over 't algemeen ook gebukt, onder het juk der vooroordee-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1789. bl. 351—357.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1789. bl. 358—360.

LXIV. BOEK.

1789.

Poogingen eeniger Brabandſche Patriotten.

deelen en des bygeloofs, werden 'er gevonden, die 's Keizers Hervorming van eene gunſtiger zyde beſchouwden. Dit was het geval eeniger Regtsgeleerden, en niet weinigen onder de gegoedſte Burgers toonden zich vatbaar voor derzelver onderrigting. In 's Keizers maatregelen, ſchoon niet geheel goed gekeurd, erkenden deezen eene pooging, om den Invloed van den Adel, zo wel als van de Geestlykheid, te beperken, aan het Volk eene meerdere magt te verleenen, en bygevolge eene zekere nadering, tot het doel van het klein aantal Patriotten, die eene volkomene Vertegenwoordiging voor den eenigen vasten grondſlag der Volksvryheid hielden. Deezen vleiden zich eenigen tyd, dat het geſchil tusſchen den Keizer en de Staaten, eene gunſtige wending na dien kant zou neemen: dan, door de ſchielyke herſtelling der oude Staatsgeſteltenisſe, verdween dit uitzigt geheel en al, en bleef 'er ſlegts eene geringe mogelykheid over, om die Volksgezinde begrippen, onder de menigte te verſpreiden. Hier toe keurde men best, het aanleggen van *Vaderlandſche Gezelſchappen*, omtrent in dien zelfden ſmaak, als de Burger Societeiten vóór de Omwenteling, in onze Bondgenootſchaplyke Gewesten. In deeze poogden de Regtsgeleerden Vonk, Verlooy, en meer anderen, op hunne Medeburgers te werken, en in een Land van algemeene duisternis, licht te verſpreiden. Deezer oogmerken waren aan zommige Per-

LXIV. BOEK. —— 1789. Persoonen uit den eersten Adel niet onbekend, en zy begunstigden dezelve onder de hand.

Punten den *Brabanderen* door den Keizer ter overweeginge gegeeven.

Met al de betoonde onderwerping, hadt de Keizer niet uit het oog verlooren, dat de gebrekkige inrigting van den derden Stand, de voornaame oorzaak was, van de laatste weigering der Onderstandgelden. Hy maakte zich dit oogenblik ten nutte, om, naa eene herhaalde afkondiging, tegen oproerige beweegenissen, op eene buitengewoone Vergadering der Staaten van *Brabant*, een nieuwen vorm van deezen Stand voor te slaan, die denzelven tegen den bovenmaatigen invloed der beide anderen beveiligen zou, en den trots der drie, tot hier toe alleen vertegenwoordigende Steden vernederen. Opmerkelyk genoeg, boven al om der gevolgen wille, zyn de vier punten, door zyne Majesteit ter raadpleeging overgegeeven. — *Voor eerst*; een vaste Onderstand, even als in *Vlaanderen*, dat is te zeggen, de onafgebrooke voortduuring der tegenwoordige gewoone Belastingen; ten einde te voldoen, aan den last van het Bestuur, en de Verbintenissen, wel eer door de Provincie aangegaan, zonder benadeeling van de Algemeene Vergadering der Staaten, welke 'sjaarlyks, als voorheen, zouden plaats hebben. —— *Ten tweede.* Het herstel van den derden Staat, op den ouden voet, geevende aan *vyftien Steden* Stem en Zitting, in plaats van alleen aan de *drie groote Steden.* —— *Ten derden*, dat

dat by alle Raadpleegingen, over de Generaliteits zaaken, ieder Orde een zuiver en eenvoudig besluit zou neemen; en dat diensvolgens de wil der twee Ordens, de meerderheid uitmaakende, de derde zou noodzaaken toe te stemmen. —— *Ten vierden*, dat, om voor te komen, dat de Raad van *Brabant* voortaan, tot verkorting van het Souverain gezag, geen misbruik maakte, van den Eed op de *Blyde Inkomste*, zou gehouden zyn, alle Eedicten, Reglementen, Ordonantien, en wat van dien aart meer was, op gezag van zyne Majesteit gedaan, op de gewoone wyze te bezegelen en af te kondigen, mits die niet duidelyk aantoonden, dat men, tegen de meening van den Souverain, daar door wilde verkorten, eenig Artykel van de *Blyde Inkomste*, of anders en daadlyk in zwang zynde Voorregten. Dat, ingevalle de Raad iets mogt vinden, in Edicten of andere Staatspapieren, strydig met de *Blyde Inkomst*, of eenig ander Voorregt, dezelve zou gehouden weezen, die twyfeling ter kennisse van den Gouverneur Generaal te brengen, welke, naa de Gemagtigden der Staaten, van de Provincien gehoord te hebben, 't geval ter kennisse en beslissinge, van zyne Keizerlyke Majesteit zouden overgeeven, naar wiens uitspraak de Raad verpligt zou weezen, zich te gedraagen. Het Slot deezes Bevelschrifts, hieldt in, dat de meening van zyne Majesteit hier op uit kwam, en dat van de voldoening aan de-

LXIV. BOEK

1789

dezelve, de handhaaving der oude Staatsgesteldheid van *Brabant* af zou hangen.

Deeze wierden verworpen. 't Geen de vernietiging des Raads van *Brabant* ten gevolge heeft.

De Staaten raadpleegden onverwyld op dit Stuk. Weigering, om in 's Keizers voorgestelde maatregelen te treeden, was 'er het gevolg van. Zy hielden die schikkingen, strydig met hunnen Eed. Ingevolge van 's Keizers last kondigde het Gouvernement Generaal een Bevelschrift af, by 't welk niet alleen de Zending der Staaten opgeschort, en de Raad van *Brabant* vernietigd; maar ook de *Blyde Inkomst* zelve herroepen wierd. Dien eigen avond, scheidden de Staaten uit elkander, en de Raad van *Brabant*, die, van 's morgens af, vergaderd geweest was, kreeg, omtrent dien tyd, het Bevelschrift zyner Vernietiging. Eene geheel andere schikking op alles, greep plaats. Het gevolg was eene volslaagene vervreemding, der gemoederen van den Keizer. (*)

De gemoederen van den Keizer vervreemd.

Zo lang 's Keizers hervormingen de burgerlyke betrekkingen raakten tusschen den Staat en deszelfs Leden, hadt men zich wel verzet; maar egter nimmer opgehouden den Landheer te eerbiedigen; doch zedert het sluiten der Bisschoplyke Seminarien, hadt de Priesterschap, zich onophoudelyk beyverd, om het Volk tot ongehoorzaamheid aan te vuuren. De Cardinaal Aardsbisschop van *Mechelen*, de Bisschop van *Antwerpen*, en andere Heeren

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1789. bl. 852—861.

ren van de Hooge Geestlykheid, gelukte het 's Keizers Geloof verdagt te maaken, en aan zyne Inrigtingen den schyn te geeven, van aanvallen op de Verborgenheden van den Godsdienst. De agting der Onderdaanen, hem voorheen betoond, verwisselde in afkeer en haat, en sloeg, daar gedaane Vertoogen en Beroepingen op de *Blyde Inkomst* van geen kragt bevonden waren, tot woede over. Het Gemeene Volk van *Tierlemont*, *Diest* en *Leuven* rotte zamen, plunderde de huizen der Keizersgezinden en de Keizerlyke Kantooren, en vuurde, zelfs onder het geleide van eenige Monniken, die hun voorgingen, op het te dier plaatzen in bezetting liggend Krygsvolk.

LXIV. BOEK. 1789.

De Democratische Aanhang, onder het geleide van VONK, versterkte zich heimlyk. HENDRIK VAN DER NOOT, handelde, in den naam des *Brabantschen* Volks, wiens gevolmagtigde Agent hy zich noemde, ingevolge van eene Volmagt, door eenige medeleden van den Geestlyken, en Burgerstand ondertekend, met eenige nabuurige Hoven, en paayde zyne Lastgeevers, met verdichte, of ook weezenlyk gedaane toezeggingen en beloften. —— Schoon, te midden deezer woelingen, een nieuw Bevelschrift des Keizers kwam, waarby de Hoogeschool te *Leuven*, alle haare voorregten herkreeg, en de Seminarien op nieuw geopend werden; was het tydstip, waar op deeze schikking de gemoederen hadt kunnen bevredigen, voorby.

Wat 'er tegen hem zamenspant.

Vergeefsche pooging om de gemoederen te leenigen.

LXIV. BOEK. — 1789. by. De Keizer derfde 's Volks vertrouwen; de verbittering tegen hem verwekt, en onder alle rangen verspreid, groeide aan. Op de Grenzen verzamelde en bezoldigde men een klein Leger; doch zou 't zelve niets beduid hebben, tegen een Krygsmagt 16000 man sterk, waar over D'ALTON, in de *Nederlanden* bevel voerde, hadt 'er geen zamenloop van zaaken plaats gegreepen.

Gesteldheid te *Brussel*. Ondanks de voorzorgen, om de betaaling des Krygsvolks der misnoegden te beletten, groeide dier getal aan. 't Hof te *Brussel*, weergalmde van aanklagten tegen verdagte Persoonen. Eenigen redden zich met de vlugt; anderen werden opgesloten en bewaakt. 't Ging zo verre, dat alle Gevangen huizen in *Brussel* opgevuld waren, met Persoonen uit allerlei Standen, met Priesters, Kooplieden en Edelen, allen van de eene of andere Staatsmisdaad beschuldigd. Alles ademde eene algemeene gisting; alles toonde het geheel verbrooken wederzydsch vertrouwen; alles kundigde eene op handen zynde geduchte beslissing aan.

Verrigtingen van het Patriottisch Leger. Het verzameld Patriottisch Leger, geraakte in Wynmaand in beweeging. VONK, ten naauwen noode uit *Brussel* geweeken, op het oogenblik dat men hem poogde te vatten, hadt dit Leger, tot tusschen de vier en vyfduizend man aangegroeid, een ervaaren Hoofd bezorgd, in den Persoon van zyn Vriend, den voormaaligen Keizerlyken Bevelhebber VAN DER MEERSCH.

Zy

Zy streeden met voordeel. Waagden een aanslag op *Vlaanderen*. Waar zy verschee- nen, kondigden zy een Manifest af, door VAN DER NOOT, ontworpen en onderte- kend; by 't zelve verklaarden zy den Kei- zer, van het Hertogdom vervallen, en ontzeiden hem alle gehoorzaamheid. *Gent* viel, naa een schriklyk gevegt, in hunne handen, en alle Steden van *Vlaanderen* verklaarden zich, nevens die Hoofdstad, tegen de Keizer. De werkingen, van het geheim gevormd door VONK en het Genoot- schap *Pro Aris et Focis*, vertoonden zich plotseling in alle Plaatsen van *Vlaanderen*, *Brabant* en *Henegouwen*. Burgers en Boe- ren liepen te Wapen, en verdreeven of vernielden de Keizerlyke Krygsbezettin- gen. —— VAN DER MERSCH, rukt ten tweeden maale in *Brabant*. Vrees voor het dreigend gevaar, deedt de Gouver- neurs in Slachtmaand *Brussel* verlaaten, over *Namen* en *Luxemburg*, na *Coblentz* vlugten. Eenige Edelen en Amptenaaren, volgden dat voorbeeld.

LXIV. BOEK. —— 1787.

De Keizerlyke Minister TRAUTMANNS- DORF, met onbepaalde magt bekleed, zogt het dreigend gevaar af te keeren. Hy liet alle de Gevangenissen in *Brussel*, *Antwerpen*, *Leuven* en *Mechelen*, openen, en stelde de misdaadigers, zonder eenige voorwaarden, in vryheid. Hy vernietigde, in Slachtmaand, den steen des aanstoots, het Seminarium te *Leuven*; herriep het Keizerlyk Bevelschrift; herstelde de Privi- legien van *Brabant*, op 't volkomenst; be-

Vergeefsch aanbod van toegeeving en vergiffenisse.

LXIV. BOEK. —— 1789. beloofde eene algemeene Kwytscheldîng, strekte die uit tot alle de *Nederlandsche* Provincien, en verpandde zyne éer dat de Keizer alle deeze Verklaaringen zou gestand doen.

Besluit om de Keizer vervallen te verklaaren.

Doch die te gemoet gaande maatregelen waren thans zonder werking. De Staaten van *Vlaanderen*, in gemelde maand te *Gent* vergaderd, namen voor alle de overige Provincien het besluit, dat de Keizer van alle zyne Graaflyke Regten op *Vlaanderen* vervallen was, als mede, dat aan alle de Provincien gezamenlyk den Voorslag, tot het aangaan van een *Nederlandsch* verbond zou geschieden.

Brussel gaat aan de zyde der Patriotten over.

Van der Mersch, rukt met zyne Krygsbende voort. Een Wapenstilstand, gaf hoope van bevrediging; dan noch de Staaten van *Vlaanderen*, noch het *Brabantsch* Committe te *Breda*, wilden na verlenging van die Wapenschorsing luisteren: terwyl die voor tien dagen gesloo-ten, als 't ware eene erkentenis der Patriotten behelsde, en gelegenheid gaf, om door overloopers uit het Keizerlyk Leger, versterking te krygen. Alles bemoedigde de Tegenstreevers van 's Keizers gezag. Hun magt wiesch aan. De Godsdienst yver werkte 'er onder. In de Kerk *St. Gudula* te *Brussel*, vierde men een plegtige mis, om den voorspoed der Patriottische wapenen. Op het einde van deeze Godsdienstoefening, stak een der aanweezigen, de Nationaale Cocarde op zyn hoed, hief dien op zyn stok in de hoogte, tot eene

leus

leus voor de overigen. Binnen weinig oogenblikken, droeg alles in de Kerk, en, binnen weinig uuren, alles in de Stad dit onderscheidend Teken.

LXIV. BOEK. — 1789.

D'ALTON en TRAUTMANNSDORF vlugten.

Bystere verlegenheid greep D'ALTON, en TRAUTMANNSDORF, aan. Geene verlenging van den Wapenstilstand, was 'er te wagten. D'ALTON, bekroop de regtmaatige vreeze, dat hy, nog langer te *Brussel* vertoevende, den Generaal VAN DER MERSCH, in handen zou vallen; hy vlugt met agterlaating der Krygskasse, drie millioenen in baaren gelden gelde ryk. De Gezant TRAUTMANNSDORF vlugtte met geen minder overylling.

Zegepraal der Patriotten, en de Omwenteling voltrokken.

Dit heenen trekken, dit verlaaten, viel voor op den twaalfden van Wintermaand, en brandde men den avond van dien dag, te *Brussel* vreugdevuuren. 's Volgenden daags, werd het Hooge Gerigtshof van *Brabant* hersteld. Toen ook ontruimden de Keizerlyken de Stad *Mechelen*. Eén dag laater, trok VAN DER MERSCH, *Leuven* zegepraalend in. De Patriotten bezetten *Namen*. — Het overschot van 's Keizers verdunde Krygsbende, verzamelde zich te *Luxemburg*, en daar omstreeks. Op den achttienden dier Maand, hieldt de Cardinaal Aardsbisschop van *Mechelen*, een plegtig *Te Deum* in de Kerk van *St. Gudula*; de Staaten van *Brabant* waren 'er by tegenwoordig. VAN DER NOOT, een groot Bedryfal in die Omwenteling, werd overal als de Verlosser des Lands, door het Graauw in zegepraal omgevoerd, en

LXIV. BOEK. — 1789. op eene wyze, verre boven zyne verdienste vereerd: ook kort daar naa tot Minister der *Brabantsche* Staaten benoemd. Zyn Manifest, werd in alle Steden der afgevallene Gewesten afgekondigd. Uit deeze ylden de Afgevaardigden na *Brussel*, om een *Algemeen Nederlandsch Congres* te vormen, 't welk de plaats van den geweezen Souverain bekleedde, en het groot werk der *Unie*, op den elfden van Sprokkelmaand des volgenden Jaars tot stand bragt. (*)

Men draagt hier te Lande voorzorgen. Zo veel gewigtigs kon, op de grenzen onzes Lands, niet gebeuren, zonder dat onze Staat daar in gemoeid, en op eene en andere wyze betrokken werd. Wanneer met Herfstmaand de even kortlyk aangestipte *Vlaamsche* en *Brabantsche* Beweegenissen, eene meer ernstige gedaante, of die eens volslaagen Opstands begonnen aan te

(*) Een Geschiedenis in eene Geschiedenis te vlegten, wraakt men, met rede; dan een Voorval in de Nabuurschap onzes Vaderlands, van zo veel belangs, en waar in 't zelve, gelyk wy zien zullen, zydeling betrokken werd, met een kort woord te melden, gelyk wy hier boven gedaan hebben, zal niemand wraaken. — Onder veele Schriften, die Omwenteling betreffende, verdient geleezen te worden, wat 'er de Marquis VAN CARACCIOLI van optekent, in *'t Leeven* VAN JOSEPH DEN II, te *Utrecht* by WILD en ALTHEER. Een meer uitvoerig Verslag, met veele aanmerkingen en Character schetzen van de voornaamste Persoonen hierin betrokken, doorvlogten, geeft ons GEORGE FORSTER, in het III. Deel zyner *Reize in den Jaare* 1790. te *Haarlem* by C. PLAAT, in 1793 uitgegeeven. bl. 15 enz.

te neemen, en 'er vyandlykheden, tusschen de Burgers en het Krygsvolk voorvielen, namen veelen de vlugt na elders, en weeken ook na onze grenzen. Een aantal *Brabantsche* Burgers en Ingezetenen, vertoonden zich gewapend, op het Grondgebied van den Staat. Dit gaf oorzaak, dat de Algemeene Staaten goed vonden, tot dekking der Generaliteits Landen, aan den kant van *Brabant*, eenig Krygsvolk te doen zamen trekken. Ingevolge hier van, vaardigde de Capitein Generaal, op den zeventienden dier Maand, aan de Overstens en andere Bevelvoerende Officieren, van alle de Regimenten, in dienst van den Staat, een aanschryving af, by welke hy hun beval, om, vóór den tienden van Wynmaand, op te geeven, of alle de Compagnien, van hunne onderhebbende Corpsen, voorzien waren, van de noodige Tenten, Karren, en verdere Veld-equipagien, om, des noods, op het eerste bevel, te velde te kunnen trekken en te legeren, en wat hun daar toe zou ontbreeken; als mede, in welken staat zich al het noodige ten Veldtocht bevondt, met opgave van den tyd, die 'er mogt vereischt worden, om het ontbreekende te verhelpen, en zich aan te schaffen. (*)

LXIV. BOEK — 1789.

De steeds toeneemende woelingen, in de nabuurige *Oostenryksche Nederlanden*, kon-

Manschap-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1789. bl. 1056.

LXIV. BOEK. — 1789 pen uit *Brabant* verzamelen op onze Grenzen.

konden niet nalaaten, op de Grenzen van ons Gemeenebest, vreemde verschynzels, en zonderlinge drukte te baaren. Veele Manschappen, uit *Brabant*, kwamen herwaards. Veelal namen zy den weg over de Dorpen *Putten*, *Roozendaal* en *Etten*, op *Prinsenhagen* en *Ginneken*, verder na het *Luiksche* trekkende, om daar gewapend te worden. Gevraagd na hun oogmerk erkenden zy, met ronde woorden, dat die optocht en wapening ten doel hadt, tegen het Krygsvolk des Keizers te vegten, en het juk der *Oostenrryksche* Overheersching af te schudden. De Burgerkleeding kon niet bedekken, dat 'er, onder dit aantal, zich veele Geestlyken bevonden; ook onthieldt zich te *Roozendaal*, de Abt VAN TONGERLOO, met verscheide Priesters. — Een vreemd vertoon, zwanger van geheel onzekere uitkomsten. De Meyery van *'s Hertogenbosch*, de Baronnie van *Breda* en het Marquizaat van *Bergen op den Zoom*, vloeide steeds meer en meer over, van geheele benden, te gelyk opdaagende, gansch of gedeeltlyk gewapend, ook Krygstuig en Buskruid op Karren met zich voerende. —— Opmerkenswaardig is 't, in dit geval, een Brief door D. J. VAN HOGENDORP, Heer en Drossaard van *Tilburg*, omtrent het midden van Wynmaand, aan hun Hoog Mog. geschreeven, kundschap geevende, dat aldaar omtrent zeshonderd Man, *Brabantse* Patriotten, met negen gelaaden Karren, belaaden met negenhonderd Ponden Buskruid, en eenige honderden

den geweeren waren aangekomen, verzoekende te mogen weeten, hoe hy zich in dit, en dergelyke gevallen, te gedraagen hadt. (*)

LXIV. BOEK.

1789.

Afkondiging van hun Hoog Mogenden deswegen.

Dit gaf aanleiding aan hun Hoog Mogenden, om, te midden van gezegde maand, openlyk te verklaaren, „ dat, „ hoe zeer zy geen voorneemen hadden, „ om aan Vreemdelingen, welke niet be„ hoorden, onder de Klasse van Vage„ bonden, of Landloopers, (waar tegen „ zy vroegere Plakaaten inriepen) het in„ komen, of verblyven op het Grondge„ bied van den Staat te verhinderen, maar „ wel mogten lyden, dat dezelve, zich „ stil en wel gedraagende, het zy in de „ Herbergen, het zy by de Ingezetenen, „ welke genegen waren hun in te neemen, „ zich ophielden. Dan konden zy niet „ gedoogen, dat dezelve, op plaatzen, on„ der hun Gebied gelegen, in welken zy „ aan de Ingezetenen, alle Wapening, „ en het formeeren van eenige Corpsen of „ Genootschappen, verboden hadden (†), „ zich gewapend zouden vertoonen, of „ eenigen voorraad van Wapenen, Kruid „ of Ammunitie, met zich voeren, en „ Corpsgewyze excorteeren, noch ook „ Exercitien van Wapenhandel verrigten, „ of in 't algemeen iets doen, 't welk „ tegen hun Territoriaal gezag, en de „ standhebbende Orders en Plakaaten zou

„ aan-

(*) R. L. Bouwens, *Verantwoording* aan zyne Committenten bl. 318.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 304.

LXIV. BOEK. — 1789. „ aanloopen." —— Hier tegen het neemen van alle voorzorgen den Officieren, gelast hebbende, wilden zy ook, „ dat „ voorts, in 't algemeen, aan de reeds in„ gekomene Vreemdelingen, en die gee„ nen, welke nog zouden willen binnen „ komen, van deeze hunne meening en „ goedvinden, zou kennis gegeeven wor„ den, en voorgehouden, dat, byaldien „ zy genot wilden trekken, van de vrye „ Inkomst, en Verblyf op het Grondge„ bied van den Staat, zy zich ſtil en „ rustig moesten gedraagen, geen over„ last aan de Ingezetenen veroorzaaken, „ en zich onderwerpen, aan de vastge„ ſtelde Orders en Plakaaten, van deezen „ Lande. (*)"

Een Committé der Staaten van *Brabant* vergadert te *Breda*. Eene Afkondiging als deeze belette niet, dat omtrent dien tyd, een Gezantſchap of Committé der Staaten van *Brabant*, zich na *Breda* begaf, om aldaar de verrigtingen van het Patriottisch Leger der Nabuuren te regelen. Zy lieten van daar te *Hoogſtraaten* eene Afkondiging doen, het gehoorzaamen van 's Keizers bevelen verbiedende, en allen uitvoer na *Holland* openzettende. Ingevolge van welke vryheidverleening onmiddelyk eene groote menigte Karren uit *Brabant*, na *de Leur*, *Oudenbosch* en *Breda*, vertrokken. Het houden der gemelde Vergadering, de weigering der Algemeene Staaten om

VAN DER

(*) *Reſol. Gen.* 16. *Oct.* 1789.

der Noot, die zich met duistere bedoelingen, nu en dan in *'s Gravenhaage* onthieldt, op aanzoek van den Keizerlyken Gezant, uit te leeveren, wekte ergdenkingen by de *Oostenrykfche* Regeering, of ook van hier de Party der misnoegden onderfteund, en met zydelingfche oogmerken gefterkt wierd. Iets 't welk niet onopgemerkt bleef; en waar van de fpooren, zich naderhand vry blykbaar op deeden. (*)

LXIV, BOEK. — 1789.

Klagten van de Baron Hop, wegens

In *Brusfel*, waar men allen voorzorg gebruikte, om den Opftand elders in den Lande gaande, voor te komen, deedt men onderzoek na Wapentuig. Der Staaten Af-

(*) Wy zullen, het volgend jaar befchryvende, gelegenheid vinden, om des nadere blyken by te brengen, genoeg hier aan te ftippen, dat de Baron Hop, den twee en twintigften van Wynmaand deezes jaars, eenen Brief, fchreef over de *Brabantfche* Patriotten, en over de klagten van het *Oostenrykfche* Gouvernement, ten opzigte van de handelwyze, welke men met dezelven hieldt. — Als mede een Stuk van den Minifter te *Brusfel*, de Graaf van Trautmanssdorf, aan hun Hoog Mogenden, daar toe betrekkelyk; en een *Nota*, daar op flaande van den Secretaris Schraut, in *'s Gravenhaage* aan Fagel overgegeeven — Doch het geen meer klemt, dat hun Hoog Mogenden toegeftaan hebben, het verzoek van A. van Adriçhem, op den negen- en twintigften van Slachtmaand 1789, om wedergave van Verfchotten, in de zaak der *Brabantfche* Patriotten, door hem gedaan, als mede om zyne Vacatien en Verfchotten, als Hoofdfchout van *Breda*, ten dien opzigte, te mogen in rekening brengen R. L. Bouwens, *Verantwoording* aan zyne Committenten. bl. 329.

LXIV. BOEK. —— 1789. Afgezant, de Baron HOP, vondt zich daar door, gelyk hy schreef, in de harde noodzaaklykheid, om aan den eersten Staatsdienaar der *Brusselsche* Regeering te klaagen, over eene belediging hun Hoog Mogenden, in zyn Persoon aangedaan. Dezelve bestondt hier in, dat een Officier, met zeventien mannen der Krygsbezetting, voor 's Afgezants deur verscheen: eene verklaaring eischende, dat 'er in het Huis geen Wapenen noch Ammunitien waren, of dat hy het anders moest doorzoeken. De Heer HOP, deeze boodschap verstaan hebbende, verzogt dien Officier te spreeken; en op de herhaaling van dien last, vroeg hy na een schriftlyke Orde, en kreeg ja ten antwoord, ook dezelve te zien, en nam 'er een afschrift van. Hy bragt den Officier onder 't ooge, dat deeze Last niet door zyn Excellentie getekend was; dit hadt het brusk Krygsmans antwoord ten gevolge, „ dat hy geene Orders van zyne „ Excellentie kende; geene dan die van „ den Commandant Generaal eerbiedigde, „ en deeze ten uitvoer bragt! — Naa eenige oogenblikken bedenken, voegde de Afgezant hem toe, „ de Orders van „ den Commandant Generaal niet te kennen; doch dat hy, om allen gerugt, „ voor te komen, wel wilde verklaaren „ geene Wapens of Krygsvoorraad te hebben; en dat hy voor de zynen, in deezen, instondt." Terwyl dit onderhoud duurde, bleef de gewapende Manschap, voor de deur des Afgezants in orde ge-

Het willen doorzoeken van zyn Huis.

fchaard; en trok een zeer groote menigte volks om den afloop van dit vreemd bedryf te zien. „ Het was niet anders te „ begrypen," laat de Heer Hop op deeze berigtgeeving volgen, „ dan dat deeze „ daad, een der openbaarfte fchendingen „ van het Regt der Volken was, mede- „ brengende eene openlyke kleinagting, „ voor een Geprivilegeerd Huis, door de „ Wapenen der Republiek kennelyk." — Deeze handelwyze was, gelyk hy 'er ten flot byvoegt, „ te onverwagter, dewyl men „ ze zich veroorlooft hadt, in een tyd, „ dat zyne Meesters niets verzuimden, het „ geen bevorderlyk kon zyn, tot het aan- „ kweeken der welwillenheid en vriend- „ fchap zyner Keizerlyke en Koninglyke „ Majefteit, en hy dus niet twyfelde, „ of het Gouvernement zou, aan hun Hoog „ Mogenden, de blykbaarfte voldoening „ geeven, wegens een zo merkelyken hoon, „ zo openlyk, en met voorbedagten raade „ aangedaan."

LXIV. BOEK. 1789.

'tLeedt vyf dagen eer de Heer Hop antwoord ontving op deeze klagte en eisch. Een antwoord zeer voldoende. 't Zelve hieldt in, dat het aan 't Gouvernement Generaal leedt deedt, te verneemen, dat de Baron Hop, in 't geval was gebragt, om de gedaane klagten uit te ftorten. Het zou de gegrondheid dier klagten niet betwisten; maar zeer bereidvaardig aan den Gezant verklaaren, dat de ftap, die 'er het onderwerp van uitmaakte, gedaan was buiten kennis van het Gouvernement Ge-

Voldoening hem deswegen gefchonken.

LXIV. BOEK. 1789. neraal. Dat, terwyl het zelve de agting aan het Character van vreemde Ministers verschuldigd te wel kende, om maatregelen gestand te doen, welke tegen de algemeene gebruiken mogten aanloopen; dat deszelfs gevoelens en bestendige gedraagingen, voor alles, waarin hun Hoog Mogenden belang stelden, en tevens het vertrouwen, 't welk de Persoon van Hoogstderzelver Minister genoot, genoeg zou strekken, om zich verzekerd te houden, dat Hoogstdezelve, de zaak niet anders kon aanzien, dan als het uitwerkzel eener *Misvatting*, zo als dezelve waarlyk was.

Den Baron HOP, voegde het Gouvernement Generaal 'er nevens, was wel bekend, welke omstandigheden de noodwendigheid daar gesteld hadden, van eene schielyke Ontwapening te *Brussel*. De middelen, welke men tot dat einde, hadt moeten in 't werk stellen, hadden grooten spoed geëischt. Die verhaasting, hadt aanleiding gegeeven, by de Militairen, tot die verwarring, van welke de stappen, ten opzigte van vreemde Ministers voorgevallen, de gevolgen geweest waren. Dit bleek uit de verklaaring in deezen, door den Commandant Generaal D'ALTON, gegeeven, en het Gouvernement kon, onder het betuigen van al zyn leedweezen, wegens het gebeurde, geen sterker bewys geeven, van zyne oplettenheid, in het beantwoorden aan de gronden van vertrouwelykheid, en vriendschap, tusschen de wederzydsche Souverainen bestaande,

dan

dan voor eerst den gemelden ſtap af te keuren; en door den *Nederlandſchen* Gezant melding te doen, van de aanbieding die de Commandant Generaal deedt; en nam het Gouvernement te zeer ter harte, deszelfs denkwyze, omtrent hun Hoog Mogenden aan den dag te leggen, om zich niet bereidvaardig te verklaaren, op zodanig eene wyze, als volkomen aan Hoogstderzelver wensch moest beantwoorden.

Een nevensgezonden Afſchrift van D'ALTON hieldt in, dat het gebeurde aan enkel *Misverſtand*, moest worden toegeſchreeven, 't geen te minder te voorzien was: dewyl hy, ten deezen opzigte, de ſtelligſte Orders hadt afgevaardigd; dat hy tot meerder voorzorge bevolen hadt, een Onder-officier aan de Hotels der vreemde Ministers af te zenden, met last, om daar te blyven wagten, tot de aankomst van den Officier, die het Huisbezoek na de Wapenen zou verrigten, om deezen te zeggen, dat hy *voorby moest gaan*; dat deeze Officier, verzuimd hebbende den gegeeven last uit te voeren, daar door gelegenheid gegeeven hadt, tot de regtmaatige klagten van den Afgezant HOP. Byaldien het Gouvernement het goed vondt, zou hy den Majoor, wiens verzuim aanleiding, tot dit *Misverſtand* gegeeven hadt, bevelen des verſchooning by den Heer HOP, te gaan vraagen, overeenkomſtig met een eigenhandſchrift diens Onder-officiers; en zelfs dat deezen arrest zou opge-

LXIV. BOEK. —— 1789.

gelegd worden, tot herſtel der belediging, waar over die Staatsdienaar zich beklaagde, indien hy zulks vorderde, wegens iets zonder opzet geſchied. (*)

Nadere voorzorgen der Staaten.

De Staaten namen genoegen, in deeze ontwikkeling des voorvals, en dit gegeeven antwoord. Zy deeden meer, ſchreeven de Hoogſchouten, Drosſaarden, Baljuwen, en andere Geregtsperſoonen, in de Landen der Generaliteit aan, om zich, ten opzigte van de Uitwykenden uit *Brabant*, niet alleen ſtipt te gedraagen, volgens de Bekendmaaking jongst gedaan (†); maar om desgelyks, wanneer zy eenig vermoeden mogten hebben, dat door deeze, eenige Onderdaanen of Officieren, op het Grondgebied van den Staat, tegen hun wil en dank, werden ingebragt, of vastgehouden, of in gevangenis geſteld, des naauwkeurig onderzoek te doen, en die Perſoon in vryheid en veiligheid te doen ſtellen.

Van Crumpipen losgelaaten en uitgebragt.

Dat dit geen enkele woorden waren bleek, wanneer de Canſelier VAN CRUMPIPEN, door een party der Patriotten opgeligt, en in *Breda* gevanglyk weggevoerd, op aanzoek van den Heer SCHRAUT, met de zaaken des Keizers, in *'s Gravenhaage* belast, niet alleen, op bevel der Staaten, in vryheid geſteld; maar in een rydtuig, met vier paarden beſpannen, begeleid door twee- en dertig Dragonders, van

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1789, bl. 1470—1474.
(†) Zie hier boven bl. 311.

De Canselier VAN CRUMPIPEN uit Breda gebragt en begeleid.

van *Breda*, op *Brabantschen* bodem gebragt wierd. —— Een Patriottische Krygsbende, op ruim vierhonderd Man begroot, door den Generaal VAN DER MERSCH, en den Capitein Graaf VAN BERLON aangevoerd, hadt, by het wyken voor 's Keizers overmagt, deezen Canselier in handen gekreegen, vervolgens hunne wapenen te *Zundert* en in andere Generaliteits Dorpen afgelegd; zy vonden zo te *Breda*, als in de omliggende Plaatzen, eene veilige wyk.

Drie Hoofdeischen van den Keizer.

Gemelde Zaakbezorger des Keizers, vorderde meer. Drie zyner hoofdeischen kwamen hier op neder. —— Dat hun Hoog Mogenden, de *Brabantsche* misnoegden, die zich op 't Grondgebied des Gemeenebests bevonden, zouden doen ontwapenen. —— Dat zy niet alleen in vryheid zouden doen stellen, den Canselier VAN CRUMPIPEN, maar ook den Groot Baljuw van *Turnhout*, en diens Broeder. gelyk ook eenige Commisen van den Tol, door de Misnoegden op der Staaten Grondgebied gevoerd. — Eindelyk, dat zy den Advocaat HENDRIK VAN DER NOOT, die te meermaalen, zich op der Staaten Grondgebied bevondt, zouden doen vasthouden.

Hoe twee derzelve beantwoord.

Ligt viel het hun Hoog Mog., omtrent de twee eerste verzoekpunten te antwoorden. Wat het eerste betrof, hadden zy de noodige bevelen gegeeven, die ook reeds ten uitvoer gebragt waren. — Aangaande het tweede, verzekerden zy nimmer te zullen gedoogen, dat iemand, wie

het

LXIV. BOEK. 1789. het ook wezen mogt, op hun Grondgebied, zou gevangen gehouden worden. In het geval van den Canselier CRUMPIPEN, hadden zy des reeds een voorbeeld gegeeven: en vermids hunne Bevelen niet tot dat geval bepaald waren, zy dezelve nog ten overvloede herhaalden, zich voorts verzekerd houdende, dat het Gouvernement-Generaal, wel aan hun zou willen overlaaten, om de schending van het Grondgebied, zulker wyze te straffen, als de aart der omstandigheden zou vorderen.

Wat zy op den eisch om VAN DER NOOT gevangen te neemen zeggen.

Breedspraakiger, lieten hun Hoog Mogenden zich uit, over de voorgestelde Gevangenneeming des veelgerugtsmaakenden VAN DER NOOTS. Zy beschreeven hem als by hun niet bekend, verzekerden, dat hy geenzins hunne byzondere Bescherming genoot, en dat het Manifest, waarvan men gewaagde, nimmer op eene *Officieele wyze*, in hunne Vergadering was overgebragt. Met verdere betuiging, dat daarenboven de Constitutioneele Vryheid der Republiek medebragt, om ieder, die zich der burgerlyke Zamenleeving niet onwaardig maakte, in dezelve de bescherming der Wetten te laaten genieten. Ook hadden hun Hoog Mogenden, gelyk zy betuigden, „ zich nimmer beklaagd, aan „ eenige der nabuurige Mogenheden, by „ welken aan Lieden, die daadlyk deel „ gehad hadden, in de Troubles van de „ Republiek, niet alleen een schuilplaats, „ maar zelf gunsten en byzondere blyken „ van onderscheiding gegeeven waren: of-

„ schoon

„ schoon het hun Hoog Mogenden, niet onbekend was geweest, dat zommigen dier Persoonen, op eene wyze, welke hun Hoog Mogenden niet aangenaam heeft kunnen zyn, die gunstige vryheid hadden misbruikt. (*)

Dewyl nu reeds aan de twee eerste verzogte Punten voldaan was, „ twyffelden hun „ Hoog Mogenden niet, of men zou, op „ 't geen VAN DER NOOT betrof, niet „ meer aandringen." Terwyl zy in den aanhef huns antwoords, hunne verwondering te kennen gaven, over den inhoud der klagten van het Gouvernement van *Brabant*, 't welk zy veronderstelden, dat door valsche Berigten was bedroogen geworden.

Geeven het Wagtschip van voor *Lillo* weggenomen weder en worden hier voor bedankt.

Om de opspraak, dat de Staaten ondershands, de poogingen der *Brabantsche* en *Vlaamsche* Patriotten begunstigden, en veelvuldige ondersteuning toe schikten, of althans zulk een bedryf, door de vingeren zagen, te weeren, gaven zy 's Keizers Wagtschip, van voor *Lillo*, door de *Brabantsche* Patriotten weggenomen, en na *Bergen op den Zoom* gezonden, op 's Vorsten aanzoek, weder over. Voor welke te rug gaave, als mede voor de handelwyze, in 't geval van CRUMPIPEN gehouden, 's Keizers Zaakwaarneemer in *'s Gravenhaage*, hun Hoog Mogenden, uit naam

(*) Men vergelyke hier mede, het door ons opgetekende hier boven 210—212.

LXIV. BOEK naam van het Gouvernement der *Oostenrykſche Nederlanden*, bedankte.

1789. Keizerlyk Krygsvolk in *Sluis* opgenomen.

Tot een blyk van onzydigheid in deezen, voert men desgelyks aan, dat de Keizerlyke Bezetting van het *Haazegras*, op de aankomst der Patriotten, ruim honderd man ſterk, by zich hebbende verſcheide Karren met Oorlogs voorraad, en twee ſtukken Geſchut, waar uit zy vyf Eere ſchooten deeden, en vervolgens hunne Vlag opheisten, de vlugt namen, en na *Sluis* in *Vlaanderen* weeken. In den nagt kwamen zy voor de Barriere der Poort, en lieten berigt van hunne komst, aan den Krygsbevelhebber dier Veste geeven. Op de vraag, „ wat zy daar kwa„ men doen?" gaven zy ten antwoord, „ dat zy in de Stad, eene Vryplaats te„ gen de *Vlaamſche* en *Brabantſche* Patri„ otten zogten." Aan het beding, dat zy hun Geweer en Wapens moesten afleggen, voldeeden zy gereedlyk, en werd dit Krygshoopje ontwapend na de Hoofdwagt gebragt, voorts gehuistvest met verlof om vrylyk door de Stad te mogen gaan. De Vestingen *Lillo*, *Liefkenshoek*, en de *Kruisſchans*, vielen in handen der Patriotten. Zy vernagelden 'er het geſchut en verlieten dezelve. —— Te midden van dit alles, namen de zaaken, in die Gewesten, voor den Keizer dien keer, welken wy vermeld hebben. (*) Het verder lot dier

(*) Zie hier boven, bl. 309.

dier nabuurige Gewesten, en wat zulks voorts, ten opzigte van ons Vaderland, baarde, loopt thans buiten ons bestek. LXIV. BOEK.

Zints *Zeeland*, in den Jaare MDCCLXXXIV. eenen voorslag deedt, en volgens den Raadslag daar op door *Holland* uitgebragt, een Besluit der Bondgenooten gevolgd was, om twee Commissien te benoemen, waar van deeze de *Quotas* zou herzien, en de andere het *Defensieweezen* van den Staat beschikken, hadt men, in 't volgend Jaar, tot die beiden, uit de onderscheidene Gewesten, Gelastigden benoemd. (*) 's Lands veelvuldige lotgevallen, en de daar uit gereezene verandering van Persoonen, hadden, behalven de omslagtigheid des werks, te wege gebragt, dat zy, die bestemd waren, om den Staat der Verdeediging te onderzoeken, de middelen tot verbetering van denzelven uit te denken, en voor te draagen, met dien arbeid, naa het tyds verloop van ruim vier jaaren, eerst gereed waren. Ook gaven zy, by de overleevering in Wynmaand deezes Jaars, te verstaan, „ dat hunne „ werkzaamheid, ten minsten die werk„ zaamheid, waar van meerder vrugts kon „ worden verwagt, gedagtekend moest „ worden, van den tyd der gelukkige „ Omwending van de zaken in 't Ge„ meenebest." Het Verslag op zich zelven maakt een Boekdeel uit, en kunnen wy

1789. De Gelastigden tot het Defensieweezen van den Staat doen verslag.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 36 &c. XI. D. bl. 157.

LXIV. BOEK. — 1789. wy ons, zelfs ter aanstipping der hoofdzaaken, niet inlaaten. Alleen mogen wy niet voorby, om, behalve het kleine trekje onmiddelyk opgegeeven, het Slot deezes Verslags meerendeels te plaatzen.

Hoe zy zich, wegens hun arbeid hooren lieten.

„ Wy hebben," dus spreeken zy, „ in „ de behandeling van dit alles, een wee„ zenlyk genoegen beproefd: om dat wy „ getragt hebben, het algemeen welzyn, „ nooit uit het ooge te verliezen; ten „ einde ons, van den eenen kant, het „ vertrouwen van U Hoog Mogenden, „ en van de Bondgenooten waardig te „ maaken, en ons, van den anderen, „ eene gepaste aanspraak, op de dank„ baarheid van *Nederlandsch* Volk, en van „ de Naakomelingschap, te verzekeren. „ Wy zeggen *dankbaarheid*, Hoog Mog. „ Heeren! en zo wy ons daar van een „ gedeelte voor ons zelven toeëigenen, „ zo bekennen wy teffens gereedlyk, dat „ wy de source daar van moeten zoeken, „ in het vertrouwen, waar mede wy ons „ hebben vereerd gevonden. Waren U „ Hoog Mog. en de Staaten der respec„ tive Provincien niet overtuigd geweest, „ dat 'er, in de onderscheide takken van „ de Regeering deezer Landen, veele en „ weezenlyke gebreken waren ingesloopen, „ waar door het noodig wierd, om de „ zaaken, die de Unie, en het Gene„ raale Bondgenootschap aangingen, te „ onderzoeken; zo ware ons ook gee„ ne voldoende gelegenheid gegeeven „ geweest, om onzen yver, op eene

„ zo

„ zo solemneele wyze aan den dag te „ leggen; en daar voor bieden wy U „ Hoog Mog. by deezen, op het plegtigste, onzen dank aan. Wy getroosten ons gaarne de moeilyke langwyligheid, met welke wy in den loop onzer Deliberatien, hebben moeten worstelen, in de hoop, dat wy eenigermaate, immers voor zo veel zulks, in ons vermogen heeft gelegen, aan de algemeene verwagting beantwoord mogen hebben.

LXIV. BOEK. 1789.

„ Deeze is dan de derde Epoque, in „ de Geschiedenissen deezer Landen, die „ de Bondgenooten hebben voorgeschikt, „ om te strekken tot Herziening, van ingekroopene gebreken, en om de Constitutie der Regeeringe van dit Bondgenootschap, op oude en duurzaame fundamenten, te vestigen. — Indien het ons geoorloofd ware, die Epoques, in hunne oorzaaken en gevolgen, te mogen kenschetzen, wy zouden, in een klein bestek, voor oogen zien, dat dusdanige groote poogingen, van weinig vrugts altoos moeten zyn, wanneer zy niet vergezeld gaan, met een onwankelbaar voorneemen, om dezelver eerste doeleindens, nimmer uit het hart te verliezen; en wy zouden door een zodanig bestek, indien deeze laatste pooging, in het lot van de eersten mogte deelen, de kragtigste beweegreden aan de Naakomelingscgap opleeveren, om den voorspoed van het Gemeenebest, voortaan

 „ meer-

LXIV. BOEK. 1789. „ meerder door het *fluiten*, dan door het „ *geneezen* van gebreken, te bevorderen.

„ Maar, zonder te treeden in eene vergelyking van tyden, welke ons te verre „ zou afleiden, zo zal het tot ons oogmerk voldoende zyn, nog voor een „ oogenblik te gedenken, aan de gebeurtenissen, waar van deeze Republiek, „ geduurende eenige jaaren, het ongelukkig tooneel is geweest, en welke dezelve, geduurende die jaaren, tot eene „ zodanige onvoorbeeldige laagte, en verlegenheid, hadden gebragt, dat alle de „ groote zaaken, zo ten aanziene van de „ Buitenlandsche Belangens, als van de „ Inwendige Orde, Regeering en Constitutie, ten eenemaal werden verwaarloosd; zo dat 'er geen middel scheen „ overig te zyn, dan de toevlugt te neemen, tot het Exempel der Voorvaderen, in tyden van nood, om door het „ benoemen van buitengewoone Vergaderingen, zamengesteld uit Leden van „ alle de Provincien van het Bondgenootschap, aan dezelven een gereeder middel aan de hand te geeven, om met „ een geest van inschikkelykheid, en „ onderling vertrouwen te overleggen, en „ na te gaan, op wat wyze, de ingekroopene abuizen, en oude en weezenlyke gebreken, zouden kunnen worden „ verbeterd; ten einde door het neemen „ van cordaate Resolutien, het geheele „ verval van het lieve Vaderland te voorkomen.

„ Dee-

„ Deeze Commissie was dan haare geboorte verschuldigd, aan het ongeluk der tyden; en het was te midden van de ongelukkigste tyden, dat wy eenen aanvang moesten maaken met de deliberatien over importante Punten, waar van U Hoog Mogenden, en de Bondgenooten, ons het Onderzoek hadden aanbevolen. Important waren dezelve voorzeker! De staat van 's Lands magt ter Zee en te Land; de herstelling of verbetering van 's Lands Frontieren, met het geen daar toe behoort; het bestuur van den Oorlog te Lande en te Water, eene bepaaling, omtrent de Jurisdictie Militair; — en voor eene andere Commissie nevens ons, het regelen van de aandeelen der Respective Provincien, in de algemeene Lasten van het Bondgenootschap, en een onderzoek, over het gebruik, 't welk van de Penningen der Unie, tot soulaas der Penningen van de respective Bondgenooten, met betrekking tot de algemeene Defensie, zou behooren te worden gemaakt. Deeze waren ieder afzonderlyk, en in derzelver zamenhang, zaaken van het alleruiterste aanbelang, en welke nimmer te gelyk, binnen den kring van eenig Lichaam van Regeeringe, of wettige Byeenkomst van een aanzienlyk getal Regenten, waren gebragt geweest.

LXIV. BOEK. — 1789.

„ Dan, Hoog Mog. Heeren! onze uitzigten, by het aanvaarden van deezen

LXIV. BOEK. 1789.

„ last, waren ten uiterften fomber! en
„ welke hoop konden wy ook voeden,
„ om eenigermaate aan denzelven te vol-
„ doen? Want hoe dringende de nood
„ was, hoe grooter de indragten op de
„ Grondwetten van den Staat; hoe hevi-
„ ger het misverftand, tusfchen Bondge-
„ noot en Bondgenoot, hoe losfer de
„ band der Unie; hoe minder vrugts wy
„ ons van ons werk konden belooven. —
„ En ware het niet geweest, dat wy
„ voor ons het oog fteeds hielden geves-
„ tigd op die zelfde Voorzienigheid,
„ welke zo zigtbaar de opkomst van dit
„ Land hadt beftuurd, en hetzelve zo
„ dikmaals voor den ondergang bewaard;
„ met het vertrouwen, dat toekomende
„ gebeurtenisfen, onzen byzondere yver,
„ voor het algemeen belang, mogelyk
„ nog van eenige vrugt zouden maaken:
„ zo hadden wy bereids toenmaals onzen
„ last, in den fchoot van U Hoog Mog.
„ wederom nedergelegd.

„ Gebeurtenisfen, die wy niet *konden*
„ voorzien, wakkerden onzen yver te ge-
„ lyk, met onze hoop aan, en eene ge-
„ denkenswaardige Omkeering van zaaken,
„ zette ons een nieuw leeven by, toen
„ eerst konden wy, met uitzigten op eenen
„ gelukkigen uitflag, de handen aan het
„ werk flaan; en op grond van eene oor-
„ fpronglyke Unie, voorflagen aan U
„ Hoog Mog., tot verzekering van het
„ algemeen geluk, opdraagen, welke an-

„ der-

„ derzins noodeloos, maar thans geschikt „ mogen zyn, om eenmaal alle die heilzaame eindens te bereiken.

„ Wy zagen teffens met genoegen, dat, „ door de Herstellinge van 's Lands Regeering, in haare voormaalige vorm „ en gedaante, ons een gedeelte van onze taak was afgesneeden; — maar wy „ zyn, van den anderen kant, gelukkig „ genoeg geweest, omtrent dat geene, „ 't welk ons overschoot, zodanige verbeteringen voor te draagen, zodanige „ voorzieningen aan U Hoog Mogenden, „ met concurrentie van den Heer Erfstadhouder, aan te bieden; als waar by „ een geregelder voet, op verscheide takken der Regeeringe wordt beschikt; de „ wyze van het Bestuur, meerder naar „ de belangens van het Bondgenootschap „ ingerigt, de finantieele vermogens, in „ zommige opzigten vermeerderd en gesterkt; de hoognoodige harmonie, onder de Leden van een en het zelfde „ Lichaam, aangemoedigd en bevorderd; „ en wy mogen gerustlyk daar by voegen, zo alle die voorslagen gebouwd „ zyn, op de zuiverste en onwraakbaarste grondbeginzelen van de Unie, welke de hoofdschakel is, waar aan wy „ ons hebben vast gehouden; en zo geene „ van die voorslagen, eenige de minste „ kwetzing, aan die grondbeginzelen kan „ te wege brengen; zo wy ingewortelde „ vooroordeelen hebben bestreeden; en „ aangetoond, dat met vaarwel zeggen

LXIV. BOEK. — 1789.

„ aan die vooroordeelen, en aan de ingebeelde byzondere belangens, waarop „ zy waren gescheid, het algemeen voordeel wordt behartigd, en dat zelfde „ byzondere belang, niet uit het ooge „ verlooren; zo mogen wy ons ook vleijen, dat 'er by de Bondgenooten, die „ deezen onzen arbeid zullen herzien, „ goede wille, verstand en cordaatheid, „ genoeg zal gevonden worden, om den „ bloei en het welzyn van het dierbaare „ Vaderland, door het neemen van spoedige en efficacieuse Resolutien, voor lange te verzekeren. — Dan, welk ook het „ gevolg, van deeze onze Deliberatien „ moge zyn, wy hebben onzen last „ volbragt, en kunnen ons in deezen „ houden voor gedefungeerd, en wy mogen vervolgens, dit ons geheele werk „ besluiten, met het onwaardeerbaar genoegen, dat het aan ons niet zal hebben gehaapert, dat een zuiverder Constitutie, en een ruimer maate van geluk, tot de laate Naakomelingschap „ worden overgebragt."

Aanmerkingen hier op. Genoegen gaf dit Verslag, met dankzegginge by hun Hoog Mog. ontvangen, met besluit om het zo spoedig mogelyk af te drukken, en aan de byzondere Gewesten rond te zenden, onder aanmaaning, tot het neemen van heilzaame en spoedige besluiten, op het zelve. (*) Het omslagtig stuk werks,

(*) Men vindt dit omslagtig Stuk, in de *Zaaken van Staat en Oorlog*, by ALLART, VII. D. bl. 129

werks, behelsde, naar gelange der uitvoerigheid, hoe veel ophefs 'er veelen van maakten, naar anderer oordeel, niet veel byzonders. Het gemak, waar van hier boven gesprooken en geroemd wordt, der Commissie bezorgd, door de Omwenteling, hielden veelen voor oorzaak, van gebrekkigheid in een en ander opzigt. Die eigenste Omwenteling weerde uit de Commissie kundige en braave Leden. Zulks hadt ten gevolge, dat, by dit Verslag, volstrekt geen eene verandering of verbetering werd voorgesteld, omtrent het Bestuur, de Inrigting, het Bewind of 't Gebruik der Landmagt. Byzonderheden, die by eene Commissie van eenen anderen stempel, of in een ander tydsgewricht, wel deegelyk in aanmerking zouden genomen, en verbeterd weezen. Men herinnere zich slegts, hoe veel de Staaten, in onderscheidene Gewesten, vóór de Omwenteling, ten dien aanziene, reeds ter verbeteringe daargesteld, of den weg tot verdere verbeteringen, met den vinger aangeweezen hadden. Het daaromtrent verrigtte, werd thans vernietigt.

LXIV. BOEK. 1789.

Omtrent de Zeemagt van den Staat, liet men, in dit Verslag, alles bykans op den ouden voet; behalven een Voorstel, reeds, by die Commissie, vóór de Omwenteling, ont-

129—317. Als mede in de *N. Nederl. Jaarb.* van 1789. bl. 1155—1367—1485—1731.

LXIV. BOEK. 1789. ontworpen, om in ſtede van *vyf*, niet meer dan *één* Admiraliteits Collegie hier te Lande te hebben. Dit was het beſtreeden vooroordeel, van welks beſtryding het opgegeeven Slot des Verſlags, met zo veel ophefs, ſprak. Doch, hoe noodwendig deeze Hervorming, nevens zo veel andere, die voorheen, door verſcheide Vaderlandlievende Staatslieden aangeweezen waren, zyn mogt; hoe zeer 'er geene andere Zeemogenheid bekend is, die meer dan éëne Admiraliteit heeft, het belang waarſchynlyk van zo veele Regeeringsleden, die voor zich zelven, of hunne Bloedverwanten en Vrienden, uit het aanneemen, van die voorgeſlaagene noodwendige veranderinge, met huivering en ſchroom, de zeer verminderde kans op Commisſien, of aan de oude wyze verknogte voordeelige Ampten, met het geen 'er ten aanziene van Stedelyke voordeelen aan verknogt was, te gemoete zagen, gepaard mogelyk met de zugt des Stadhouders, om zodanige Regenten genoegen te geeven, bragten te weege, dat ook dit Ontwerp, het eenigſte bykans, 't welk uit eene zo veel jaarige in den Lande, op veel gelds te ſtaan komende Commisſie, zou voortgevloeid zyn, in ydelen rook verdween. Hoe zal ons een volgend Tydperk leeren.

Nieuw plan van den Prins wegens

Onze Geſchiedenis vermeldde in 't breede, wat door zyne Hoogheid, in den voorleden Jaare, voorgeſteld was, omtrent de vermeerdering der Landmagt, en

wat

wat 'er by de Algemeene Staaten voorviel, wegens het oud en gewigtig geschil, om de *Zeemagt* desgelyks in beteren staat te brengen. Een voorgedraage Plan, bleef zonder gevolg. Een ander, van 't welk wy, te dier gelegenheid, repten als te ver buiten dit toenmaalig Tydsbestek loopende, om 'er van te gewaagen, (*) zal nu eene korte vermelding verdienen.

LXIV. BOEK. 1789. de vermeerdering des Krygsvolks.

By een geheim Staatsbesluit was zyne Hoogheid, in Bloeimaand des afgeloopen Jaars, verzogt tot het opmaaken en indienen van een Plan, wegens het gebruik, 't welk zou kunnen en behooren gemaakt te worden, van de som der Penningen, die men voor het *Zeeweezen*, op den Staat van Oorlog zou brengen. Inmiddels, hadt hy afgewagt de Besluiten der Gewesten, die zich, over het voorheen ingeleeverd Plan, nog niet hadden verklaard; en naa derzelver inkomste moeten opmaaken, dat, zo lang het Stuk der Quotas, in de lasten van het Bondgenootschap, nog onafgedaan hing, 'er weinig uitzigts was, om een eenpaarige toestemming, zonder uitbedingende voorwaarden, op dit Plan te verkrygen. Maar het gunstig uitzigt, 't welk zich zyne Hoogheid vormde, van den gelukkigen uitslag der Commissie, met deeze moeilyke zaake belast, bewoog hem, om 't geen ook tot verbetering van het Zeeweezen zou kunnen dienen, in overwee-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 121—126.

LXIV. BOEK. — 1789. weeginge te neemen. Wegens het gebruik dier somme sprak hy met den Vice Admiraal REYNST, en den Schout by nagt VAN KINSBERGEN, vorderde van hun des een uitgewerkt Plan op te maaken, en hem ter hand te stellen.

Plan tot een Corps *Mariniers* door REYNST en VAN KINSBERGEN ontworpen.

Beide die kundige Zeehelden betoonden zich gereed tot het ontwerpen en berekenen van een Project Plan, ter oprichtinge van een *Corps Mariniers*, 't welk zou bestaan, uit twee Regimenten, ieder Regiment uit drie Battaillons, en ieder Battaillon uit vyf Compagnien, in 't geheel 's jaarlyks berekend, den Lande te zullen kosten 553352 Guldens. Zy gaven den Captein en Admiraal Generaal in overweeging, om by ieder Compagnie, een Stuk Scheepskanon, met het daar toe behoorende te voegen. Zy vleiden zich, nevens het geheele Corps de Marine, dat zyne Hoogheid, niet alleen goedgunstig op zich zou neemen, het *Commando* als Chef van het geheele Corps; maar desgelyks zou weezen, *Proprietair* van het eerste Regiment. — By dit Plan, voegden de gemelde Zee-officieren een Berigtschrift, om de noodzaaklykheid te toonen, van zulk een vast Corps voor de Marine daar te stellen; ten bewyze daar van aanvoerende, 't geen door andere Mogenheden, die eene Zeemagt hebben, geschiedt; die allen een vast getal Officieren in hunnen dienst hielden, met een voegelyke jaarwedde, als mede een zeker getal Manschappen, die een goed gedeelte, van de be-

bemanning hunner Oorlogschepen uitmaakten. Schoon zulks door dit Gemeenebest nooit geschied en ook, in vroegeren tyde, wanneer men geduurige Oorlogen ter Zee voerde, niet noodzaaklyk was, bragten veranderde tydsomstandigheden, huns oordeels, hier in eene verandering te wege, en maakten het noodzaaklyk, eenen anderen weg in te slaan, waar van zy een schets mededeelden. (*)

Dit Plan, met de Byvoegselen, deelde zyne Hoogheid aan hun Hoog Mogenden mede; en was teffens, daar hy reden hadt om te vermoeden, dat het Plan tot verbetering der Landmagt, in den voorleden Jaare, voorgedraagen, aan zommigen der Bondgenooten te bezwaarend, voor hunne Geldmiddelen scheen, en het te vreezen was, dat dit bezwaar, zommigen hunner zou afschrikken, om daar in toeteftemmen, bedagt geweest, 't zelve te veranderen op eene wyze, dat de uitvoering min kostbaar zou weezen.

Inhoud van het Plan tot vermeer-

Het breed uitgewerkte en berekende nieuwe Plan bepaalde zich tot het vermeerderen der Regimenten Cavallery en Dra-

(*) *Verzam.* by DE CHALMOT XII. D. bl. 112. 117—123. Men vergelyke hiermede de Aanmerkingen door VAN KINSBERGEN, *Over de Defensie der Republiek*; en het *Ontwerp voor eene jaarlyksche Equipeering*, te vinden in de *Korte Inleiding, voor den Oorlog ter Zee, door den Ridder* VAN KINSBERGEN, *uitgegeeven* door C. A. MACKAY, te *Zutphen* by H. C. A. THIEME 1798.

LXIV. BOEK. — 1789. dering der Landmagt.

Dragonders, met twee- en tachtig Hoofden, en even zo veel Paarden; het aanneemen van een nieuw Regiment Dragonders, en een van Huzaaren. Voorts, tot de vermeerdering der *Hollandsche* Gardes te voet, met honderd een en tachtig Hoofden, en eindelyk tot het aanwerven van een Bataillon *Waalen*; waar by dan, in gevalle het derde Regiment van den Vorst van WALDEK, herwaards mogt ontbooden worden, en zich hier bevinden, nog zevenhonderd één- en zeventig hoofden zouden komen. Van deeze Vermeerdering zou, naa aftrek van 't geene, het zelfde gedeelte van de Armée, naar de tegenwoordige sterkte, indien de Soldy van de Dragonders en Infantery verhoogd werd, op den voet by het Plan voorgedraagen, de kosten een bezwaar opleeveren, van niet meer dan 362651. Guldens; buiten eenige, in 't algemeen genoemde, en niet uitgedrukte bykomende noodig te doene uitgaven. — Ten slotte verklaarde zyne Hoogheid, „ dat hy het agtte van zyn „ pligt te zyn, op het kragtigste te moeten „ insteeren, dat geene verminderingen „ in het Plan mogten plaats hebben: de- „ wyl hy, met een gerust gemoed, kon „ verklaaren, dat, naa dat het Plan zou „ zyn besllooten, zo als het zelve lag, „ de Frontieren, nog naauwlyks tegen „ eenen eersten aanstoot, zouden kunnen „ worden beveiligd; en dat het getal der „ Armée, nog merkelyk minder zyn zou, „ dan het getal, 't welk de kundigste Ge-

„ ne-

„ neraals, die in 's Lands dienst zyn ge- „ weest, altoos hebben geoordeeld, dat „ in Vredestyd behoorde te worden on- „ derhouden, en waar toe hy zou voor- „ gehad hebben, om de Armée te bren- „ gen, ware het niet, dat de Financien „ der Provincien thans niet toelieten zich „ daar mede te bezwaren (*).

LXIV. BOEK. 1789.

Beklag des Raads van Staaten.

De Raad van Staaten, was middelerwyle in de onmogelykheid gebleeven, om, naar 't vast gebruik, den *Jaarlykschen* gewoonen en buitengewoonen *Staat van Oorlog* op te maaken, en by hun Hoog Mogenden in te dienen. De Leden van denzelven, hadden zich, en zo zy meenden, op goede gronden, gevleid, dat, in den voorleden Jaare, alle beletzelen, welke hun daar in een en andermaal verhinderd hadden, zouden zyn weggenomen; en zy niet wederom, zich in 't geval bevinden, van geen *Staat van Oorlog* te zullen kunnen inleveren. Inzonderheid, hadt dezelve verwagt, dat het Plan door zyne Hoogheid, tot verbetering der inrigting van het grootste gedeelte van 's Lands Landmagt in den voorleden Jaare, door den Capitein Generaal ontworpen, geheel of gedeeltlyk zou zyn vastgesteld geworden: aangezien de dienst van den Lande volstrekt vorderde, dat ten minsten door eene algemeene bepaaling, van den voet, op welken de Soldyen van het Voet-

(*) *Verzam.* by DE CHALMOT XII. D. bl. 112–160.

LXIV. BOEK. — 1789. Voetvolk van den Staat, zouden worden verhoogd, en hier door weggenomen de verscheidenheid, welke daar omtrent plaats hadt, en nog stand hieldt, door dien de Gewesten, op eene verschillende wyze, eene Verhooging aan het Krygsvolk, te hunner Betaalinge staande, of in hun Gewest zich gelegerd houdende, hadden toegelegd: waar door niet zelden gebeurde, dat in een en dezelfde plaats zich Krygsvolk bevondt, waar van het eene gedeelte hooger Soldye dan het andere, ja zelfs geene verhooging genoot, terwyl een ander gedeelte dezelve trok, 't geen tot schroomlyke gevolgen aanleiding zou hebben kunnen geeven, in zo verre dat het te verwonderen was, dat zulks niet hier of daar, die heillooze uitwerking hadt.

Tot hun gevoelig leedweezen, hadt eene droevige ondervinding hun geleerd, dat zy in hunne verwagting te leur gesteld, en de zaaken, ten dien opzigte, nog in den zelfden staat waren, als zy zich in den aanvange des verloopen jaars bevonden. Genoegen hadt het hun verschaft, uit de Staatsbesluiten der Gewesten, op dit, stuk te verneemen, hoe deezen met hun de onnoogelykheid begreepen, om, in den tegenwoordigen stand der dingen, Staaten van Oorlog op te maaken.

Te meer, hadt zyne Hoogheid en de Raad van Staaten volhard, om wederom, voor dit loopende Jaar, geene Staaten van Oorlog te doen opmaaken; vermids zich hoope op deedt, dat niet

al-

alleen eerlang zou worden bepaald, of *Zeeland*, by volharding, zou blyven genot trekken, van de Verligting, een geruim aantal jaaren genooten, en eenige schikking zou worden gemaakt, over de Vermindering door *Friesland*, in zyne Quota gevorderd; maar dat in 't algemeen, de Quotas van alle de Gewesten, zouden worden naagezien, en dit werk, 't geen zyne Hoogheid, en de Raad van Staaten, van zo veel belangs oordeelden, dat het welzyn, of de ondergang van de Republiek daar van afhing, op een meer geregelden voet zou worden geschikt, dan het tot hier toe plaats vondt; waar door de verdeeling van de lasten der Bondgenooten, die in de Staaten van Oorlog werden gebragt, zodanige veranderingen zouden moeten ondergaan, dat, indien het anderzins mogelyk was, dezelve voor het loopende Jaar te maaken, zulks vergeefsche moeite, en dit werk, naa verloop van weinige maanden, van geen dienst meer zou weezen.

Naa de opgave van eene en andere schikkingen, op de betaaling der Manschappen, en der Pensioenen, betuigde de Raad van Staaten, „ dat zy veel reden „ zou hebben, om zich te beklaagen, „ dat de vertoogen, by hun schryven in „ Louwmaand des afgeloopen Jaars, over „ de wanbetaaling van eenige Provincien „ gedaan, niet tegenstaande, dezelve door „ hun Hoog Mogenden, op het kragtig„ ste ondersteund waren, weinig of geen

 „ uit-

„ uitwerking gehad hadden; doch dat zy „ zich daar van onthouden zouden, om „ dat zy inzagen, dat zo lange het werk „ der Quotas, niet zou zyn afgedaan, zulks „ van weinig vrugt zou zyn; en zy in „ tegendeel, vertrouwden, dat wanneer „ dit werk geschikt zou weezen, de Bondgenooten volvaardig zouden bevonden „ worden, om alle oneffenheden, die nog „ overig waren, uit den weg te ruimen, „ en de lasten van de Unie, met eenpaarigheid te draagen."

Besluit daar op gevallen.

Gunstigen ingang, vondt dit schryven by hun Hoog Mogenden. De Bondgenooten zouden aangeschreeven worden, om, by volduuring, order te stellen op de Betaaling des Krygsvolks, en verdere Lasten van de Unie, zo als dezelve vervat waren, in den gewoonen Staat van Oorlog, voor den Jaare MDCCLXXXV. en in den Buitengewoonen van MDCCLXXXVII, met de veranderingen intusschen opgekomen, en by laater Berigten van den Raad van Staaten vermeld, alleen met oogmerk, om de zaaken buiten verwarring te houden, in de hoop en verwagting, dat het werk der Quotas, eerlang zou geregeld, en op eenen vasten voet gebragt weezen. (*)

Utrecht wil een gedeelte des

Gestadige botzingen hadden 'er, dewyl die Regeling der Quotas nog agterbleef (†), ten opzigte van de Betaaling des Krygsvolks

(*) *Resol. Gen.* 19. Jan. 1789.
(†) Het leedt tot het volgend Jaar eer der een Verslag werd uitgebragt.

volks, plaats. Staaten van *Utrecht* deeden, LXIV.
ter Vergadering van hun Hoog Mog. ver- BOEK.
klaaren, dat dewyl de Handelingen, over ——
het Aandeel, 't geen ieder Gewest, in 1789.
's Lands kosten te draagen hadt, nog tot Krygs-
geen gelukkig einde gebragt waren, *Utrecht*, volks
niet langer met de Betaaling der *Mecklen-* niet lan-
burgsche Krygsbenden kon aanhouden: ter- ger be-
wyl andere Gewesten, by voldoening, een taalen.
gedeelte van derzelver aanslag onbetaald laatende, dit op de schouderen der *Generaliteit* overbragten, en zy derhalven, met den Jaare MDCCLXXXIX. de Betaaling van dit Krygsvolk zouden staaken. —— De Raad van Staaten, des geraadpleegd, was van oordeel, dat de Kas der Generaliteit zich thans met de betaaling van dat Krygsvolk, by de verdeeling op *Utrecht* gebragt, onmogelyk belasten kon. Dat, indien Staaten des Lands van *Utrecht* van hun besluit niet af te brengen waren, 'er ernstig behoorde overwogen te worden, om zo veel Compagnien, als hun Ed. Mog. afweezen, daadlyk af te danken; doch vermids zulks, met de *Mecklenburgsche* Krygsbenden, niet kon geschieden, dit op de Nationaale Compagnien te laaten aankomen. —— Hun Hoog Mogenden besllooten Staaten van *Utrecht*, ten ernstigsten te verzoeken, om van dit voorneemen af te zien, met allen aandrang, tevens de gevolgen voor oogen stellende, welke anderzins hier uit zouden kunnen geboren werden. —— Van geen vrugt was dit aanschryven; immers zy gaven tot

LXIV. BOEK. — 1789

antwoord, dat aan hun geen redenen waren voorgekomen, waarom de Provincie van *Utrecht*, minder zou bevoegd zyn, de Betaaling van dat Krygsvolk af te wyzen, dan *Zeeland* en *Friesland*, omtrent zommig Krygsvolk gedaan hadt.

Stad en Lande wil ook een gedeelte afwyzen.

Gelyktydig, met dit weigerend Antwoord der Staaten van *Utrecht*, verklaarden ter Vergadering van hun Hoog Mogenden, de Staaten van *Stad en Lande* toe te ftemmen, in de Betaaling van het door *Friesland* afgeweezen Krygsvolk, uit de Generaliteits Kas, voor twee Heeren Maanden: dan ftelden zy tevens voor, om, eer die tyd daar was, te befluiten, wat in gelyk geval met dit Krygsvolk te doen, of anders 't zelve af te danken, met bygevoegde verklaaring, om, by ontftentenis hier van, desgelyks een evenredig aantal Krygsvolk te zullen afwyzen. (*)

Verandering omtrent de Eedaflegging der Hooge Staf-officieren.

In een tyd, wanneer men met Eedvorderingen en Eedafleggingen, in veele opzigten, het geheele Land door, zo roekloos en onbezonnen te werk ging, dat al de kragt daar van verdween, bekroop den Capitein Generaal eene zwaarigheid, of liever zag hy het onnutte, en ongerymde der herhaalinge van dit Staatlyk bedryf, ten tyde der aanftelling, van *Effective Hooge Stafs Officieren*, by de Regimenten in dienst van den Staat. Zy hadden naamlyk, by het bekomen van gelyke Titulaire

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1789. bl. 89. 330.

laire Qualiteit, den zelfden Eed gedaan: derhalven, mogt niet alleen zulk een Eed voor overtollig aangemerkt worden; maar zelfs gebeurde het dikwyls, dat zodanig een Officier, het zy dan reeds een Generaals Persoon zynde, het zy reeds dienst doende, in een hooger Titulaire Qualiteit, by Eede zich verbondt, om de Pligten na te komen, verbonden aan de Post, van welke hy nu, slegts het Tractement bekomen hadt, offschoon hy in eene andere Qualiteit dienst doende, dus de belofte niet kon nakomen.

LXIV. BOEK. 1789.

Om deeze zwarigheden, of liever ongerymdheden, mis te gaan, keerde men te rugge, tot eene handelwyze, die, omtrent een vierde van eene Eeuw geleden, hier te Lande, op dit stuk, hadt plaats gegreepen, en van welke afwyking, de spooren niet te vinden waren: om naamlyk, wanneer iemand de *Effective Qualiteit* bekwam, welke hy voorheen reeds *Titulair* hadt bezeten, niet weder den Eed te doen afleggen; maar enkel op de rugzyde van zyn Lastbrief, de dagtekening te plaatzen, wanneer hy by de *Titulaire* Aanstelling, den Eed hadt afgelegd. De daar by belang hebbende, werden des verstendigd. (*)

Het was gebruiklyk geweest, om aan 's Lands Ingenieuren, eene buitengewoone toelaage te geeven, voor het maaken van Te-

Bepaaling ten opzigte van de

(*) *Resol. des Raads van Staaten.* 12. Oct. 1789.

LXIV. BOEK. 1789. Vorderingen der Ingenieurs.

Tekeningen behoorende tot de Bestekken, waar op men eenige Werken aanbesteedde. Het hadt moeilykheid in, ten deezen opzigte, een vasten en eenpaarigen voet te volgen; en kwam hier by, boven al dat de verbetering van der Ingenieuren vaste inkomen, het geeven van buitengewoone belooningen, te onvoegelyker maakte, weshalven de Raad van Staaten besloot, voortaan, wegens zodanige Plans of Tekeningen, als by de Bestekken moesten gevoegd worden, geene belooning toe te leggen; maar dat zy gehouden zouden weezen, die te vervaardigen voor hunne vaste Jaarwedde, als behoorende tot het werk van hunnen gewoonen dienst. Met die uitzondering nogthans, dat, ingevalle 'er een Plan of Tekening moest worden gemaakt, van zo veel aanbelangs, of moeite, dat dit werk eene buitengewoone belooning zou verdienen, hun Ed. Mog., als dan uit zich zelven genegen zouden zyn, dit in agt te neemen, en dien buitengewoonen arbeid, niet onbeloond te laaten. Van deeze verandering, kreegen niet alleen de Ingenieurs kennis; door Directeuren; maar deezen ook last, om zorg te draagen, dat dezelve kennelyk wierde, by de aanbesteding van eenig werk, ten einde, die genegen waren ter aanneeminge, hunne Berekening der kosten, uit hoofde van de betaaling der Toelaage voor de Tekeningen, niet te verhoogen. (*)

Te

(*) *Resol. der Raads van Staaten.* 13. Oct. 1789.

Temeermaalen gewaagde ons Geschiedblad van den Ridder HARRIS, thans Mylord MALMESBURY als Gezant des Konings van *Groot Brittanje*, by onzen Staat, en zagen wy in hem een yverig Medewerker van de thans daar gestelde Staatsomwenteling. De Koning gaf, by de zending van diens Opvolger, de Heer ALLEYNE FITZHERBERT, aan de Staaten te kennen, dat hy zyn Geheimraad Lord MALMESBURY, wien hy verlof gegeeven hadt, om na *Engeland* te komen, ook, op diens verzoek, vryheid gegeeven hadt, om zyn Post als Afgezant by de Staaten neder te leggen, en ontslaagen te weezen van de aanbieding der Brieven, diens opontbod behelzende, terwyl zyn Opvolger dezelve ter hand stelde.

LXIV. BOEK. — 1789

De Ridder HARRIS blyft in *Engeland*.

Lord MALMESBURY nam derhalven afscheid, by eenen Brieve, op deezen zin loopende, „ De omstandigheden, „ my, Ambassadeur van zyne *Groot* „ *Brittannische* Majesteit, in het geval „ gesteld hebbende, van by den Ko„ning mynen Meester, myn Opontbod „ te vraagen, en zyne Majesteit zich ver„waardigd hebbende, het zelve gun„stig toe te staan, zie ik my met leed„weezen, door de tegenwoordige gele„genheid, van het genoegen beroofd, om „ in persoon afscheid van u Hoog Mo„genden te neemen, en u Hoog Mo„genden, op eene meer gepaste wyze „ te verzekeren van myne gevoelens, en „ van de diepe erkentenis, waar mede

Zyn Afscheids Brief aan deeze Staat.

 „ ik

LXIV. BOEK. —— 1789.

„ ik my doordrongen gevoele, wegens „ de goedheden, welke ik van den kant „ van u Hoog Mogenden ondervonden „ heb, geduurende den tyd, dat ik „ het geluk genoot, van by u Hoog Mo„genden my te onthouden. —— Ik zal „ dit Tydperk altyd rekenen, onder de „ voortreffelykste en schoonste oogenblik„ken myns Leevens. Ik heb, geduu„rende myne Ambassade, de rust en goe„de orde, in de Republiek zien herboo„ren worden.

„ Ik heb haare oude Constitutie zien „ herleeven en bevestigen; en ik heb de „ glorie gehad van het werktuig te zyn, „ 't welk de Koning myn Meester ver„koozen heeft, om, door een plegtig „ Alliantie-Tractaat, de Verbintenis te „ vernieuwen; welke zo natuurlyk is, „ tusschen de beide Natien. —— Deeze „ beschouwing, zal eene aangenaamheid „ verspreiden, over myne volgende Lee„vensdagen, en ik zal niet ophou„den myne wenschen te doen voor den „ roem, het geluk, en den voorspoed, „ van de Republiek der Vereenigde Pro„vincien, gelyk ook voor die van het „ Doorlugtig Oranjehuis." —— Lord MALMESBURY ontving het gewoone Geschenk van een Gouden Ketting en Eerepenning, ter waarde van zes duizend Guldens, en zyne Secretaris eene van zo veel honderd.

FITZHERBERT volgt hem op.

De Koning van *Groot Brittanje*, prees diens Plaatsbekleeder met deeze woorden aan, „ dat hy, niets meer ter harte nee-

„ men-

„ mende, dan het bewaaren der onderlinge verstandhouding, en om de banden van Vriendschap, die hem met onzen Staat vereenigden, steeds vaster toe te haalen, geoordeeld hadt, niemand te kunnen gebruiken, die bekwaamer was en die zich met meer yvers en naarstigheids, zou bevlytigen, om zyne doeleinden en begeerten, in dit opzigt te bereiken, dan zyn Geheimraad FITZHERBERT." Niet twyfelende, of hy zou hun Hoog Mog. aangenaam weezen, schreef de Koning, „ hem gelast te hebben, hun Hoog Mogenden, de sterkste verzekeringen te doen, van zyne genegenheid en onveranderlyke oplettenheid, omtrent al het geen betrekking zou kunnen hebben op de voordeelen, den voorspoed en welvaart van onzen Staat, en tevens zich steeds te bevlytigen, om de gelukkige Vereeniging en nauwe Vriendschap, welke tusschen Hem en hun Hoog Mogenden plaats hadden, gegrond op de goede verstandhouding, en de wederzydsche belangen der beide Natien, meer en meer te bevestigen en te vermeerderen." Besluitende met een verzoek, om volkomen geloof te geeven, aan 't geen de Heer FITZHERBERT, van zynen wege zou voordraagen. — Wy behoeven naauwlyks te melden, dat een Gezant, deezer wyze aangepreezen, aangenaam gekeurd werd by hun Hoog Mogenden. (*) Zo

1789. Hoe door den Koning aangepreezen.

(*) N. Nederl. Jaarb. 1789 bl. 886—888.

LXIV. BOEK.

1789.

Nader aanzoek tot Vereerlyking des Hertogs van Brunswyk.

Zo veel hadt men gedaan, om den geweezen Veldmarschalk, en den Voogd van WILLEM DEN V. LODEWYK ERNST VAN BRUNSWYK, in zyne Eer te herstellen, dat alle verdere aanzoek ten dien einde overboodig mogt schynen (*), dan diens Broeder, de Hertog FERDINAND VAN BRUNSWYK LUNENBURG, die men des niet wel onkundig kan veronderstellen, moet hier mede niet voldaan geweest hebben, althans hy verzogt, zo voor zich zelve, als uit naam van 't Vorstlyk Huis, „ dat hun Hoog Mogenden, zodanige „ maatregelen geliefden te neemen, en „ zodanig eene verklaaring te doen, als „ waar door de Naagedagtenis van zynen „ overleden Broeder gezuiverd mogt „ worden, van de blaam, dien Vorst, „ door verscheide Staatsbesluiten, geduu„ rende de laatste ongelukkige Troubles, „ opgelegd, en dat die verregaande fle„ trissure te eenmaal mogt worden uitge„ wischt, door behoorelyke Satisfactie te „ geeven, aan het doorlugtig Huis van „ dien Vorst."

Verklaaring van hun Hoog Mog. hier op.

Met regt mogten hun Hoog Mogenden, hier op verklaaren, „ dat zy reeds, „ in den voorleden Jaare, hunne gevoe„ lens, ten opzigte van dien Hertog, in „ de kragtigste bewoordingen, opengelegd „ hebbende, thans zouden vermeenen, „ die uitdrukkingen te verzwakken, in„ dien

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 101—105.

„ dien zy dezelve voor naderen uitleg „ vatbaar rekenden.” Zy herhaalen, te deezer gelegenheid, het toen betuigde, met byvoeging, „ dat zy toen reeds ge- „ wenscht hadden, en nog wenschten, „ deeze Verdenkingen, en de Stukken, „ waar in dezelve voorkwamen, benevens „ zo veele andere Staatsbesluiten, als in „ dien ongelukkigen tyd, niet alleen ten „ laste van den Heer Hertog; maar ook „ van zyne Doorlugtige Hoogheid, den „ Prins Erfstadhouder, en van veele braa- „ ve Regenten genomen waren, voor het „ gezigt der Naakomelingschap te kunnen „ verbergen; doch dat dezelve in open- „ baare Staatstukken en Nieuwspapieren, „ zo binnen als buiten 's Lands, verspreid „ en in menigvuldige handen gekomen „ zynde, derzelver vernietiging, volstrekt „ onmogelyk was geworden, en 'er thans „ niets anders overschoot, dan door stry- „ dige Besluiten in de Registers van den „ Staat, en met derzelver openbaarmaa- „ king, de uitwerking van de voorige „ weg te neemen.” — Wyders betui- gende, dat zulks ook het oogmerk des hier herhaalden Staatsbesluits, van den voorleden Jaare, geweest was: dewyl de Gewesten, Leden van de Unie, in het neemen van dit Staatsbesluit toestemmen- de, daar mede met de daad en in kragt verklaarden, dat zodanige andere Besluiten, welke voorheen, door het ongeluk der tyden, ten nadeele van de Eer en Trouw van den Heer Hertog Lodewyk

VAN

LXIV. BOEK. 1789.

VAN BRUNSWYK, genomen mogten weezen, ingetrokken, en in der zelve gevolgen vernietigd waren.

Zy voegden 'er nevens, „ dat zy te„ genwoordig, ten overvloede, op den „ aandrang van Hertog FERDINAND, de „ Verklaaring tot Regtvaardiging van wy„ len diens Broeder, te vooren uit eigen „ beweeging gegeeven, herhaalende en „ op nieuw bekragtigende, nu ook in „ het vertrouwen waren, dat zyne Hoog„ heid zich overtuigd zou houden, dat „ hun Hoog Mogenden, in deeze zaak, „ alles gedaan hadden, wat zy aan de „ Justitie, ten opzigte van den overleden „ Heer Hertog, aan diens hooge Betrek„ kingen, en aan de verpligtingen, die „ deeze Republiek aan het Doorlugtig „ Huis van *Brunswyk* hadt, konden ge„ oordeeld worden verschuldigd te zyn."

Genoegen nemingdaar in.

Volkomen voldoening schonk deeze herhaalde en bekragtigde Onschuldigverklaaring aan den Hertog. By eenen Brieve, in Bloeimaand aan hun Hoog Mogenden gerigt, betuigde hy zyn genoegen en erkentenis, over de spoedige en edelmoedige wyze, op welke hun Hoog Mogenden, aan de naagedagtenis van den overleden Hertog VAN BRUNSWYK, regt hadden laaten wedervaaren. (*)

De thans regeeren-

CAREL CHRISTIAAN, Prins van NASSAU WEILBURG, gehuwd aan CAROLINA, Zus-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1789. bl. 565. enz.

Zuster des Stadhouders, en om Staats- verschillen, met nederlegging zyner Waardigheden en Posten hier te Lande, naa zyne *Duitsche* Staaten geweeken (*), hadt zich daar steeds onthouden, en in Bloeimaand des Jaars MDCCLXXXVII. zyne Egtge-

LXIV. BOEK. — 1789. de Prins van Nassau

(*) Breedvoerig, hebben wy des melding gedaan, in onze *Vaderl. Hist. ten onmiddelyken vervolge op* WAGENAAR, XXIII. D bl. 32 enz. XXIV. D. bl. 139 190. 273. Wegens de oorzaak van het vertrek van deezen Prins, met zyn Gezin, uit *'sGravenhaage*, eerst na *Mastricht*, en vervolgens na zyne *Duitsche* Staaten, treffen wy, by eenen *Engelschen* Schryver, 't volgend berigt aan. Op het einde des Jaars 1769, ontstondt 'er eene openlyke scheuring, tusschen den Prins van NASSAU WEILBURG, en den Hertog VAN BRUNSWYK, 't geen de verlaating der Hofplaatze, door den eersten ten gevolge hadt. Deeze Prins, was, uit hoofde zyner hoedanigheden, by de *Nederlanders* zeer bemind, en de gezindheid tot dien Vorst vermeerderde door hunne liefde, van vroeg af, Prinses CAROLINA, zeer algemeen toegedraagen. De yver voor dit Vorstlyk Paar, groeide by veele Landzaaten aan, uit hoofde van de vervolging, (gelyk zy het noemden,) die deeze beiden van den Prins en den Hertog te lyden hadden. Hun vertrek uit de Hofplaatze, ter oorzaake van onminzaame bejegeningen, wetten veeler haat tegen de Bewerkers. Het ontbrak in *Amsterdam*, en andere Handeldryvende Steden, niet aan Persoonen, die stoutlyk verzekerden, dat de beginzels van den Stadhouder, en diens Raadsman, van eene zo schadelyke strekking waren, voor de weezenlyke belangen van den Staat, dat de Prins van NASSAU WEILBURG, die het Gemeenebest waarlyk een goed hart toedroeg, door zyn tegenwoordig blyven in *'s Gravenhaage*, den schyn niet wilde geeven van de maatregelen, welke hy zag dat zy beslooten hadden, te volgen, door zyne tegenwoordigheid eenigzins goed te keuren.

LXIV. BOEK. — 1789. genoote verlooren. Hy zelve te *Kirchein Boland* woonende, overleedt in 't jongst afgeloopen Jaar, ter Jagt zynde, op het alleronverwagtst, aan eene beroerte, in den ouderdom, van omtrent vier- en- vyftig jaaren. In Lentemaand deezes Jaars, kwam diens Zoon, de regeerende Prins van NASSAU WEILBURG, met zyne Egtgenoote, en oudste Zuster, in *'s Gravenhaage*, en nam zyn intrek ten Stadhouderlyken Hove. Den Voorzitter ter Vergadering van hun Hoog Mogenden, den Heer VAN SCHELTINGA, verwittigd hebbende van zyne komste, lag deeze een plegtig tegenbezoek by hem af, deezen Bloedverwant des Stadhouders, uit naam der Algemeene Staaten, begroetende.

Weilburg komt in den *Haage*.

Doet een keer na *Amsterdam*.

Naa eenig toeven, ten Stadhouderlyken verblyve, en vriendlyk onthaal, voerde het Binnenjacht des Prinsen, dit Vorstlyk Gezin na *Amsterdam*, waar zy den intrek in een aanzienlyk Logement namen, by het bezigtigen van de voornaamste Gebouwen dier Stad, in het Stadhuis, door de Regeering deftig onthaald werden, en naa twee dagen toevens, na *'s Gravenhaage* te rug

ren. *Introduction to the History of the Dutch Republiek for the last ten Years, reckoning from the Year* 1777. Londen 1788. — Wy hebben voorheen geboekt, hoe die Prins, in de Jaare 1783, ten oogmerke hadt, zyne Krygsposten by deezen Staat neder te leggen; doch, dit opzet toen gestaakt hebbende, in het volgend Jaar volvoerde. Zie onze *Vaderl. Hist.* VII. D. bl. 93. 222—290.

rug keerden. (*) Dit bezoek schynt niet meer, dan een Familiebezoek by den herstelden Stadhouder geweest te hebben. Wy gewaagen 'er enkel van, om wegens de Afstammelingen van een Prins en Prinsesse, die ten eenigen tyde, in ons Vaderland, zo zeer gevierd en gevleid; doch van het Stadhouderlyk Hof, en den Lande verwyderd werden, eenig aandenken ter neder te stellen.

Afscheidsgroete van VAN CITTERS aan den Stadhouder.

De Stadhouder stondt, met den aanvange van Zomermaand, *'s Gravenhaage* te verlaaten, om na *Breda* te vertrekken; ten einde de Vestingwerken op de Grensscheidingen, als mede de Krygsbezettingen, in de Steden der Generaliteits Landen, en elders, te bezigtigen; en haare Koninglyke Hoogheid gereed, om, binnen kort, met het Vorstlyk Gezin na 't *Loo* te vertrekken; om den Prins daar, op 't einde van die maand af te wagten, en voorts, met den jongen Prins en de Prinses, de reis over *Brunswyk* en *Dessau*, na *Berlyn* aan te neemen. —— Dit aanstaand verlaaten der Hofplaatze, door geheel het Vorstlyk Gezin, wekte den Heer VAN CITTERS, Voorzitter ter Vergadering van hun Hoog Mogenden op, om, wanneer de Stadhouder van die Vergadering, naar gewoonte, afscheid nam, eene taal te voeren, die wy met betrekking tot deszelfs bedoelingen, onbeslist laaten. Wat des zyn moge,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1789. bl. 380—408.

LXIV. BOEK. — 1789.

ge, de Voorzitter liet zich in deezer voege hooren. — „ Doorlugtigste Vorst en
„ Heer! Hoewel hun Hoog Mogenden
„ volkomen overtuigd zyn, dat de onvermoeide yver, van uwe Doorlugtige
„ Hoogheid, tot het handhaaven der waare belangens van den Staat, de eenigste
„ reden is van Hoogstdeszelfs vertrek,
„ over welke afreize hun Hoog Mogenden, den zegen des Allerhoogsten, als
„ over den hoogen Persoon, en de verrigtingen van uwe Doorlugtige Hoogheid afsmeeken, zyn hun Hoog Mogenden, op het gevoeligst getroffen, van
„ beroofd te worden, van de tegenwoordigheid van uwe Doorlugtige Hoogheid — als ook, binnen weinig tyds,
„ van die van haare Koninglyke Hoogheid, en van het geheele Vorstlyke
„ Huis; twyfelende zy geenzins, of het
„ nadenken van de akelige oogenblikken,
„ waar in zich hun Hoog Mogenden hebben bevonden, by eene voorige afweezigheid van uwe Doorlugtige Hoogheid,
„ zal Hoogstdezelve aansporen, tot eene
„ spoedige te rug komst; ten einde door
„ eene langdurige afweezigheid, niet
„ meer kragts moge worden bygezet aan
„ de onophoudelyke woelingen der openbaare Vyanden of Schynvrienden van
„ uwe Doorlugtige Hoogheid, die dezelfde zyn, als die van de Constitutie,
„ welke, hoewel thans door buitenlandsche
„ Verbintenissen bekragtigd, in zich zel-

„ ve

„ ve misschien, nog geen kragts genoeg LXXVI
„ heeft, om het vuur van Tweedragt te BOEK.
„ kunnen wederstaan. —— Vergeef my ——
„ deezen uitstap, Doorlugtigste Vorst! de 1789.
„ opregte en welmeenende gevoelens van
„ hun Hoog Mogenden, en myne ge-
„ gronde vrees, vermids ik Menschen
„ heb leeren kennen, en nog dagelyks
„ meer leer kennen, hebben my daar toe
„ gebragt. (*)"

De Jaardag der Prinsesse viel in terwyl zy te *Berlyn* zich bevond, en werd 'er luisterryk gevierd. Vreemder was een Eerbetoon, te dier Stede, haare Koninglyke Hoogheid aangedaan. *De Academie der Weetenschappen* droeg haar, door eene bezending, bestaande uit den tweeden Bestuurder CHODOWICKI, en den Hoogleeraar MORITS, het Honorair Lidmaatschap dier Academie op; eene Eer door haar, met welgevallen, aangenomen. (†) Wy zullen ons des niet verwonderen, op het bedenken, hoe de Graaf van HERTZBERG, in deeze Academie, naa de volvoerde Omwenteling hier te Lande, den Lof der *Pruissen*, in 't vernederen van *Holland*, uitbromde (§); en laater zich liet hooren, over de voordeelen der Verbintenisse tusschen *Pruissen* en onzen Staat, als mede lofredende, over

De Prinsesse te *Berlyn* en te *Brunswyk*.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XV. D. bl. 273.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1789. bl. 995.
(§) Men slaa naa onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 433.

LXIV. BOEK. over het Verdeedigend Verdrag tusschen de Hoven van *Londen* en *Berlyn*. (*)

1789. Willem de V. gaat na de *Helder* en *Texel*. Terwyl haar Koninglyke Hoogheid, ten *Pruisfischen* en *Brunswykschen* Hove toefde, met Staatkundige oogmerken, die zich nog dit jaar ontwikkelden, hieldt zyne Hoogheid zich onledig, met eene Reis na de *Helder* en *Texel*. Groot was de toestel, veelvuldig het Scheepsbedryf, om den Admiraal Generaal te ontvangen, te begroeten, en te onthaalen. Het voornaamste hier van te boeken, zal een geen onbevallig, en gedenkwaardig afwisselend tooneel, gansch verschillende van zo veele andere, als wy voor onzen Leezeren, zints eenigen tyd mogten openschuiven, opleeveren.

Hoe ontvangen. De Schout by nagt VAN KINSBERGEN, het bevel voerende, over het in *Texel* liggend Vlootdeel, begaf zich met de groote Sloep, den Vlag van vooren voerende, van 's Lands Schip de *Vryheid*; de Capiteinen der andere ter Reede liggende Oorlogschepen, mede in de groote Sloepen gezeten, welker roeijers in de groote monteering uitgedoscht waren, na het *Nieuwe Diep*, aan boord van het groot Admiraliteits Jacht, daar gelegen, om den Admiraal Generaal te ontvangen; terwyl die der *Oost-* en *West-Indische* Maatschappye ter zelfde plaatze laagen, om ten verblyve van den verderen stoet, en aanzienlyke deelnee-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 32—45.

neemers, in dit vertoon van Zee-Oppermogenheid, te dienen. 't Was omtrent middernagt, eer de Prins kwam, en dus tyd ten avondmaal en ter nagtrust.

LXIV. BOEK.

1789.

Zyn wedervaaren aldaar op de Vloot.

Vroeg 's morgens, den eersten van Oogstmaand, werd aan 't boord van 's Lands Schip de *Vryheid*, door gemelden Schout by nagt gevoerd, de Admiraal Generaals Vlag opgeheeschen, met één- en twintig schooten, door de zich ter Reede bevindende Oorlogschepen begroet, van de Battery op de *Helder*, met negen schoten; dit werd, door één en twintig schoten van 't boord der *Vryheid* beantwoord. Naa aan den *Helder* 's voormiddags de Hoofden, de Zeeweeringen, de Haven aan het *Nieuwe Diep* bezigtigd, en *Kykduin* onder een afwisselend Eerbetoon, beklommen te hebben, ging zyne Hoogheid op den middag, aan boord van twee Oorlogschepen, nam het Middagmaal, op het Schip des Schout by nagts, telkens by het weggaan, met één- en twintig eereschooten, en met paradeeren der Schepelingen in het wand vereerd. — De andere Lands Schepen werden 's volgenden daags, in den namiddag, bezigtigd, en hadden 'er dezelfde begroetingen plaats. Des voormiddags hadt zyne Hoogheid op de *Helder*, den openbaaren Godsdienst bygewoond, en naa zich op 't Huis van Gecommitteerde Raaden begeeven, daar gehoor verleend, en veelvuldige begroetingen ontvangen te hebben, bezigtigde hy met de Heeren Secretaris VAN STRAALEN, den Fiscaal VAN DER HOOP,

LXIV. BOEK. — 1789 Vreugde op Texel over zyn komst.

den Vice-admiraal REYNST, en den Schout by nagt van KINSBERGEN, wat daar verder te zien viel.

Tot een bezoek van het Eiland *Texel*, was de volgende dag bestemd. Derwaards zeilende begroetten de Oorlogschepen den voorbyvaarenden Admiraal. Aan boord des Schout by nagts, werd de Admiraals vlag gestreeken, en voor die des Schout by nagts aan den Kruistop weder opgeheeschen. Deeze deedt 's Lands Fregat van Oorlog, de *Venus*. onder zeil gaan, om zyne Hoogheid te vergezellen, tot voor het *Oude Schild*, aan den *Texelschen* wal. By dit kleine tochje bulderde het geschut eeniger Schepen, en werd 's Prinsen aankomst, door het afbranden des Geschuts, van den Schans op *Texel* bekend gemaakt. - Alles was 'er aan 't *Oude Schild* in gereedheid, om de Prins met eerbetoon te ontvangen. By het ryden na het Hoofddorp *den Burg*, deedt zyne Hoogheid de Schans aan. Op dit Dorp was alles ten begroeting en onthaal in gereedheid. Dorpmeisjes, zindelyk uitgedoscht, bestrooiden den Vorst met Palm en Roozenbladen. Hy toefde tot het neemen des ontbyts, aan 't huis van de voorzittenden Schepen A. KIKKERT, en ontving 'er de begroetingen van den Oranjegezinde *Texelaaren*. Hy verliet dit Hoofddorp niet, zonder zich tot de zamengevloeide menigte te keeren, te welker gelegenheid hy zou gezegd hebben. „ *Vrienden! ik ben overtuigd, dat al-* „ *les uit een goed hart geschied:*" *leeft voorts*

in

in rust en Vrede, en die dit doet is myn beste Vriend; want Texels, rust is myn lust! (*)

LXIV. BOEK.

Op het *Eyerland*, werwaards zyne Hoogheid, met zyn gevolg heenen reed, was, op 's Landhuis, het éénige daar staande, een deftig middagmaal in gereedheid gebragt. Het Dorp de *Waal*, werd naa 't zelve bezogt; en het boven alle, in zugt voor *Oranje* uitsteekend Dorp *Oosterend*, niet vergeeten. Hier kon zyne Hoogheid niet voorby te toeven, en de uitbundige Eer- en vreugd betooningen dier Dorpelingen te ontvangen. Onbezogt, als niet in den weg liggende, bleeven de Dorpen de *Hoorn* en *Koog*, schoon het daar zo min, als op de andere *Texelsche* Dorpen, aan gezindheid tot 's Prinsen Huis ontbrak. Die Dorpelingen moesten zich vergenoegen, met aan *den Burg* en het *Oude Schild*, deeze Vreugdebetooningen by te woonen, en daar in te deelen. Schoon naa deeze bezigtiging des Eilands, na 't Jacht te rug gekeerd, onder veel gejuichs, lokte de Verlichtingen des laastgemelden Dorps, in den avond den Prins om 'er nog eene wandeling te doen.

1789. Bezoekt 'er verscheide Dorpen.

Van *Texel* zeilde zyne Hoogheid, den vierden dag naa zyne aankomst op de Reede, na het Eiland *Wieringen*; by het af-

Vertrek van daar.

(*) Van deezer Eilanderen Prinsgezindheid, en de woelingen daar uit gereezen, hebben wy een tafereel opgehangen in onze *Vaderl. Hist.* XXI. D, bl. 101 &c.

LXIV. BOEK. 1789. afzeilen, door het Lands Fregat, 't welk het Jacht na het Eiland *Texel* vergezeld hadt, ten affcheid, met één- en- twintig Eerefchoten begroet, kwam het weder by het Vlootdeel ten anker. (*)

Willem de V. heeft een ongeluk van met zyn Rydtuig in 't water te vallen.

Weinig dagen naa de wederkomst van dit *Noord Hollandsch* Speeltochtje, zo zeer tot 's Prinfen genoegen, als ter voldoening der *Helderfchen*, *Texelaaren*, en Schepelingen op 's Lands Vlootdeel, afgeloopen, wedervoer zyne Hoogheid een ongeluk. Op de Lustplaats *Leeuwenhorst*, by Jonkheer VAN WASSENAAR STARRENBURG, den achtften van Oogstmaand, het Middagmaal gehouden hebbende, viel hy by het wederkeeren, niet verre van *Leyden*, met zyn Rydtuig om, en geraakte in de wetering, tusfchen *Noordwyk* en *Katwyk*. Spoedige hulp deedt dit met den fchrik, zonder ongemak van belang afloopen. — Deeze Dorpen, als mede de Zeedorpen van dien naam, hadden vóór het afgelegd bezoek, ter *Texelfche* Reede, zyne Hoogheid met veel Feestlykheids ontvangen; blyk by blyk van verkleefdheid aan hem, en zyn Huis afgelegd. (†)

Sterk

(*) Wie meerder byzonderheden van de Vreugdebedryven aan de *Helder* en op *Texel*, verlangt, kan ze vinden, in de *N. Nederl. Jaarb.* 1789 bl. 1033—1041.

(†) Breed wordt dit onthaal befchreeven, in de *N. Nederl. Jaarb.* van 1789. bl. 903—909. Het byzonder daarin is, dat het aloude Gilde en Broederfchap van *St. Joris* te *Noorwykbinnen*, met den Voetboog na een Zwaan fchooten, in welk bedryf

de

Sterk zeker waren de banden van Verbintenisse, tusschen deezen Staat en de Hoven, die mede gearbeid hadden, om de tegenwoordige Orde van zaaken daar te stellen; doch zy konden nog naauwer toegehaald, en vastgestrengeld worden, door eene soort van Verbintenisse, die de Staatkunde der Stadhouderlyke Partye, altoos zo zeer aangeraaden en toegejuichd heeft, als dezelve heftig gewraakt, en 'er tegen geschreeuwd is, door de Staatsgezinden. Thans was men gereed, twee Egtverbintenissen van dien aart daar te stellen, en kwam zyne Hoogheid, in de Bekendmaaking dier bedoelde Echtvereenigingen, rondlyk voor deeze zaak uit. Van de eerste, tusschen den Erfprins WILLEM FREDRIK VAN ORANJE, en haare Koninglyke Hoogheid, Mevrouwe de Prinsesse, FREDRICA LOUISA WILHELMINA van *Pruissen*, geschiedde de Kennisgeeving aan Hun Hoog Mogenden, by deezen Brieve.

LXIV. BOEK. — 1789. Voorgeslaage Egtverbintenissen van den Erfprins en Prinses LOUISA.

„ Hoog Mogende Heeren! Ons gestadig „ doelwit en oogmerk, om, by alle mo„ gelyke gelegenheden te bevorderen, al „ het geen ten voordeele van deezen „ Staat, en teffens volgens onzen Vader„ lyken pligt, tot welzyn van onzen Hui„ ze, kan strekken, heeft ons, byzonder „ in het oog houdende, de zo heilzaame „ eindens, waar toe de Stadhouderlyke „ Waardigheden, door de Heeren Staa„ ten

Bekendmaaking van 's Erfprins aanstaand Huwelyk aan hun Hoog Mog.

de Prins, met eenige Heeren van zyn gevolg, deel nam.

LXIV. BOEK. — 1789.

„ ten der gezamenlyke Provincien, in ons „ Huis erflyk zyn gevestigd, reeds over „ eenigen tyd, by de vermeerdering der „ jaaren, van onzen Oudsten Zoon, den „ Erfprins WILLEM FREDERIK, in rype „ overweeging doen neemen, het aangaan „ eener convenabele Huwelyks Alliantie.— „ En daar wy, naa een serieus overleg, „ aangaande eene daaromtrent te doene „ keuze, met onze dierbaare Gemalinne „ begroepen hebben, dezelve te moeten „ bepaalen, op haare Koninglyke Hoog„ heid, Mevrouwe de Prinsesse FREDE„ RICA LOUISA WILHELMINA van *Pruis„ sen*, zo agten wy het van onzen pligt, „ ter kennisse van uwe Hoog Mog. te „ brengen, dat wy, overeenkomstig de „ begeerte van onzen voornoemden Zoon, „ gemelde Prinsesse voor derzelven heb„ bende verzogt, van zyne Majesteit den „ Koning van *Pruissen*, wy het allergrootst „ genoegen genieten, dat zyne Koning„ lyke Majesteit, dit ons verzoek niet al„ leen volkomen heeft ingewilligd, maar „ tevens Hoogstdeszelfs vergenoeging daar „ over betuigd, en te gelyk zyne wensch, „ dat deeze nieuwe Verbintenis tusschen „ de beide Huizen ook strekken moge, „ tot versterking en vereeuwiging der „ naauwe banden van Vriend-nabuurschap, „ welke zyne Majesteits Doorlugtige Voor„ ouders met deezen Staat verknogt heb„ ben, en nu onlangs, met hoogstdenzel„ ven, nader versterkt zyn.

„ Het geluk, 't welk onze Zoon, naa

„ ver-

„ verloop van eenigen tyd, alzo zal kun- „ nen genieten, om eene Egtverbintenisse aan te gaan, met eene Vorstinne, uit „ een der magtigste Huizen van *Europa*, „ begaafd met de uitmuntendste hoedanigheden, „ en met hem één en denzelfden „ Godsdienst belydende, leevert ons gegronde „ rede op om te vertrouwen, „ dat U Hoog Mog. dezelve mede zullen „ aanzien, als voordeelig voor onzen „ Zoon en Huis, en te gelyk, als overeenkomstig „ met de belangens van deezen „ Staat. — Weshalven wy ons alzins „ durven vleijen, dat dezelve aan U „ Hoog Mog. aangenaam en welgevallig „ zal zyn, en dat U Hoog Mog. het „ voorgenomen Huwelyk, met derzelver „ Approbatie en Aggreatie, wel zullen „ gelieven te vereeren; een Huwelyk, „ welks volvoering, indien onze vuurigste „ wenschen van den Alvermogenden „ verhoord worden, met deszelfs zegen „ bekroond, ten nutte van de Republiek, „ en ter bevordering haarer waare en weezenlyke „ belangen strekken zal. (*)"

LXIV. BOEK. — 1789.

Goedkeuring van dezelve.

Alleszins werd deeze Bekendmaaking, door een goedkeurend Staatsbesluit van hun Hoog Mogenden vereerd, en daaromtrent nader 'sanderendaags besslooten, zyne Koninglyke Majesteit, haare Majesteit de Koningin van *Pruissen*, haare Koning-

(*) Ten zelfden dage, den 18. van Sept., werd een Brief van denzelfden woordelyken inhoud, ter Vergadering van Staaten van *Holland* ingediend.

LXIV. BOEK. 1789. ninglyke Hoogheid, Mevrouw de Prinses van *Pruissen* en den Heer Erfprins, by Brieven, wegens dit Huwelyk geluk te wenschen, met betuiging van blydschap over deeze gebeurtenisse. De Brieven, daar toe strekkende, werden gezonden aan der Staaten Afgezant ten Hove van *Berlyn*. Voorts kreeg de Agent VAN HEES last, om aan de vreemde Staatsministers in *'sGravenhaage* des by monde kennis te geeven, en by Brieven, aan de Ministers van Staat buiten 's Lands.

Berigtgeeving van het Huwelyk van prinses LOUISE.

Ten zelfden dage der Bekendmaaking van het aanstaande Huwelyk des Erfprinsen, ontvingen de Algemeene Staaten, de Berigtgeeving eener andere Egtverbintenisse, in eenen Brieve, welke op deezen zin liep. „ Hoog Mogende Heeren! Over„ tuigd van het deel, 't welk U Hoog„ Mog. steeds neemen, in de belangen „ van ons Huis, en in al het geen tot „ voorzetting van 't zelve strekken kan, „ agten wy het van onzen pligt, ter ken„ nisse van Hoogstdezelven te brengen, „ dat het zyne Doorlugtige Hoogheid, „ den Regeerenden Hertog VAN BRUNS„ WYK, behaagd heeft, nu onlangs onze „ Dogter, de Prinsesse FREDERICA LOUISA „ WILHELMINA, ten Huwelyk voor Hoogst„ deszelfs Oudsten Zoon, den Heere Erf„ prins CAREL GEORGE AUGUST, van „ ons te verzoeken; en dat wy, bene„ vens onze dierbaare Gemalinne, volko„ men overreed zyn, van de loflyke hoe„ danigheden van welgemelden Heer Erf„ prins,

„ prins, en even daarom, uit dit Huwe-
„ lyk, met allen grond het welzyn en
„ geluk, van onze Dogter mogende ver-
„ wagten, vermeend hebben, met volko-
„ men toestemming van dezelve onze
„ Dogter, dit verzoek te moeten inwilli-
„ gen; te meerder, om dat de Egtver-
„ bintenis, met een der voornaamste Hui-
„ zen van *Europa*, welk bereids lange,
„ zo met ons Huis, als met deezen Staat,
„ in een naauw verband gestaan heeft,
„ en aan wiens tegenwoordig Hoofd, de
„ Republiek, zo wel als wy verpligt zyn,
„ in allen deele beantwoord aan die ein-
„ dens, welke wy gemeend hebben, ons
„ in deezen te moeten voorstellen.

„ Wy kunnen plegtig verzekeren, dat
„ de Prinses, onze Dogter, eenen die-
„ pen indruk hebbende van het geluk, het
„ welk zy gehad heeft, om in deezen
„ Staat gebooren en opgevoed te worden,
„ haar Vaderland altoos indagtig zynde,
„ nimmer zal nalaaten, de vuurigste wen-
„ schen voor het zelve en deszelfs waare
„ belangens te voeden, als ook die be-
„ langens, by alle gelegenheden voor te
„ staan en te bevorderen, en daar door
„ de continuatie, van uwer Hoog Mo-
„ genden benevolentie te meriteeren. (*)

Even zeer als de voorgaande Huwelyks bekendmaaking, werd deeze met geluk-wen- Geschenk aan den

(*) Staaten van *Holland*, ontvingen ook woordelyk dezelfde aanschryving, wegens deeze Egtverbintenisse.

LXIV. BOEK 1789. wensching van hun Hoog Mogenden vereerd: en besloten, om voor den Jonkheer VAN HEECKEREN tot WALIEN, Edelman van den Stadhouder, den Brenger der Brieven aan hun Hoog Mogenden, tot eene gedagtenis eene Goude Ketting en Gedenkpenning, ter waarde van zes honderd Guldens, te doen vervaardigen. (*)

Bekendmaaker deezer Egtverbintenisse.

Gelukwenschingen by Prinses LOUISA van wegen hun Hoog Mogenden en den Raad van Staaten.

Jonkheer VAN VOORST TOT DEN BREUGEL, Voorzitter ter Algemeene Staatsvergaderinge, werd verzogt, zich by de aanstaande Prinsesse Bruid te vervoegen, om, uit naam van hun Hoog Mogenden, de Gelukwensching af te leggen. Ten zelfden einde was, van wegen den Raad van Staaten Jonkheer CH. BIGOT, aldaar het Voorzitterschap bekleedende, benoemd. In Staatlyken optocht, gingen die beide bezendingen, na het Lusthuis de *Oranje Zaal*, en volvoerden dien last. — Weinig dagen laater, gaven de Prins en Prinsesse, nevens de verloofde Dogter, ten zelfden Lusthuize openbaar gehoor, om de Gelukwenschingen, van Lieden van allerlei aanzien en stand, te ontvangen.

De Erfprins komt op de Hoogeschool te *Leyden*.

De voltrekking dier Egtverbintenissen, valt buiten ons tegenwoordig Tydsbestek, binnen 't zelve, dat de Erfprins, dien wy naa *Brunswyk* zagen vertrekken, en zich te *Berlyn* ophieldt, by zyn wederkeeren, aan de Hoogeschool te *Leyden*, eenigen tyd vertoefde. Het Stadhouder-

(*) *Resol. Gen.* 18. en 22. Sept. 1789.

derlyk Gezin begeleidde hem derwaards, en in het Huis van den Heer DIEDERICK VAN LEYDEN, Heer van *Vlaardingen* en *Vlaardinger Ambagt*, tot 's Prinsen intrek, staande zyn verblyf op 's Lands Hooge Schoole, bestemd. De Rector Magnificus TE WATER, verwelkomde deezen hoogaanzienlyken Leerling; die hem ook op de rolle der Academieburgeren, met aflegging van den daar by gewoonen Eed, aanschreef. Eene bezending uit de Stadsregeering, van den Academischen Raad, Krygs- en Kerkenraaden, kwam by hem ter verwelkoming. Eigenaartiger dan van deeze twee laatstgemelden, was de opwagting by den Vorstlyken Student gemaakt, door *veele* der Studenten, in de vier onderscheidene Faculteiten; —— *Veelen* schryven wy; dewyl, in eene andere Faculteit, 'er niet weinigen gevonden wierden, die, uit hoofde der jongste gebeurtenissen, van deezen nieuwen Academieburger, geen werks altoos maakten. Deezen werden door geenen, met eene zwarte koole getekend.

LXIV. BOEK.

1789.

De Graaf VAN STAMFORT, en de Hoogleeraar TOLLIUS, die deezen hunnen Kweekeling na *Brunswyk* vergezeld, en het oog op diens Letter- en Weetenschaps-oefeningen, te *Brunswyk*, in den jongst verloopen winter, gehouden hadden, hielden bestendig hun verblyf by den jongen Prins, en de laatstgemelde, was altoos tegenwoordig, by de lessen hem, op bestemde uuren, gegeeven door de Hoogleeraaren

KLUIT,

LXIV. BOEK. KLUIT, PESTEL en VAN DER KEESSEL. By den Hoogleeraar DAMEN nam hy eenige Lessen in de Natuurkunde.

1789. Lot der Uitgeweekenen in *Frankryk*. By zo veel opgeruimdheids, onthaals en vreugds, als dit Boek vermeldde ten deezen Jaare den Stadhouder, diens Gezin, en Aanhang bejegend, terwyl de onderliggende Party, gelyk de meer byzondere beschouwing der Gewesten zal uitwyzen, met aanhoudenden druk belaaden bleef, mogen wy niet vergeeten, tén slot iets te vermelden, wegens het lot der ten Lande uitgeweeken Patriotten. Hoe zy in *Brabant* en in *Frankryk*, over 't algemeen, ontvangen en onderhouden werden, vermeldde ons Geschiedblad. (*) Byzonder kwam hun, in die uitlandigheid, te stade de jaarlyksche Onderstand, dien de Koning van *Frankryk* uitreikte aan elk des behoevenden, geëvenredigd naar den rang, voorheen in hun Vaderland bekleed. Groot en veelvuldig waren deezer benoodigdheden, en oordeelden zy de Onderstandgelden, daar aan niet voldoende. Zy hadden Gevolmagtigden gekoozen. Deezen vaardigden den Heer HUBERT, een der Uitgeweekenen, na *Frankryk*, om deswegen, uit hunnen naam, klagten by den Koning uit te storten, en, waar het mogelyk, een ruimer toelaage te verwerven.

Antwoord. Eene pooging, van geen gelukkig gevolg vergezeld. Immers in Wintermaand, ontving

(*) Zie hier boven bl. 218.

ving gemelde Hubert, een Brief van 's Konings wege, waar in hy, ten aanziene van de Volmagt der Persoonen, die zich noemden *Gedeputeerden der Hollandsche Vlugtelingen in Frankryk*, ten bescheid ontving; „ Zyne Majesteit heeft gedagt, dat „ hy, noch in u, noch in andere Vlugtelingen, die de vertoonde Volmagt getekend hebben, de hoedanigheid van „ Gedeputeerden kon erkennen. Indien „ de *Hollanders*, aan welken zyne Majesteit eene Schuilplaats, en Onderhoud „ hadt willen toestaan, *Gedeputeerden* zouden kunnen hebben, zo zouden die „ Vlugtelingen, een wettig zamengevoegd „ Lichaam in *Frankryk* moeten uitmaaken. „ Doch geen reden, geene omstandigheid, „ noch eenige daad, gaf hun magt om „ iets zodanigs te eischen, 't geen de wysheid van zyne Majesteit, nooit zou toelaaten goed te keuren."

LXIV. BOEK. 1789. der Gecommitteerden der Uitgeweekenen gegeeven.

Uit welk een oogpunt, de Koning de Uitgeweekenen beschouwde, geeft hy te verstaan, 'er by voegende; „ de *Hollandsche* Vlugtelingen in *Frankryk*, kunnen „ niet anders, dan als enkele Persoonen, „ worden aangemerkt, in het Koningryk, „ onder de bescherming der Wetten, leevende. Was hun toegestaan, dat zy „ zich in eenige Steden van *Vlaanderen* „ en *Artois* zouden zamenvoegen: dit was „ alleen geschied, om te gemaklyker in „ derzelver onderhoud te voorzien, en „ nimmer om 'er een byzonder Lichaam „ van te maaken.

LXIV. BOEK. — 1789.

„ Wat het Onderhoud den *Hollandsche* „ Vlugtelingen toegestaan betrof, dit was „ een Gunstbetoon van zyne Majesteit, „ waar van hy geene rekenschap behoef- „ de te geeven, op welken zy geenen „ Officieelen invloed konden hebben; dit „ Onderhoud kon zyne Majesteit vermeer- „ deren, verminderen, ja zelfs intrekken, „ naar gelange hy zulks mogt goedvin- „ den. Naar deeze grondstelling, welke „ zyne Majesteit voor hadt stipt te vol- „ gen, hadt hy alle Officieele kennisgee- „ ving der Lysten, welke de Heer Hu- „ BERT gevraagd hadt, geweigerd, en diens- „ volgens hadt de Heer SCHARDON, zy- „ nen last ontvangen.

„ Indien," voegde dit Geschrift 'er nevens, „ de voornaamste *Hollanders*, die „ zich in *Frankryk* bevonden, dagten dat „ 'er kwaalyk verordende handelingen, om- „ trent het Onderhoud, plaats hadden, of „ dat 'er voorwerpen zich opdeeden, het „ hun toegelegde onwaardig, deezen kon- „ den, ieder voor zich zelven, hunne „ vertoogen, des betreffende, aan 's Ko- „ nings Ministers zenden. Zyne Majesteit „ zou ze laaten onderzoeken, en zy be- „ hoorden zyn goedheid genoeg te ken- „ nen, om overtuigd te weezen, dat de „ Voordragten, op regt en reden gegrond, „ zouden worden aangenomen."

Ten slotte, „ twyfelde de Koning niet, „ of de *Hollandsche* Vlugtelingen, zouden „ 'er zich een pligt van maaken, om hem „ in 't vervolg te overtuigen, dat zy door

eene

„ eene volmaakte rust, hun erkentlykheid LXIV.
„ voor zyne weldaaden aan den dag lagen, BOEK.
„ en, door dat gedrag, de voortduuring —
„ daar van verdienen." 1789.

Schoon dit Antwoord, de Vlugtelingen uit *Holland* niet afmaakte, gelyk men liet verluiden, dat in *Frankryk* geschiedde, „ als Lie-
„ den, met welken *Frankryk* niets wilde te
„ doen hebben, hun behandelde als Schooy-
„ ers, en men den Prins van *Oranje* aldaar
„ beklaagde, van met zulke Bedelaars te
„ doen gehad te hebben, die men in
„ *Frankryk* den naam gaf, van *Patriotti-*
„ *sche Convulsionnaristen* (*), voldeedt dit schryven, geheel niet aan de uitgeweeken *Nederlanderen*.

Brief van van Hoey deswegen.

Onder de Gevolmagtigden, door hun gekoozen, bevondt zich de Heer VAN HOEY, vóór de Omwenteling Geneesheer in 's *Gravenhaage*, een man van veel vernufts, bekwaamheids en vol mannen moed. Met verontwaardiging vervuld, op het leezen des even medegedeelden Geschrifts, vatte hy de pen op, en schreef aan den Controlleur der Financien in *Frankryk*, een Brief, die uit verscheiden hoofde, verdient bewaard te worden. Ballingschap, hadt op verre na zyn moedigen geest niet geknakt; een vooruitzigt op herstel, hoe scheemeragtig, zweefde hem voor de geest, en beurde hem op, te midden van de nederdrukkende grieve. Dan laaten wy dien moedigen Vaderlander hooren — *hooren* schryf ik: want

(*) R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 158.

LXIV. BOEK. — 1789. want het Stuk, 't welk wy gaan boeken, mag veel eer aangemerkt worden, als een klemmend pleit voor de zaak zyner Medepatriotten, dan als een Brief aan een Staatsman gerigt. Men hoore.

„ Myn Heer! Daar de Heer HUBERT, „ my den verbaazenden Brief heeft mede- „ gedeeld, welke het u behaagd heeft hem „ te zenden, vind ik my in de onvermy- „ delyke verpligting, van u myn gevoelen, „ over dat Onderwerp, te doen weeten: „ om dat ik te wel overtuigd ben, dat „ dezelve, voor het grootste gedeelte, my „ mede betreft. Ik verzeker u tevens, „ myn Heer! dat deeze overlast de laat- „ ste zal zyn, die gy van my te verwag- „ ten hebt.

„ Vermids dezelve niet handelt over my- „ ne *Volmagt*, welke reeds voor lange, „ als wettig, erkend is door myn Heer „ den Aardsbisschop VAN SENS, den Graaf „ VAN MONTMORIN, en den Graaf van „ ST. PRIEST, zou ik, zo veel te gewil- „ liger, dit Onderwerp onaangeroerd laa- „ ten, om dat de gevoelens van het *Mi-* „ *nisterie*, ten aanziene van myne Zending „ en myn Persoon, my volmaakt onver- „ schillig zyn.

„ Maar, 't geen my byzonder aandoet, „ het geen my in 't binnenste van myn „ hart treft, is de duidelyke Verklaaring „ van de gevoelens van het Ministerie, „ omtrent een dapper en edelmoedig Volk, „ omtrent de gevlugte *Hollanders*, welke „ men den beker der verdrukking en

„ ver-

„ veragting, tot den droesfem toe, doet
„ ledig drinken.

„ Ik bemerk, myn Heer! dat men
„ fteeds den naam des Konings tragt te
„ mengen, met het onderdrukkend Syfte-
„ ma; 't welk men omtrent de *Hollan-
„ ders* volgt. De Ministers maaken zich
„ uit denzelven een agtbaar fchild, om
„ zich zeker te ftellen, in de fchaduw
„ van deezen geheiligden Naam. Maar,
„ om deeze eeuwige uitvlugt kort af te
„ fnyden, verklaar ik ronduit, dat het
„ volftrekt onmogelyk is, dat die Vorst,
„ zo zagtaartig, zo regtvaardig, zo wel-
„ daadig, en met een zo menschlievend
„ Character begaafd, de Ontwerper zou
„ kunnen zyn, van zodanige bevelen, of
„ doortrokken kon zyn van de grondbegin-
„ zelen, van een *Turkfchen Vifier*, met
„ welke de boven aangehaalde Brief al-
„ lerwegen doorzaaid is.

„ Toen de Koning aan de gevlugte
„ *Hollanders*, eene Schuilplaats en Onder-
„ ftand verleende, zegt die Brief, *bewees
„ hy hun eene gunst, welke niemand regt
„ hadt te vorderen; hy kan dezelve intrekken,
„ naar zyn welbehaagen. Is de Koning hun
„ iets fchuldig?* — Zekerlyk, myn Heer!
„ is de Koning hun iets fchuldig; ja, zeer
„ veel is hy hun fchuldig; want hy is
„ de oorzaak van alle hunne rampen. —
„ Indien de plegtigfte Verbintenis, de
„ heilige en dikwerf herhaalde Beloften,
„ indien het onverbreeklyk woord des Ko-
„ nings, die hunne zaak wel als zyne

 „ ei-

LXIV. BOEK. 1789. „ eigene heeft willen aanmerken, indien dit „ alles niets is, en men daar op geen staat „ kan maaken, zo heb ik ongelyk, en „ de Ministers hebben gelyk. Maar, in„ dien de Eer, de Regtvaardigheid, en „ de Menschlykheid, nog iets betekenen; „ indien men dezelve nog niet openlyk, „ aan de voeten van het Regt, en de „ Wetten, wil vertrappen; indien men nog „ bloost, om den Myneed te wettigen, „ in het aanzien van 't Heelal, dan zal „ ik gelyk, en de *Hollanders* hunne zaak „ gewonnen hebben.

„ Het Ministerie schynt de *Hollanders* „ aan te zien, als een hoop *Bedelaars*, „ aan welken men, als uit medelyden, „ eenige Broodbrokken voorzet, 't geen „ men hun nog verwyt, en die men groo„ ten lust schynt te hebben, hun nog te „ ontneemen. —— Neen, myn Heer! zo„ danigen zyn de gevlugte *Hollanders* niet, „ zy maaken het dapperste, het eerlykste „ gedeelte uit, van een weleer edelmoe„ dig en vry Volk, en nog kloekmoe„ dig, schoon verdrukt, aan de verschrik„ lykste elenden onderworpen, door *val„ sche hoop* bedroogen, en, tot overmaat „ van rampen, onder de beheersching van „ een *Ministerieel Despotismus* gebragt.

„ Wat de Gevolmagtigden betreft, myn „ Heer! deeze zyn de Lieden niet, om „ voor uwe bedreigingen te buigen. Zy „ allen waren Leden van de Souveraini„ teit, vóór de noodlottige Omwenteling, „ welke het *Fransche Ministerie* hadt moe„ ten

LXIV. BOEK. 1789.

„ ten voorkomen, en die, tot op den
„ dag van heden, ter schande van *Frank-*
„ *ryk* strekt. Het is met hun, en huns
„ gelyken, dat LODEWYK DE XVI. ge-
„ handeld heeft, als iemand met zyns ge-
„ lyk handelt, dat hy deeze Verbintenis
„ heeft geslooten, welke zo veel heeft be-
„ loofd, en zo weinig is vervuld. ——
„ Eeuwigen dank zy toegebragt aan den
„ goeden, deugdzaamen Monarch der *Fran-*
„ *schen*. Hy is het niet, die ons zo laf-
„ hartig als trouwloos verlaaten heeft. Ik
„ erken zyne goede oogmerken, de schoon-
„ heid van zyne ziel, en de regtvaardig-
„ heid van zyn hart; maar ik verklaar
„ niet minder ernstig, dat deeze goede
„ Koning, door zyne Ministers, onwaar-
„ diglyk is bedroogen, dat zyn Religie
„ is verschalkt, en dat, indien de Repu-
„ bliek niet door *Frankryk* hersteld wordt,
„ het ongeluk der *Hollandsche* Patriotten,
„ ten eeuwigen dage, een smet zal wee-
„ zen in den roem der Regeeringe van
„ LODEWYK DEN XVI.

„ Ik denk alles gezegd te hebben, myn
„ Heer! maar my drukt nog een klein
„ Artykel op het hart, het welk ik de
„ eer zal hebben, op dezelfde vrymoedige
„ wyze, voor u geheel te ontwikkelen.
„ Gy zegt, myn Heer! dat zodanige
„ lezendingen nutloos, en dat indien 'er
„ Klagten te doen zyn, men die, ieder
„ voor zich zelven, aan de Ministers kan
„ voodraagen. —— Helaas, myn Heer!
„ aan de *Ministers!* wie heeft ooit zo

LXIV. BOEK. 1789.

„ menigvuldig, en met zo veel aandrangs, „ de elende der ongelukkige *Hollanderen* „ aan hem voorgedraagen, als ik? wie „ hadt ooit meer hoops op hunne Regt„ vaardigheid, of, zo het u meer be„ haagt, op hun Medelyden? en heb ik „ niet altoos vrugtlooze stappen gedaan? — „ Ik beroep my myn Heer! op u zelven, „ op myn Heer den Directeur Generaal, „ op den Graaf VAN MONTMORIN, op „ den Graaf DE ST. PRIEST, op myn „ Heer den Aartsbisschop VAN SENS, in „ dien tyd de eerste en meest vermogen„ de Minister.

„ Myn besluit is genomen. — De Minis„ ters zullen door my niet meer lastig „ gevallen worden; de verveelende klag„ ten der ongelukkige *Hollanderen*, zullen „ in hunne ooren niet meer weergalmen; „ hunne harten kunnen voortaan geslooten „ blyven voor de Regtvaardigheid en het „ Ongeluk. — Maar ook de Beschermi„ engel van *Frankryk* heeft de denk„ beelden van Vryheid, van Regtvaardig„ heid en Deugd doen ontstaan, en 'er „ bestaat eene *Agtbaare Vierschaar*, daar „ deeze geheiligde naamen nog geëerbe„ digd worden, en daar is het, waar wy „ hoopen gehoord te zullen worden. *)

„ Zie

(*) Wanneer wy de dagtekening deezes Briefs raadpleegen, den 8. Dec. 1789. en ons 'e Gebeurtenisfen in *Frankryk* herinneren, valt 'er geen twyfel, of de Heer VAN HOEY, bedoelt met de *Agtbaare Vierschaar*, de *Nationaale Vergadering van Frankryk*.

„ Zie daar de denkwyze van eenen waa- LXIV.
„ ren *Hollandschen Patriot*, die zo veel BOEK
„ te vrymoediger kan spreeken, daar hy
„ het geluk geniet van zich te kunnen 1789.
„ onttrekken aan den Bystand, welken
„ men zyne ongelukkige Landgenooten,
„ tot zo duuren prys, doet koopen.

„ Eindelyk, myn Heer! ik weet niet „ of het der Ministerieele wraakzugt nog „ tegenwoordig zal kunnen gelukken my „ te straffen, om dat ik de waarheid heb „ durven zeggen; — ik weet niet of de „ laatste stuiptrekkingen van deezen ziel„ toogenden *Colossus*, gevaarlyk voor my „ zullen kunnen worden; maar dit weet „ ik, dat het my nimmer berouwen zal, „ alles aan Eer en Pligt te hebben op„ geofferd!"

De Staatsomwentelingen in *Frankryk*, hadden op de derwaards Uitgeweekene *Nederlandsche* Patriotten uitwerkingen, welke in 't vervolg moeten vermeld worden; dewyl zy, met de Geschiedenis onzes Vaderlands, van tyd tot tyd, meer zamenhangs kreegen. Ons staat, in een volgend Boek, te bezien, wat 'er Gewestlyk, in den thans opengeschooven Jaarkring, voorviel.

Einde van 't Twee- en- twintigste Deel.

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

by